

Doktori (PhD) értekezés

LŐWI ILDIKÓ

2020

NEMZETI KÖZSZOLGÁLATI EGYETEM
Hadtudományi Doktori Iskola

LÓWI ILDIKÓ

**Az önkéntes karitatív tevékenység jellemző vonásai
az 1990-es évek és a 2015-ös migrációs hullám
tapasztalatainak tükrében**

Doktori (PhD) értekezés

Témavezető:

dr. Kanyó Mária PhD
c. egyetemi tanár

.....

Budapest, 2020

TARTALOMJEGYZÉK

1. BEVEZETÉS	6
1.1 A TÉMAVÁLASZTÁS INDOKOLÁSA	8
1.2 A TUDOMÁNYOS PROBLÉMA MEGFOGALMAZÁSA.....	10
1.3 HIPOTÉZISEK	12
1.4 KUTATÁSI CÉLKITŰZÉSEK.....	13
1.5 KUTATÁSI MÓDSZEREK.....	15
1.6 A DOLGOZAT FELÉPÍTÉSE.....	16
2. A TÉMA KAPCSOLÓDÁSA A HAD – ÉS RENDÉSZETTUDOMÁNYI KUTATÁSOKHOZ	18
3. ELMÉLETI ALAPVETÉS	28
3.1 AZ IDEGEN FOGALMI MEGHATÁROZÁSA, AZ IDEGENELLENESSÉG ÉS AZ ELŐÍTÉLET KAPCSOLATA	28
3.2 A MODERNKORI IDEGENELLENESSÉGI KUTATÁS DOMINÁNS ELMÉLETEI.....	32
3.2.1 A KÖZVETLEN ÉS KÖZVETETT KAPCSOLAT HATÁSA AZ IDEGENELLENESSÉGRE.....	33
3.2.2 A SZEMÉLYES KAPCSOLATOK HÁLÓZATÉPÍTŐ KÉPESSÉGE	36
3.2.3 AZ IDEGENELLENESSÉGET TÁPLÁLÓ ÉSZLELT FENYEGETÉS	37
3.2.4 A PSZICHOLÓGIAI TÉNYEZŐK SZEREPE AZ IDEGENELLENESSÉG MÉRTÉKÉNEK AZ ALAKULÁSÁBAN.....	39
3.3 A SZOCIÁLIS JELLEGŰ ÖNKÉNTES TEVÉKENYSÉG ÉS ELMÉLETEI.....	41
3.4 AZ ALTRUIZMUS MODELLJE, FORMÁI	44
3.4.1 AZ EGYÜTTÉRZÉS ATTITŰDMOZDÍTÓ HATÁSA	46
3.4.2 AZ ALTRUISTA TEVÉKENYSÉGNEK AZ IDEGENELLENESSÉG MÉRTÉKÉRE GYAKOROLT HATÁSA.....	48
3.4.3 A HABERMASI CSELEKVÉSELMÉLETBEN MEGJELENŐ ALTRUIZMUS	49
3.5 A BEVÁNDORLÓK IRÁNTI ATTITŰDÖK MAGYAR KUTATÁSAI AZ 1990-ES ÉVEKTŐL	51
3.6 ÖSSZEFOGLALÁS	57
4. KÖZÉP-EURÓPAI KITEKINTÉS	59
4.1 A MIGRÁCIÓ PERCEPCIÓJA A V4-EK ORSZÁGAIBAN.....	59
4.2 A BEVÁNDORLÁSSAL KAPCSOLATOS „VISEGRÁDI IDENTITÁS”	69
4.3 ÖSSZEFOGLALÁS.....	71
5. A KUTATÁSI EREDMÉNYEIM BEMUTATÁSA	73
5.1 A KUTATÁS LEBONYOLÍTÁSA, MÓDSZERTANI MEGFONTOLÁSOK, A MINTA JELLEMZŐI	73

5.1.1 A BEVÁNDORLÓK IRÁNTI ÉRZELMEK SKÁLÁJA A KÉT IDŐSZAKBAN	83
5.1.2 A KONTAKTUS HIPOTÉZIS ELMÉLETÉBEN FOGLALTAK MEGVALÓSULÁSÁNAK KÖRÜLMÉNYEI AZ 1990-ES ÉVEK MIGRÁCIÓS IDŐSZAKÁBAN.....	88
5.1.3 A KONTAKTUS HIPOTÉZIS MEGVALÓSULÁSÁNAK KÖRÜLMÉNYEI A 2015-ÖS MENEKÜLTHULLÁM IDŐSZAKÁBAN	92
5.1.4 A KÉT, MIGRÁCIÓS IDŐSZAK ESEMÉNYEINEK MÉDIA VISSZHANGJA	107
5.1.5 ÖSSZEGZÉS	111
5.2 AZ INTEGRÁLT FENYEGETETTSÉG MEGJELENÉSE ÉS HATÁSA AZ ÖNKÉNTESK IDEGENEK IRÁNTI ATTITŰDJEIBEN	113
5.2.1 AZ ÖNKÉNTES SEGÍTŐK BEVÁNDORLÓK IRÁNTI ATTITŰDJEINEK VIZSGÁLATA AZ 1990-ES ÉVEK MIGRÁCIÓS IDŐSZAKÁBAN	113
5.2.1.1 <i>A menekülőkről kialakult kép</i>	113
5.2.1.2 <i>A kulturközi különbségek észlelése</i>	115
5.2.1.3 <i>A disszonanciák kezelése, az idegenellenes attitűdök változása</i>	117
5.2.2 AZ ÖNKÉNTES SEGÍTŐK BEVÁNDORLÓK IRÁNTI ATTITŰDJEINEK VIZSGÁLATA A 2015-ÖS MIGRÁCIÓS IDŐSZAKBAN.....	119
5.2.2.1 <i>Az idegenség dimenzióinak megjelenése</i>	120
5.2.2.2 <i>A kulturális különbségek, ellentétek kezelése</i>	123
5.2.2.3 <i>A személyes kapcsolatok hatása</i>	126
5.2.2.4 <i>A konfliktusok terepe és jellemzői</i>	133
5.2.2.5 <i>Az integrált fenyegetettség érzésének megjelenése</i>	137
5.2.3 ÖSSZEGZÉS	150
5.3 AZ INTEGRÁLT FENYEGETTTSÉG HATÁSA A BEENGEDÉSI KRITÉRIUMOK VÁLTOZÁSÁRA	151
5.3.1 ÖSSZEGZÉS	164
5.4 AZ ÖNKÉNTESK KARITATÍV MUNKÁJÁNAK MOTIVÁCIÓI, A CSELEKVÉSEK FORMÁI A VIZSGÁLT IDŐSZAKOKBAN.....	164
5.4.1 A SEGÍTSÉGNYÚJTÁS FORMÁI A MIGRÁCIÓS KONTEXTUSOKBAN	164
5.4.1.1 <i>A habermasi célracionális, kommunikatív cselekvés a '90-es évek segítségnyújtása során</i>	167
5.4.1.2 <i>A habermasi célracionális, stratégiai cselekvési forma 2015-ben</i>	170
5.4.2 A SZÖVETSÉGI ALTRUIZMUS KIALAKULÁSA	173
5.4.2.1 <i>Az empátia alapú szövetségi aktivizmus</i>	174
5.4.2.2 <i>A védelemalapú szövetségi aktivizmus</i>	176
5.4.3 A SZÖVETSÉGI CSELEKVÉSI AKTIVIZMUST MOTIVÁLÓ TÉNYEZŐK.....	181
5.5 ÖSSZEFOGLALÁS.....	184

6. ÖSSZEGRZÉS	187
6.1 ÖSSZEGRZETT KÖVETKEZTETÉSEK	187
6.2 HIPOTÉZISEK IGAZOLÁSA	192
6.3 ÚJ TUDOMÁNYOS EREDMÉNYEK.....	203
6.4 A KUTATÁSI EREDMÉNYEK FELHASZNÁLHATÓSÁGA.....	204
6.5 JAVASLATOK TOVÁBBI KUTATÁSRA	206
FÜGGELÉK	208
FELHASZNÁLT IRODALOM.....	208
HIVATKOZOTT JOGSZABÁLYOK	245
SAJÁT PUBLIKÁCIÓS JEGYZÉK	246
SZAKMAI ÖNÉLETRAJZ	248
MELLÉKLETEK	
1. SZÁMÚ MELLÉKLET: A KÉRDŐÍV KÉRDÉSEI.....	250
2. SZÁMÚ MELLÉKLET: AZ INTERJÚ KÉRDÉSEI.....	257
3. SZÁMÚ MELLÉKLET: A VIZSGÁLT MAGYAR MENEKÜLTÜGYI INTÉZMÉNYEK KIALAKULÁSA	258
4. SZÁMÚ MELLÉKLET: AZ ÉRTEKEZÉSBŐL KIMARADT, AZ INTERJÚ KÉRDÉSEIHEZ	
KAPCSOLÓDÓ SZÖVEGRÉSZLETEK.....	265

1. BEVEZETÉS

A nemzetközi migráció és annak kísérőjelenségei kapcsán egy olyan ok-okozatrendszerrel bíró folyamatnak vagyunk tanúi, melynek hatásai korunk élettereiben szinte minden területen észlelhetőkké váltak és előre jelezték a társadalom szféráiban történő esetleges változások lehetőségét. A többségi társadalmak kiváltképp fontos dilemmájává vált az adott területre érkező etnikulturális kisebbség és a befogadó társadalom kulturális dominanciájának a viszonya.

A hadtudományi kutatók már a 2015-ben kirobbant migrációs válság előtt is foglalkoztak a hontalanok és a menekültek, a lakóhelyükről politikai, vallási, gazdasági vagy más okokból elüldözöttek kérdésével, melyben a Magyar Honvédség civil-katonai kapcsolatok javítására tett törekvései lényeges kérdésnek számítottak a civil társadalom körében.¹

A CIMIC² (Civil-military cooperation) a korábbi missziós szerepvállalásakor szerzett tapasztalatainak alkalmazása (az idegen etnikumú áldozatok szokásainak megismerése, orvosi, egészségügyi, műszaki területen történő, az adott kultúrához alkalmazkodó támogatás nyújtása)³ a Magyar Honvédség és a rendészeti szervek belföldi segítségnyújtásakor, akár a migrációs helyzetekben is igencsak hasznosak lehetnek.

A migráció kérdése politika belüggé vált, és (nemcsak) kulturális töréspontokban csúcsosodott ki. A 2015-ös menekültválságban az etnikai sokféleség kezelése a polgári-civil együttműködés során nehéz feladatok elé állította a Magyar Honvédséget és a rendészeti szerveket, mivel számolniuk kellett azzal, hogy a többségi társadalom a migrációs hullámot fenyegetettségként élte meg. Ezt támasztották alá a rendszerváltoztatás óta, a TÁRKI által végzett

¹ BODA József, BOLDIZSÁR Gábor, KOVÁCS László, OROSZ Zoltán, PADÁNYI József, RESPERGER István, SZENES Zoltán: *A hadtudományi kutatási irányok, prioritások és témakörök*. In. Államtudományi Műhelytanulmányok, 2016. 16. sz. Nemzeti Közsolgálati Egyetem, ISSN 2498-5627 p. 15.

URL:<http://www.med.u-szeged.hu/download.php?docID=90702>

Letöltési idő:2020.06.15.

² NÉGYESI Imre: *A befogadó nemzeti támogatás és a civil-katonai együttműködés (cimic) feladatrendszerének kapcsolata a feladatok végrehajtásához szükséges információk tükrében*. In. Nemzetvédelmi Egyetemi Közlemények, 2003. 7. évf. 2. sz. p. 145.

URL:<http://m.ludita.uni->

nke.hu/repozitorium/bitstream/handle/11410/1074/11_negyesi.pdf?sequence=1&isAllowed=y

Letöltési idő:2020.06.15.

³ TÓTH Judit: *Humanitárius jog a gyakorlatban*. Szegedi Tudományegyetem AJTK, Szeged, 2014. p. 5.

URL:<http://www.juris.u-szeged.hu/download.php?docID=48265>

Letöltési idő:2020.06.15

idegenellenességet mérő reprezentatív felmérések kiemelkedő és tanulságos eredményei, melyek a magyarok rendkívüli mértékű intoleranciáját tárták fel.⁴

Négyesi (2003) a civil-katonai kapcsolatokban a polgári környezet támogatásakor a humanitárius segítségnyújtás elengedhetetlen feltételének tartja a kölcsönös bizalom megteremtését, a hatékony kommunikáció biztosítását, a humanitárius segítségnyújtás elfogadtatását. A segítő tevékenységek sikerességének a záloga az idegen kultúrák megismerése, melyre mind a civil segítőknek, mind a hon- és rendvédelemi feladatok során humanitárius tevékenységet (is) ellátó katonáknak szükségük lehet.

A menekülők részére történő sokoldalú támasz nyújtásakor ér össze az önkéntesek és a katonák, rendőrök közös tevékenysége. A civil-katonai együttműködés pozitívvá válásában segíthet a Bokros (2012) által említett „*win the hearts and minds*” filozófia, vagyis, ha a szíveket megnyerik, azzal az elmék is megnyílnak,⁵ így a segítők kölcsönös egymásba vetett bizalma növelheti a civil-polgári együttműködés hatékonyságát.

A migrációs helyzetek kezelése során a katonai erők számára a civil önkéntesek tevékenysége hasznos lehet abból a szempontból, hogy az idegen etnikumú népcsoportokkal való érintkezés és segítségnyújtás során ők is hasonló attitűdökkel találkozhatnak, mint a katonai és rendészeti erők. A civil önkéntesek idegenek iránti attitűdjeinek megismerése, a kulturközi disszonanciákból származó tapasztalatok, a menekülőknek a saját kultúrájukból merített „*viszontválaszai*” hasznosnak és támogatónak bizonyulhatnak a haderő számára a migrációs helyzetek kezelésében.

A hazai kutatások foglalkoztak ugyan a többségi csoportok menekülők iránti attitűdjeinek a vizsgálatával, azonban olyan témájú kutatás, mely az önkéntesen segítő személyek idegenek iránti attitűdjeinek alakulását vizsgálta a bevándorlás vonatkozásában, még nem született. Értekezésem a két vizsgált migrációs időszak, az 1990-es évek és a 2015-ös év menekülthullámainak vonatkozásában az idegenek iránti befogadói attitűdök alakulását, azok változásának okait, és az ehhez kapcsolható összefüggések feltárását foglalja magában.

4 SIK Endre: *Csúcsot döntött az idegenellenesség, és elfogyott az idegenbarátság*. In. TÁRKI Omnibusz Kutatások, 1992-2016.

URL:http://old.tarki.hu/hu/news/2016/kitekint/20160404_idegen.html

Letöltési idő:2019.12.11.

⁵ BOKROS Tünde Ibolya: *A civil- katonai együttműködés jelene a béketámogató műveletek alakulásának tükrében*. In. Hadtudományi Szemle, 2012. 5. évf. 2. sz. p. 155.

URL:http://epa.oszk.hu/02400/02463/00013/pdf/EPA02463_hadtudomanyi_szemle_2012_3-4_149-157.pdf

Letöltési idő: 2020.06.15.

1.1 A TÉMAVÁLASZTÁS INDOKOLÁSA

A bevándorlók megjelenése országunkban sem az 1990-es évek elején, sem 2015-ben nem volt megszokott, „*hétköznapi*” esemény, jóllehet, a menekülöket (kevés kivételtől eltekintve) nem a hazánkba való letelepedés szándéka vezette. Ezért érdekelt, hogy az 1990-es évekbeli és a 2015-ös év menekülthulláma idején, milyen tényezők alakították az önkéntesek idegenek iránti attitűdjeit.

A fentiek tükrében érdeklődésemet felkeltette, hogy szükségszerűen magában hordozza-e a nyílt kulturközi ellentétek kialakulásának a lehetőségét a bevándorlók jelenléte, és az önkéntes személyek a kialakult migrációs helyzettől függetlenül, önzetlenül, vagy a helyzettől függően és érdekorientáltan kezelték-e a tapasztalt különbségeket.

Érdekelt, hogy a bevándorlási hullámok után az önkéntesen segítő személyek idegenek iránti attitűdjeiben történt-e elmozdulás, és ha igen, annak mértéke összefüggött-e a helyi kulturközi kölcsönhatások minőségével. Az idegenséggel szembesülők más-más stratégiát választottak-e egy-egy migrációs időszakban és megjelentek-e a történelmi helyzettel való azonosulás esetleges hiányából adódóan a közvetett idegenellenesség jegyei.

A magyarországi reprezentatív kutatásokban a bevándorlókkal szembeni idegenellenesség mértéke 1992-ben még 15%-os arányt mutatott, ezzel szemben 2015 után azonban a korábbi évekhez képest radikálisan növekedett. (2016 januárjában 53%-ra)⁶

Az is foglalkoztatott, hogy a nagyatádi helyszínen milyen szerepet játszott a korábbi jugoszláviai szomszédsági kapcsolat a kulturális ellentétek eszkalálódásában, és hogy a bevándorlóknak tulajdonított esetlegesen megjelenő vélt-, vagy valós veszélyérzet azonos módon és mértékben került-e a felszínre a vizsgált migrációs időszakban, és annak észlelésétől függően melyik irányba mozdította el az önkéntesek attitűdjeit.

Érdeklődésemet felkeltette, hogy az idegenbarátság és a népcsoportok hasznosságáról alkotott vélemény kölcsönös viszonyban álltak-e egymással, és hatással volt-e rájuk a veszélyérzet észlelésének a lehetősége, valamint, hogy 2015-ben a bevándorlás veszélyességének érzülete előidézett-e valamilyen változást az önkéntesekben a bevándorlók megítélésében és a velük szemben állított beengedési kritériumok minőségében.

6 SIK Endre, SIMONOVITS Bori, SZEITL Blanka: *Az idegenellenesség alakulása és a bevándorlással kapcsolatos féltelmek Magyarországon és a visevárádi országokban*. In. Régió, 2016. 24. évf. 2. sz. p. 83.
URL: <https://regio.tk.mta.hu/index.php/regio/article/view/114/0>
Letöltési idő: 2019.11.24.

A 2005-ös Nemzeti Előítéletesség kutatás az idegenellenesség egyik legfontosabb előjelzőjének az idegenek iránt kifejezett érzelmi reakciók megnyilvánulásait tartotta, ugyanis a különböző érzelmek különböző cselekvéstípusokat váltottak ki az egyénekből.⁷

Témaválasztásom további szempontja az önkéntes segítséget nyújtók cselekvési motivációi iránti érdeklődéshez köthető. A fentiek tükrében érdeklődésemet felkeltette, hogy szükségszerűen magában hordozza-e a nyílt kulturközi ellentétek kialakulásának lehetőségét a bevándorlók jelenléte, és az önkéntes személyek a kialakult migrációs helyzettől függetlenül önzetlenül, vagy helyzettől függően és érdekorientáltan kezelték-e a tapasztalt interetnikus különbségeket.

Érdekelt, hogy a két időszakban a segítő személyek a támasznyújtás melyik formáját részesítették előnyben, és hogy a szerzett kulturközi tapasztalásaik befolyásolták-e a cselekvési aktivitásukat. Feltárandó kérdésként állt előttem, hogy a migrációs konfliktusok kezelése közben egységesült-e az önkéntesek véleményklímája, és a 2015-ös menekültválság okán a felfokozott közhangulat és az esetlegesen bekövetkezett etnikai összeütközések hatására az eddigi emberbaráti segítő tevékenység jellege megváltozott-e.

Kíváncsivá tett, hogy a 2015-ös bevándorlás hatására az önkéntesen segítő személyek attitűdjeiben történt-e elmozdulás, és ha igen, annak mértéke összefüggött-e a helyi kulturközi kölcsönhatások minőségével. Az idegenséggel szembesülők más-más stratégiát választottak-e egy-egy migrációs időszakban és megjelentek-e a történelmi helyzettel való azonosulás esetleges hiányából adódóan a közvetett idegenellenesség jegyei.

A menekülőket segítő tevékenység kialakulása szorosan összefüggött a mindenkori társadalmi, politikai, kulturális közeggel, ahhoz alkalmazkodott, és egyben tevékenyen alakította is azt, állította a szakirodalom.⁸

Kíváncsi voltam, hogy az átélt kulturközi tapasztalatok hatására egységesülő véleményidentitás milyen mértékben dimenzionálta a segítő személyek motivációit, és milyen irányban fejlődött a cselekvési kedvük.

7 ABRAMS, D.: *Processes of prejudice: Theory, evidence and intervention*. In. Centre for the Study of Group Processes, University of Kent, 2010. pp. 56-64.

URL: <https://www.equalityhumanrights.com/sites/default/files/research-report-56-processes-of-prejudice-theory-evidence-and-intervention.pdf>

Letöltési idő: 2019.11.28.

8 BERNÁTH Anikó, KERTÉSZ Anna, TÓTH Fruzsina Márta: *A segítségnyújtás evolúciója és a szolidaritás új formái a migrációs válság idején. Új önkéntes és régi civil szervezetek 2015-ben*. In. Társadalmi Riport, 2016. 13. évf. 1. sz. p. 287.

URL <http://old.tarki.hu/hu/publications/SR/2016/14bernat.pdf>

Letöltési idő: 2019.11.24.

2014-ben a társadalmi közhangulatban már érezhető volt az idegellenesség növekedése.⁹

A TÁRKI kutatások adatainak ismeretében kíváncsivá tett, hogy a közel 20 év elteltével történtek-e változások a támaszt nyújtó önkéntesek véleményklímájában. Személyes indíttatásom az előbbi állításhoz kapcsolható a saját tapasztalatom okán. A nagyatádi helyszínen tanúja voltam az akkor még működő BM Határórség a délszláv háború elől menekülők részére történt áldozatos segítő tevékenységének, mely az önkéntes társaim és a lakosság tiszteletét is kivívta.¹⁰

A témaválasztásom indokául említem még, hogy ez idáig nem született olyan elemzés, mely a bevándorlók részére önkéntes segítő tevékenységet nyújtók idegenek iránti attitűdjeit, ezen keresztül az esetlegesen felmerülő idegenellenességüket, attitűdjeik változásának okait, mértékét és minőségét vizsgálta.

1.2 A TUDOMÁNYOS PROBLÉMA MEGFOGALMAZÁSA

A tudományos kérdéseim köre az idegenséghez kapcsolódó, befogadói attitűdök változásának az idegenellenességre gyakorolt hatásaival foglalkozik, a menekültügyi intézmények környezetében élő, segítő tevékenységet végzők beállítódását vizsgálva. Az előítéletesség változásának és az idegenellenesség mértékének meghatározó összefüggéseit öleli fel a kérdéskör. A tudományos kérdéseim megfogalmazásakor Harai (2018) azon kitételét tekintetem talapzatnak, hogy „*a bevándorlás, mint valós veszély, magával hozta az idegenség megjelenését.*”¹¹

Tudományos kérdésként vizsgálom, hogy vajon a menekülők 1990-es évekbeli migrációs hulláma és a 2015-ös menekülthullám esetében azonos módon és azonos mértékben nyilvánult-e meg az önkéntes személyek gondolkodásában az előítéletességet előre jelző tényező, az idegenellenesség?

Vajon a két bevándorlásos időszakban a multikulturális együttélés esetleges etnikai és kulturközi összeütközéseit azonos szemlélettel és intenzitással tudták-e kezelni a befogadó segítők? A nagyatádi környezet segítőinek attitűdjeiben megnyilvánult-e az ellenségesség az

9 SIK Endre: *Csúcsot döntött az idegenellenesség, és elfogyott az idegenbarátság.* In. TÁRKI Omnibusz Kutatások, 1992-2016. URL: http://old.tarki.hu/hu/news/2016/kitekint/20160404_idegen.html
Letöltési idő: 2019. 12.11.

¹⁰ Az 1994 és 1996-os évben a nyári hónapokban önkéntesként tevékenykedtem a nagyatádi Átmeneti Szálláshelyen, majd 1997-1998 nyarán a bicskei Bevándorlási és Állampolgársági Hivatal Menekülteket Befogadó Állomásán folytattam az önkéntes munkát.

¹¹ HARAI Dénes: *Keresztény kultúra – önmeghatározás.* In. Tanulmányok. Nemzeti Közszoigálati Egyetem, 2018. p. 5. URL: <https://hkk.uni-nke.hu/document/hkk-uni-nke-hu/%C3%B6nmeghat%C3%A1roz%C3%A1s-kereszt%C3%A9nys%C3%A9g.pdf>
Letöltési idő: 2019.03.03.

idegen etnikumok (főleg a bosnyák muzulmánok) láttán, és ha volt, akkor következképpen előítéletességbe torkollott-e?

Vizsgálatra vár, hogy az 1990-es évek és a 2015-ös évi migrációs hullámmal szembesülő önkéntes személyek a kulturközi találkozások során képesekké váltak-e a menekülők perspektívájának felvételére, és azok történelmi helyzetével való azonosulásra?

Megvalósultak-e az etnikumok között a kontaktus hipotézis feltételei, mint lehetséges idegenellenességet csökkentő tényezők, és létrejöhetett-e a migrációs időszakokban egy olyan különleges, multikulturális közeg, melyben eltörpült vagy fel sem merült az önkéntes személyekben az ellenséges magatartás gondolata?

Ennek köszönhetően vajon történt-e elmozdulás az önkéntes segítők beállítódásában, és a kulturközi disszonanciák észlelése során növekedett-e az idegenellenességük? Vajon okozhattak-e az interetnikus ellentétek olyan mértékű feszültséget, mely fenyegetettségérzetet váltott ki és annak az észlelése milyen irányba és milyen mértékben mozdította meg a segítők attitűdjeit?

Feltárni szándékozom, hogy a bevándorló népcsoportok hasznosságáról alkotott vélemény változott-e a két év alatt, és az idegenbarátság mértéke változatlan maradt-e?

Nem ismert, hogy a bevándorlásnak tulajdonított veszélyérzet következtében jelentkezett-e az önkéntes személyek szándékában az eddigi, a bevándorlók felé állított beengedési kritériumok megváltoztatása vagy azok felülbírálása esetén a feltételek szigorítása.

Igazolásra vár, hogy vajon az 1990-es évek segítőt hasonló szándékok vezérelték-e támasznyújtásukban, mint a 2015-ben karitatív tevékenységet végző önkénteseket? Vajon azonos módon épült-e be a segítség formája és hogy az önzetlen támasznyújtásnak van-e attitűdmozdító hatása?

Választ várok arra, hogy vajon a migrációs időszakokban a segítségnyújtást végző személyek véleményklímája és a cselekvési aktivitása fejlődött-e valamilyen irányban és megvalósult-e az önkéntesek közegében a karitatív segítségnyújtás okán a szövetségi cselekvési aktivizmus? Bizonyítandó kérdésként áll előttem, hogy milyen jellegű motivációs tényezők játszottak közre a szövetségi aktivista altruizmus meg-, vagy meg nem valósulásában és az önkéntesek közössé váló véleményidentitásának ok-okozati összefüggései manipulálták-e a szövetségi altruista aktivizmus folyamatának jellegét? Feltárára vár az is, hogy a folyamat milyen hatást gyakorolt az önkéntesek ellenséges érzéseire, előítéletes attitűdjeire és azokban történt-e valamilyen irányú elmozdulás?

1.3 HIPOTÉZISEK

1. Hipotézis

Feltételezem, hogy a délszláv háború elől menekülők 1990-es évekbeli migrációs hulláma esetében a befogadó önkéntes segítő tevékenységet végző személyek gondolkodásmódjában és interakcióiban kevésbé nyilvánult meg az idegenellenesség, mint a 2015-ös migrációs hullám esetében.

1/a Alhipotézis

Feltételezem, hogy a délszláv háború elől az 1990-es évet követően hazánkba menekülők és a befogadók között létrejövő személyközi kapcsolatok során a segítő személyek képessé váltak a menekülők történelmi helyzetével való azonosulására és megvalósultak a kontaktus hipotézis feltételei, melyek az idegenekkel szembeni ellenségesség alakulásának pozitív irányú változásához hozzájárulhattak.

1/b Alhipotézis

Feltételezem, hogy a 2015-ös évben érkezett menekülők és az önkéntes segítő tevékenységet végzők személyközi kapcsolataiban csak részben teljesültek a kontaktus hipotézis feltételei, és a karitatív tevékenységet vállalók történelmi helyzettel való azonosulása elmaradt. A befogadó-bevándorló viszony terheltsége és az azonosulás hiánya az eddigi látenszen megbúvó implicit előítéletességet nyílt ellenségességgé változtatta.

2. Hipotézis

Feltételezem, hogy 2015 után a bevándorlással kapcsolatos attitűdök alakításában az integrált fenyegetettség két faktorának a prioritása volt a meghatározó és azok észlelése erősebben határozta meg a bevándorlással kapcsolatos attitűdöket, mint az 1990-es évekbeli migráció esetében.

2/a Alhipotézis

Feltételezem, hogy az 1990-es évekbeli migráció során a soknemzetiségű együttlét etnikai konfliktusok forrásaként jelentkezett, ami látenszen megvolt az együttélés során. Azonban az önkéntes segítők ezeket az ellentéteket többnyire kezelni tudták, így nem váltottak ki általános fenyegetettség érzést.

2/b Alhipotézis

Úgy vélem, hogy a 2015-ös migrációs időszak konfliktusai túlléptek a kulturális és vallási különbözőség mezőjéről, a feltörő integrált fenyegetettség érzése felülírta az egyéb –

idegenellenességet kiváltó – faktorokat és a veszély érzülete előmozdította a vizsgált minta idegenellenes attitűdjei mértékének növekedését.

3. Hipotézis

Feltételezésem szerint, minél erősebb volt az adott segítő közeg reprezentánsai által a realiztikus, illetve szimbolikus fenyegetettség képzete, annál inkább fokozódott a befogadásnál a beengedési kritériumok szigorodása a 2015-ös migrációs események után. Feltételezem, hogy a korábbi idegenbarátság gyakorlatilag eltűnt és a 2015-ös migránshullám után a vizsgált közegben az összes idegen csoporttal szembeni elutasítás globálisan növekedett.

4. Hipotézis

Feltételezem, hogy a menekülők és az önkéntesek interperszonális kapcsolatainak eltérő sajátosságai okozták döntően azt a változást, aminek következtében az 1990-es évek nagyatádi segítői az altruista segítségnyújtásban a habermasi kommunikatív cselekvésemélet kölcsönös megértésen alapuló formáját helyezték előtérbe, míg a 2015-ös menekülthullám esetében a habermasi célracionális stratégiai formájú cselekvés vezérelte a karitatív tevékenységet nyújtó önkénteseket.

4/a Alhipotézis

Feltételezhető, hogy a két, migrációs időszakban az altruista segítségnyújtást végző személyeknél a véleményközösség és a cselekvési aktivitás más irányban fejlődött és a közössé váló véleményidentitás más mértékben dimenzionálta a szövetségi altruista aktivizmust és az idegenellenes attitűdök mozgását is.

4/b Alhipotézis

Feltételezem, hogy a vizsgált migrációs hullámokban a többségi-kisebbségi kontextus keretein belül a szövetségi cselekvési aktivizmus intenzitása eltérő mértékű volt és más-más motiváltság határozta meg.

1.4 KUTATÁSI CÉLKITŰZÉSEK

Vizsgálatom legfőbb célja, hogy az idegenellenesség eddig nem ismert körülményeit, összetevőit feltárjam az önkéntesek idegenek iránti beállítódásának vizsgálatán keresztül.

Fő célkitűzésemet az alábbi részcélok teljesítésével kívánom elérni:

Célom volt az idegenellenesség kialakulásának, fajtáinak, funkcióinak és torzító tényezőinek ismertetése után feltérképezni a vizsgált migrációs időszakok vonatkozásában a menekülőknek támaszt nyújtó önkéntesek attitűdjeinek alakulását a kontaktus hipotézis elméletében foglaltak megvalósulásának tükrében.

Megvizsgálni kívántam célként, hogy a kontaktus hipotézis idegenellenességet befolyásoló feltételeinek volt-e attitűdmozdító hatása és azt is, hogy a kulturközi találkozásokban a hagyományosnak mondható, ellenségességet kiváltó tényezők mellett (látható és hallható idegenség) megjelent-e az önkéntesek attitűdjeiben a bevándorlásnak tulajdonított veszélyérzet. Célként tűztem ki annak a felmérését, hogy a kulturközi összeütközések eszkalálódtak-e a társadalom más színtereire is, és az integrált veszélyérzet hatott-e a segítő személyek idegenek iránti beállítódására. Feltérképezni kívántam célként, hogy a 2015-ös migránshullámban tapasztaltak után változott-e az idegen népcsoportok megítélése, és azt, hogy a befogadásra vonatkozó, idegenekkel szemben támasztott beengedési feltételek és az idegenek iránti barátságosság milyen összefüggéseket mutatott.

Célul tűztem ki annak feltárását, hogy a segítségnyújtás formája függött-e az adott migrációs kontextus gyakorlati tapasztalataitól, és a segítők véleményklímájának alakulása befolyásolta-e a cselekvési aktivitásukat, valamint feltérképezni kívántam a szövetségi cselekvési altruizmus két időszakban megjelenő motivációit, azok hasonlóságainak és különbözőségeinek az összehasonlítását.

Összefüggésében kívántam célként bemutatni, hogyan kapcsolódhatott a kutatott témám a had- és rendszettudományi aspektusokhoz és azt is, hogy a civil önkéntesek idegenellenességhez kapcsolható attitűdváltozásai milyen üzenetet hordoznak a migrációt közvetlenül megtapasztaló hon- és rendvédelmi feladatokat ellátó határőrizeti szervek részére.

Célként megvizsgáltam a segítő személyek idegenek iránti beállítódásának alakulását, és idegenellenességük elmozdulási irányát a megélt migrációs tapasztalataik összegzésének a végeredményeként. Nemzetközi kitekintésként céлом volt összehasonlítani a V4-ek országaiban a lakosság idegenek iránti attitűdjeinek változását az 1980-as évek végén történt rendszerváltoztatásuk óta, valamint bemutatni a régió országaiban a bevándorlás hatására kialakuló „*visegrádi identitás*” katonai vonásait.

Az előbbieken felvázolt célkitűzéseim megvalósításával, melyek az idegenellenesség szociológiai és szociálpszichológiai ismérveinek az összefüggéseit tárják fel, reményeim szerint hozzá tudok járulni az önkéntes segítőik idegenek iránti attitűdjeiben kiváltott hatások feltérképezéséhez.

Nem foglalkozom a migráció elméleteivel, okaival, fajtáival, irányjaival, modelljeivel. Nem érintem a bevándorlási hullámokkal érkezett idegen tömegek biztonságpolitikát érintő kockázatait, veszélyeit, politikai, gazdasági, jogi, társadalmi, egészségügyi, munkaügyi, kriminológiai stb. kérdéseit. Nem témája az értekezésnek a menekülők integrációja, sem a beilleszkedést elősegítő politikák, modellek bemutatása. Nem hasonlítom össze a különböző

kultúrák jegyeit, a kultúráról csupán, mint az emberiség kommunikációs közegéről, általában beszélek. Nem nyúlok vissza kutatásomban régebbre, mint a huszadik század közepe, vagyis a vizsgálatommal összefüggő elméletek ismertetése az 1950-es évektől történik.

Nem foglalkozom a rendszerváltoztatás utáni menekültpolitikával és az Európai Unió csatlakozásunkkor megtörtént jogharmonizációval, és nem ismertetem a vonatkozó teljes jogszabályi hátteret, valamint azok módosított változatait. Nem foglalkozom a Magyarországra érkező bevándorlók státuszbeli különbségeivel, azok előnyeivel, hátrányaival. Nem vezérel politikai állásfoglalás az előítéletességgel és az idegenellenességgel kapcsolatban, csupán a megismert tények alapján szeretném feltárni az ellenségesség alakulását a vizsgált migrációs időszakokban az önkéntes segítő személyek körében.

1.5 KUTATÁSI MÓDSZEREK

A téma megközelítése interdiszciplináris, szociológiai és szociálpszichológiai alapokon nyugszik, de pszichológiai területet is érint. Kutatásom során egyrészt a deduktív módszerrel feltárt szekunder, nyomtatásban megjelent forrásokra támaszkodtam, másrészt empirikus kutatást folytattam. Első lépésben széles körű adatgyűjtő tevékenységet végeztem. Áttanulmányoztam az előítéletesség, az idegenellenesség és az önkéntesség tárgykörében a releváns hazai és külföldi szakirodalmat, az előzményi kutatásokat, közvélemény-kutatásokat, a fellelhető tudományos publikációkat, tanulmányokat és doktori (*PhD*) értekezéseket. Megismertem a kutatott időszakban a régiók lapjaiban megjelent, valamint az országos sajtóhíreket-, tudósításokat, melyek témámhoz kapcsolódtak. Az irodalmi háttéranyag feldolgozását analízis és szintézis módszerével végeztem el.

A tudományos probléma vizsgálatára több módszert és technikát célszerű használni, ezért ötvöztem a kvantitatív (mennyiségi mutatókat kereső), kérdőíves felmérés módszerét a kvalitatív (probléma megértését szolgáló), interjúkészítés módszerével. Ennek során a korábbi események felidézésére a visszaemlékezés sajátos módszertanát, az „*oral history*” technikáját alkalmaztam. A kérdőíves módszer anonim módja a számszerűséget tette megkérdőjelezhetetlenné, viszont az interjúkészítés lehetőséget nyújtott a rejtett ok-okozati összefüggések feltárására. Az empirikus kutatás több szakaszban valósult meg, kérdőíves lekérdezést 2014-ben és 2016-ban végeztem, interjúkat 2016-ban készítettem.

A kérdőíves lekérdezés feltétele a nagykorúság és az önként történő kitöltés volt. A kérdőív nem tartalmazott személyiségi jogokat sértő szenzitív adatokat. Valamennyi beérkező adat feldolgozásra került, az eredmények értékelésére és az azokból levonható következtetések

elemzésére az elvonatkoztatás és általánosítás módszerét alkalmaztam. Az interjúk tartalmának feldolgozására a kvalitatív tartalomelemzés módszerét, elemzési lehetőségként a kontextuselemzést választottam.¹²

A kvantitatív módszer, kiegészülve a kvalitatív módszerrel az idegenek iránti attitűdök ok-okozati összefüggéseiről pontosabb képet adott, a kutatási eredmények árnyaltabbak lettek, és egyúttal eleget tettek a megbízhatóság és hitelesség elvének. A szükséges elméleti, gyakorlati ismeretanyag beszerzését, feldolgozását, valamint a feltárt adatok, eredmények rendszerezését követően készítettem el az értekezést. Kutatási eredményeimet magyar és idegen nyelven tudományos folyóiratokban és egyetemi kiadványokban közzétettem, valamint tudományos előadások keretében bemutattam. A kutatást 2020. január 06-án zártam le.

Megjegyzendő, hogy jogilag igen nehéz egy olyan egységes gyűjtőfogalommal megnevezni az idegeneket, amely megfelelően és egyértelműen utal a státuszukra. Ennek áthidalására a „migráns,” „idegen,” „menekülő” vagy „bevándorló” kifejezést használtam minden olyan esetben, amikor egyszerre több jogi osztályba sorolható emberről beszéltünk, vagy amikor az ő jogi állapotuk részéről nem volt ismerhető. Az egyes kifejezésekhez használatuk során értéktartalmat nem kapcsoltam, pusztán stilisztikai szempontból alkalmaztam mindegyiket.

1.6 A DOLGOZAT FELÉPÍTÉSE

Az első fejezetben a bevezetés után bemutattam a témaválasztásom aktualitását és indokait, a kutatásommal összefüggő tudományos kérdéseket. Ebben a részben szerepeltek a hipotézisek, a kutatási célkitűzések, valamint ismerttettem az alkalmazott kutatási módszereket és az értekezésem felépítését.

A második fejezetben – témámnak a hadtudományhoz való kapcsolódása érzékeltetése során – a szociológia és a pszichológia határterületét súroló, a hadtudományokhoz kapcsolható kutatásokat mutattam be, melyek hozzájárulhatnak a régóta megfogalmazott társadalmi igény, a civil-katonai kapcsolatok javításának a teljesüléséhez, valamint az együttműködés lehetőségeinek a tökéletesebbé tételét segíthetik elő. Szót ejtek még a katonai-civil kapcsolatok kultúranropológiához köthető vonatkozásairól, és azokról a kutatásokról is, melyek a haderő mentális egészségének veszélyeire hívják fel a figyelmet az idegen kultúrák találkozásakor.

Az értekezés harmadik fejezetében az elméleti alapvetés és a szakirodalmi háttér áttekintése, feldolgozása és aktualizálása történt meg. Számba vettem az idegen, és az idegenellenesség

¹² HELTAI Erzsébet, TARJÁNYI József: *A szociológiai interjú készítése. Adatfelvétel módszertan*. In. *Adatfelvétel módszertan*, Budapest, 1999. január. URL: <http://old.tarki.hu/adatbank-h/kutjel/html/a509.html>
Letöltési idő: 2020.04.22.

korábbi értelmezéseit, és kapcsolódásukat az előítéletekhez, majd a témával foglalkozó kutatások történeti előzményeit mutattam be, azokat a kutatástörténeti rendszerben elhelyezve. Ezután áttértem a modernkori idegenellenességi kutatások domináns elméleteinek ismertetésére. Itt kerítettem sort azoknak a szakirodalmaknak a bemutatására, melyek az idegenellenesség csökkentésének lehetőségeivel foglalkoztak, új szempontok alapján. A közvetlen és közvetett kapcsolatok hatásvizsgálatainak taglalása után az idegenellenességet leginkább tápláló integrált fenyegetettség elméletében foglaltakat, majd a kapcsolati hálózatok ellenségességet csökkentő tényezőit helyeztem fókuszba.

A harmadik fejezetben mutattam be azokat a teóriákat is, melyek a szociális jellegű önkéntes tevékenység elméleti megalapozói. Itt kerültek ismertetésre az altruizmus modelljei, formái, és az empátia attitűdmozdító képessége. A habermasi cselekvéseméletekben megjelenő segítő tevékenységi formákat és a szövetségi aktivista altruizmus idegenellenességet befolyásoló hatásának az ismertetését is ez a fejezet dolgozza fel. Ezek után az ide vonatkozó magyar idegenellenességi vizsgálatokat foglaltam bele a fejezetbe, azoknak ok-okozati összefüggéseire koncentrálni.

A negyedik fejezetben tártam fel, nemzetközi kitekintésként a visegrádi országok népességének idegenellenes attitűdjeihez kapcsolható kutatásokat a rendszerváltoztatásuk óta, valamint bemutattam, milyen feladatok hárulnak a migrációs helyzetek vonatkozásában a V4-ek országainak a haderőire.

Az ötödik fejezetben kutatási eredményeimet ismertettem. Empirikus vizsgálatomban rámutattam azokra az idegenek elleni attitűdöket befolyásoló tényezőkre, melyek a vizsgált önkéntesek véleményét formálták, valamint azokra a körülményekre, melyek az idegenek jelenlétével kapcsolatos gondolkodásukat befolyásolták, meghatározták. A félig strukturált interjúk és a kérdőíves lekérdezés adatainak feldolgozása után itt ismertettem az azokból leszűrt konklúziókat.

A hatodik fejezetben összegeztem az elvégzett munkámat és az új tudományos eredményeim alapján, javaslatot tettem azok felhasználhatóságára, valamint a vizsgált téma kutatásának új irányú lehetőségeit vázoltam fel. Az ábrák és a táblázatok a szövegben kerültek elhelyezésre, a függelékek és a mellékletek az értekezés végén találhatóak.

2. A TÉMA KAPCSOLÓDÁSA A HAD- ÉS RENDÉSZETTUDOMÁNYI KUTATÁSOKHOZ

A hadtudományokhoz kapcsolódó határterületeken végzett kutatások a régóta megfogalmazott társadalmi igényt, a civil-katonai kapcsolatok javítását, valamint annak lehetőségeinek tökéletesebbé tételét segíthetik elő.¹³

Jobbágy (2017) Porkolábot idézve arra mutatott rá tanulmányában, hogy a 21. század elején a hadművészetnek és a hadtudománynak egyre inkább a nem katonai tényezőkkel is számolni kell, ez közelebb viheti a hagyományos értelemben vett hadtudományt és a hadelméletet a civil kutatásokhoz.¹⁴

Az alacsony intenzitású, aszimmetrikus és irreguláris műveletek sikeres megvívása a 21. században nem képzelhető el a helyi lakosság reakcióinak megismerését lehetővé tévő, több forrásból merítő tudományos ismeretek nélkül. A helyiek társadalmi, politikai, kulturális és nyelvi jellegzetességeinek és szokásainak figyelembe vétele a humán terepen három egymásra épülő szinten elengedhetetlen: a kulturális tudatosság, a kulturális megértés, valamint a kulturális hírszerzés dimenzióiban, állítják a Ludovika kutatócsoport munkatársai „*Jó állam – hatékony haderő*” című kutatási jelentésükben.¹⁵

„*A kulturális antropológia lehetőségei a nemzetközi műveletek támogatásában*” című tudományos konferencia előadói egyöntetűen egyetértettek azzal a ténnyel, hogy a műveleti területen való szociokulturális ismeretek szükségszerűek és a haderő számára is hasznosítható eredményeket jelenthetnek.¹⁶

¹³ BODA József, BOLDIZSÁR Gábor, KOVÁCS László, OROSZ Zoltán, PADÁNYI József, RESPERGER István, SZENES Zoltán: *A hadtudományi kutatási irányok, prioritások és témakörök*. In. Nemzeti Közszolgálati Egyetem, Államtudományi Műhelytanulmányok, 2016. 16. sz. ISSN 2498-5627. p. 15.

URL: <http://www.med.u-szeged.hu/download.php?docID=90702>

Letöltési idő: 2020.06.21.

¹⁴ JOBBÁGY Zoltán: *David Galula és a felkelés ellenes műveletek elmélete és gyakorlata francia megközelítésben*. In. Hadtudományi Szemle, 2017. X. évfolyam 4. szám. p. 83.

URL: http://epa.oszk.hu/02400/02463/00037/pdf/EPA02463_hadtudomanyi_szemle_2017_04_082-097.pdf

Letöltési idő: 2020.06.27.

¹⁵ PORKOLÁB Imre, BAKOS Csaba Attila, KOMJÁTHY Lajos, MEZŐ András, JOBBÁGY Zoltán, CZEGLÉDI Mihály, FARKAS Sándor, SZTANKAI Krisztián: *A Jó Állam – Hatékony Haderő*. A Ludovika Kutatócsoport összesített kutatási jelentése. In. HADTUDOMÁNY. 2018. 1. sz. pp. 63-64.

URL: http://real.mtak.hu/77919/1/HT20181_60_74_u.pdf Letöltési idő: 2020.06.27.

¹⁶ BORSÁNYI László: *Mire jó az antropológia?* In. Új Honlap, 1996. 41. évf. pp. 102-106

URL: <http://oldwww.uni-miskolc.hu/city/Olvaso/ujholnap/majus/borsanyi.htm> Letöltési ideje: 2012.02.15.

Boldizsár (2013) szerint a katonai művelet soha nem tiszta katonai térben, hanem egy valamilyen szinten szervezett és működő társadalmi térben zajlanak, melyben jelen van mindkét fél, így a kooperáció megteremtése elengedhetetlen.

Gergely (2013) rámutatott a katonák érdekei és a helyi közösség érdeke összehangolásának a szükségességére, míg Kotics (2013) az idegen kultúrában megjelenő interkulturális félreértések jelentőségére hívta fel a figyelmet, melyek etnikai, vallási, kulturális alapon szerveződnek.¹⁷

Besenyő (2013) azt latolgatta, hogy egy békefenntartó műveletben szükség van-e az ellenség kultúrájának és szokásainak megismerésére, és rámutatott, hogy jó esetben a szociológusok, pszichológusok és antropológusok kutatási témái hasznosnak bizonyulhatnak a Magyar Honvédség civil kapcsolatainak az alakításában.¹⁸

Sztankai (2019) a civilekkel való kapcsolatteremtést és a kulturális ismeretek létfontosságát a katonai művelet sikere egyik komponensének vélte, mert a katonáknak a civil környezetből visszacsatolt információk segítenek az idegen kultúrákat megérteni. Beszámolójában említette, hogy *„tapasztaltam azokat az eltérő kulturális szokásokból fakadó konfliktusokat, melyeket a különbségek megléte okozott.”* (Sztankai, 2019: p. 19.)¹⁹

Bár az *„idegen”* megismerésének szükségessége alapvetően a béketámogató missziók kapcsán (is) nagy hangsúlyt kapott, azonban az ott szerzett tapasztalatok a magyar határokon végzett őrizeti feladatok során is fontossá válhatnak a migrációs időszakokban.

Az idegen kultúrával kapcsolatos társadalomtudományi kutatások eredményei a katonai-civil együttműködésben a hazánkat érő tömeges méretű migrációs hullám következtében váltak igazán aktuálissá a rendvédelmi szerveink számára. A Magyar Honvédség a bevándorlás okozta válsághelyzetben belül előálló feladatairól, a 2011. évi CXIII. törvény, (IV. fejezet, 35/B§) rendelkezik, melyben a rendészeti szerveknek való segítség is szerepel:

„A válsághelyzet idején közreműködés az államhatár őrzésében, az államhatár rendjét közvetlenül veszélyeztető konfliktushelyzet és a tömeges méretű migráció kezeléséhez

¹⁷ KOLOSSA Sándor: *Katonai antropológia?* Beszámoló *„A kulturális antropológia lehetőségei a nemzetközi műveletek támogatásában”* című tudományos konferenciáról. In. *Hadtudomány*, 23. évf. 2013. 1-2. sz. p. 141. URL: http://mhht.eu/hadtudomany/2013/1_2/HT_2013_1-2_Kolossa_Sandor.pdf
Letöltési idő: 2020-06.30.

¹⁸ BESENYŐ János: *A Magyar Honvédség afrikai szerepvállalása. A kultúranropológusok lehetséges szerepe a műveletek során.* In. *Hadtudomány*, 2013. 23. évf. 1-2. sz. p. 158. URL: http://mhht.eu/hadtudomany/2013/1_2/HT_2013_1-2_Besenyő_Janos.pdf
Letöltési idő: 2020.06.30.

¹⁹ SZTANKAI Krisztián: *A társadalomtudományok katonai alkalmazásának tapasztalatai.* In. *Hadtudományi Szemle*, 2018. 11. évf. 4. sz. p. 300-301. URL: <file:///C:/Users/Judit/Downloads/3738-Cikk%20sz%C3%B6veg-10340-1-10-20200610.pdf>
Letöltési idő: 2020.06.24.

szükséges intézkedések végrehajtásában, valamint az államhatár rendje ellen irányuló erőszakos cselekmények elhárításában, és e törvényben meghatározottak szerint segítheti a rendőr feladatainak ellátását.”²⁰

A Zrínyi 2026 Honvédelmi és Haderőfejlesztési Programban is szerepel a megnövekedett migrációs nyomás kezelése érdekében szükséges intézkedések előírása a határvédelmi feladatok ellátásában, melynek értelmében a honvédség átfogó megújítása során a civil társadalom megnyerése és az önkéntes területvédelmi tartalékképzés is a program fókuszába került.²¹

A kezdeményezés biztosítja a honvédség és a társadalom aktív, élő kapcsolatát, hiszen a civil társadalomból jövő, önkéntes tartalékos személyek „*hídépítő*” szerepet tölthetnek be a civilek és a haderők között, egyesítve a két terület értékeit mind a humanitárius segítségnyújtás területén, mind a bevándorlás okozta veszélyhelyzetek kezelésében.

A migránsok elhelyezésének, fogadásának, ellátásának feladatai nemcsak a katonai, a rendőri erők hatékony együttműködését igényelték, hanem ezzel egyidejűleg társadalmi igényé vált a rendészeti szervek jelenléte, mert a lakosság szubjektív biztonságérzete szempontjából a polgárok garanciát láttak a hon- és rendvédelmi szervek migrációs területen való tartózkodásában, fejtette ki Rácz (2018).²²

Ehhez a meglátáshoz kapcsolódik Sztankai (2019) véleménye, aki azokra a szélsőséges, a kulturközi különbségekből fakadó empatikus attitűdökre hívta fel a figyelmet, melyek a menekülőkkel való találkozások során csökkenthetik a határrendészeti feladatok ellátásában tevékenykedő haderő idegenekkel szembeni ellenségességét.

„A katonai feladatokban és ma már a határvédelemben is fokozott figyelemmel kell lenni a szolgálatban lévő katonának a kulturális különbségekből fakadó veszélyekre. A más kultúrából érkezők attitűdjei igen szélsőséges érzelmeket válthatnak ki.”(Sztankai, 2019: p.6.)²³

²⁰ Nemzeti Jogszabálytár 2011. évi CXIII. törvény.

URL:http://njt.hu/cgi_bin/njt_doc.cgi?docid=139266 Letöltési idő: 2020.06.21.

²¹ Zrínyi 2026 Honvédelmi és Haderőfejlesztési Program. XIII. Honvédelmi Minisztérium, 2017. pp.17-31.URL: <https://www.google.com/search?q=Zr%C3%ADnyi+2026+Honv%C3%A9delmi+%C3%A9s+Hader%C5%91fejleszt%C3%A9si+Program.&oeq=Zr%C3%ADnyi+2026+Honv%C3%A9delmi+%C3%A9s+Hader%C5%91fejleszt%C3%A9si+Program.&aqs=chrome..69i57j0l3.4217j0j4&sourceid=chrome&ie=UTF-8> Letöltési idő: 2020.06.21.

²² RÁCZ Attila: *A tömeges irreguláris migrációs válságon innen és túl: együttérzés, elutasítás, szolidaritás*. In. Rendőrségi Tanulmányok, 2018/3. pp. 65- 66.

URL: http://www.bm-tt.hu/rtt/assets/letolt/rt/201803/02_racz_attila.pdf Letöltési idő: 2020.06.21.

²³ SZTANKAI Krisztián: *A kulturális antropológia szerepe a haderőben*. In. Tézisfüzet a PhD értekezéshez. Nemzeti Közszoigálati Egyetem, 2019. p. 6.

A migrációval kapcsolatos különböző civil mozgalmak közül leginkább azokról az önkéntesekről, csoportokról és szervezetekről készültek elemzések, akik a migránsok támogatásával, ellátásával foglalkoztak, azaz a migránsok irányában voltak szolidárisak. Azonban az alulról, helyben szerveződő önkéntes civil csoportok között voltak olyanok is, akik a határrendészeti feladatokat ellátó rendőrök és katonák segítségét tüzték ki célul, és tevékenységük egy új típusú szolidaritási irányt jelentett.

A hon- és rendvédelmi szervek irányában megnyilvánuló együttérzés 2015 szeptember közepén kapott hangot a nyilvános fórumon, amikor a „Zsaruellátó” nevű polgári személyekből álló Facebook csoport közzétette az alábbi felhívását:

*„Úgy döntöttünk, hogy itt az ideje, hogy az erejükön felül szolgáló srácokért is összefogjon az ország lakossága, azaz Mi és Ti, ahogyan azt már megtettük/megtettétek sok esetben. Szolgáljuk és védjük azokat, akik minket mindennap védenek!”*²⁴

A civil-polgári együttműködés újabb példáját mutatta a 2020. június 24-én, Mórahalmon átadott krízisközpont, amely a Johannita Segítő Szolgálat kezelésében (evangélikusok) adományraktárként is működik. A krízisközpont megépítését több cél is vezérelte. Egyrészt a határ őrizetében résztvevő rendészeti és honvédő szervezeteknek biztosít pihenő helyet és a rászoruló szolgálatot teljesítőknek egyfajta pszichológiai támogatást is nyújt, másrészt, mint szociális ellátóközpont is működik, segítve nemcsak a hazai, hanem a Vajdaságban élő rászorulókat és a menekülőket is, ismertette Porcsalmy László, a Johannita Segítő Szolgálat elnöke.²⁵

A két különböző irányba mutató, a menekülőket és a határőrizeti szerveket is segítő civil önkéntes társadalmi szerepvállalás a civil-katonai kapcsolatok létezését, annak előre mutató irányát és a civil lakosságnak a katonaság és rendőrség melletti elköteleződését, és a honvédelmi szervek presztízsének emelkedését mutatta meg. Véleményem szerint ezen a ponton lehetnek hasznosak azok a tapasztalatok, melyeket az önkéntesek gyűjtöttek össze a menekülők részére nyújtott emberbaráti támasznyújtás közben, és ebben a dimenzióban kapcsolódhat össze a civilek és a katonák/rendőrök tevékenysége között az együttműködés,

URL:https://nkerepo.uni-nke.hu/xmlui/bitstream/handle/123456789/15731/sztankai_krisztian_tezisfuzet.pdf;jsessionid=9D90D099FCF015B51D6B48A4BE115285?sequence=2 Letöltési idő: 2020.07.07.

²⁴ RÁCZ Attila: *A tömeges irreguláris migrációs válságon innen és túl-együttérzés, elutasítás, szolidaritás.* In. Rendőrségi Tanulmányok, 2018/3. p. 68.

URL: http://www.bm-tt.hu/rtt/assets/letolt/rt/201803/02_racz_attila.pdf Letöltési idő: 2020.06.15.

²⁵ *Krízisközpontot alakított ki a Johannita Segítő Szolgálat Mórahalmon.* In. Evangélikus. hu. URL:<https://www.evangelikus.hu/morahalom-kriziskozpont-johannita> Letöltési idő:2020.06.27.

melynek bizonyítékeként szolgál, hogy az önkéntes kapcsolathálózati szerveződések érdeklődése a haderő honvédó tevékenysége iránt az online térben is megjelent.

Korunk követelménye a hadtudomány dimenzióinak és a civil tudományterületek kutatásainak egymásra való reflektálása, esetenként az eredmények kölcsönös hasznosítása. A had-, és rendészettudományi kutatások adósa még azoknak a kérdésköröknek a mélyrehatóbb vizsgálatával, melyek a migrációs helyzetekben a haderőnek az idegenek irányában megnyilvánuló attitűdjeit térképezik fel, és az állományt a feladatuk végzése közben érő pszichés hatásokat tárják fel.

Az eddig megvalósult kutatásokat, tudományos publikációkat a nemzetközi műveletekben való közreműködés, a béketámogató missziók tapasztalatai inspirálták, valamint az a tömeges méretű hazai illegális migrációs hullám, melynek következtében fokozott nyomás nehezedett a hon- és rendvédelmi szervekre.

Mooney (2003) felhívta a figyelmet arra, hogy a professzionális katonaság, illetőleg a civil társadalom viszonyrendszerének kiegyensúlyozottsága alapvető államérdekként, illetőleg államcélként jelölhető meg. A honvédelmi feladatok ellátása kizárólag akkor lehetséges, ha azok közös célokra alapuló, koordinált tevékenységet foglalnak magukban. Mindez azonban a társadalom aktív szerepvállalása nélkül aligha lehetséges.²⁶

Görbe (2010) a „*Migráció – előítélet – idegenellenesség. Előítélet-kutatás a belügyi ágazatban*” című publikációjában a rendőrök, a Bevándorlási és Menekültügyi Hivatal, valamint a büntetés-végrehajtásban dolgozó munkatársak idegenek iránti attitűdjeire volt kíváncsi. Empirikus kutatás keretében kérdőíves módszerrel térképezte fel az említett szervezetek idegenek iránt táplált érzéseit. A szerző a rendészeti szférán kívüli, a civil lakossági attitűdöket, magatartás-, és viselkedésmódokat hasonlította össze a vizsgált szervek alkalmazottainak idegenek iránti attitűdjeivel.²⁷

Dávid (2015) azokat a benyomásokat és tapasztalatokat összegezte, melyekkel a Bács-Kiskun megyei szolgálatuk során találkoztak a kollégái a migrációs nyomás során. Az átélt tapasztalatokról így ír: „*Óriási mennyiségben osztottunk szét ruhákat az arra rászorultaknak.*

²⁶ MOONEY, J. D.: *A katonai szervezetekről*. In: LŐRINCZ Lajos (szerk.): *Közigazgatás-tudományi antológia*. Első kötet. Bp.: Unió Lap- és Könyvkiadó Kft, 2003. p. 159.

²⁷ A 800 fős mintában a Budapesti Rendőr-főkapitányság Bevetési Főosztály állománya, a Repülőtéri Rendőr Igazgatóságánál dolgozó rendőrök, határrendészek, járőrök, a Rendőrtisztí Főiskola 16 hallgatója, és az Adyligeti Rendészeti Szakközépiskola tanulói vettek részt. GÖRBE Attiláné Dr. ZÁN Krisztina: *Migráció – előítélet – idegenellenesség. Előítélet-kutatás a belügyi ágazatban* In: Nemzeti Közszerződési Egyetem, 2014. pp. 17-26. URL: http://real.mtak.hu/107608/1/zan_krisztina1.pdf Letöltési idő:2020.01.21

Volt olyan nap, amikor közel ezer konzervet kellett felnyitni, és a hirtelen felgyülemlett, a napi 100-140 fő után visszamaradt szemétmennyiséget kezelni.” (Dávid, 2015: p. 18)²⁸

Bokros (2013) a kulturális tudatosságra és a tárgyalástechnikára helyez nagyobb hangsúlyt és ennek elsajátítására valóság-hű élethelyzetek szimulálását javasolja.²⁹ Rácz (2018), „*A magyar honvédség lakossági megítélése a 2016-os mikrocenzus és más reprezentatív adatfelvételek tükrében*” című tanulmányában megállapította, hogy a Magyar Honvédség társadalmi megítélése 1991 óta csökkenő tendenciát mutat. Feltérképezte azt is, hogy az irreguláris migráció által közvetlenül érintett egyik területen (Csongrád megye) mennyire bízik a civil lakosság a Magyar Honvédségben és kimutatható-e a bizalom mértékében a Magyar Honvédség erőinek a migrációs válsághelyzetben láthatóvá válása. Eredményként az derült ki, hogy akik közvetlenül látják a katonák munkáját, lényegesen jobban bíznak a Magyar Honvédségben.³⁰

Bérces (2018) rámutatott arra a tényre, hogy a honvédelmi feladatok ellátásához fűződő viszony alapjára elsősorban az önkéntességre való társadalmi hajlandóságban jelölhető meg. Különösen a fiatalabb generációk fogékonyak e feladatok ellátására és az önkéntesek a legtöbb segítséget a lakóhelyükhöz kötődően látják el.³¹

Bokros és Varga (2018) „*A civil-katonai együttműködés képessége az Európai Unió vezette műveletekben és fejlődése hazánkban*” című tanulmánya szerint a fegyveres erők együttműködésében elengedhetetlen a válsághelyzetekben előálló összeütközések rendezéséhez a hazai civil-katonai képességek fejlesztése.³²

²⁸ DÁVID Károly: *A tömeges méretű illegális migráció rendészeti kezelésének Bács-Kiskun megyei tapasztalatai.* In. Határrendészeti tanulmányok, különszám. 2015. Magyar Rendészettudományi Társaság ISSN 2061-3997 (Online) pp. 13-23. URL:https://rtk.uni-nke.hu/document/rtk-uni-nke-hu/2015-1_kulonszam.original.pdf Letöltési idő: 2020.06.24.

²⁹ BOKROS Tünde: *Civil-katonai kapcsolatok hazai szemmel, nemzetközi beágyazottsággal.* In. Biztonságpolitika. hu. 2013. 01. 03.

URL: <http://old.biztonsagpolitika.hu/?id=16&aid=1267&title=civil-katonai-kapcsolatok-hazai-szemmel-nemzetkozi-beagyazottsaggal> Letöltési idő:2020.06.27.

³⁰ RÁ CZ Attila: „*A magyar honvédség lakossági megítélése a 2016-os mikrocenzus és más reprezentatív adatfelvételek tükrében.*” In. Honvédségi Szemle, 2018. 6. évf. 146. sz. pp. 5.-9.

URL:https://www.hvktkh.hm.gov.hu/esemenyek/2018/hsz_2018_6.pdf Letöltési idő:2020.06.24.

³¹ BÉRCES Viktor: „*A társadalom flexibilitásával kapcsolatos elvárhatósági mérce honvédelmi kérdésekben.*”

In. Honvédségi Szemle, Szociológia, 2018. 6. évf. 146.sz. pp. 98-102. URL:https://www.hvktkh.hm.gov.hu/esemenyek/2018/hsz_2018_6.pdf Letöltési idő:2020.06.24.

³² BOKROS Tünde, VARGA Csilla: „*A civil-katonai együttműködés képessége az Európai Unió vezette műveletekben és fejlődése hazánkban*” In. Honvédségi Szemle, Szociológia, 2018. 6. évf. 146.sz. pp. 104-106. URL:https://www.hvktkh.hm.gov.hu/esemenyek/2018/hsz_2018_6.pdf Letöltési idő:2020.06.24.

A haderő migrációval kapcsolatos rendvédelmi, illetve rendészeti feladatainak ellátása során jelentkező pszichés hatások körülményeinek a vizsgálatára a nemzetközi szakirodalomban sem volt fellelhető olyan forrás, amely támpontul szolgálhatott volna, írta Farkas (2018).³³

A rend- és honvédelem hazai kutatásai az idegenek iránti attitűdöket is csak a szervezetek bizonyos szegmensében tárták fel. A migráció általi pszichés hatásvizsgálatokra a tömeges bevándorlás kulturközi különbözőségeinek az észlelése adott alkalmat.

Borbély, Fridrich és Tózsér (2016) tanulmányukban az illegális migráció okozta válsághelyzet kezelésében a Magyar Honvédség erői mellett szolgálatot teljesítő rendőrök állományának pszichés terhelését mérték fel, a magánéletükre gyakorolt hatások szemszögéből vizsgálva. Számos új kihívást és kutatásra váró témát jelenthet a határon szolgálóknak a megváltozott körülmények között végzett munka, a migránsok iránti figyelem, azok fogadása és őrzése, az együttműködés a segélyszervezetekkel, az önkéntes civilekkel, valamint a nyelvi kommunikációs nehézségek problémaként jelentkezése is.³⁴

A 2015-ös magyarországi illegális migrációs válsághelyzet kezelésében részt vállaló rendvédelmi dolgozók pszichés megterhelését – hiánypótlás gyanánt – Farkas (2017) és munkatársai vizsgálták kérdőíves módszerrel. A vizsgálat kitért a megfigyelt alanyok utólagosan jelentkező pszichés reakcióira, amelyek az ideiglenes biztonsági határzár őrzési feladatainak speciális stressz jelentő következményei lehettek.³⁵

Farkas (2018) és munkatársai egy másik publikációjukban arra is rámutattak, hogy hasonló pszichés terhelésnek vannak kitéve a menekültügyi őrzött befogadó központokban szolgálók, a Készenléti Rendőrség állományában határmenti feladatokat ellátók, de a Bevándorlási és Menekültügyi Hivatal munkatársai is. Hangsúlyozták, hogy nem kizárólagosan a rendvédelem

³³ FARKAS Johanna, BORBÉLY Zsuzsanna, TEGYEY Andrea Cecília, TŐZSÉR Erzsébet: A „migránshelyzet” feladatellátása következtében jelentkező pszichés hatások. In. PRO PUBLICO BONO – Magyar Közigazgatás, 2018. 1.sz. p. 23.

URL: https://folyoiratok.uni-nke.hu/document/nkeszolgaltato-uni-nke-hu/WEB-PPB_2018_1_01_Farkas_Borbely_Tegyey_Tozser.pdf

Letöltési idő:2020.06.27.

³⁴ BORBÉLY Zsuzsanna, FRIDRICH Andrea Cecília, TŐZSÉR Erzsébet: „Az ideiglenes biztonsági határzárminti feladatellátás hatása a határ zárat védők magánéletére ” In. Honvédségi Szemle, Szociológia, 2018. 6. évf. 146.sz. pp. 66-76.

URL:https://www.hvktkh.hm.gov.hu/esemenyek/2018/hsz_2018_6.pdf

Letöltési idő:2020.06.24.

³⁵ FARKAS Johanna, BORBÉLY Zsuzsanna, TEGYEY Andrea Cecília, TŐZSÉR Erzsébet: A tömeges méretű illegális migráció pszichés következményei a rendészeti feladatellátás során. In. HADTUDOMÁNYI SZEMLE, 2017. 10. évf. 3. sz. pp. 288-298.

URL:https://folyoiratok.uni-nke.hu/document/nkeszolgaltato-uni-nke-hu/WEB-PPB_2018_1_01_Farkas_Borbely_Tegyey_Tozser.pdf

Letöltési idő:2020.06.27.

profitálhatna a pszichológiai folyamatok feltárásából, hanem mindazon civil szervezetek és önkéntes körök, amelyek részt vesznek a migránsokkal kapcsolatos eljárásokban.³⁶

Andó (2018), „*A határrendészeti feladatok pszichológiai biztosítása*” című publikációjában azokról a pszichológiai tényezőkről írt, amelyek akadályozhatják a Magyar Honvédség migrációs feladatrendszerébe bevont állomány hatékony működését. A kutatások eredményeiből az a következtetés vonható le, hogy a jövőben számos vizsgálati terület nyílik meg az antropológusok, a pszichológusok és szociológusok és a hadtudomány számára. A kutatások hosszú távon vélhetően segíthetik a migránsokkal foglalkozó szakemberek pszichikus terhelése következtében előálló folyamatok mélyebb megismerését és megértését, esetleg kezelését.

A Magyar Honvédség a hazai menekültválságokban előadódó humanitárius jellegű feladatainak megoldásában segítséget jelentettek a külszolgálati, civil-katonai együttműködésben szerzett tapasztalatok, úgy a lakosság tájékoztatása és az együttműködés, mint a migránsok kezelése terén. A katonák közül sokan a külföldi feladataik során alkalmazott pszichológiai ismereteiket többek között az 1990-es évekbeli vagy a 2015-ös belföldi migránsválságban is kamatoztathatták.³⁷ A belföldi migrációs műveletek sikeréhez az is hozzájárult, hogy Magyarország a NATO tagjaként (1999. 03.12) a 2000. évi NATO haderő-fejlesztési célkitűzésként vállalta, hogy megteremti a civil-katonai együttműködési képességet (CIMIC), amellyel egy 21. századi haderőnek rendelkeznie kell.

A CIMIC fogalma a következőképpen határozható meg: „*Azon intézkedések és erőforrások összessége, melyek elősegítik az együttműködés kialakulását a NATO parancsnokok és a*

³⁶ Az adatfelvétel 2016 tavaszán (113 fő) és 2017 májusában (19 fő) zajlott, a vizsgálati személyek a Nemzeti Közsolgálati Egyetem Rendészettudományi Karának levelezős hallgatói köréből kerültek ki, akik szolgálatot teljesítettek a déli határzár mentén.

FARKAS Johanna, BORBÉLY Zsuzsanna, TEGYEY Andrea Cecília, TŐZSÉR Erzsébet: *A „migránshelyzet” feladatellátása következtében jelentkező pszichés hatások*. In. PRO PUBLICO BONO – Magyar Közigazgatás, 2018/1. pp. 4–10.

URL: https://folyoiratok.uni-nke.hu/document/nkeszolgaltato-uni-nke-hu/WEB-PPB_2018_1_01_Farkas_Borbely_Tegyey_Tozser.pdf

Letöltési idő: 2020.06.24.

³⁷ 1995-től Bosznia-Hercegovinában, Koszovóban, Afganisztánban, Cipruson vagy az afrikai szerepvállalásuk során nyílt lehetőség a tapasztalatszerzésre.

FARKAS Ádám, HORVÁTH Tibor, PADÁNYI József, PETRUSKA Ferenc: *A Magyar Honvédség feladatai, szerepének és helyzetének jogi aspektusai a tömeges migráció kapcsán*. In. TÁLAS Péter: Magyarország és a 2015-ös európai migrációs válság. Bp.: Dialóg Campus Kiadó, 2017. p. 167.

URL: https://fejlesztisprogramok.uni-nke.hu/document/fejlesztisprogramok-uni-nke-hu/Magyarorszag_es_a_2015_os_migracios_valsga_web.pdf

Letöltési idő: 2020.06.21.

nemzeti polgári és katonai hatóságok, valamint a civil lakosság között, a NATO csapatok jelenlegi, vagy tervezett alkalmazási területein.”^{38 39}

A Magyar Honvédség Civil-Katonai Együtműködési és Lélektani Műveleti Központja volt az első olyan szervezet a honvédség keretein belül, amely tudatosan törekedett az adott missziós terület civil lakossága kultúrájának pontosabb megismerésére.⁴⁰ A missziós szerepvállalásban hasznosított tapasztalatok – melyek a civil-katonai együttműködés (CIMIC) a civil szereplőkre gyakorolt hatásának képességéből fakadnak – követelményei közé tartoznak a jó kapcsolatteremtési, kommunikációs készség és a helyi kultúra átfogó ismeretei.

A 21. század katonai műveletei bizonyítják, hogy a haderő migrációs feladatainak gyakorlása közben a katonai célok sikeressége érdekében az egyik legfőbb feladat, hogy el kell fogadtatniuk jelenlétüket, katonai és humanitárius jellegű tevékenységük gyakorlása közben.

A modernkor katonájának újszerű szolgálata a harci feladatok mellett, hogy enyhítse a menekülő emberek szenvedését és támaszt nyújtson, nemcsak anyagi javakkal, hanem pszichológiai támogatással is. Az önkéntes szociális munkásokkal együttműködve sikeres migrációs válságkezeléshez vezethet az a folyamat, ha a bizalom elnyerése érdekében mindkét segítő fél elhelyezi önmagát a menekülő idegenek eltérő kultúrájában.

Összegezve a katonák és civilek hatékony együttműködésének feltételeit és lehetőségeit, azok között jelentős helyet foglal el a helyi közösséggel való jó kapcsolat, melynek alapja az idegenek kultúrájának, hagyományainak és szokásainak a megismerése. A menekülők életvitelének, világképének más jellege, szokásainak értelmezése során olyan, bizalomra épülő kapcsolati hálót tudnak kialakítani, amelyet más módon (például anyagiakkal) nem lehet elérni, vagy hosszú távon fenntartani.⁴¹

³⁸ NÉGYESI Imre: *A befogadó nemzeti támogatás és a civil-katonai együttműködés (civic) feladatrendszerének kapcsolata a feladatok végrehajtásához szükséges információk tükrében.*

In. Nemzetvédelmi Egyetemi Közlemények, 2003. 7. évf. 2. sz. p. 145.

URL: http://m.ludita.uni-nke.hu/repozitorium/bitstream/handle/11410/1074/11_negyesi.pdf?sequence=1&isAllowed=y
Letöltési idő: 2020.06.15.

³⁹ A CIMIC hátterét a Magyar Honvédség Összhaderőnemi Civil-katonai Együtműködési Doktrínája képezi, mely a NATO CIMIC Doktrína és a CIMIC Funkcionális Tervezési Útmutató alapján került kidolgozásra.

In. BOKROS Tünde: *A civil-katonai együttműködés jelene a béketámogató műveletek alakulásának tükrében.* Hadtudományi Szemle, 2012. 5. évf. 2. sz. p. 150.

URL: http://epa.oszk.hu/02400/02463/00013/pdf/EPA02463_hadtudomanyi_szemle_2012_3-4_149-157.pdf
Letöltési idő: 2020.06.28.

⁴⁰ SZTANKAI Krisztián: *A civil-katonai együttműködés, a lélektani műveletek és a kulturális antropológia kapcsolata.* In. Hadtudományi Szemle, 2010.3. évf. 4. sz. pp.3-5

URL: http://mhtt.eu/hadtudomany/2012/2012_elektronikus/2012_e_Sztankai_Krisztian.pdf
Letöltési idő: 2020.06.22.

⁴¹ SZTANKAI Krisztián: *A kulturális antropológia szerepe a haderőben.* Tézisfüzet.

In. Nemzeti Közszerzői Egyetem, Hadtudományi Doktori Iskola, 2019. p. 6.

URL: http://mhtt.eu/hadtudomany/2012/2012_elektronikus/2012_e_Sztankai_Krisztian.pdf

Ma még ugyan sokan kételkednek a kulturközi különbözőségek megismerésének a kapcsolatépítő és jótékony hatásában, de ha nem ismeretesek a „*máság*” sajátosságai, akkor a migráció szereplői, a menekülők és az őket segítők között kicsi az esélye egy problémáktól mentes kapcsolat lehetőségének. Az emiatt kialakuló konfliktusok száma azonban a tolerancia növelésével és az idegen kultúrák megismeréséből fakadó kompetenciák fejlesztésével csökkenthető, és az e téren végzett kutatások eredményei közös találkozási pontot jelenthetnek a társadalomtudományok és a hadtudományok között.

3. ELMÉLETI ALAPVETÉS

3.1 AZ IDEGEN FOGALMI MEGHATÁROZÁSA, AZ IDEGENELLENESSÉG ÉS AZ ELŐÍTÉLET KAPCSOLATA

Az idegenellenesség egy társadalmi tünetrendszernek értelmezhető, melynek dinamikája és mechanizmusa a mindenkori társadalmi viszonyoktól függ. Örkény (2017) az idegenellenességet az előítéletességtől el nem választható, egymásból következő egyfajta attitűdként, másrészt az előítéletesség egyik mérési eszközeként határozta meg.⁴²

Az idegenellenesség fogalmának értelmezésében megkülönböztethető tág és szűk idegenellenesség. A tág idegenellenesség az összes, vagyis minden külső csoportot egyöntetűen elutasító folyamat, de kizárólag a társadalmi távolság dimenziójában. Szűken értelmezett álláspontként értelmezhető az a felfogás, mely szerint csak a bevándorlók tekinthetők az idegenellenesség forrásának.⁴³

Az idegenellenesség fogalmának kutatásaiban azonban óhatatlanul felvetődik a kérdés, miért éppen a bevándorlók csoportján keresztül történik az idegenellenesség mérése. A magyarázatot Schütz (1944) adja meg, aki szerint az idegent az jellemezi, hogy nem működnek nála azok a mechanizmusok, melyek a többségi kulturális minták által meghatározott szabályok elfogadását segítenék elő, és ezek észlelése miatt bontakozik ki irántuk az idegenellenesség attitűdje.⁴⁴

Kende (2018) állítja, hogy az „idegenek” mássága olyan valami, amit egy többé-kevésbé homogén kultúrában felnőtt ember rendszerint észrevesz és tényként megállapít. Ha valakinek vágott a szeme, sötét a bőre ott, ahol a közösség többsége kerek szemű, fehér bőrű, azt lehetetlen nem konstatálni. A különbözőségek érzékelése terén az első lépés alighanem annak az azonosítása, hogy egy közösségen belül kik azonosak, és kik (és miben) különböznek.⁴⁵

⁴² ÖRKÉNY Antal: *Az idegen és az idegenekkel szembeni attitűdök Európában*. In: *Alkalmazott Pszichológia* 2010. 12. évf. 12. sz. p. 9.

URL: <http://www.yerushaonline.com/?q=cedaka&view=06e005e710>

Letöltési idő: 2018.12.30.

⁴³ GULYÁS Éva: *A migráció és az idegenellenesség fokozatai – egy xenofóbia-skála lehetősége*.

In: *Acta Humana*, 2016. 4. évf. pp. 33-36. URL: https://folyoiratok.uni-nke.hu/document/nkeszolgaltato-uni-nke-hu/04_Acta_Humana_2016_4_Gulyas_E.pdf

Letöltési idő: 2019.03.05.

⁴⁴ FELKAI Gábor: *Az idegen megjelenítése Sombard, Simmel és Schütz munkáiban*. In: HERNÁDI Miklós, SZALAI Pál, ZEMPLÉNYI Ferenc (szerk.): *A fenomenológia a társadalomtudományban*. Bp.: Gondolat Kiadó, 1984. ISBN 9632814541. p. 3.

⁴⁵ KENDE Anna, LANTOS Nóra, MACHER Judit: *Előítélet csökkentés és mobilizáció a romák érdekében. A tollfosztás workshop hatásvizsgálata*. In: *Alkalmazott Pszichológia*, 2018.18. évf. 4. sz. pp. 21-38.

URL: http://ap.elte.hu/wp-content/uploads/2019/01/AP_2018_4_Lantos_etal.pdf

Letöltési idő: 2020.01.11.

Simmel (2004) az idegenséget szociológiai vonatkozásban valamely más csoport tagjaként értelmezte,⁴⁶ Zick és munkatársai (2008) szerint az idegenség észlelése egy strukturális módon összekapcsolódó előítéletességet gerjeszt a saját csoportban.⁴⁷ Heller (2015) az idegenekről alkotott jellegzetes előítéletes attitűdök veszélyessé válásáról írt,⁴⁸ míg Bojtár (2016) szerint az idegenség és a „saját” közötti különbség egy adott közösségi tudat, mely összetevőinek a közösséget formáló arányáról szólt.⁴⁹ Értékezőemben az idegenség szűken értelmezett álláspontja a mérvadó.

Az előítélet hétköznapi jelenségének allporti (1977) megfogalmazása a mai napig mértékadó: „Az előítélet valamely személlyel szemben érzett idegenkedő vagy ellenséges attitűd, melynek alapja pusztán annyiban van, hogy az illető személy egy adott csoporthoz tartozik, és ennek következtében feltételezik róla, hogy a csoportnak tulajdonított negatív tulajdonságokkal ő is rendelkezik.”⁵⁰

Az etnikai kisebbségek iránti attitűdök kutatása az 1920-as, '30-as években jelent meg az amerikai társadalom gazdasági szféráiban, mert a többségi társadalom idegen etnikumokkal szembeni ellenségessége már a gazdaság fejlődését veszélyeztető tényezőnek mutatkozott.

Az előítéletképződés pszichológiai összefüggésire Lewin (1939) mutatott rá híres „mező” elméletében⁵¹, míg Allport (1977) az előítéletek forrását a mindennapi megismerési folyamatokban kereste,⁵² Rokeach (1960) az előítéletes attitűd működését a nyílt és zárt gondolkodás nézőpontjából vizsgálta.⁵³

⁴⁶ SIMMEL, G.: *Exkurs über den Fremden*. In: BICZÓ Gábor (szerk.): *Az idegen: variációk Simmeltől Derridáig*. BUKSZ 2005. Csokonai Kiadó, Debrecen, 2004. p. 273.

URL: <http://buksz.c3.hu/0503/09szemle.pdf>

Letöltési idő: 2018. 12. 28.

⁴⁷ ZICK, A., WOLF, C., KÜPPERT, B., DAVIDOV, E., SCHMIDT, P., HEITMEYER, P.: *The syndrome of group-focused enmity: The interrelation of prejudices tested with multiple cross-sectional and panel data*. In: *Journal of Social* vol. 64, no. 2. pp. 3-4.

URL: https://www.zora.uzh.ch/id/eprint/95228/1/zick_et_al.pdf

Letöltési idő: 2018. 12. 29.

⁴⁸ HELLER Ágnes: *Az idegen*. In: Bp.: Múlt és Jövő, 1997 ISBN: 9638569735. pp. 10-18.

⁴⁹ BOJTÁR Endre: *Idegen és saját a történelemben*. In: 2000. Irodalmi havi lap. 2016. 28. évf. 1-2. sz. p. 72.

URL: http://epa.oszk.hu/03100/03134/00006/pdf/epa03134_2000_2016_01-02_072-078.pdf

Letöltési idő: 2019.03.06.

⁵⁰ ALLPORT W.G.: *Az előítélet*. Bp.: Osiris Kiadó, 1999. p. 36.

⁵¹ LEWIN, K.: *Csoportdinamika*. In: VÁRÓNÉ Tomori Viola (szerk.): *Lewin és a mezőelmélet*. Korunk, 32. évf. 2. sz. pp. 312-316.

URL: http://epa.oszk.hu/00400/00458/00428/pdf/EPA00458_Korunk_1973_02_312-316.pdf

Letöltési idő: 2019.03.06.

⁵² ALLPORT, W. G.: *Az előítélet*. u. o. p. 83.

⁵³ ROKEACH, M., RESTLE, F.: *A nyílt és zárt gondolkodási rendszerek közötti alapvető különbségtevés*. In: CSEPELI György (szerk.): *Előítéletek és csoportközi viszonyok*. Bp.: Közgazdasági és Jogi Könyvkiadó, 1980. ISBN 9632209249. pp. 296-315.

Bigazzi (2013) a biológiai különbségek (pl.bőrszín) és a kulturális különbségek (afro, ázsiai vagy európai, stb.) a kommunikációban megjelenő kifejezéseit és azok csoportképző hatásait ismertette.⁵⁴ Az 1. számú táblázat a nyílt és burkolt előítéletesség közötti eltéréseket mutatja be.

1. számú táblázat: A nyílt és burkolt előítéletesség alapvető különbségei

Nyílt előítéletesség	Burkolt előítéletesség
Az előítélettel terhelt csoport tagjaival szemben észlelt fenyegetettség	A saját csoport szokásainak és értékeinek védelme
A tagokkal kapcsolatos bármilyen formájú intimitás visszautasítása	A saját csoport és a másik csoport közti különbségek szélsőséges eltúlzása
Rasszista diskurzus, agresszió	A másik csoporttal kapcsolatos lehetséges pozitív érzelmek teljes elnyomása

Forrás: Bigazzi Sára: Előítéletek. (Készítette a szerző)

Bigazzi (2013) az előítéletesség formái közötti különbségben nagy jelentőséget tulajdonított a lappangó előítéleteknek, mert ezek elsősorban a saját csoport értékeinek, szokásainak védelme érdekében maradnak rejtve, míg a nyílt előítéletesség a saját csoport tagjait fenyegető bármilyen veszély észlelésekor tör elő. A másik csoporttal történő bármilyen kapcsolat elutasítása vezethet akár a rasszizmushoz, vagy az etnikai agresszióhoz is.⁵⁵

Szabó (2012) azokra az ok-okozati összefüggésre mutatott rá, mely a kategorizációtól az előítéletesség kialakulásáig megtett utat jellemezte, melyben az idegenellenesség, mint az előítéletesség egyik lehetséges negatív következménye tűnik fel az idegenek iránti intolerancia, a diszkrimináció és az etnocentrizmus mellett.⁵⁶

Az alábbi, 1. számú ábra az előítéletes attitűdképződés alakulásának a folyamatát és a lehetséges pozitív és negatív irányba történő fejlődését ábrázolja Szabó (2012) „*Sémáinktól a diszkriminációig*” című publikációja alapján.

⁵⁴ BIGAZZI Sára: *Előítéletek*. BIGAZZI Sára: *Előítéletek*. In. VARGA Aranka (szerk.): *Esélyegyenlőség a mai Magyarországon*. Pécsi Tudományegyetem, Szociológiai Tanszék Kiadványa, 2013. p. 25.

URL:<http://www.kompetenspedagogus.hu/sites/default/files/03-varga-aranka-szerk-eselyegyenloseg-a-mai-magyarorszagon-pte-btk-nti-2013.pdf>

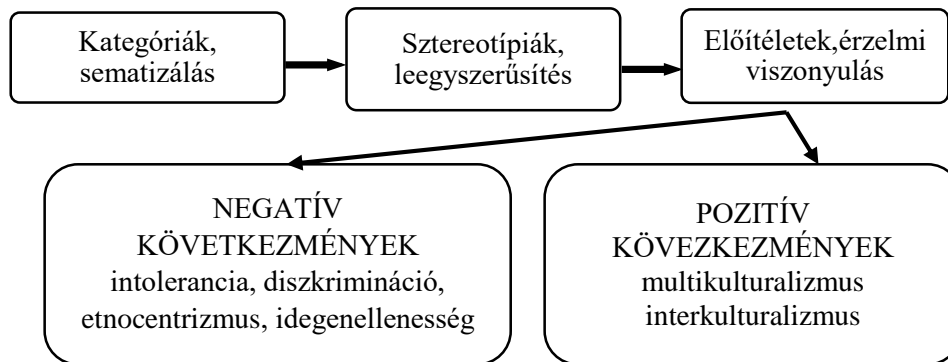
Letöltési idő:2018.05.13.

⁵⁵ BIGAZZI Sára: *Előítéletek*. In. VARGA Aranka (szerk.): *Esélyegyenlőség a mai Magyarországon*. Pécsi Tudományegyetem, Szociológiai Tanszék Kiadványa, 2013. pp. 27-30.

URL:<http://www.kompetenspedagogus.hu/sites/default/files/03-varga-aranka-szerk-eselyegyenloseg-a-mai-magyarorszagon-pte-btk-nti-2013.pdf>

Letöltési idő:2018.05.13.

⁵⁶ SZABÓ Mónika: *Sémáinktól a diszkriminációig*. In. MÉSZÁROS György, BOGDÁN Péter, CSEREKLYE Erzsébet (szerk.) *Társadalmi sokféleség, interkulturalitás. „Az ifjúságsegítés rangjéért”* (8). In. Kecskemét, 2012. ISBN 9786155191282012. pp. 70-72.

1. számú ábra: Az előítélet képzés folyamata és pozitív vagy negatív következményei.
Forrás: Szabó: Sémáinktól a diszkriminációig (Készítette a szerző)

Szabó (2012) szerint nem törvénytörő, hogy az előítéletesség a negatív irányú, történelmileg jól ismert idegenellenességbe, diszkriminációba vagy xenofóbiába torkolljon. Az idegenek iránti érzelmi viszonyulásoknak lehetséges a pozitív irányú elmozdulása is, melyre akkor van nagy esély, ha a többségi társadalom képes lehet más kultúrák el-, és befogadására, és képes a saját hagyományait az újjal ötvözve, a kultúrák multikulturalizmusának keretein belüli békés együttélésére is. A multikulturalizmus napjaink történelmében kézzelfoghatóvá vált, mivel a migrációnak köszönhetően több országban a soketnikumú kisebbség együtt él a többségi társadalom tagjaival. A multikulturalizmus szabályozási koncepciójának lényege az etnokulturális és vallási különbségek társadalmi tényként való elismerése és elfogadása, valamint annak biztosítása, hogy az adott kisebbségi csoportok tagjai etnikai, kulturális és vallási elköteleződésüknek megfelelően a befogadó társadalom egyenrangú tagjai lehessenek.⁵⁷ Radke (1997) a multikulturalizmust, az etnikai pluralizmust és az életformák kulturális sokféleségét társadalmilag adott realitásként határozta meg, melyben egyetlen kulturális entitásnak sincs előjoga a másikkal szemben.⁵⁸ Fleischmidt (1997) a kulturálisan egységes, nemzetileg homogén társadalmat a multikulturalizmus etnikai sokszínűségével állítja szembe, amely a kölcsönös megértés

⁵⁷ NOVOSZÁDEK Nóra: *Multikulturalizmus és alapjogok. Európai mozaik? Ünnepi Konferencia az ELTE megalakulásának 375. Évfordulója alkalmából.* Budapest, 2010.04.23. p. 321
URL: http://www.ajk.elte.hu/file/doktkonf2010_01.pdf
Letöltési idő:2020.05.20.

⁵⁸ RADTKE, F., O: *Az idegenség konstrukciója a multikulturalizmus diskurzusában.*
In. SZÍJÁRTÓ Zsolt (ford.): *Die multikulturelle Gesellschaft: der Weg zur Gleichstellung.* Frankfurt am Main, 1992.
Verlag für Interkulturelle Kommunikation.
URL: http://www.sulinet.hu/oroksegtar/data/magyarorszag_i_nemzetisegek/romak/multikulturalizmus/pages/003_az_idegenség_konstrukcioja.htm Letöltési idő:2020.05.20. Letöltési idő:2020.07.07.

szellemében gazdagodásként lenne meg-, és átélhető.⁵⁹ Ausztrália,⁶⁰ Hollandia⁶¹ és Kanada⁶² jó példát szolgáltatott a multikulturális együttélésre, a működőképes, de eltérő alapokon nyugvó multikulturális folyamatok megvalósításában. Értekezésemben azt a folyamatot tekintem a multikulturalizmus lényegének, ha egy társadalom/közösség saját kulturális tagoltsága mellett helyet és lehetőséget biztosít a különböző etnikai csoportok többszínűségének a létezésére és atrocitások nélküli működésére. A továbbiakban az idegenellenességgel kapcsolatos hazai és külföldi szakirodalomból csak a hipotéziseimhez szorosan kapcsolódó elméletekkel, kutatásokkal foglalkozom.

3.2 A MODERNKORI IDEGENELLENESSÉG KUTATÁS DOMINÁNS ELMÉLETEI

Oudenhoven, Ward és Masgoret (2006) összefoglaló tanulmányukban feltérképezték a bevándorló és befogadó társadalom közötti előítéletes kapcsolatok okának magyarázatára alkalmas elméleteket, melyek prioritása az idegenellenesség formálódásának a szempontjából nem vitatható. Az alábbi elméletekben az olyan, a többségi-kisebbségi viszonyban megjelenő idegenellenességet lehetségesen csökkentő tényezők kerülnek bemutatásra, melyek az adott (migrációs) körülményekre kivetítve a szociálpszichológiai kutatásokban a bevándorlók iránti attitűdöket tárják fel.

1. A Kontaktus Hipotézis Elmélete (Allport,1954) és a vele összefüggő
2. Kiterjesztett Kontaktushatás Elmélete (Wright,1997)
3. Az Elképzelt Kapcsolattartási Hipotézis Elmélete (Shiappa, 2005))
4. A Kapcsolathálózati Támasznyújtás Elmélete (Nestmann,2001)
5. Az Integrált Fenyegtettség Elmélete (Stephan, Stephan,1996)
6. Az Empátia-altruizmus Elmélete (Batson,1998)
7. Habermas cselekvésemélete (1981) ⁶³

⁵⁹ FLEISCHMIDT Margit: *Multikulturalizmus: Kultúra, identitás és politikai új diskurzusa*.

In. FEISCHMIDT Margit: *Multikulturalizmus*. Bp.: Osiris Kiadó, 1997 ISBN: 9633792657 p. 34.

⁶⁰ TOLNAI Ágnes: *A multikulturalizmus elméleti és gyakorlati kérdései Ausztrália esetében*. PhD értekezés. Budapesti Corvinus Egyetem, 2008. pp. 130-132. URL:http://phd.lib.uni-corvinus.hu/328/1/tolnai_agnes.pdf Letöltési idő: 2020.05.20.

⁶¹ BERKES Lilla: *A multikulturalizmus fogalmának kialakulása és jelentése*.

In. Délkelet-Európa – SouthEast Europe International Relations Quarterly, 2010. vol. 1. no. 4. p. 2. URL: https://www.southeast-europe.org/pdf/04/DKE_04_M_E_BEL.pdf Letöltési idő:2020.05.20.

⁶² BERRY, W, SAM, S.: *Acculturation and Adaptation*. In. Berry, W. J, Segall, M.,H., Kagitqibasi, C.(szerk.):*Handbook of Cross-Cultural Psychology. Social Behavior and Applications*,1997. vol. 3. ISBN 0205160743. pp. 307-311.

⁶³ SZABÓ Ágnes: *A bevándorlókkal szembeni attitűdöt meghatározó demográfiai és pszichológiai szintű változók: Az European Social Survey 2010-es magyar adatainak másodelemzése*.

3.2.1 A KÖZVETLEN ÉS KÖZVETETT KAPCSOLAT HATÁSA AZ IDEGENELLENESSÉGRE

A közvetlen és közvetett módon létesíthető kapcsolatok szerepével a Kontaktus Hipotézis Elmélete, a Kiterjesztett Kontaktushatás Elmélete és az Elképzelt Kapcsolattartási Hipotézis elmélete foglalkozik. A pozitív csoportközi érintkezés az egyik leghatékonyabb, idegenek iránti ellenérzések csökkentését szolgáló eszköz, mely a kontaktushipotézis elméletében foglaltak feltételeiből indult ki. Amikor a kontaktus hipotézis feltételei egészen vagy részben teljesülnek, akkor más-más folyamatok indulnak el a saját csoport attitűdjeinek építésében.⁶⁴

Pettigrew és Tropp (2006), több mint 500 kutatást áttekintő metaanalízisének eredménye szerint a megfelelő csoportközi kapcsolatok valóban az idegenellenesség csökkenésével jártak. A kutatók az allporti hipotézis újra gondolásában azonban a kontaktus létesítésére épülő idegenellenesség csökkentésének a lehetőségét kibővítették egy ötödik feltétellel, a baráti kapcsolatok ellenséges érzéseket alakító hatásával.⁶⁵

Azonban a kulturközi barátságok akadályozó tényezői is lehetnek a sikeres kapcsolatfelvételnek. Ha a csoportok fizikai vagy társadalmi szempontból erősen szuggeráltak, vagy kevés motiváció áll fenn a kapcsolatfelvételhez, akkor a kapcsolat lehetősége csekély, előnyei továbbra sem érvényesíthetők. Az ellenséges érzülettel rendelkező emberek elkerülik a csoportok közötti kapcsolatok létesítésének a lehetőségét, így az érintkezés és az idegenellenesség összefüggései közötti okozati kapcsolat kétirányú.

A kiterjesztett kontaktushatás a külső csoport tagjaival Wright és munkatársai (1997) szerint javíthatja, de ronthatja is a saját csoport más tagjainak hozzáállását az idegenekhez.⁶⁶ Forbes (2004) alátámasztotta ezt a feltevést azzal, hogy az utóbbi évtizedekben a balkáni háborús összeütközések során szerzett tapasztalatok szerint a kulturközi kapcsolatok gyakoriságának növekedése éppenséggel rontott is a helyzeten. Más volt a hatás az etnikai csoportok vagy

In. NGUYEN Lan Ahn, SZABÓ Mónika (szerk.): Identitás a kultúrák keresztútjében. Kutatási Beszámoló. ELTE, Eötvös Kiadó, 2012. ISBN 9789633121320. p.28.

⁶⁴ ALLPORT, G.: *Az előítélet.* u. o. p. 33.

⁶⁵ PETTINGREW, T.F.: *Intergroup contact theory.* In. Annual Review of Psychology, 49. pp. 66-72.

URL:https://www.researchgate.net/publication/5282610_Intergroup_Contact_Theory/link/0912f51046c6dac2f100000/download

Letöltési idő: 2020.01.09.

⁶⁶ WRIGHT, S., ARON, A., MCLAUGHLIN-VOLPE, T., ROPP, S.: *The extended contact effect: Knowledge of cross-group friendships and prejudice.* In. Journal of Personality and Social Psychology, 1997.73. pp. 73- 90.

URL:https://www.researchgate.net/publication/232491782_The_Extended_Contact_Effect_Knowledge_of_Cross-Group_Friendships_and_Prejudice

Letöltési idő:2020.01.08.

kisebbségek esetében, és ugyancsak más a kapcsolat hatása a kulturálisan egymáshoz közel álló, illetve távol álló kisebbségek esetén.⁶⁷

Tropp és munkatársai (2006) vizsgálataikban bizonyították, hogy a csoportközi kapcsolathatások működnek, és csökkenthetik a negatív attitűdöket, mely együtt jár az idegen csoportoknak tulajdonított fenyegetettség érzésének a csökkentésével.⁶⁸ Davies (2011) a csoportok közötti közvetlen kapcsolatot tartotta az egyik legerőteljesebb eszköznek az idegenek iránti ellenségesség csökkentésére, mert a csoportközi barátság viselkedésbéli elkötelezettséggel is jár.⁶⁹

Néhány évtizede a kutatások a közvetlen, érintkezések idegenellenességet csökkentő hatását nem vitatva, egy más irány, a közvetett kapcsolat hatásainak feltárása felé mozdultak el. A példátlan számú csoportközi interetnikus kapcsolatfelvételt az összes olyan társadalom többségi csoportja megélhette, ahová a migráció során a saját csoporttól különböző identitású, etnikumú csoportok vándoroltak. A Parasocial Contact Hypothesis elnevezésű kapcsolathipotézis elméletében Shiappa (2005) tett kísérletet a közvetett kapcsolathatás bizonyítására.⁷⁰

Az elmélet megértéséhez tisztázni kell a paraszociális kapcsolatok lényegi vonásait. Munk (2009) Marshhallt (1997) idézi az ilyen jellegű kapcsolatok értelmezése során, hogy azok olyan látszatviszonyok *„amelyekkel fenntarthatjuk magunkban a közösségiség látszatát, részt vállalhatunk a csoportban, közeliként élhetjük meg néhány ember életét.”*⁷¹

Crips és Turner (2009) szintén a paraszociális kapcsolatok ellenségességet csökkentő hatásait vizsgálta. Ha a csoportok a közösségi média által közvetített közösségi interakciókat a személyközi kapcsolatokhoz hasonló módon dolgozzák fel, akkor a többségi-kisebbségi

⁶⁷ FORBES, H. D.: *Ethnic Conflict and the Contact Hypothesis*. In. LEE, Y., MCCAULEY, C., MOGHADDAM, F., WORCHEL, S.: *The Psychology of Ethnic and Cultural Conflict*, 2004. pp. 69–88.

⁶⁸ PETTIGREW, T. F., TROPP, L.R.: *A meta-analytic test of intergroup contact theory*. In. *Journal of Personality and Social Psychology*, 2006. vol. 9. no. 5 pp. 766-783.

URL: <https://pdfs.semanticscholar.org/03cb/097c70c5cd2edc1b1911fc2acf2b3de8f51b.pdf>

Letöltési idő: 2019.11.17.

⁶⁹ DAVIS, K., TROPP, L.R., ARON, A., PETTIGREW, T.F., WRIGHT, S.C.: *Cross-group friendships and intergroup attitudes. A meta-analytic review*. In. *Personality and Social Psychology Review*. University of Cape Town, 2011.15. pp. 4-8.

URL: <https://www.ncbi.nlm.nih.gov/pubmed/218442877>

Letöltési idő: 2019.11.17.

⁷⁰ SCHIAPPA, E. GREGG, P., WES, E. D: *A parasocial contact hypothesis*. In. *Communication Monographs*, 2005. vol.72., no. 1, 5.pp. 92-115.

URL: https://www.researchgate.net/publication/254948662_the_parasocial_contact_hypothesis

Letöltés: 2019.11.10.

⁷¹ MARSHALL, P. D.: *Celebrity and Power*. In. MUNK Veronika: *Sztárság, elméletben*. Médiakutató, 2009. 10. évf. 1. sz.

URL: https://www.academia.edu/4891287/Munk_Veronika_Szt%C3%A1rs%C3%A1g_elm%C3%A9letben

Letöltés: 2019.11.14.

csoporthoz társadalmi szempontból előremutató, vagyis az ellenségességet csökkentő hatásai a paraszociális kapcsolatokról származhatnak.

Az elmélet feltételezi, hogy a valódi migrációs kontextusban adódó tényleges tapasztalatokra nincs is szükség a csoportok közötti hozzáállás javításához, mert a képzeletbeli tagokkal való kontaktus javíthatja a csoportok hozzáállását.⁷² Következésképpen úgy tűnik, hogy a közvetlen személyes kapcsolattartás nem mindig szükséges a pozitív kontaktusok kiépítéséhez, bár az eredeti kapcsolathipotézis ezt feltételezte.

Azonban Dixon, Durrheim és Tredoux (2005) rámutattak az elmélet hiányosságaira is. Kísérleteikben bizonyították, hogy a fekete emberekkel folytatott pozitív kapcsolat javította a fehérek feketékkel szembeni érzelmi reakcióit, de nem változtatta meg a lakhatás, a munkahelyek és az oktatás terén mutatkozó egyenlőtlenségek elleni küzdelem politikájához fűződő hozzáállásukat. Minél inkább érintkeztek a fekete dél-afrikaiak fehér dél-afrikai emberekkel, annál kevésbé támogatták a faji egyenlőtlenségek csökkentését célzó politikákat. A szerzők feltárták a csoportközi érintkezés nem kívánt hatását is, mely gyengítheti a kisebbségi tagok motivációját a csoportok közötti egyenlőtlenségek csökkentését célzó együttes fellépésre, ugyanis a pozitív kapcsolatnak nem szándékos félrevezető hatása is lehet a csoportok berögzült hierarchikus státuszkülönbségének érintetlenül hagyása miatt.⁷³

Chrips és Turner (2009) arra is rámutattak, hogy bár a kontaktus fontos szerepet játszott abban, hogyan lehet elősegíteni a toleránsabb csoportközi viszonyok létrejöttét, a vizsgálatokból hiányzik annak feltárása, hogyan befolyásolhatják a pozitív kapcsolatok a többségi társadalmi csoportok és az outgroup közötti kapcsolatot. Ugyanis a pozitív kapcsolatokból fakadó gyengülő idegenellenesség kimutatható jelenléte sem feltétlenül változtatja meg azt a társadalmi ideológiai rétegződést, amely fenntartja a csoportok egyenlőtlenségét és ott is megnőtt az ellenségesség mértéke, ahol a többségi társadalom közvetlenül kevésbé vagy egyáltalán nem élte át a vándorlásból adódó interetnikus csoportközi élményeket.⁷⁴

A fentebb említett kutatások rávilágítottak arra, hogy a csoportközi barátság és az idegenek iránti negatív attitűdök csökkenése között ok-okozati viszony van, hogy a barátságnak

⁷³ DIXON, J, DURRHEIM, K, TREDOUX, C. *Beyond the optimal strategy: a reality check for the contact hypothesis*. In. American Psychologist, 2009, 64 (4). pp. 7-16.

URL:https://www.researchgate.net/publication/24434840_can_imagined_interactions_produce_positive_perceptions_reducing_prejudice_through_simulated_social_contact Letöltés: 2019.11.10.

⁷⁴ CRIPS, J, TURNER.R. *Can imagined interactions produce positive perceptions? Reducing prejudice through simulated social contact*. In. American Psychologist, 2009. 4 (4). pp. 19-21.

URL:https://www.researchgate.net/publication/24434840_can_imagined_interactions_produce_positive_perceptions_reducing_prejudice_through_simulated_social_contact Letöltési idő: 2019.11.10.

manipuláló hatása is lehet, annak köszönhetően, hogy a kapcsolat kialakításának korai stádiumára jellemző szorongás megszűnik, az empátia és a bizalom viszont növekedik. A másik csoport tagjával szembeni barátságosság hatással lesz a külső csoportra, melynek következtében attitűdváltás megy végbe és a csoport többi tagja is magáénak tudhat egy új, csökkenő mértékű idegenellenes csoportnormát.

3.2.2 A SZEMÉLYES KAPCSOLATOK HÁLÓZATÉPÍTŐ KÉPESSÉGE

A hetvenes évek elejétől a szociológiai kutatások nemcsak a közvetett és közvetlen kapcsolatok fontosságára világítottak rá, hanem feltérképezték az egyén különböző kapcsolati szintjeinek rendszerét is. A hálózatok szerepével a kapcsolati támasznyújtás elmélete foglalkozik.

Udvari (2011) a mai modern társadalom hálózatainak kiterjedtségére összpontosított,⁷⁵ míg Staub-Bernasconi (2007) a szociális romantikának nevezett gondolatot fejtette ki, mely szerint „a kapcsolathálózatok révén erősödik a civil társadalom.”⁷⁶ A hálózatokat az akadályokkal szembeni ütközőknek, vagy a fenyegető válságokkal szembeni védőernyőknek tekintette Gerhardt (2001), mely hálózatok képesek arra, hogy a külső csoportoknak nyújtott karitatív önzetlen támasznyújtás során hatással legyenek az ingroup idegenellenességének az alakulására.⁷⁷

A nestmanni kapcsolathálózati támasznyújtás elmélete tárta fel a csoportok közötti sikeres együttműködéshez vezető utat. Az út három formája az alábbi dimenziók mentén sorolható be:

1. támaszt nyújtó források (szerkezeti dimenzió): ezek mind anyagi, mind más, morális támaszok lehetnek.
2. támaszt nyújtó műveletek (cselekvési dimenzió): valódi cselekvésekben megjelenő támaszok.
3. támaszt nyújtó értékelések: a kérdés meghallgatása és egyéb érzelmi támaszok⁷⁸

⁷⁵ UDVARI Kersztin: *Kapcsolathálózati megközelítés a szociális munkában*. In. Esély, 2011. 5. sz. p. 100.
URL:http://esely.org/kiadvanyok/2011_5/06udvari.indd.pdf

Letöltési idő: 2019.11.10.

⁷⁶ STAUB-BERNASCONI, S.: *Soziale Arbeit als Handlungswissenschaft*, 2007. In. UDVARI Kersztin: *Kapcsolathálózati megközelítés a szociális munkában*. Esély, 2011. 5. sz. p. 102.

URL:http://esely.org/kiadvanyok/2011_5/06udvari.indd.pdf

Letöltési idő: 2019.11.07.

⁷⁷ GERHARDT, G.: *Netzwer orientierung in der sozialarbeit*. In. UDVARI Kersztin: *Kapcsolathálózati megközelítés a szociális munkában*. In. Esély, 2011. 5. sz. p.106.

URL:http://esely.org/kiadvanyok/2011_5/06udvari.indd.pdf Letöltési idő:2019.11.15.

⁷⁸ NESTMANN, F: *Soziale netzwerke – soziale unterstützung*. In. HANS-UWE, O., THIERSCH, H. (szerk.): *Handbuch sozialarbeit sozialpädagogik*. Hermann Luchterhand Verlag, München, 2001. pp. 1683-1687.

⁷⁸ BULLINGER, H. NOWAK, J.: *Soziale netzwerkarbeit*. In. München: Lambertus Verlag, 1998. ISBN 9783784109602. pp. 104-105.

Bullinger és Nowak (1998) ugyancsak az egyén társadalmi-kapcsolati beágyazottságának a hasznosságára utaltak, mivel ennek révén az egyének a terheket kevésbé érzik veszélyeztetőknek, hiszen azok több tag között oszlanak meg. Másik fontos hatás az ütközőhatás, amikor a kapott támasznyújtás a válság csökkentéséhez, megszűnéséhez vezet, vagyis a megterhelő helyzetek legyőzéséhez járulhat hozzá.⁷⁹

3.2.3 AZ IDEGENELLENESÉGET TÁPLÁLÓ ÉSZLELT FENYEGETÉS

Napjainkban az idegenek iránti ellenségesség kialakulásának egyik legnagyobb hatású, új megközelítése az Integrált Fenyegtettség Elmélete. A Stephan (1996) négy olyan motívumot különböztet meg, amelyek az észlelt fenyegetés forrását képezhetik:

1. A reális erőforrásokért való harc (a külső csoportnak a saját csoport politikai és/vagy gazdasági hatalmára vonatkozó tényleges vagy feltételezett fenyegetése)
2. Szimbolikus fenyegetettség (a csoportok közötti attitűdbéli, morális, értékrendbeli különbségek fenyegetettsége, pl. az a hiedelem, hogy a többségi társadalom kultúráját előnytelen módon változtatják meg a más kultúrákból származó etnikumok)
3. Interperszonális fenyegetettség (a személyek közötti ellentétből eredő fenyegetettség érzése.)
4. A csoportközi szorongásból adódó veszélyérzet.

Stephan és Stephan (2005) néhány év múlva az elméletet kísérleti úton tesztelve kimutatták, hogy a két tényező, a reális és szimbolikus fenyegetés együttes jelenléte fokozott mértékben táplálja az ellenségességet, táptalajt nyújtva a másik két faktornak.⁸⁰ Ward és Masgoret (2006) az útelemzés technikáját alkalmazva tesztelték a bevándorlókkal való kapcsolat, a csoporton belüli szorongás és az észlelt fenyegetettség kölcsönhatásait.⁸¹ Leong és Ward (2006) az Eurobarométer kutatásai alapján igazolták a szorongás és az idegenek iránt táplált ellenségesség attitűdjeinek egymásra ható negatív befolyását.⁸² Halperin (2007) kimutatta,

⁷⁹ BULLINGER, H. NOWAK, J.: *Soziale netzwerkarbeit*. In. München: Lambertus Verlag, 1998. ISBN 9783784109602. pp. 106-108.

⁸⁰ STEPHAN, W.G., RENFRO, C.L., ESSES, V.M., STEPHAN, C.W., MARTIN, T.: *The effects of feeling threatened on attitudes toward immigrants*. In. International Journal of Intercultural Relations, 2005. 29. sz. pp. 1-19. URL: https://www.academia.edu/3058939/The_effects_of_feeling_threatened_on_attitudes_toward_immigrants Letöltési idő: 2020.01.08.

⁸¹ WARD, C., MASGORET, A.: *An integrative model of attitudes toward immigrants*. In. International Journal of Intercultural Relations, 2006, vol. 30. no. 6. pp. 671-682. URL: <https://www.sciencedirect.com/science/article/abs/pii/S0147176706000484> Letöltési idő: 2020.01.11

⁸² LEONG, C.H., WARD, C.: *Cultural values and attitudes toward immigrants and multiculturalism: the case of the Eurobarometer survey on racism and xenophobia*. In. International Journal of Intercultural Relations, 2006. 30. pp. 799-810. URL: https://www.researchgate.net/publication/248437226_Cultural_values_and_attitudes_toward_immigrants_and_multiculturalism_The_case_of_the_Eurobarometer_survey_on_racism_and_xenophobia

hogy az észlelt fenyegetés közvetítő hatása előre jelzi a migránsokkal szembeni távolságtartás mértékét.⁸³

Canetti-Nisim és Pedahzur (2003) kiemelte a bevándorlók heterogenitásából adódó különbségeket, mint pl. a bevándorlás típusa, etnikum, kultúrkör, vallás, stb. Következésképpen az integrált fenyegetettséghez köthető idegenellenes attitűdök másképpen jelenhetnek meg a különböző bevándorló csoportokkal szemben. Ugyancsak ők mutattak rá, hogy a muszlimellenes attitűdök háttérben ugyanazok a jósló tényezők állnak, mint amelyek a bevándorló ellenes attitűdöket meghatározzák, de a muszlim csoportokkal szemben az ellenséges érzések fokozottabbak, mint az egyéb idegen csoportokkal szemben.⁸⁴

Az integrált fenyegetettség elméletében foglaltak első tényezőjeként (realisztikus fenyegetettség) megfogalmazottokhoz hasonló gondolatok jelennek meg az idegenellenesség szocio-ökonómiai vonásainak vizsgálatakor. A kutatások a szocio-ökonómiai tényezők közül a gazdasági jellegű tényezőknek tulajdonítottak elsődleges szerepet a befogadók idegenellenességhez köthető attitűdjeinek alakulásában.

Hernes és Knudsen (1997) a többségi társadalom negatív attitűdjeinek kialakulásában erősen közreműködő és nagy befolyással bíró relatív depriváció (viszonylagos hátrány) folyamatát tárta fel, amely magyarázatul szolgált a bevándorlókkal szembeni ellenségességre.⁸⁵ Halperin, Canetti-Nisim és Pedahzur (2003) a bevándorlókkal szembeni ellenséges attitűdök okait keresve egy izraeli kutatás mintáján kimutatták a gazdasági tényezők meghatározó hatását az ellenséges viselkedésben.⁸⁶

Letöltési idő:2020.01.09.

⁸³ HALPERIN, E., CANETTI-NISIM, D., PEDHAZUR, A.: *Threatened by the uncontrollable: psychological and socio-economic antecedents of social distance towards labor migrants in Israel.* In. International Journal of Intercultural Relations, 2007, vol. 31. sz. pp. 459-468. URL:<https://www.sciencedirect.com/science/article/abs/pii/S0147176706000484>

Letöltési idő:2020. 01.08.

⁸⁴ HALPERIN, E., CANETTI-NISIM, D., PEDHAZUR, A.: *Contributory factors to political xenophobia in a multicultural society: the case of Israel.* In. International Journal of Intercultural Relations, 2003. 27. pp. 307-318 URL:https://www.researchgate.net/publication/223290598_Contributory_Factors_to_Political_Xenophobia_in_a_Multi-Cultural_Society

Letöltési idő:2020. 01. 08.

⁸⁵ MEDGYESI Márton: *A kereseti egyenlőtlenségekkel kapcsolatos attitűdök változása a rendszerváltás során.* In. Szociológiai Szemle, 1997. 4. szám. pp. 87-108.

URL:<http://www.szociologia.hu/dynamic/9704medgyesi.htm>

Letöltési idő:2018.10.30.

⁸⁶ HALPERIN, A., CANETTI-NISIM, D., PEDHAZUR, A.: *Threatened by the uncontrollable: psychological and socio-economic antecedents of social distance towards labor migrants in Israel.* In. Szabó Ágnes: *Identitás a kultúrák keresztüzében.* Bp.: Eötvös Kiadó, 2012. p. 28.

Montreuil és Bourhis (2004) feltárta, hogy a többségi társadalom szemében gazdaságilag értékes és nem értékes bevándorló csoportok léteznek, ennek függvénye a befogadók idegenellenességének az alakulása.⁸⁷

O' Rourke és Sinnott (2006) a befogadók munkaerő-piaci helyzetének féltésével magyarázták az ellenségességet.⁸⁸ Fertig és Schmidt (2011) az idegenek iránti attitűdök alakulását egy szocio-ökonomiai változóhoz, az iskolai végzettséghez kötötték. Semyonov, Rajjman és Gorodzeisky (2006) 12 európai országban folytatott kutatása rámutatott, hogy a bevándorlókkal szembeni ellenséges érzelmek ott hangsúlyosabbak voltak, ahol a gazdaság nem virágzott, következésképpen ott az eddigi lappangó ellenségesség egyre nyíltabbá vált.⁸⁹

Az Infratest Dimap 2015-ös németországi felmérése rámutatott, hogy a szűkös erőforrásokért való versengés és a munkahely féltése nagymértékben generálta az idegenellenességet.⁹⁰ Meuleman, Davidov és Billiet (2009) 17 országra kiterjesztett vizsgálata feltárta, hogy a legnagyobb előrejelző hatása a gazdasági fenyegetettségnek és a hozzá kapcsolható versenyhelyzetnek volt, ez a tényező fokozta az idegenek ellen érzett ellenségességet.⁹¹

3.2.4 A PSZICHOLÓGIAI TÉNYEZŐK SZEREPE AZ IDEGENELLENESSÉG MÉRTÉKÉNEK AZ ALAKULÁSÁBAN

A befogadó többség és a bevándorló kisebbség között dinamikus kölcsönhatások működnek, melyek pszichológiai szempontból értelmezhetők a befogadók idegenellenesség képződési folyamataira hatást gyakorló tényezőknek is. A korábban feltárt idegenellenességet alakító ok-

⁸⁷ MONTREUIL, A., BOURHIS, R.: *Majority acculturation orientations toward „valued” and „devalued” immigrants*. In. *Journal of Cross-cultural Psychology*, 2001. 11. évf. 1. sz. p.125.

URL:https://www.researchgate.net/publication/247723947_Majority_Acculturation_Orientations_Toward_Valued_and_Devalued_Immigrants/citation/download

Letöltési idő:2020.01.11.

⁸⁸ O' ROURKE, L., SINNOTT, C.: *The determinants of individual attitudes towards immigration*. In. *Article in European Journal of Political Economy* 22. 4. sz. pp. 853-858.

URL:https://www.researchgate.net/publication/4912013_The_Determinants_of_Individual_Attitudes_Towards_Immigration

Letöltési idő:2019.11.28.

⁸⁹ SEMYONOV, M., RAIJMAN, R., GORODZEISKY, A.: *The rise of anti-foreigner sentiment in European societies 1988-2000*. In. *American Sociological Review*, 71. pp. 426-439.

URL:https://issuu.com/szabomoni/docs/identitas_a_kulturak_keresztutzeben_boritoval

Letöltési idő:2019.11.28.

⁹⁰ *Eine Umfrage zur politischen Stimmung im Auftrag der Ard-Tagesthemen und der Tageszeitung die Welt*. In. *ARD-Deutschlandtrend*, 2015. 1. pp. 5-7.

URL:https://www.infratest-dimap.de/fileadmin/user_upload/dt1511_bericht.pdf

Letöltési idő:2018.11.18.

⁹¹ MEULEMAN, B., DAVIDOV, E., BILLIET, J.: *Changing attitudes toward immigration in Europe, 2002-2007: A dynamic group conflict theory approach*. In. *Social Science Research*, vol. 38. pp. 352-358.

URL:<https://www.ncbi.nlm.nih.gov/pubmed/19827179>

Letöltési idő:2019.11.28.

okozati összefüggéseket kutató vizsgálatok mellett a lelki tényezők hatásmechanizmusainak fontosságára való tekintettel számos kutatás a jelenség lélektani érintettségét tárta fel, más-más szempont szerint.

A pszichológiai tényezők között az idegenellenesség leghathatósabb mozgatórugójának a fenyegetettség észlelése bizonyult. Kosic és Phalet (2006) a befogadó állampolgárok (olaszok) kategorizációs hajlandóságát vizsgálta, a „látható” idegenség és az ebből következő ellenséges magatartás alakításának a szempontjából.⁹²

Ward és Masgoret (2006) tíz összegyűjtött tanulmány eredményeit leszűrve rámutattak, hogy az észlelt fenyegetettség bizonyult a legjobb előre jelzőnek a negatív attitűdképzésben.⁹³

Lee és Fiske (2006) a barátságosság-ellenségesség mértékének tükrében vizsgálta az attitűdöket.⁹⁴ Leong és Ward (2008) az Eurobarométer adatainak alapján feltárták, hogy a fenyegetettség érzése és a szorongás van a legnagyobb befolyással az attitűdök negatívvá válásának az alakítására.⁹⁵

A kutatások kiterjedtek a más irányú, idegenellenességet befolyásoló pszichológiai tényezők feltárására is. Rehberg (2005) mutatott rá arra, hogy az önkéntesség strukturális változáson ment át, és projektorientálttá vált, melynek sikere vagy annak hiánya lélektani befolyást gyakorolt az idegenek iránti ellenséges beállítódásra.⁹⁶

Leong (2008) eredményei szerint elsősorban az érték-, és pszichológiai szintű változók felelnek a negatív viszonyulásért, úgy, mint az individualizmus, a szociális dominancia orientáció és az észlelt fenyegetés mértéke.⁹⁷

⁹² KOSIC, A., PHALET, K.: *Ethnic categorization of immigrants: the role of prejudice, perceived acculturation-strategies and group size*. In. *Intercultural Relations*, 2006. 30. vol. 6. pp. 769-779.

URL: <https://www.sciencedirect.com/science/article/abs/pii/S0147176706000496#>

Letöltési idő:2019.11.27.

⁹³ WARD, C., MASGORET, A.: *An integrative model of attitudes toward immigrants*. In. *Identitás a kultúrák kereszttüzében*. NGUYEN Lan Ahn, SZABÓ Mónika (szerk.): Kutatási Beszámoló. Eötvös Kiadó, 2012. p. 29.

⁹⁴ LEE, T., FISKE, S. T.: *Not an outgroup, not yet an ingroup: immigrants in the stereotype content model*. In. *International Journal of Intercultural Relations*, 2006. vol. 30. pp. 754 -761.

URL: <https://www.sciencedirect.com/science/article/abs/pii/S0147176706000526?via%3Dihub>

Letöltési idő:2019.10.30.

⁹⁵ LEONG, C.H., WARD, C.: *Cultural values and attitudes toward immigrants and multiculturalism: the case of the Eurobarometer survey on racism and xenophobia*. In. *International Journal of Intercultural Relations*, 2006. vol. 30. pp. 802-810.

URL: https://www.researchgate.net/publication/248437226_Cultural_values_and_attitudes_toward_immigrants_and_multiculturalism_The_case_of_the_Eurobarometer_survey_on_racism_and_xenophobia

Letöltési idő:2019.11.27.

⁹⁶ REHBERG, W.: *Altruistic individualists: Motivations for international volunteering among young adults in Switzerland*. In. *International Journal of Voluntary and Nonprofit Organization*, 2005. vol. 16. no. 2. pp.109-118.

URL: https://www.researchgate.net/publication/226774783_Altruistic_Individualists_Motivations_for_International_Volunteering_Among_Young_Adults_in_Switzerland

Letöltési idő:2020.01.12.

⁹⁷ LEONG, C.H.: *A multilevel research framework for the analyses of attitudes toward immigrants*.

In. *International Journal of Intercultural Relations*. vol. 32. pp. 118-124.

A német Fridrich Ebert Alapítvány (2011) az Európai Unió nyolc országára kiterjedő kutatásának következtetése az volt, hogy az Európai Unióban az idegenellenességet mindenekelőtt egy trianguláris (háromfázisú) ideologizáció táplálja: a diverzitás elvetése, a tekintélyelvűség és a szociális dominancia orientáció.⁹⁸

Az idegenek és a befogadók kapcsolatában fontosak a csoportok alkotta kollektív normák. Az „*ingroup-outgroup*” viszonyban az egyén, illetve ugyanezen személy csoporttagként való szerepéről vizsgálódott Brewer (1991), akinek kettős folyamat elméletében az „*ingroup preferencia*” jelenik meg, mely veszélyérzet esetén mozgósít a saját csoport védelmében.⁹⁹

A „*mi*” és az „*ők*” bonyolult pszichológiai viszonyát, a saját csoport preferenciájának előnyeit és hátrányait, az „*ingroup-outgroup*” viszony szemszögéből vizsgálja Bargh (2006). Fejtegetésének lényege, hogy rejtett ráhangolással is lehet irányítani az ingroup személyek idegenek iránti ellenséges érzelmeinek megalkotását.¹⁰⁰

Mackie (2000) a csoportközi érzelmek idegenellenesség gerjesztő hatását tárta fel, mely szerint a külső csoportok felé irányuló viselkedési válaszokat a csoportok által kiváltott érzelmi reakciók határozzák meg.¹⁰¹

3.3 A SZOCIÁLIS JELLEGŰ ÖNKÉNTES TEVÉKENYSÉG ÉS ELMÉLETEI

Minden menekültügyi intézmény, amely bevándorlókat fogad és lát el, egyben segítő intézmény is, melynek munkáját hivatásos szociális munkások és szociális jellegű segítő tevékenységet végző önkéntesek is segítik. Az ő altruista beállítottságukból kifolyólag támasznyújtásukat egy gondolat vezérel: a rászorulókon segíteni.

Az önkéntesség meghatározását az ENSZ, az Európai Unió és intézményei, valamint a szakmai-tudományos kutatások eredményeinek ismeretében állították fel.

URL:<https://www.sciencedirect.com/science/article/abs/pii/S0147176707000788>

Letöltési idő:2019.11.12.

⁹⁸ G. MÁRKUS György: *Előítéletesség Európában, intolerancia Magyarországon. Recenzió és reflexió.*

In. 20. Század. 2012, 27.évf. p. 73.

URL: <https://docplayer.hu/17297972-G-markus-gyorgy-eloteletesseg-europaban-intolerancia-magyarorszagon-recenzio-es-reflexio-egy-nemzetkozi-kutatas-zarojelentese.html>

Letöltési idő:2018.11.03.

⁹⁹ SÍKLAKI István: *Előítélet és tolerancia.* Bp.: Akadémia Kiadó, 2010. ISBN 9789630586382. p. 146.

¹⁰⁰ BARGH, J. A.: *A mindennapi élet automatizmusa.* In. HUNYADI György (szerk.): *Jelentörténeti szociálpszichológia.* ELTE Eötvös Kiadó, 2016. p. 55.

URL:<https://docplayer.hu/107493076-Hunyady-gyorgy-jelentortenet-szociálpszichologia.html>

Letöltési idő: 2020.01.1.

¹⁰¹ MACKIE M. D., SMIDT R. E.: *Csoportközi érzelmek és a társas én.* In. FORGÁCS József: *A társas érintkezés.* Bp.: Kairosz Kiadó, 2007. ISBN 9789639137714. pp. 360-374.

A definíció szerint az önkéntesség hosszú távú, jellemzően szervezett keretek között végzett, segítő tevékenységet jelent.¹⁰² A szociális jellegű önkéntes munka szerepével és felfogásával kapcsolatban a szakirodalom eltérő irányokat képvisel, attól függően, hogy a segítő tevékenységhez köthető cselekvés egyéni vagy csoportos formában történik-e, azonban abban egyetértenek a teóriák, hogy mindkettő mögött felfedezhető az altruista beállítódás.

Wilson (2000) „*Volunteering*” című tanulmányában az önkéntességnek azokat az elméleteit ismertette, amelyek a tevékenység a társadalom egy-egy szegmensében betöltött szerepére mutatnak rá. A humán tőke elmélete szerint az önkéntesség társadalmi erőforrás lehet, melynek sikere több tényezőtől függhet. Ilyen pl. az oktatás, mert olyan kompetenciákat biztosít a segítőknél, amelyek könnyebbé teszik az önkéntes munka igényeinek a kielégítését. A munka pozitív hatásainak következménye ösztönözi az önkéntesség vállalását, nő a beleélés szintje és önbizalmat épít.¹⁰³ Ugyanakkor Janoski és Wilson (2000) rámutattak az állítás csak részbeni megalapozottságára, mert igaz, hogy a művelt emberek ugyan nagyobb valószínűséggel vesznek részt az önkéntes tevékenységben, de ebben közrejátszik, hogy több szervezethez tartoznak és ekkor nem a végzettségük a mérvadó.¹⁰⁴

A szerep túlterhelés elmélete a hivatásos foglalkoztatottság és az önkéntes munka közötti összefüggéseket tárja fel. A foglalkoztatás pozitív hatással van az önkéntességre, mert a munka a társadalmi integráció egyik formája, amely egyben ösztönözi is az önkéntességet.

Az önkéntesség csereelmélete feltételezi, hogy az önkéntesek tudatosan számolnak a saját érdekeiket (pl. szabadidő) gyakran háttérbe szorító segítő tevékenységgel, magánéleti és közéleti egyensúlyuk megteremtésének érdekében. A szolidaritási együttműködések a más önkéntesekkel való kapcsolati hálózatokban alakulhatnak ki, motiválják és növelik azoknak az önkénteseknek a munkavállalási esélyét, akik a munkaerőpiacon állást keresnek.¹⁰⁵

Az önkéntességben ugyancsak nagy jelentőségű tényező a társadalmi felelősségvállalás. Koelsch (2017) rámutatott, hogy a társadalom felől érkező impulzusok az önkéntesség

¹⁰² BARTAL Anna Mária, KMETTY Zoltán: *A magyar önkéntesek motivációi a Magyar Önkéntes Motivációs Kérdőív szttenderdizálásának eredményei alapján*. In: Civil Szemle, 2011. 4. évf. p. 4.

URL:<https://docplayer.hu/795608-A-magyar-onkentesek-motivacioi-a-magyar-onkent-es-motivacios-kerdoiv-sztenderdizalasanak-eredmenyei-alapjan-bartal-anna-maria-kmetty-zoltan.html>

Letöltési idő:2019.11.19.

¹⁰³ WILSON, J.: *Volunteering*. In: Department of Sociology, Duke University, Durham, North Carolina, 2000. pp. 220. URL: https://drive.google.com/drive/folders/1SGx_ezrf5g3F3IykAj66QC7-9Wy0462c

Letöltési idő:2020.04.20.

¹⁰⁴ WILSON, J.: *Volunteering*. u. o. pp. 225-226.

URL:https://drive.google.com/drive/folders/1SGx_ezrf5g3F3IykAj66QC7-9Wy0462c

Letöltési idő:2020.04.19.

¹⁰⁵ WILSON, J.: *Volunteering*. u. o. pp. 227-228.

URL:https://drive.google.com/drive/folders/1SGx_ezrf5g3F3IykAj66QC7-9Wy0462c

Letöltési idő:2020.04.19.

legfontosabb szervező egységei, melyek erősítik a kötelezettségvállalásokat, valamint értelmet adnak a segítő tevékenységnek. Azonban Koelsch (2017) arra is felhívta a figyelmet, hogy az önkéntesség jótékonyági cselekvésnek tekintése egyértelműen figyelmen kívül hagyja a kliens/segítő viszony kétirányú előnyeit, és az önkéntes elkötelezettsége és jószándékai a hatalmi egyensúlyhiány megjelenését is tükrözhetik, mely egy olyan környezetet alakíthat ki, amely kizárja a fogadó társadalomból a támaszra szoruló személyt.¹⁰⁶

Az önkéntesek segítés iránti elkötelezettségének indítékai a tolerancia, és az együttérzés értékei melletti elköteleződésben keresendők. Döntő szerepet játszanak az önkéntesség vállalásának motivációjában, ha az a társadalmi változás előidézésére is alkalmas lehet, vagy amikor közösségi javak megőrzését tűzi ki célul (például a biztonság fenntartását)¹⁰⁷ Az egyén környezete a család, az iskola, a munkahely, a szomszédsági környezet, és a vallásosság mindegyike befolyásolja az önkéntesség vállalását és lehet indítéka a tevékenységnek.¹⁰⁸

Az önkéntesség társadalmi kontextusában újfajta megismerési módok jönnek létre. A folyamat képes hidat építeni a különböző kultúrák között, amelyet nem korlátoznak a nemzetiségek, vallások és etnikai hovatartozás, és amely elősegíti az emberi jogok iránti elkötelezettséget.

Az önkéntes hagyományok fejlettségén keresztül meghatározható a társadalmi tőke mértéke, minősége, a társadalom gazdasági, kulturális fejlettsége, sőt a demokrácia működőképessége is.

Ha ez a tevékenység eltérő kulturális kereteken belül történik, és ha az önkéntesek valóban motiváltak az együttműködésre, az önkéntesség társadalmi tőkévé kovácsolhatja az altruizmust. Az önkéntesek polgári felelősségvállalása a migrációs ágazaton belül társadalmi változásokat hozhat, és az emberi jogok érvényesíthetőségét is jelentheti számukra, mert a segítő személyek

¹⁰⁶ Az Európai Bizottság által 2008-ban meghatározott kulcskompetenciák: anyanyelvű kommunikációs készségek, az idegen nyelvek kommunikációs készségei, a tanulási készségek, a kezdeményezésfejlesztési és vállalkozói készségek, az interkulturális készségek és a társadalmi és polgári készségek közvetítése.

KOELSCH, S: *A journey towards conscientisation: Motives of volunteers who support asylum seekers, refugees and detainees*. The University of Notre Dame, Australia, 2017. pp. 10-55.

URL: <https://www.semanticscholar.org/paper/A-journey-towards-conscientisation%3A-Motives-of-who-K%C3%B6lsch/bea7960b46a67032d76fe450071eda13edf88a34>

Letöltési idő:2020.06.21

¹⁰⁷ MUSTILLO, S. ,WILSON, J., LYNCH, S.:*Legacy Volunteering: A Test of Two Theories of Intergenerational Transmission*.

In. Journal of Marriage and Family. p. 531.

URL: https://drive.google.com/drive/folders/1SGx_ezrf5g3F3IykAj66QC7-9Wy0462c

Letöltési idő:2020.04.19.

¹⁰⁸ WILSON, J.: *Volunteering*. u. o. pp. 229-230.

URL: https://drive.google.com/drive/folders/1SGx_ezrf5g3F3IykAj66QC7-9Wy0462c

Letöltési idő:2020.04.19.

megértették, hogy ha az emberi jogokat maguktól megkövetelik, akkor azokat másoknak is biztosítani kell, ha hasznos polgárai akarnak lenni a társadalmuknak.¹⁰⁹

3.4 AZ ALTRUIZMUS MODELLJEI ÉS FORMÁI

A szociális jellegű önkéntes tevékenység szempontjából az altruizmus kulcsfontosságú szerepet tölt be, és gyakran, mint a társadalmi kirekesztés vagy befogadás indikátora jelenik meg. Az altruizmus szó köznyelvi jelentése önzetlen, jótékony, emberszerető tett, vagy ilyen személy, de beszélhetünk altruista szellemről, illetve magatartásról is.¹¹⁰

Kutatásomban a fogalom köznyelvi jelentése értelmében vizsgálom az altruizmus idegenellenességre gyakorolt hatásainak az összefüggéseit.

A 19. század elején Comte (1822) írt először „*az emberi természet lényegéhez tartozó jóakaratról és önzetlenségről.*”¹¹¹ Hamilton (1964) megalkotta a rokonszelekció elméletét, mely a rokon egyedek közötti önzetlenség jelenségét magyarázza. Az önzetlenség fenntartja és erősíti a kapcsolatokat, és szelektív módon multiplálja a segítségre fordított energiát.¹¹²

A segítő, önzetlen magatartás rokonokra való korlátozódását nevezzük diszkriminatív altruizmusnak. Burges és munkatársai (2004) szerint a fenyegető helyzetekben a segítségnyújtás sorrendje a rokonok, majd az idegen emberek sora lesz.¹¹³

A kutatók(1994) igazolták, hogy az emberek számára fontos, bár általában nem tudatosan kiértékelt információ, hogy az altruista cselekedetük milyen mértékben szolgálja a recipiens túlélését.¹¹⁴

¹⁰⁹ KOELSCH, S.: *A journey towards conscientisation: Motives of volunteers who support asylum seekers, refugees and detainees.* The University of Notre Dame, Australia, 2017. pp. 10-55.

URL: <https://www.semanticscholar.org/paper/A-journey-towards-conscientisation%3A-Motives-of-who-K%C3%B6lsch/bea7960b46a67032d76fe450071eda13edf88a34>

Letöltési idő:2020.06.21

¹¹⁰ MAGYAR ÉRTELMEZŐ KÉZISZÓTÁR.. Bp.: Akadémiai Kiadó, 2003. p. 37.

¹¹¹ COMTE, A.: *A pozitív szellem.* (ford.: Berényi Gábor). Bp.: Magyar Helikon Kiadó, 1979. pp. 304-306

¹¹² Hamilton, W.D.(1964):*The genetical evolution of social behavior.* Journal of Theoretical Biology, vol. 12. pp. 12-45. URL: <https://www.uvm.edu/pdodds/files/papers/others/1964/hamilton1964a.pdf>

Letöltési idő:2020.07.12.

¹¹³ BURGESS, M., GORDON, M.S., SHEVLIN, M.,MORGAN, K. (2004.): *Would you save an uncaring relative from a burning building? Considerations of relatedness and previous care in prediction of altruism current research.* In. Social Psychology, 15. pp. 209-219.

URL:https://www.researchgate.net/publication/286950827_Would_you_save_an_uncaring_relative_from_a_burning_building_Considerations_of_relatedness_and_previous_care_in_predictions_of_altruism

Letöltési idő: 2020.07.12.

¹¹⁴ BURNSTEIN, E., CRANDALL, C. KITAYAMA, S.: *Neo-Darwinian rules for altruism: Weighing cues for inclusive fitness as a function of the biological importance of decision.* In. Journal of Personality and Social Psychology, 67. pp. 773-789.

URL: https://www.researchgate.net/publication/232588081_Some_Neo-Darwinian_Decision_Rules_for_Altruism_Weighing_Cues_for_Inclusive_Fitness_as_a_Function_of_the_Biological_Importance_of_the_Decision

Trivers (1999) megalkotta a kölcsönösségen alapuló, idegenek közötti reciprok altruizmus hipotézisét, mely szerint az altruista segítő a segítségnyújtás előtt mérlegeli a nyereségét és veszteségét, akkor segít, ha biztosítva van számára a viselkedésének megtérülése. A modell alapján számos emberi érzelem az altruizmust szabályozó rendszer elemeként jelenik meg (a barátságosság, az ellenszenv, a hála, a büntudat, a morális agresszió, a szimpátia, a bizalom, a megbízhatóság és a gyanakvás)¹¹⁵

Oda és munkatársai (2006) igazolták, hogy a biológiai adottságok (a hasonló arcvonások és a kulturális jelzések) közvetítik a rokonság felismerését, mely a magasabb szintű együttműködés egyik feltétele.¹¹⁶

Az altruizmusnak létezik egy olyan típusa, amikor a magatartás véghezvitele nem vár viszonzást, és nem korlátozódik szűk csoportra. Kiemelendő ezen belül azon csoport szelekcionista felfogás, mely szerint az altruista cselekedet költséges, de hozzájárul a csoport belső összetartásának erősítéséhez.¹¹⁷

Trivers (1971) feltételezi, hogy a reciprok altruizmus csak kis, összetartó közösségekben tud kialakulni és megkívánja a hosszabb távú együttlétet a felek között.¹¹⁸

Heinrich és Henrich (2007) az együttműködő vagy „*hasznos*” viselkedés magyarázatára összpontosítottak és a már kialakult fogalmakat (a rokonok kiválasztása és a reciprocitás) hozzárendelték az önzetlenség egyes kultúrákra jellemző megkülönböztető módjaihoz.¹¹⁹

Bereczkei (2003) a közvetett reciprocitás elvéhez kapcsolja az ún. „*kérkedés modellt*”, mely szerint az altruista személy hírnévre, tekintélyre tesz szert, tehát cselekedete így térül meg. Cselekedetével szemlélteti, hogy vannak dolgok, melyeket csak ő képes megtenni, és ezt a többiek megbecsüléssel „*jutalmazzák*”.¹²⁰

Letöltési idő:2020.07.12.

¹¹⁵ TRIVERS, R. L.: *A reciprok altruizmus evolúciója*. In. KULCSÁR Zsuzsa (szerk.) *Morális fejlődés, empátia és altruizmus. Szöveggyűjtemény*. Bp.: ELTE Eötvös Kiadó, 1999. pp. 259-265.

¹¹⁶ ODA, R., HIRAIISHI, K., MATSUMOTO-ODA, A :*Does an altruist-detection cognitive mechanism function independently of a cheater-detection cognitive mechanism?* In. *Studies. Evolution and human Behavior*, 2006. 27.pp. 366-370.

URL: <https://keio.pure.elsevier.com/en/publications/does-an-altruist-detection-cognitive-mechanism-function-independe> Letöltési idő: 2020. 07 12

¹¹⁷ BEREZKEI Tamás: *Evolúciós pszichológia*. Bp.: Osiris Kiadó, 2003. p. 45.

¹¹⁸ TRIVERS, R. L.: *The evolution of reciprocal altruism*. In. *Quarterly Review of Biology*, 1971. 46. pp. 35-57. URL: https://www.researchgate.net/publication/230818222_The_Evolution_of_Reciprocal_Altruism

Letöltési idő:2020.07.12.

¹¹⁹ HENRICH, J., HENRICH, N. : *Why humans cooperate: A cultural and evolutionary explanation*. In. Oxford University Press. New York, 2007. pp. 232-234. URL: <https://henrich.fas.harvard.edu/publications/why-humans-cooperate-cultural-and-evolutionary-explanation-0> Letöltési idő:2020.07.12.

¹²⁰. BEREZKEI Tamás : *Evolúciós pszichológia*. Bp.: Osiris Kiadó, 2003. pp. 367-370.

3.4.1 AZ EGYÜTTÉRZÉS ATTITÚDMOZDÍTÓ HATÁSA

Az idegenek iránti együttérzés motiváló hatásával foglalkoznak az empátia-altruizmus elméletei. Smith (1959/1976) volt az elsők között, aki a szimpátia szó használatával a mások szenvedésével való együttérzésre utalt.¹²¹

Az 1950-es évektől a McDougal (1908) által leírt passzív szimpátia (amikor a megfigyelő a másik szenvedését magába vetítette, ettől érzelmi változáson ment keresztül) azonosult az empátia jelentésével.¹²² Stotland (1969) az együttérzést szintén csak az érzelmek nézőpontjából értelmezte, és kizárólag az egyik személynek a másik tapasztalataira adott érzelmi válaszának tekintette.¹²³ Wipse (1991) teóriája szerint az empátia érzésekor a segítő megpróbált kinyúlani a célszemély felé, vagyis próbálkozott megérteni annak érzelmi motivációt.¹²⁴

Hoffmann (1984) elméleti fejtegetése úgy határozta meg az együttérzést, mint a szerepfelvétel képességének kialakulását és a distressz képesség fejlődésének állomásait,¹²⁵ míg Eisenberg és munkatársainak (1991) a feltevése az volt, hogy a distresszt átélő célszemély/csoport láttán először az érzelmi illeszkedés párhuzamos reakciója jelenik meg, amit azután az empátiás törődés válasza követ.¹²⁶

Piliavin és munkatársai (1980) szerint a személyes distressz tényezői közvetett módon elősegítik a másik személy/csoport helyzetébe való beleélést.¹²⁷ Smith és munkatársai (2003) igazolták, hogy az empátia és az altruizmus szoros kapcsolatban állnak egymással, míg¹²⁸ az

¹²¹ SMITH, A: *The theory of moral sentiments*. In. Morális fejlődés, empátia és altruizmus. Szöveggyűjtemény. KULCSÁR Zsuzsa (szerk.) ELTE Eötvös Kiadó, Budapest, 1999. p. 400.

¹²² MC'DOUGAL, W: *An introduction to social psychology*. In. KULCSÁR Zsuzsa (szerk.): Morális fejlődés, empátia és altruizmus. Bp.: ELTE Eötvös Kiadó, 1999. ISBN 9634633129. p. 400.

¹²³ SHOTLAND, E. SHERMAN, S. SHAVER, K. : *Empathy and birth order: Some experimental explorations*. In. KULCSÁR Zsuzsa (szerk.): Morális fejlődés, empátia és altruizmus. Bp.: ELTE Eötvös Kiadó, 1999. ISBN 9634633129. p. 398.

¹²⁴ WIPSE, L.: *The distinction between sympathy and empathy: To call forth a Concept, a word is needed*. In. Journal of Personality and Social Psychology, 1999. 50. p. 318.

URL: [https://www.scirp.org/\(S\(czeh2tfqyw2orz553k1w0r45\)\)/reference/ReferencesPapers.aspx?ReferenceID=944061](https://www.scirp.org/(S(czeh2tfqyw2orz553k1w0r45))/reference/ReferencesPapers.aspx?ReferenceID=944061) Letöltési idő:2020.07.12.

¹²⁵ HOFFMAN, M.L.: *Interaction of affect and cognition in empathy*. In. IZARD, C.E. KAGAN, J. , ZAJONC, R. B. (szerk.): Emotions, cognitions, and behavior. Cambridge University Press. 1984. pp 47-67.

URL: <https://link.springer.com/article/10.1007/BF01048080> Letöltési idő:2020.07.12.

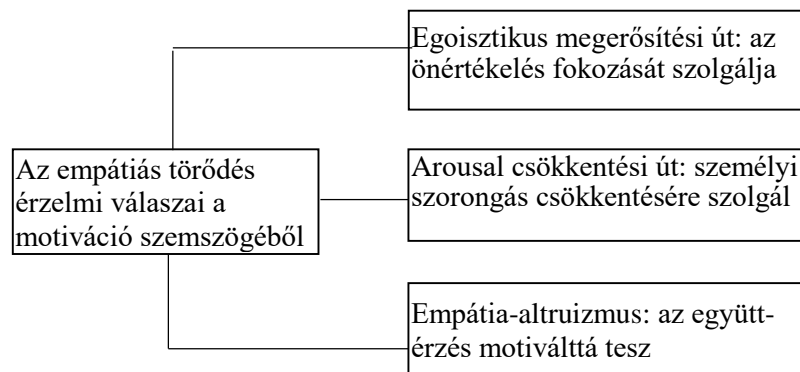
¹²⁶ EISENBERG, N. , FABES, R. A. , SCHALLER, M., MILLER, P. CARLO, G. ,POULIN, R. ,SHEA, C., SHELL, R. *Personality and socialization correlates of vicarious emotional responding*. In. Journal of Social Psychology, 1991. 61. pp. 459-470. URL: <https://pubmed.ncbi.nlm.nih.gov/1941517/> Letöltési idő:2020-07-12-

¹²⁷ PILIAVIN, J. A, DOVIDIO, J. F., GAERTNER, S. L., CLARK, R.D : *Emergency intervention*. In. Morális fejlődés, empátia és altruizmus. Kulcsár Zsuzsa (szerk.) ELTE Eötvös Kiadó, 1999. p. 414.

¹²⁸ SMITH, T. V.: *Altruism in contemporary America: a report from the national altruism study*. In. Babes-Bolyai Tudományegyetem, Pszichológia és Neveléstudományi Kar, 2014. p.61.

URL: https://www.academia.edu/12601366/Az_asszertiv%C3%A1s_emp%C3%A1tia_%C3%A9s_altruizmus_kapcsolat%C3%A1nak_%C3%B6sszehasonl%C3%ADt%C3%B3_vizsg%C3%A1lata_egyh%C3%A1zi_%C3%A9s_%C3%A1llami_iskol%C3%A1ban_tanul%C3%B3_fiatalokn%C3%A1l Letöltési idő:2019.11.16.

együttérzés és altruizmus összefüggésének hatásmechanizmusát Batson és munkatársai (1981) fedték fel.¹²⁹ A 2. számú ábra a Batson-féle valódi empátia-altruizmus útjait mutatja be a motiváció aspektusából.

2. számú ábra: A Batson féle valódi empátia-altruizmust motiváló utak.
 Forrás: Davis: *Empátia, altruizmus és segítő viselkedés*
 (Készítette a szerző)

Batson elmélete szerint a megfigyelő érzelmeinek útjai háromfelé ágazhatnak.

1. A megerősítési út során a hátrányos helyzetű célszemély „csak” megfigyelése, segítség nélkül, az egoisztikus úthoz vezet, és az önértékelést növeli.
2. Az arousal (szorongásos helyzet) csökkentésének útja az, melyen minél nagyobb a megfigyelő személyes distressz érzése, annál nagyobb a másik szenvedésének csökkentését elősegítő szándék, mely oldja a személyes szorongását.
3. A harmadik út jellemzője, hogy a megfigyelő azonosul a célszemély nézőpontjával, mely empátias törődéshez vezet.¹³⁰

A 21. század elejének szociológiai kutatásai a morális cselekvések személyes és csoportalapú motivációit keresték. Lahteenmaa (1999) a fiatal finn önkénteseknél bizonyította, hogy egyszerre jelenhetnek meg a hedonista motívumok (az élet élvezeteinek és a jócselekedeteknek az összefonódása), az altruista motívumok, illetve a kötelességérzet.¹³¹ A hedonista ember Schwartz értékelméletében (Prazsák, 2012) nyitott a változásokra, de az általános nyitottsághoz

¹²⁹ BATSON, C.D., DUNCAN, B.D., ACKERMAN, P., BRUCKLEY, T., BIRCH, K.: *Is empathic emotion a source of altruistic motivation?* In. *Journal of Theoretical Psychology*, 1981. 40. pp. 290-299.

URL: <https://greatergood.berkeley.edu/images/uploads/Batson-EmpathySourceAltruism.pdf>

Letöltési idő: 2019.11.18.

¹³⁰ BATSON, C. D., TURK, C.L., SHAW, L.L., KLEIN, T.R: *Information function of empathic emotional: learning that we value the other's welfare.* In. KULCSÁR Zsuzsa (szerk.): *Morális fejlődés, empátia és altruizmus.* Bp.: Eötvös Kiadó, 1999. ISBN. 9634633129. pp. 427-448.

¹³¹ LAHTEENMAA, J.: *The hedonistic altruism of young voluntary workers.* In. BARTAL Anna Mária, SARÓDY Zita (szerk.): *Körkép: az önkéntesség helyzete és szerepe az Európai Unió egyes tagállamaiban az önkéntesmotivációs kutatások tükrében.* In. *Civil Szemle*, 2010. 2. sz. p 5.

URL: <http://volunteermotivation.info/downloads/3.pdf>

Letöltési idő: 2019.11.13.

képest sokkal inkább jellemző volt rá az a materiális beállítottság, ami az individualizmushoz közel álló értékter-szelethez tartozik.¹³² Berman és Phillips (2000) az altruizmust a társadalmi összetartáshoz kapcsolja, mert a társadalmi kapcsolatok megléte vagy hiányos volta a társadalmi kirekesztettség gyakran legfontosabb mutatója.¹³³

3.4.2 AZ ALTRUISTA TEVÉKENYSÉGNEK AZ IDEGENELLENESSÉG MÉRTÉKÉRE GYAKOROLT HATÁSA

Az alábbi teóriák az altruista segítő tevékenység saját csoportra kifejtett hatásait mutatják be, mely folyamat pozitív végkifejlete az önkéntesek szövetségi altruizmusában csúcsosodik ki, lehetőséget nyújtva az altruista magatartás jótékony hatásainak köszönhetően az idegenek iránti beállítódás változására.

Piliavin és szerzőtársai (1999) az altruista viselkedésben a szerep és személyiség közötti azonosulás befolyásoló erejére mutattak rá, függetlenül a társadalmi normáktól.¹³⁴ Kende és munkatársai (2016) szerint az az önkéntes önzetlen segítségnyújtás megteremthetik az együttes cselekvést támogató társadalmi normákat, mely segítő tevékenység főként a csoportközi szorongás csökkenésével, és a külső csoporttag iránti empátia növekedésével fejt ki hatását.¹³⁵

Wright azzal magyarázta az altruizmus generalizációs hatását, hogy a segítő tevékenység pozitív hatásainak következményeként új, előítéletmentes csoportnorma alakult ki.¹³⁶ Thomas, McGarty és Mavor (2009) vallja, hogy az együttérzésben megjelenik a hátrányos helyzetű csoport tagjait érintő igazságtalanságokkal való azonosulás.¹³⁷

¹³² PRAZSÁK Gergő: *Kultúrák közötti meg(nem)értés*. In: 2012 május 25-én, az ELTE TáTK által szervezett „*Kulcskérdések a társadalomkutatásban – Kánon és Apokrif*” című tanácskozás bővített változata. p. 294.

URL: http://real.mtak.hu/16241/7/jav_prazsak_kulcskerdesek.pdf Letöltési idő:2019.11.11.

¹³³ BERMAN, Y., DAVID, P.: *Indicators of social quality and social exclusion at national and community level*. In: Social Indicators Research, 2000. vol. 50. no. 3. pp. 329-339.

URL: <https://link.springer.com/article/10.1023/A:1007074127144> Letöltési idő:220.01.12.

¹³⁴ PILIAVIN, J. A., CHARNG, HONG-WEN: *Altruism: a review of recent theory and research*. In: Annual Review of Sociology, vol.16. pp.27-65.

URL: <https://www.annualreviews.org/doi/abs/10.1146/annurev.so.16.080190.000331> Letöltési idő:2019.11.20.

¹³⁵ KENDE Anna, LANTOS Nóra, MACHER Judit: *Előítélet csökkentés és mobilizáció a romák érdekében. A tollfosztás workshop hatásvizsgálata*. In: Alkalmazott Pszichológia, 2018. 18. évf. 4 sz. pp. 35-38.

URL: http://ap.elte.hu/wp-content/uploads/2019/01/AP_2018_4_Lantos_etal.pdf Letöltési idő:2020.01.12.

¹³⁶ KENDE Anna, LANTOS Nóra Anna: *A kontaktusalapú előítélet-csökkentés lehetőségei és korlátai*. In: TAKÁCS Judit, P.TÓTH Tamás (szerk.): *Kisebbség, többség, többszörösség*. Bp.: MTA Társadalomtudományi Kutatóközpont, Szociológiai Intézet, 2016. ISBN 9789638302519. p. 84.

¹³⁷ THOMAS, E.F., MCGARTY, C., MAVOR, K.I.: *Transforming “apathy into movement”: the role of prosocial emotions in motivating action for social change*. In: Personality and Social Psychology, 2009.vol. 48., no.1. pp. 115-124.

URL: https://www.academia.edu/5460133/Transforming_Apathy_Into_Movement_The_Role_of_Prosocial_Emotions_in_Motivating_Action_for_Social_Change Letöltési idő:2020.01.12.

Az azonosulásnak ez a módja vezetheti a többségi csoportot a szövetséges aktivizmusnak arra a formájára, mely a kisebbségi csoportok érdekérvényesítését segítheti elő. A fenti állításokra alapozva és visszanyúlva a korábbiakban már ismertetett kontaktus hipotézis elméletében foglaltakhoz, valamint a kiterjesztett kontaktus hatásaihoz, az idegen, külső csoport tagjai iránti empátia növekedése fejthet ki attitűdváltoztató hatás az idegenellenesség képződésében.

Végső soron ez vezethet a külső csoport egésze iránti véleményváltozáshoz, és jó esetben közös véleményalapú csoportidentitás épülhet fel, mivel a saját csoport tagjai a közös erőfeszítéssel elért közös értékeken osztoznak. A pozitív irányú véleményklíma eredményezheti az együttes cselekvési hajlandóság növekedését.

A szövetségi aktivizmus és az altruista cselekedetek sorozatának összefonódása fejezi ki a szövetségi aktivista altruizmus lényegét. A továbbiakban a vizsgálatom tárgya az volt, milyen formában jelenhetett meg az altruista segítő tevékenység a habermasi cselekvéseméletben.

3.4.3 A HABERMASI CSELEKVÉSEMÉLETBEN MEGJELENŐ ALTRUIZMUS

Habermas (1981) a cselekvéseméletében szempontok szerint osztályozta a cselekvési formákat, és a cselekvések jellemző vonásai. A szerző szerint a szimbolikusan strukturált szociokulturális életvilág három strukturális alkotóelemből tevődik össze: a kultúrából, a személyiségből és a társadalomból.

A saját lehetőségeink felismerése szabja meg a mindennapi cselekvéseink irányát, és alakítja jellegét.¹³⁸ A habermasi célracionális cselekvés modellje abból indult ki, hogy a cselekvő a feladatokra megfelelően lebontott cél elérését tűzte ki, és olyan eszközöket választott, amelyek az adott helyzetben megfelelőnek tűntek.

Elméletében két formáját jelöli a cselekvésnek: létezik stratégiai és kommunikatív alapokon nyugvó cselekvés. Stratégiainak akkor nevezhető egy cselekvés, ha a racionálisan viselkedő másik személy vagy csoport döntéseire gyakorolt befolyás hatásfokát becsüljük fel. Habermas szerint nem a stratégiai cselekvést kell a legoptimálisabb cselekvéstípusnak tekinteni, hanem a kommunikatív cselekvést.

Akkor kommunikatív egy cselekvés, ha a résztvevők egyetértenek a céljaik elérésében és a tevékenységük végzése a kölcsönösség jegyében történik. Egyetértés csak racionális alapon nyugvó feltételek mellett jöhet létre, és közös meggyőződésen nyugszik. A kommunikatív cselekvő alany adott szociális helyzetben minden lehetséges ismerettel rendelkezik, tisztában

¹³⁸ HABERMAS, J.: *Cselekvéseméleti alapok*. In: BAUER, E., MELEGHDY, T., NIEDENZU, H. J. PREGLAU, M., STAUBMANN, H. (szerk.): *Szociológiaelmélet*. Bp.: Osiris Kiadó, 2000. ISBN 9633799570. pp. 256-260.

van önmaga szándékaival, céljaival, a cselekvési koordináció lehetséges alternatíváival. A kommunikatív cselekvés ezzel minden társadalom alapvető reprodukciós fogalmává vált. A 2. számú ábrán a cselekvéstípusok több szempont alapján történt osztályozása látható, Habermas (1989) „*A cselekvésracionális aspektusai*” c. publikációjában található táblázat szerint.¹³⁹

2. számú táblázat: *A habermasi kommunikatív cselekvésemélet szerinti cselekvés típusok*

	Sikerre orientált	Kölcsönös megértésre orientált
Nem társadalmi	Instrumentális	
Társadalmi	Stratégiai cselekvés	Kommunikatív cselekvés

Forrás: Habermas: A cselekvésracionális aspektusai

Habermas (1989) a társadalmi megegyezés és a cselekvés általános rendszereiből, a „*normatív módon megkövetelt egyetértés*” és a „*kommunikatív úton elért megegyezés*” talapzatából indult ki. A kulturális hagyományok és a fennálló társadalmi rendszerek döntöttek előzetesen arról, hogy minek az érdekében, illetve ki által elfogadott normák érvényesülnek majd.

A norma vezérelt és az expresszív cselekvések morális gyakorlati tudást testesítenek meg, melynek folytán a cselekvők ellenőrizhetik egy bizonyos cselekvés helyességét, egy adott normára hivatkozva. Egy cselekvésnorma akkor számított helyesnek, ha racionálisan motivált megerősítésre talált minden érintett részéről. Az érvényes normák általánosítható, illetve kompromisszumképes érdekeket fejeztek ki. Az expresszív cselekvések a cselekvő mindenkori saját szubjektivitásáról való tudását testesítették meg. Ez a tudás a helyzetspecifikusan előhívott kívánságok, beállítódások és érzések alapját képező értékminták formájában érvényesíthető.¹⁴⁰ Habermas szerint a kommunikatív cselekvés esetén végül magának az interakciónak a kimenetele függ attól, hogy a felek meg tudnak-e egyezni egymással, a világhoz való viszonyulásaik érvényes megítélésében.

Felkai (1993) úgy véli, hogy a kölcsönös megegyezésre irányuló cselekvések csak apró szigeteket képeznek a stratégiai cselekvések tengerében. Köznapi cselekvéseinknek csak egy része alapul racionális mérlegelésen, az érvényességi igények bármennyire is begyakorolt, és ezért kevésbé tudatos beváltási szándékán.¹⁴¹

¹³⁹ HABERMAS, J: *A kommunikatív cselekvés elmélete*. In. HELLER Mária (szerk.): *Filozófiai Figyelő és Szociológiai Figyelő külön kiadványa*. Pécs. Szikra Nyomda. ISSN 9634619320. p. 88.

¹⁴⁰ HABERMAS, J. :*A kommunikatív cselekvés elmélete*. u. o. pp 90-92.

¹⁴¹ FELKAI Gábor: *Kritikai megjegyzések a habermasi cselekvésemlethez*. In. *Szociológiai Szemle*, 1993. 3. évf. 4. sz. pp. 45-59.

Értekezésem következő részében a magyar kutatások többszemponú vizsgálatait mutatom be, különös tekintettel a fenti elméletekben foglaltak szerinti, az idegenellenesség alakulásában fontos szerepet játszó összefüggéseire.

3.5 A BEVÁNDORLÓK IRÁNTI ATTITÚDOK MAGYAR KUTATÁSAI AZ 1990-ES ÉVEKTŐL

Szükségesnek látszott kitérni arra a történelmileg alátámasztott tényre, hogy a magyar rendszerváltozás előtti évtizedekben nem volt migrációs értelemben „idegennek” tekinthető külföldi. Ezért idegenellenes attitűdokról sem beszélhettünk, a kifejezés mai értelmezésében. Heller (1966) foglalkozott ugyan a kisebbségekkel szembeni ellenséges érzületekkel (roma és zsidó kisebbség), de az idegenellenességet a társadalom által kitermelt mesterséges jelenségként értékelte.¹⁴²

Halász és Sípos (1970) kutatásának végkövetkeztetése, hogy ha valaki másként ítéli meg a kisebbségi csoportokhoz (cigányokhoz) való viszonyt, mint korábban, nem fog másként viselkedni velük.¹⁴³ Várnagy (1972) a fiatalok idegenekkel szembeni ellenséges beállítódásának eredetét visszacsatolta a korosztályos örökségekre, melyben visszaköszött a történelem során áthagyományozódott ellenségesség egy-egy magyarországi kisebbséggel szemben.¹⁴⁴

A magyar rendszerváltoztatást követően az idegenek elfogadtatásának a kérdése jelentette azokat a nehézségeket, melyekkel mind a magyar menekültügyi szerveknek, mind a befogadó ország társadalmának szembe kellett nézni.

A rendszerváltoztatás utáni empirikus vizsgálatok csak apró utalásokban jelezték a lakossági félelmeket az országban átvonuló vagy tartózkodó menekülőkkel szemben. Sik (1990) az enyhe mértékben megjelenő feszültség okainak a fenyegetettség érzését, a bűnügyek esetleges szaporodásának lehetőségét, de legfőképpen a munkahely elvesztésétől való félelmet látta.¹⁴⁵ Závecz (1992) az idegenellenesség képződésének a leglényegesebb differenciáló

URL:<http://szociologia.hu/dynamic/930304felkai.htm>

Letöltési idő:2119.11.19.

¹⁴² HELLER Ágnes: *Társadalmi szerep és előítélet. Két tanulmány a mindennapi élet köréből.*

In. Bp.: Akadémiai Kiadó, 1966. p. 90.

¹⁴³ HALÁSZ László, SIPOS János: *Cigányok. Faji előítéletek változása általános iskolai tanulók színházi élményében.* In. Világosság, 1970. 1.szám. p. 59.

¹⁴⁴ VÁRNAGY Elemér: *Előítélet és cigányság.* In. Baranyai Művelődés, 1972. 4. szám. pp.101-109.

¹⁴⁵ SIK Endre: *Erdélyi menekültek Magyarországon.* In. Társadalmi Riport,1990. ANDORKA Rudolf, KOLOSI Tamás, VUKOVICH György (szerk.) Budapest,1990. pp. 516-521.

szempontjaként a magyar vagy nem magyar nemzetiségi identitás különbségének az érzékelését jelölte meg.¹⁴⁶

Horváth (1996) tárta fel, hogy a délszláv háború menekülteinek szállást biztosító táborok környékén nem nőtt az idegenellenesség,¹⁴⁷ Berencsi (1996) alátámasztotta ezt azzal a vizsgálataival, melynek eredménye volt, hogy a lakosság körében a déli határvidéken az ellenségesség nyílt kifejezésére alig volt példa, holott a menekülők többsége az iszlámvallást képviselte.¹⁴⁸ Csepeli és munkatársai (1998) szerint a rendszerváltoztatás utáni multikulturalizmus megjelenésével és a növekvő társadalmi teherrel együtt járhatott az ellenségesség növekedése is.¹⁴⁹

Sík (1998) a magyar lakosság menedéket keresőkhöz való viszonyának felmérésekor a többségi társadalomban lappangó és nyílt idegenellenességet tárt fel.¹⁵⁰ Az idegenekkel való barátkozási hajlandóság vizsgálatát Fábián (1999) végezte el.¹⁵¹

Hárs (1999) az 1990-es évek többségi társadalmában jelentkező idegenek iránti ellenséges attitűdöket munkavállalói szempontok alapján vizsgálta, melynek jellemzője az etnikai alapú szelekció volt.¹⁵² Kapitány és Kapitány (1999) az idegenek és a magyar lakosság szomszédsági viszonyait és az ebben rejlő nagyobb konfliktuslehetőségeket hordozó kapcsolati rendszert kutatta.¹⁵³

Fábián és Sík (1996) szerint az ellenséges gondolkodás legalapvetőbb pszichológiai feltétele a sajátcsoport (ingroup) és a külső csoportok (outgroup) megkülönböztetése.¹⁵⁴ Enyedi (2004) állította, hogy az idegenellenesség oka a társadalmi normákhoz való merev ragaszkodás, a

¹⁴⁶ ZÁVE CZ Tibor: *Csökkenő rokonszenv. A magyar társadalom ítéletei, vélekedései a menekülőkkel kapcsolatban.* In. SIK Endre (szerk.): *Menekülők, vándorlók, szerencsét próbálók.* MTA Nemzetközi Migráció Kutatócsoport Évkönyve. Budapest, 1992. p. 51.

¹⁴⁷ HORVÁTH Lajos: *Menedékesek Nagyátadon (a befogadók szemével).* In. SIK Endre, TÓTH Judit (szerk.): *Táborlakók, diaszpórák, politikák.* MTA Nemzetközi Migráció Kutatócsoport Évkönyve, Budapest, 1996. pp. 32-38.

¹⁴⁸ BERENC SI Zsuzsa: *Gazdasági stratégiák, belső hatalmi viszonyok egy menekülttáborban és hatásaik a tábor belső életére, külső kapcsolataira.* In. SIK Endre, TÓTH Judit (szerk.): *Táborlakók, diaszpórák, politikák.* MTA Nemzetközi Migráció Kutatócsoport Évkönyve, Budapest, 1996. p. 23.

¹⁴⁹ CSEPE LI György, FÁBIÁN Zoltán, SIK Endre: *Xenofóbia és a cigányságról alkotott vélemények.* In. KOLOSI Tamás, TÓTH István, VUKOVICS György (szerk.): *Társadalmi Riport 1998.* Társadalomkutató Intézet, 1998. p. 461.

¹⁵⁰ SIK Endre: *Idegenellenesség Magyarországon.* In. SIK Endre, TÓTH Judit (szerk.): *Idegenek Magyarországon.* MTA Nemzetközi Migráció Kutatócsoport Évkönyve, 1998. pp.175-176.

¹⁵¹ FÁBIÁN Zoltán: *Tekintélyelvűség és előítéletek a mai Magyarországon.* In. Bp.: Új Mandátum Kiadó, 1999. pp. 82-85.

¹⁵² HÁRS Ágnes: *Mi korlátozza a külföldi munkavállalók keresletét?* In. TÓTH Pál Péter, ILLÉS Sándor (szerk.): *Migráció, 2. (tanulmánygyűjtemény).* KSH Népeségtudományi Kutató Intézet, 1999. pp. 66-69.

¹⁵³ KAPITÁNY Ágnes, KAPITÁNY Gábor : *Magyarság-szimbólumok.* In. Európai Folklór Központ, Teleki László Alapítvány, 1999. p. 59.

¹⁵⁴ FÁBIÁN Zoltán, SÍK Endre: *Előítéletek és tekintélyelvűség.* In. ANDORKA Rudolf, KOLOSI Tamás, VUKOVICH György (szerk.): *Társadalmi riport 1996.* TÁRKI, Századvég. pp. 382-383.

URL: <http://old.tarki.hu/adatbank-h/kutjel/pdf/a895.pdf> Letöltési idő:2018.07.15.

csoporthoz tartozás, a feltétlen tekintélytiszteltet a politikai intolerancia és a társadalmi fenyegetettség érzése.¹⁵⁵ Tóth-Janky (2004) alátámasztotta a hazai népesség attitűdjeinek feltárása során, hogy az idegenellenesség az előítéletes gondolkodás fontos megjósója.¹⁵⁶

Erős (2005) úgy vélte, hogy ha lappangóan is, de felütötte fejét az a sajátos forma, melyet a szerző „*jóléti rasszizmusként*” nevez, célpontja a saját csoport gazdasági jólétét veszélyeztető idegen.¹⁵⁷

Dencső és Sik (2007) a bevándorolt etnikumok közé besorolt egy kitalált népcsoportot, a pirézeket,¹⁵⁸ akiket a magyarok túlnyomó többsége ugyanúgy nem engedne be az országba, mint a többi népcsoportot.¹⁵⁹ Gimes és munkatársai (2008) a bevándorlókkal szembeni hazai idegenellenesség elsődleges okának tartották az ismeretlentől való félelmet és idegenkedést, melyeket valóságos interetnikus tapasztalatok nem támasztottak alá.¹⁶⁰

A csoportközi dinamika és a befogadó/bevándorló viszonyrendszeren belüli mechanizmusok feltárása megint újabb irányt adott az idegenek iránti attitűdök vizsgálatának. Ezen belül az interetnikus fenyegetettség percepciója, következésképpen a csoportszintű frusztráció és szorongás jelenségei felerősödtek. Fülöp és Nguyen Luu (2003) a kulturális összehasonlító pszichológia szemszögéből vizsgálták mind a „*bennfentes*”, mind a „*jövevény*” kultúrák jellemzőit, a megrögzött sémák, és a torzult vélemények idegenellenességre gyakorolt hatásának a vonatkozásában.¹⁶¹ Örkény és Székelyi (2009) a befogadó-bevándorló csoportközi

¹⁵⁵ ENYEDI Zsolt: *Érték, értelem, érzelem. Politikai pszichológia Bibó nyomán.* In. Politikatudományi Szemle, 2004. 13. évf. 4. sz. pp. 10-15. URL: http://www.politudszemle.hu/szamok/2004_4szam/2004_4_enyedi.pdf
Letöltési idő: 2018.06.10.

¹⁵⁶ TÓTH Pál Péter, JANKY Béla: *Magyarok és külföldiek. A hazai népesség külföldiekkel kapcsolatos attitűdjei.* – In. TÓTH Pál Péter (szerk.): *Külföldiekkel vagy idegenekkel?* KSH Kutatási Jelentés. 2004. p. 159.
URL: <http://www.demografia.hu/kiadvanyokonline/index.php/kutatasijelentesek/article/viewfile/404/155>
Letöltési idő: 2018.11.21.

¹⁵⁷ ERŐS Ferenc: *Az előítélet-kutatás dilemmái. Történeti előzmények.* In. NEMÉNYI Mária, SZALAI Júlia (szerk.): *Kisebbségek kisebbsége. A magyarországi cigányok emberi és politikai jogai.* Felsőoktatási tankönyv. Új Mandátum Könyvkiadó, Budapest, 2005.

¹⁵⁸ SIMONOVITS Bori: *Nemzeti identitás, kisebbségek és társadalmi konfliktusok. A magyar társadalom attitűdjeinek alakulása 1992 és 2014 között. Társadalmi Riport.* In. KOLOSI Tamás, TÓTH István György (szerk.) *Társadalomkutató Intézet, Budapest, 2014.* p. 414. URL: <http://old.tarki.hu/adatbank-h/kutjel/pdf/b339.pdf>
Letöltési idő: 2018.11.10.

¹⁵⁹ DENCŐ Blanka, SIK Endre: *Adalékok az előítéletesség mértékének és okainak megismeréséhez a mai Magyarországon.* In. *Előítéletek*, 2007. 1. sz. p. 51.
URL: http://folyoiratok.ofi.hu/sites/default/files/article_attachments/dencsob_sike_0701.pdf
Letöltési idő: 2018.11.10.

¹⁶⁰ GIMES Gergely, JUHÁSZ Attila, KISS Kálmán, KREKÓ Péter, SOMOGYI Zoltán: *Látélet 2008. Kutatási összefoglaló az előítéletesség és intolerancia hazai helyzetéről.* In. Magyar Antirasszista Alapítvány, 2008. p. 38.
URL: http://www.politicalcapital.hu/wp-content/uploads/eloiteletesseg_tanulmany_081016.pdf
Letöltési idő: 2018.06.10.

¹⁶¹ FONNS. J. R., Van de VIJVER. L., Leug K: *A kultúra pszichológiai kutatásának módszertani kérdései.* In. FÜLÖP Márta és NGUYEN L.L.(szerk.): *Kultúra és pszichológia.* Bp.: Osiris Kiadó, 2003. ISBN 9789633894804. pp. 123-124.

kapcsolatok terheltségét vizsgálták a GFE szindróma (*group focused enmity syndrome*) aspektusából, melynek lényege, hogy egyes társadalmi csoportok az eltérő kulturális értékeik, gazdasági hiábavalóságuk és vélt alacsonyabb szintű civilizációs állapotuk miatt veszélyeztetik a fennálló társadalmi és kulturális berendezkedést, okot adva a fokozott ellenséges attitűdök megjelenésére.¹⁶²

Szabó (2010) az European Social Survey 5. hullámának adatai alapján igazolta, hogy minél inkább képesek az emberek bizalommal irányulni a társaik felé, annál pozitívabban viszonyulnak a migránsokhoz is, ezzel együtt pozitívabbá váltak az attitűdjeik és csökkent az idegenellenességük.¹⁶³

Kovács (2010) a kultúra változásával és a kettős identitások elfogadásával csökkenő idegenellenességről beszélt.¹⁶⁴ Síklaki (2010) olyan szociológiai mechanizmusokat ajánlott a többség-kisebbségi társas helyzetek alakításához, amelyek képesek lehetnek csökkenteni az ellenséges érzületek pusztító hatását.¹⁶⁵

Sik és Várhalmi (2010) a többségi-kisebbségi viszonyban rejlő atrocitásokat tanulmányozta, melyek között a látható vagy hallható idegenség ellenségességet kiváltó okként szerepelt.¹⁶⁶

Bernát (2010) a bevándorlók és a többségi társadalom kapcsolatában feltárta a migrációs szereplők közötti, magas szintű feszültséggel terhelt viszonyt.¹⁶⁷

Az attitűdök képzésében az empátia alapján meghatározó elméletek közül Fülöp (2010) az infrahumanizáció teóriáját ismertette, melynek során a külső csoport tagjait részlegesen megfosztják az emberi esszenciától az irántuk való érzelmek kiiktatásával.¹⁶⁸ László (2012) az infrahumanizáció elméletéből következtetett arra, hogy ha a saját csoport tagjaihoz humán-

¹⁶² ÖRKÉNY Antal, VÁRADI Luca: *Az előítéletes gondolkodás társadalmi beágyazottsága, nemzetközi összehasonlításban*. In. Alkalmazott Pszichológia, 2010. 12. évf. 1-2. sz. p. 30.

URL:http://ap.elte.hu/wp-content/uploads/2015/07/apa_2010_1_2_orkeny_varadi.pdf Letöltési idő 2018.06.12.

¹⁶³ SZABÓ Ágnes: *A bevándorlókkal szembeni attitűdöt meghatározó demográfiai és pszichológiai szintű változók: Az European Social Survey 2010-es magyar adatainak másodelemzése*. In. Identitás a kultúrák keresttüzében. NGUYEN Lan Ahn, SZABÓ Mónika (szerk.) Kutatási Beszámoló. ELTE, Eötvös Kiadó, 2012. pp. 30-37.

¹⁶⁴ KOVÁCS Mónika: *Az előítéletek okai és mérséklésük lehetőségei: a szociálpszichológiai nézőpont*. In. Alkalmazott Pszichológia, 2010.12. évf. 1-2.sz. p. 20.

URL: http://ap.elte.hu/wp-content/uploads/2012/09/apa_2010_1-2.pdf Letöltési idő:201.07.23.

¹⁶⁵ SÍKLAKI István: *Előítélet és tolerancia*. In. Bp.: Akadémia Kiadó, 2010. p. 22.

¹⁶⁶ SIK Endre, VÁRHALMI Zoltán : *A diszkriminációs tapasztalat forrásai*. In. ÖRKÉNY Antal, SZÉKELYI Mária (szerk.): *Az idegen Magyarország. Bevándorlók társadalmi integrációja*. MTA Nemzeti-etnikai Kisebbségkutató Intézet, 2010. pp. 97-122.

¹⁶⁷ BERNÁTH Anikó: *Etnikai-nemzeti sokszínűséggel kapcsolatos nézetek Magyarországon a rendszerváltás óta*. In. Szabó Ágnes (szerk.): *Identitás a kultúrák keresttüzében*. Eötvös Kiadó, Budapest. 2012. p. 21.

¹⁶⁸ LÁSZLÓ János, FÜLÖP Éva: *Az érzelmek reprezentációja történelmi regényekben és történelemkönyvekben*. In. MTA Pszichológiai Kutatóintézet, Szeged. p. 220.

URL:http://acta.bibl.u-szeged.hu/58679/1/msznykonf_005_219-226.pdf Letöltési idő:2020.01.09.

specifikus érzelmeket rendelünk, míg a külső csoport tagjaihoz nem humánspecifikus érzelmeket, azok alakítják és okszerűsítik az idegenek megítélését.¹⁶⁹

Sík (2017) szerint az idegen kiismerhetőségének megszűnése magában rejthette a dehumanizálás veszélyét.¹⁷⁰ Réz (2017) az implicit attitűdök a cselekvőre ható közvetlen befolyását vizsgálta, melyben feltárta, hogy azok jelenlétének a tudatosulása nem jelenti egyben az érzelmi azonosulást is annak „*tárgyával.*” Simonovits (2012) a bevándorlókat érintő előfeltevések hatásmechanizmusainak vizsgálatában az ázsiai, közel-keleti és afrikai bevándorlókkal szembeni magas mértékű idegenellenességet mutatott ki.¹⁷¹

Juhász és munkatársai (2012) egy 2010 őszi végzett adatfelvétel alapján megállapították, hogy a 16 év feletti lakosság közel fele szélsőségesen ellenséges attitűdökkel rendelkezik, melyeknek gerjesztő tényezői a félelem és fenyegetettség érzése.¹⁷² Bernáth (2012) a bevándorlókkal szemben nagy feszültséget érzők attitűdjeit tárta fel, amely a migránsok „*hasznosságának*” hiánya, mint ellenségességet kiváltó ok felől közelítette meg a kérdést.¹⁷³ Simonovits és Szalai (2013) vizsgálatának a fő célja az allporti kontaktus hipotézis elméletében foglaltak tesztelése volt, de azt is kimutatták, hogy az idegenek iránti attitűdöket az életkor és az iskolai végzettség is meghatározza.¹⁷⁴

Kende és Lantos (2016) egy amerikai helyzetben alkalmazott vizsgálatot, a „*fast friends*” módszert ismertettek, amely az idegen és a saját csoportok barátságának idegenellenesség

¹⁶⁹ LÁSZLÓ János: *Történelem történetek. Bevezetés a narratív szociálpszichológiába.* In. Bp.: Akadémiai Kiadó, 2012. ISBN 9789630593076. p.14.

¹⁷⁰ SIK Domonkos: *Előítélet a késő modernitásban.* In. Magyar Filozófiai Szemle, 2017. 61.évf.1. sz. p. 79.
URL:<http://filozofiaszemle.net/wp-content/uploads/2018/01/Sik-Domonkos-EI%20C5%91%20C3%ADt%20C3%A9let-a-k%20C3%A9s%20C5%91-modernit%20C3%A1sban.pdf>
Letöltési idő: 2018. 07.25.

¹⁷¹ SIMONOVITS Bori: *Ali, Chen, Fatima és Sára esélyei a magyar munkaerő- és lakáspiacon.* In. SIK Endre, SIMONOVITS Bori (szerk): *Migráns esélyek és tapasztalatok.* Társadalomkutatási Intézet, 2012. pp. 73-91.
URL:https://www.academia.edu/1317712/Migr%C3%A1ns_es%C3%A9lyek_%C3%A9s_tapasztalatok
Letöltési idő:2019.11.28.

¹⁷² JUHÁSZ Attila, KREKO Péter, MOLNÁR Csaba: *Attitűd-szélsőségesek Magyarországon–nemzetközi kontextusban.* In. Friedich Ebert Stiftung. Political Capital, 2012. p. 4-11.
URL: http://www.politicalcapital.hu/wp-content/uploads/fes_derex_20120229.pdf
Letöltési idő:2019.11.29.

¹⁷³ BERNÁTH Anikó: *A bevándorlókkal szembeni feszültségek.* In. SIK Endre, SIMONOVITS Bori (szerk): *Migráns esélyek és tapasztalatok.* Társadalomkutatási Intézet, 2012. p. 35.
URL:https://www.academia.edu/1317712/Migr%C3%A1ns_es%C3%A9lyek_%C3%A9s_tapasztalatok
Letöltési idő:2019.11.28.

¹⁷⁴ SIMONOVITS Bori, SZALAI Boglárka: *A személyes ismerős léte és a társadalmi távolság kapcsolata.* In. SIK Endre, SIMONOVITS Bori (szerk.): *Migráns esélyek és tapasztalatok.* Társadalomkutatási Intézet, 2012. p. 61. URL: https://www.academia.edu/1317712/Migr%C3%A1ns_es%C3%A9lyek_%C3%A9s_tapasztalatok
Letöltési idő:2019.11.28.

csökkentő hatásra épült.¹⁷⁵ Réz (2017) azokat a tényezőket tárta fel, melyek egyszerre okai és következményei lehetnek az idegenellenességen keresztül az előítéletképzés mechanizmusának. Barna és Koltai (2018) Green-t (2007) idézve állapították meg, hogy a demográfiai változók közül az életkornak és a településtípusnak volt szignifikáns hatása az ellenséges érzületek alakulásában.

Bolgár (2018) Bandurát idézve a viselkedés és a környezet kölcsönhatására hívta fel a figyelmet, mely szerint a viselkedés a környezet megváltozott állapota eredményeként maga is átalakul, így egy folyamatos kölcsönhatás jön létre közöttük.¹⁷⁶ Erre a megállapításra rímelnék az idegenek iránti attitűdök feltárásának más irányú kutatásai, melyek a fogalom kiterjesztését és értelmezését mindennapok életformájára vetítették. Életformán a társas szokásokat és a mindennapi cselekvéseink jellegzetes attitűdjeit és interakcióit értjük.

Fuchs és Case (1992) az alacsony és magas rituális sűrűségű életforma jellemző vonásait hasonlították össze az idegenellenességre gyakorolt hatásuk alapján. A magas rituális sűrűség erős kollektív érzelmeket kelt, merev csoportszolidaritást és a kívülállóktól való szigorú elhatárolódást hoz létre, úgy fizikai, mint pszichológia értelemben. A magas rituális sűrűségű életformákban szükségszerűen benne rejlik az idegenek elutasítása.

Az alacsony rituális sűrűséget kiterjedt szociális hálózatok és sokoldalú interakciók jellemzik, az alternatív életformák megismerése és átélése során kevésbé valószínű az idegenek másságuk miatti elutasítása. A különböző életstílusok, kultúrák megismerése, a másság tudomásul vétele és elfogadása nagymértékben csökkentheti vagy el is tüntetheti az ellenséges attitűdöket ebben az életformában.¹⁷⁷

A magyar fiatalok körében Murányi (2006), majd Csáki (2012) vizsgálta az életforma, a viselkedés és a szocio-kulturális környezet összefüggéseit. A kapcsolathálózati elemzéseik kimutatták, hogy a gyenge társadalmi kötések az információk sokszínűséghez való hozzájutást eredményezik (alacsony rituális sűrűség), míg az erős kötődés, amely együtt járhat az alacsonyabb társadalmi státusszal, inkább az érzelmi kötődésekhez köthető, de kevesebb

¹⁷⁵ KENDE Anna, LANTOS Nóra Anna : *A kontaktusalapú előítélet-csökkentés lehetőségei és korlátai*. In. TAKÁCS Judit, TÓTH P. Tamás (szerk.) *Kisebbség, többség, többszörösség. Kisebbségi - többségi viszonyok a magyar társadalomban*. MTA Társadalomtudományi Kutatóközpont Szociológiai Intézete, 2016. p. 81.

URL:<http://mek.oszk.hu/15900/15947/15947.pdf>

Letöltési idő:2019.11.28.

¹⁷⁶ BOLGÁR Judit: *A reintegrációban részt vevők elégséges (kívánatos) pedagógiai-pszichológiai paraméterei*. In. *Hadtudományi Szemle*, 2018. XI. évf. 1. sz. p. 145.

URL:http://epa.oszk.hu/02400/02463/00038/pdf/EPA02463_hadtudomanyi_szemle_2018_01_142-156.pdf

Letöltési idő:2020.01.30.

¹⁷⁷ FUCHS S. , CASE C.: *Az előítélet, mint életforma*. In. *Szociológiai Figyelő*. 1992. 2. évf. 8. sz. p. 510.

információhoz jutást, zárt életformát eredményezhet, kiváltva a szokatlan, a másság iránti ellenséges attitűdök növekedését.¹⁷⁸

3.6 ÖSSZEFOGLALÁS

A harmadik fejezetben bemutattam elméleti alapvetésként az idegenség fogalmi háttérét, és az idegenellenesség és az előítéletesség összefüggéseit, valamint a modernkori idegenellenességi kutatások keretén belül azokat a meghatározó elméleteket is, melyek a jelenség formálódásának, mechanizmusának és összefüggéseinek feltárására és annak csökkentésére alkalmasak lehetnek.

Számba vettem olyan fontos teóriákat, mint a kontaktus hipotézis elmélete és annak kibővített formája, a kiterjesztett kontaktushatás. A megismert szakirodalmi információk alapján megbizonyosodtam arról, hogy a közvetlen és közvetett kapcsolatok csökkenthetik, de akár növelhetik is a saját csoport tagjainak az idegenek iránti ellenséges attitűdjeit, és a baráti kapcsolatok idegenellenességet csökkentő hatása csak bizonyos feltételek teljesülése esetében valósul meg.

Az elképzelt kapcsolattartási hipotézis elméletének taglalásakor bemutattam, hogy ez egy új irány, mely szerint a többségi társadalomnak közvetlenül nem szükséges átélni az interetnikus csoportközi élményeket, az ellenségesség és az idegenek elutasítása megvalósulhat közvetlen tapasztalatok szerzése nélkül is.

Kiemelt jelentőséget tulajdonítottam az integrált fenyegetettség elméletének. A megismert elméletből azt a következtetést vontam le, hogy az integrált fenyegetettség tényezői a legalkalmasabbak arra, hogy fokozott mértékben táplálják az ellenségesség érzését. Megállapítottam a kutatásokat tanulmányozva, hogy a hagyományosnak mondható, a látható és a hallható idegenség mellett ellenséges érzéseket válthat ki a szorongás és az interperszonális fenyegetettség is.

Az elméletek alapján az identitásbeli különbözőségek észlelése, és a kulturközi barátságosság alacsony szintje tűnt az attitűdöket nagyban alakító tényezőnek, de azt is megállapítottam, hogy összefüggés van az ellenséges érzület és a menekülők (a többségi csoport nézőpontja szerinti) hasznossága között. Megállapítottam, hogy az ellenségesség egyik legnagyobb mértékű csökkentését elősegítő tényező a másik emberbe vetett hit, és a felé mutatott bizalmi attitűd voltak.

¹⁷⁸ MURÁNYI István : *Identitás és előítélet*. Bp.: Új Mandátum Könyvkiadó, 2006. pp. 149-154.

A fejezet további részében a szociális jellegű önkéntes tevékenység elméleteit mutattam be. A teóriákban foglaltakból azt a következtetést vontam le, hogy az önkéntes tevékenység képes megmozdítani az idegenek iránti beállítódást. Majd fontosnak tartottam megállapítani azt is, hogy az empátia és a tolerancia adta motiváltság mellett egyre gyakrabban megjelent a „közjó” érdekében történő cselekvés indítéka is.

Az altruizmus modelljeit és formáit megismerve észleltem, hogy az önkéntességben megjelentek a hedonista és az altruista motívumok, illetve a kötelességérzet is. Ebben a fejezetben értelmeztem azokat a több országra kiterjedő metaanalitikus vizsgálatokat is, melyek az empátiakutatás modern elméleteiben foglaltak szerint vizsgálták az altruizmust. Bemutattam a szövetségi aktivista altruizmus felépülésének a folyamatát, és a habermasi cselekvéseméletekben megjelenő magatartásformákból következtetéseket vontam le.

A fejezetben feltárt magyar kutatások eredményeiben foglaltak alapján az körvonalazódott, hogy a gyökeresen megváltozott politikai, társadalmi körülmények között lényegesen átalakultak az idegenellenességet vizsgáló korábbi szempontok és jellegükben megváltoztak az idegenek iránti attitűdök okai, összetevői és azok szerkezete is.

A magyar többségi társadalomra vonatkozó, a rendszerváltoztatásunk utáni vizsgálatokat tanulmányozva kiderült, hogy a honfitársaink mind abszolút (a magyar lakosság többsége erősen elutasító az idegenekkel szemben), mind relatív (a magyarok idegenellenessége az egyik legnagyobb Európában) értelemben erősen ellenséges beállítású gondolkodásmóddal és attitűdökkel rendelkeznek.

Megállapítottam, hogy a bemutatott magyar kutatások eredményei egy ponton összeértek a nemzetközi kutatásokkal: Ennek fényében következtettem arra, hogy a szoci-ökonómiai és a pszichológiai tényezők mellett a többségi csoportok idegenellenes attitűdjeinek alakulására az idegeneknek láttán a felbukkanó szorongás és a tőlük való félelem alakította a legnagyobb mértékben az idegenek iránti beállítódásukat.

4. KÖZÉP-EURÓPAI KITEKINTÉS

4.1 A MIGRÁCIÓ PERCEPCIÓJA A V4-EK ORSZÁGAIBAN

Míg Nyugat-Európában az ötvenes évektől kezdve fokozatosan kezdetét vette a népvándorlásnak egy újabb, a fejlett tőkés országok szükségletei alapján kialakuló típusa, addig a volt szovjet befolyási térségben egészen más tendencia volt megfigyelhető.

Románia társadalmi átalakulása, Csehszlovákia kettéválása, a Szovjetunió felbomlása, Jugoszlávia szétesése, a koszovói háború, Ukrajna és Belorusszia instabillá válása után a migráció intenzitása a volt szocialista országokban – főként a régió belüli mozgások tekintetében – jelentősen megnőtt, és új mobilitási formák is megjelentek: pl. rövid távú, elsődlegesen jövedelem-orientált elmozdulások, amelyeket ál-turizmus, illetve befejezetlen migráció névvel illetett a szakirodalom.¹⁷⁹

A visegrádi országok közül leginkább Lengyelország volt az átmenő forgalom színtere, földrajzi fekvése miatt.¹⁸⁰ Az 1989 tavaszán bekövetkezett demokratikus változások hatására az ország kaput nyitott az érkező idegenek számára, így a Szovjetunió felbomlását követően az ukrán bevándorlás emelhető ki, amiben nagy szerepe volt az 1945-ös határhúzás családokra és etnikai csoportokra gyakorolt hatásának. Az 1990-es évektől kezdve csecsenek, bolgár-, valamint román cigányok,¹⁸¹ oroszok, afgánok, indiaiak, irakiak voltak többségben az országban.¹⁸² Az európai Menekültügyi Támogató Hivatal (MHT) a Lengyelországba tartó bevándorlók iránti legjellemzőbb attitűdnek a fogadók részéről tapasztalt passzivitást emelte ki a jelentésében.¹⁸³

¹⁷⁹ GÖDRI Irén, TÓTH Erzsébet Fanni: *Magyarország, Románia és Szlovákia kivándorlási folyamatai a rendszerváltozások után –eltérések és hasonlóságok*. In: Demográfia, 2010. 53. évf. 2–3. sz. p. 157.

URL: <file:///C:/Users/Judit/Downloads/498-%23%23default.genres.article%23%23-552-1-10-20150202.pdf>
Letöltési idő: 2020.07.12.

¹⁸⁰ MIKOLAJCZYK B.: *Poland*. In: STEPPER Péter: *A kényszermigráció, mint biztonsági kihívás Közép-Európában: Eltérő percepciók, közös álláspont a visegrádi országokban*. Budapesti Corvinus Egyetem, 2018. p. 57. URL: http://phd.lib.uni-corvinus.hu/1007/1/Stepper_Peter_dhu.pdf Letöltés ideje: 2018. 12. 25.

¹⁸¹ A 2003-as évben Ukrajna követségei szerint Lengyelországba közel 300 ezer bevándorló érkezett. MOLODIKOVA, I.: *A keletről nyugatra irányuló migráció jellegzetességei az európai migrációs rendszer összefüggésében: a migráció kontrolljának lehetőségei és korlátai*. In: Demográfia, 2009. 52. évf. 2–3. sz. pp. 132-133. URL: [file:///C:/Users/Judit/Downloads/509-%23%23default.genres.article%23%23-533-1-10-20150202%20\(1\).pdf](file:///C:/Users/Judit/Downloads/509-%23%23default.genres.article%23%23-533-1-10-20150202%20(1).pdf) Letöltési idő: 020.05.20.

¹⁸² *Asylum applications in the European Union*. 2007/110. In: Statistics in Focus. URL: <https://ec.europa.eu/eurostat/documents/3433488/5285137/KS-SF-07-110-EN.PDF/c95cc2ce-b50c-498e-95fb-cd507ef29e27> Letöltési idő: 2020.05.20.

¹⁸³ *A Review of Empirical Surveys of Asylum Related Migrants*. European Asylum Support Office. EASO. 2018. June. p. 84. URL: <https://www.easo.europa.eu/sites/default/files/easo-review-surveys-1-2.pdf>
Letöltés: 2018. 12. 04.

Az 1980-as évek szocialista Csehszlovákiája a rendszerváltás előtt szigorú szabályokkal korlátozta a bevándorlást, azonban már ekkor szívesen látta a vendégmunkásként érkező vietnámiakat.¹⁸⁴ Csehországban a rendszerváltoztatás után a menedékkérők első nagy hullámával túlnyomó részben orosz, ukrán kínai, vietnami, afgán és koszovói etnikumú személyek¹⁸⁵ majd a korábbi Jugoszlávia, Sri Lanka és Irak területéről érkező bevándorlók érkeztek.¹⁸⁶ 2005-re Csehországban kb. 300 ezer ukrán bevándorlóval bővült a menekülők létszáma.¹⁸⁷ Több ezer szlovákiai roma is érkezett Csehországba, ezzel a szlovák állampolgárok a Csehországban menedéket kérők között az első helyre kerültek.¹⁸⁸

A Szlovák Köztársaság a cseh országrészekbe irányuló vándorlás következtében veszített népességéből, ennek ellenére évente kb. csak 80 személy számára biztosítottak menekültstátuszt, akiknek összetételét döntően az orosz, az indiai és kínai etnikum adta.¹⁸⁹

A legtöbb eljárás még a döntés megszületése előtt megszűnt, mivel a kérelmező elhagyta az ország területét a nyugati határ irányában vagy Csehország felé. Szlovákiából a '90-es évek során elég minimális volt a bevándorlás Magyarországra (2000-ben kb. ezer fő), de őket elsősorban a magyarországi továbbtanulás, valamint az ingázással járó magyarországi vendégmunka vonzotta.¹⁹⁰

Az 1990-es évek rendszerváltoztatásáig Magyarországon a közbeszédben gyakorlatilag nem merült fel a bevándorlás társadalmi problémaként. Politikai szimpátia alapján az ötvenes években néhány ezer görög,¹⁹¹ majd a hetvenes években ezernél több chilei kommunista

¹⁸⁴ Míg 1992-ben a migrációs forgalom a két országrész között (az állandó lakóhely változása alapján) 18 563 fő volt, 1993-ra 14 508 főre csökkent, 1994-re pedig már 7220 főre apadt.

GÖDRI Irén, TÓTH Erzsébet Fanni : *Magyarország, Románia és Szlovákia kivándorlási folyamatai a rendszerváltozások után –eltérések és hasonlóságok.* In. Demográfia, 2010. 53. évf. 2–3.sz. p. 174.

URL: <http://demografia.hu/kiadvanyokonline/index.php/demografia/article/download/498/549>

Letöltési idő:2020.07.12.

¹⁸⁵: *Asylum applications in the European Union.* In. Statistics in Focus

URL:<https://ec.europa.eu/eurostat/documents/3433488/5285137/KS-SF-07-110-EN.PDF/c95cc2ce-b50c-498e-95fb-cd507ef29e27> Letöltési idő: 2020.05.20.

¹⁸⁶ KOPECKA, H: *General Trends of Asylum Applications in the Czech Republic.* Biztpol Affairs, 2015. vol. 3. no. 2. p. 47. URL: <http://corvinusculture.com/archivum/209#> Letöltési idő:2020.05.20.

¹⁸⁷ DRBOHLAV, D., JANSKÁ, E.: *Illegális gazdasági és átutazási célú bevándorlás Csehországba.*

In. Statisztikai Szemle, 2009. 87. évfolyam 7-8. szám pp. 837-839.

URL: https://www.ksh.hu/statszemle_archive/2009/2009_07-08/2009_07-08_828.pdf Letöltési idő:2020.05.20.

¹⁸⁸ *Csehországba vándorolnak a szlovákiai romák.* In. Nagyvilág, 2020.05.13.

URL: <https://www.origo.hu/nagyvilag/20030314csehorszagba.html> Letöltés:2020.05.20.

¹⁸⁹ *Asylum applications in the European Union.* In. Statistics in Focus:

URL:<https://ec.europa.eu/eurostat/documents/3433488/5285137/KS-SF-07-110-EN.PDF/c95cc2ce-b50c-498e-95fb-cd507ef29e27> Letöltési idő: 2020.05.20.

¹⁹⁰ STEPPER Péter: *A kényszer migráció, mint biztonsági kihívás KözépEurópában: Eltérő percepciók, közös álláspont a visegrádi országokban.* PhD értekezés. Budapesti Corvinus Egyetem, 2018. p.84.

URL:http://phd.lib.uni-corvinus.hu/1007/1/Stepper_Peter_dhu.pdf Letöltési idő:2020.05.20.

¹⁹¹ Egyes források 9000, mások 12000 menekülő görög állampolgárt említenek az 1950-es években. In. VANGELIO, C: *Magyarországi görögök.* Kisebbségkutató Intézet, 1998, Budapest. p. 16-17.

érkezett.¹⁹²

Az 1980-as években több bevándorló csoport implikálta az idegen fogalmát. A magyar kormány megszüntette a kínai állampolgárok vízumkényszerét magyarországi beutazásaik esetében (1988), azonban a befogadó társadalom tagjai közül jó néhányan a kínaiak kereskedelmi tevékenységét gazdasági fenyegetésként könyvelték el. Így azok sem mutattak túlzott érdeklődést az „integrálódás” iránt, hanem közvetítő kisebbségként viselkedve transznacionális erőforrásokra támaszkodtak.¹⁹³

1989-ben tetőződött a romániai menekülthullám, majd a 90-es évek elejétől érkeztek menekülők a Szovjetunió utódállamaiból is, Ukrajnából, Kárpátaljáról, kb.1-2-ezer fő. A keletnémetek országunkon való átvonulása után (kb.11 ezer fő) a délszláv háború idején több tízezren menekültek a volt Jugoszlávia területéről.¹⁹⁴

A kiemelt társadalmi figyelemmel bíró kényszervándorlás kapcsán a visegrádi csoport országai 2015 után biztonsági fenyegetésként kezdték azonosítani a migrációt, ennek eredményeként a régió polgárainak bevándorlásról kialakított percepcióit a biztonságpolitikai szempontok vezérelték. A társadalmi közbeszédben a válság hatására felerősödtek az idegenek elleni ellenséges megnyilvánulások.

A régióban bekövetkezett rendszerváltozásoknak egyrészt előfeltétele, másrészt következménye volt számos olyan tényező, amely átstrukturált bizonyos alapvetőnek tartott értékfelfogásokat, ami a közfigyelem centrumába került. Következésképpen az eddig kialakult bevándorló-befogadó kapcsolat mechanizmusában új törésvonalak jöttek létre, országspecifikus jellemzők szerint, határozottan befolyásolva a menekülő és befogadó csoportok egymáshoz viszonyulását és a kulturközi különbségek elfogadását.¹⁹⁵

URL:https://kisebbsgekutato.tk.mta.hu/uploads/files/olvasoszoba/kortanc/Magyarorszag_i_gorogok.pdf
Letöltés: 2020.05.06.

¹⁹² Politikai okokból a 1973-ban mintegy 1200 chilei állampolgár menekült hazánkba a chilei Pinochet puccs elől. *A vándorlás. Magyarország a XX. században*. In. BALOGH Margit, BEKÉNY István, DÁNYI Dezső és munkatársai (szerk.): Hungarológiai Alapkönyvtár, II. Kötet. Szekszárd, Babits Kiadó, 1996-2000.

URL: <http://mek.oszk.hu/02100/02185/html/207.html> Letöltés:2016. 08. 25.

¹⁹³A Magyarországra belépő kínai állampolgárok száma 1990-ben 11 621-re, 1991-ben pedig már 27330-ra ugrott. A 90-es évek elejére Magyarország vált a Kelet-Európába irányuló kínai behozatal elosztó központjává. NYÍRI Pál: *Új kisebbségek Magyarországon: a kínaiak*. In. Barátság, 2003. 10. évf. pp. 3860-3864.

URL: <http://www.nemzetisegek.hu/repertorium/2003/02/bar04.pdf> Letöltési idő:2020.05.20.

¹⁹⁴ GÖDRI Irén, TÓTH Pál Péter: *A szomszédos országokból Magyarországra irányuló bevándorlás az ezredfordulón*. In. KSH Népeségtudományi Kutatóintézetének kutatási jelentései 80. Budapest, 2005/3. pp. 72-74.URL: [file:///C:/Users/Judit/Downloads/389-%23%23default.genres.article%23%23-148-1-10-20150113%20\(4\).pdf](file:///C:/Users/Judit/Downloads/389-%23%23default.genres.article%23%23-148-1-10-20150113%20(4).pdf) Letöltési idő:2020.05.20.

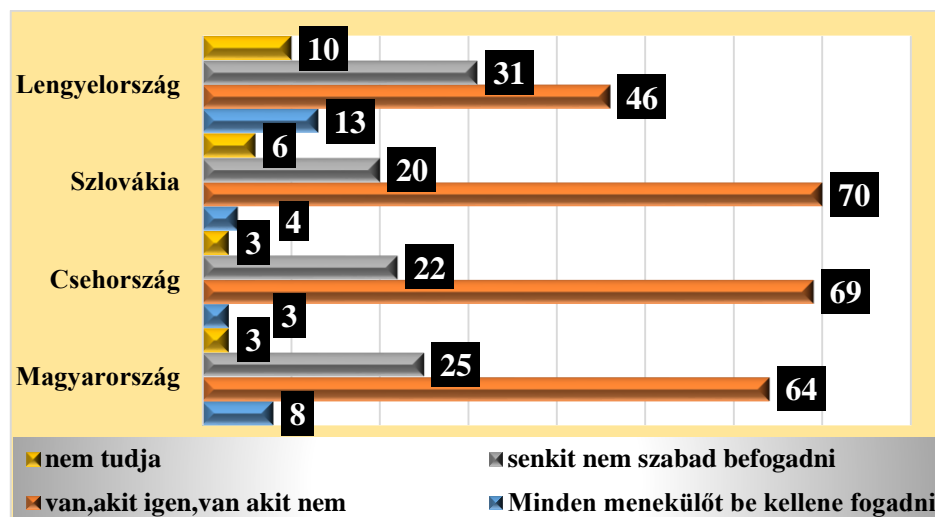
¹⁹⁵ BOLGÁR Judit: *A reintegráció fogalmi megközelítése a deviancia jelentéstartalmán keresztül*.

In. Börtönügyi Szemle, 2018.1. sz. p. 7.

URL:http://epa.oszk.hu/02700/02705/00113/pdf/EPA02705_bortonugyi_szemle_2018_1_005-018.pdf
Letöltési idő:2020.01.30.

A térségben megnyilvánuló, idegenek iránt érzett előítéletes megnyilvánulások megértéséhez szükségesnek látszik a V4-ek országaiban végzett összehasonlító, idegenellenességre irányuló kutatásokat bemutatni. Jelen esetben Magyarországot nem külön vizsgálandó országnak tekintetem, hanem belehelyeztem a visegrádi régió négy országát érintő attitűdkutatásba. Így képet kaptam arról, hogy a nemzetekben egymáshoz képest hogyan alakult az idegenek iránti beállítódás.

Az alábbi oldalak azokat a nemzetközi vizsgálatokat tárják fel, melyekben a befogadási hajlandóság vonatkozásában kutatott attitűdök országonként való összehasonlítása történt meg. 2005-ben a CEORG (Central European Opinion Research Group)¹⁹⁶ kutatási együttműködés keretében végzett vizsgálatokat a V4 országainak befogadási hajlandóságáról. A 3. számú ábrán a CEORG 2005-ös kutatásainak eredményei láthatók, ahol a visegrádi négyek állampolgárai arról kérdezték, hogy be kell-e fogadni a menekülőket.¹⁹⁷

3. számú ábra: Mit gondol, be kell-e fogadni a menekülőket?
(a válaszok %-os megoszlása a felnőtt lakosság körében)
Forrás: CEORG 2005. február (Készítette: a szerző)

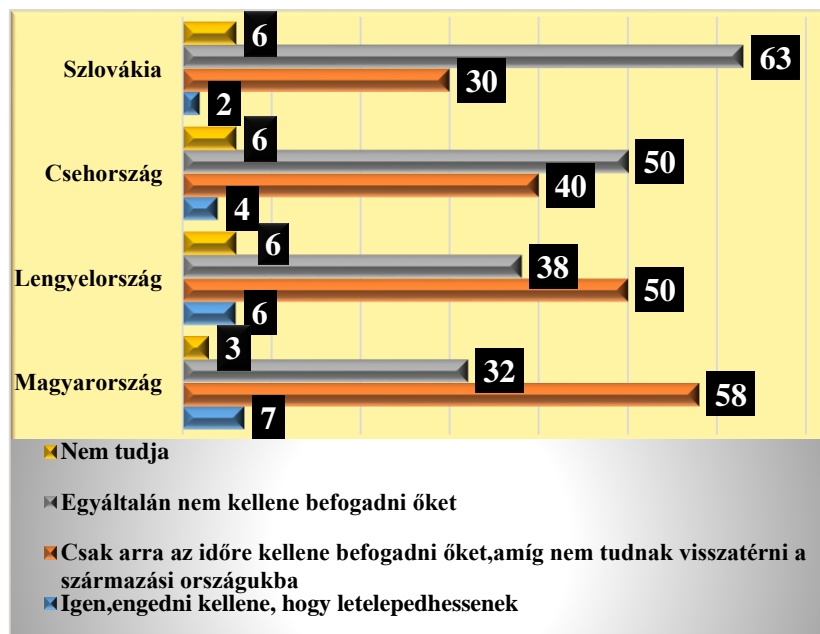
A magyar, a cseh és a szlovák válaszadók hasonlóan vélekedtek a menekülők befogadásáról 2005-ben. A három ország kérdezettjeinek több mint kétharmada ekkor még mérlegelő álláspontot képviselt: „van, akit igen, van, akit nem.” A vizsgált országokban az 1990-es évek

¹⁹⁶ SIMONOVITS Bori, SZEITL Blanka: *Menekültekkel és migrációs politikával kapcsolatos attitűdök Magyarországon és nemzetközi összehasonlításban*. In. Társadalmi Riport, 2016.14. évf. 1. sz. p. 431.
URL: <http://old.tarki.hu/hu/publications/SR/2016/20simonovits.pdf> Letöltési idő:2018.11.03.

¹⁹⁷ DENCSŐ Blanka, SIK Endre: *Adalékok az előítéletesség mértékének és okainak megismeréséhez a mai Magyarországon*. In. Educatio, 2007. 16. évf. 1. sz. pp. 5-6.
URL: http://ess.tk.mta.hu/wp-content/uploads/2013/04/Dencso_Sik_adalekok.pdf Letöltési idő: 2018.12.15.

elejétől 2004-ig elenyészően kevesen folyamodtak menedéjogi kérelemhez, így ez magyarázhatta a mérlegelők magas mutatóit.¹⁹⁸

A „senkit nem szabad befogadni” válaszok mértéke Lengyelországban 31% volt, amely a régió másik három országának mutatói közül kiemelkedett. Az idegenbarátok száma azonban már ekkor sem emelkedett náluk 10% fölé. A bevándorlás nyílt elutasítása itt még egyik régiós társországban sem haladta meg a 2015-ös nagy migránshullám után megnövekedett mutatókat. Az integráció utáni évben a régió országai még nem találkozhattak a modernkori népvándorlás 2015-ben tapasztalt óriási tömegével, az országok menekültügyi intézményei jobbra működtek már, de még távolról sem közelítették meg a nyugaton már jól bejáratott rendszert. A visegrádi országokat érintő következő vizsgálat a CEORG 2015. nyári-őszi adatfelvétele volt. A kérdések középpontjában a lakosság befogadási hajlandósága állt a fegyveres összeütközés és a háborús helyzet elől menekülők iránt. A 4. számú grafikon a visegrádi állampolgárok véleményét mutatja arról, hogy a katonai összeütközéseket elszenvedőket beengednék-e az országukba.

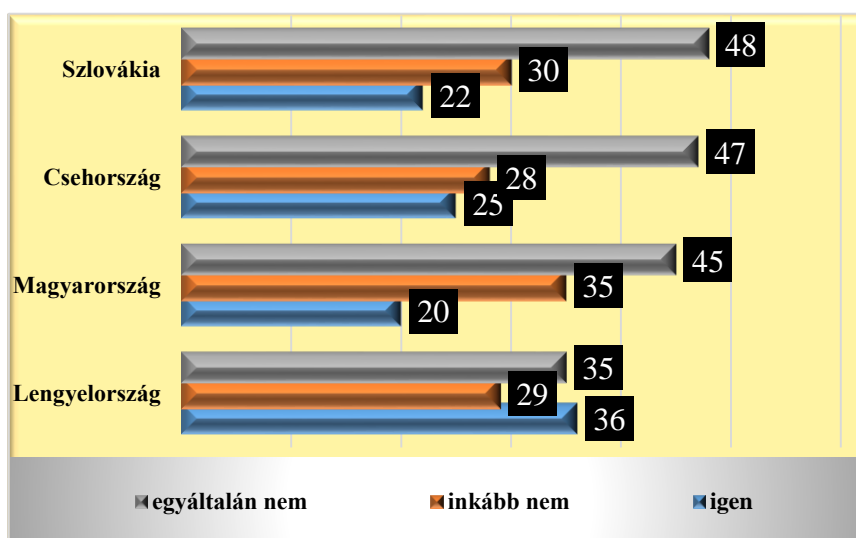
4. számú ábra: Véleménye szerint be kell-e fogadni a katonai konfliktusok által érintett országok menedékkérőit az Ön országába? (%)
 Forrás: CEORG adatfelvétel 2015. augusztus-október (Készítette: a szerző)

Amíg az emberek nagy általánosságban inkább toleránsak azokkal szemben, akik a háború sújtotta országokból kényszerülnek menekülni, ez az attitűd a vizsgált időszakban nem volt

¹⁹⁸ STEPPER Péter: *The Visegrad Group and the EU agenda on migration: a coalition of the unwilling?* In: Corvinus Journal of International Affairs, 2016. vol. 1. pp.65-71.
 URL: <https://drive.google.com/file/d/0B3u6WiQf2nkPd09Kbm1MTGpXNDQ/view> Letöltési idő: 2018. 12. 11.

jellemző a visegrádi országokra.¹⁹⁹ A menekülők átmeneti jellegű befogadását a V-4-ek lakosságának több mint fele támogatná, ha a bevándorlók egy idő múlva elhagynák majd az országot. A katonai konfliktusok elől menekülők elutasítása Szlovákiában (63%) és Csehországban (50%) volt a legmagasabb, a másik két társországban a kérdezettek több mint 30%-a is hasonlóan vélekedett.

Az „*Igen, engedni kellene, hogy letelepedjenek*” válasz, mely az idegenbarátság mutatójának is értelmezhető, megint csak nem közelített a 10%-os arányhoz sem egyik nemzeten belül sem. A 2015-ös menekülthullám áprilistól a bevándorlók etnikai összetétele alapján a szíriai eredetű migránsok számának hirtelen emelkedését mutatta, az afgánok visszaszorulása mellett.²⁰⁰ A következő TÁRKI Omnibuszkutatás a CEORG keretén belül történt 2015 októberében, és a visegrádi országok befogadási hajlandóságát vizsgálta a Közel-Keletről, illetve Afrikából érkező esetében.

5. számú ábra: *Be kellene-e fogadnia a Közel-Keletről, illetve Afrikából érkező menekülteket? Forrás: CEORG (Tárki Omnibusz) 2015. október (Készítette: a szerző)*

A Közel-Keletről, illetve Afrikából érkező menekültekkel kapcsolatban ismét a szlovák társadalom volt a legkevésbé befogadó, ugyanis a szlovák állampolgárok közel fele idegent

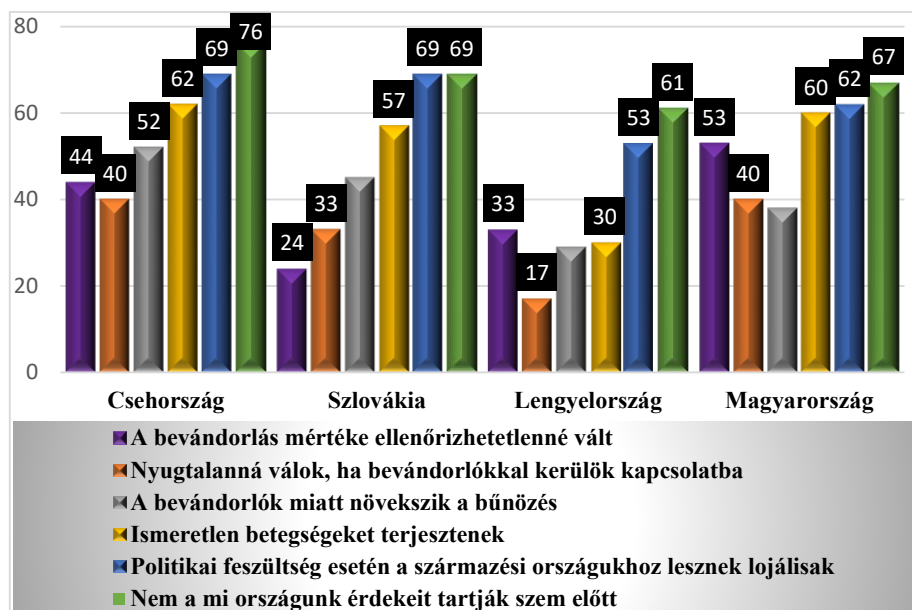
¹⁹⁹ BERNÁTH Anikó, SIK Endre, SIMONOVITS Bori, SZEITL Blanka: *Az idegenellenesség alakulása és a bevándorlással kapcsolatos félelmek Magyarországon és a visegrádi országokban*. TÁRKI Social Research Institute, Budapest, 2016. p. 17.

URL:https://www.researchgate.net/publication/314026561_Az_idegenellenesség_alakulása_és_a_bevándorlással_kapcsolatos_félelmek_Magyarországon_és_a_visegrádi_országokban Letöltési idő:2018.12.15.

²⁰⁰ PAPP Z. Attila, KOVÁTS András, MORAUZKI András: *A migrációs folyamat tényei 2015-ben*. In. CSUKA MAGDOLNA, TÖRÖK ÁDÁM (szerk.):*Az Európába irányuló és 2015-től felgyorsult migráció tényezői, irányai és kilátásai*. A Magyar Tudományos Akadémia Migrációs Munkacsoportjának Elemzése, 2015. pp. 11-20.

URL:<https://mta.hu/data/cikkek/106/1060/cikk-106072/europabairanyulo.pdf> Letöltési idő:2019.12.22.

egyáltalán nem szeretne látni országában. A cseh társadalom lakosságának 47%-a ugyanígy vélekedett. A lengyelek „igen” válasza (36%) a legmagasabb befogadási készséget mutatta, vélhetően azért, mert a lengyel népesség idegenek iránti beállítódásában a befogadás, mint az egyik lehetséges alternatíva szerepelt a migrációs helyzetük megoldásaként.²⁰¹ A kérdés magyar vonatkozása esetében a honi kérdezettek 45%-a teljesen elzárkózott a befogadástól, ha pedig az „inkább nem” válasz 35%-os mutatóját is elutasításnak vesszük, akkor országunk kérdezettjeinek véleménye összességében (80%) túl is szárnyalta a társországok mutatóit. A következő CEORG adatfelvétel 2015-ben készült és ugyancsak a visegrádi régió lakóinak bevándorlókkal kapcsolatos attitűdjét vizsgálta, de most a bevándorlással kapcsolatos félelmeikre vonatkoztak a kérdések.²⁰² A 6. számú ábrán a négy visegrádi ország polgárainak a bevándorlással kapcsolatos elvont és konkrét félelmeinek %-os arányai láthatók, országonként lebontásban.

6. számú ábra: A bevándorlókkal kapcsolatos elvont és konkrét félelmek (%)
 Forrás: CEORG adatfelvételek 2015. (Készítette: a szerző)

A vizsgálat a bizalom, az egészség, a bűnözés és az országuk iránti lojalitás szempontjait vette alapul, a bevándorlókkal kapcsolatos valódi félelmek észlelésének alapján. Az eredmények azt mutatták, hogy a térségben változatlanul kiemelkedő attitűd volt a bevándorlókkal szembeni

²⁰¹ A visegrádi országok lakosságának véleménye a menekültek befogadásáról. TÁRKI Kutatások, 2015. október. URL: http://old.tarki.hu/hu/news/2015/kitekint/20151118_befogad.html Letöltési idő 2018.12.11.

²⁰² SIMONOVITS Bori, SZEITL Blanka: Milyen félelmeket táplálnak a visegrádi országok lakosai a menekültekkel és a bevándorlókkal kapcsolatban? In. TÁRKI Kutatások, 2015. október. URL: http://old.tarki.hu/hu/news/2015/kitekint/20151209_felelem.html Letöltési idő: 2019. 11.10.

magas fokú ellenségesség, melynek alapját leginkább a szimbolikus fenyegetettség észlelése képezte, mely a „nem a mi országunk érdekeit tartják szem előtt” állításban domborodott ki.

A 2015-ös migránshullám után a kérdezettek a Cseh Köztársaságban (76%), a szlovákoknál (69%) és hazánkban (67%) is magas százalékos arányban értettek egyet a migránsokhoz köthető elvont és konkrét félelmek megjelenésének lehetőségével, mely egyben a menekülők iránti bizalom nagyfokú megrendülését mutatta.

A válaszolók felmérték azt a lehetőséget, hogy világképük, kultúrájuk, identitásuk veszélyeztetve lenne, ha a befogadást pártolnák. A migráció nagymértékű elutasításának alapja elsősorban a korábban ismertetett kutatásokból jól ismert integrált fenyegetettség lehetett, másodsorban a kérdezettek attól tartottak a leginkább, hogy a háborús helyzetben a bevándorlók saját szülőföldjükhöz lesznek lojálisak. A betegségekől leginkább a csehek (62%) és a magyarok (60%) féltek.

A „nyugtalan vagyok, ha bevándorlókkal kerülök kapcsolatba” válasz mutatói szerint Magyarország és Csehország válaszadóinak négytizede fél a menekülőkötől, szorongást érez, ha kapcsolatba kerül velük. A fenyegetettség érzése tehát mindegyik ország esetében jelen volt, ami alól bizonyos tekintetben Lengyelország kivétel: a bevándorlás ellenőrizhetetlenségén kívül a lengyelek minden állítás esetében jóval kisebb mértékű félelmet mutattak a többi társországnál.

2015-re a „a bevándorlás mértéke ellenőrizhetetlenné vált” állítás a magyar kérdezetteknel első helyre került 53%-os mutatóval, vagyis a magyar kérdezettek több mint a fele tartott az országba beáramló idegen tömegetől.²⁰³ A Pew Research Center 2016-os kutatásai igazolták, hogy kimutathatóan a szíriai és iraki menekültválságból érkezők jelenlétét érzékelték a legnagyobb fenyegetésnek a régió kérdezettjei. A 10 országra kiterjedő felmérés, mely a V-4-ek országait is érintette, a közvéleményben megjelenő félelmeket tárta fel.

A terrorfenyegetettségtől a kérdezettek többsége félt, szerintük nem előnyös, ha muszlimok élnek az országukban. A társadalmi sokszínűség hasznos lehet-e, vagy nem, ezt az állítást a kérdezett magyarok és lengyelek 40 %-a gondolta károsnak.²⁰⁴

Az európai országokban folytatott kutatások eredményeit értékelve éles törés fedezhető fel a közép-európai és a nyugati tagállamok idegenellenes attitűdjeiben. A bevándorlók elutasítása

²⁰³ BERNÁTH Anikó, SIK Endre, SIMONOVITS Bori, SZEITL Blanka: *Az idegenellenesség alakulása és a bevándorlással kapcsolatos félelmek Magyarországon és a visegrádi országokban*. TÁRKI Social Research Institute, Budapest. 2016. p. 17.

URL:https://www.researchgate.net/publication/314026561_Az_idegenellenesség_alakulása_és_a_bevándorlással_kapcsolatos_félelmek_Magyarországon_és_a_visegrádi_országokban Letöltési idő:2019.12.15.

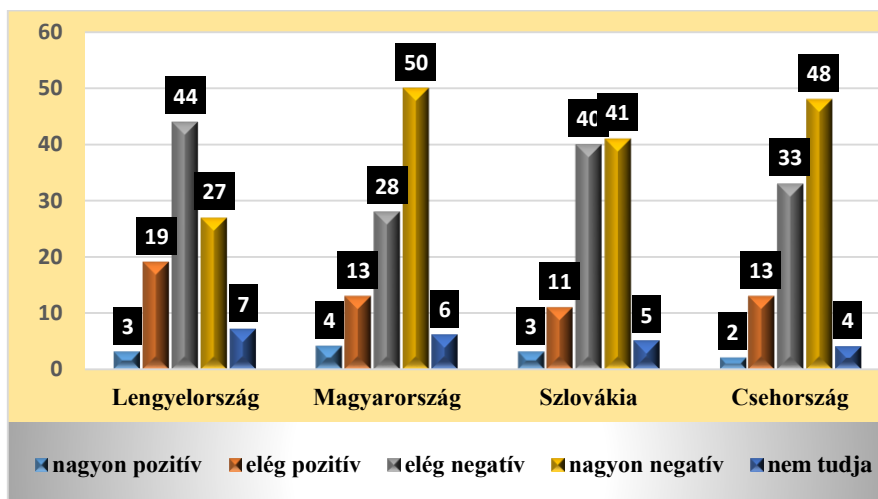
²⁰⁴ STEPPER Péter : *A kényszer migráció, mint biztonsági kihívás Közép-Európában*. u.o. p. 81.

URL:http://phd.lib.uni-corvinus.hu/1007/1/Stepper_Peter_dhu.pdf Letöltési idő:2019.12.25.

2015 után a V4-ek országaiban indokolatlanul nagymértékűvé vált, miközben a migráció nagyrészt inkább a nyugati és északi európai országokba irányult.

Az Eurobarométer 2017 májusi kérdőíves kutatásában az Európai Unió 28 országában azt vizsgálta, hogy 2016 májusa óta, egy év elteltével, mennyiben változott a kérdezettek véleménye az Európai Unión kívüli országokból érkező migrációról, és azt, hogy magát a bevándorlást, annak összes kísérőjelenségével együtt inkább pozitívnak, vagy inkább negatívnak látják-e.

A 7. számú grafikonon feltüntetett százalékos adatok az EU 28 országai közül csak a visegrádi régió vizsgálatának eredményét mutatják, abban a vonatkozásban, hogyan minősítik az V4-ek országainak kérdezettjei magát a migráció tényét.²⁰⁵

7. számú ábra: A V4-ek országainak véleménye az Európai Unión kívülről érkezett bevándorlással kapcsolatban 2017-ben
 Forrás: Eurobarométer 2017 (Készítette a szerző)

2017-ben a magyar kérdezettek bevándorlással kapcsolatos elutasítási mutatója (50%) a dobogó első helyére került, bevándorlás ellenességünk a Cseh Köztársaság (48%) és a Szlovák Köztársaság kérdezettjeinek elutasítási mértékét (41%) is megelőzi.

A bevándorlást „nagyon pozitív” folyamatnak tartó kérdezettek mutatói egyik országban sem érik el az 5%-ot, gyakorlatilag elhanyagolható azoknak az idegenbarátoknak a száma, akik 2017-ben jónak értékelték a migrációt. A régió országaiban tehát a 2017-es adatok szerint a

²⁰⁵ KOLOZSI Ádám, SZÉMANN Tamás: *Kelet-Európa sokkal rosszabbnak látja a bevándorlást, mint ahol tényleg sok bevándorló van.* In. Index. hu. 2017.08.04.
 URL: <https://index.hu/chart/2017/08/04/kelet-europa-sokkal-rosszabbnak-latja-a-bevandorlasi-tenyet-mint-ahol-tenyleg-sok-bevandorlo-van/>
 Letöltési idő:2018.12.29.

bevándorlást minősítő adatok közül a „*nagyon negatív*” és az „*elég negatív*” vélemények arányai mutattak jelentős túlsúlyt.

A Nemzeti Integrációs Értékelési Mechanizmus nevű projekt a V4-ek integrációs politikáját és a menekültek integrációjának javítását mérte fel 2017-ben. Feltárta a négy ország polgárainak kettős érzületét a modernkori vándorlással kapcsolatban. A régióban a kérdezettek többsége (80%) egyrészt támogatta az Európai Unió polgárok szabad mozgását (beleértve a már Unió állampolgárokká vált menekültek szabad vándorlását is), másrészt viszont ellenezte az idegenek bevándorlását az Európai Unió területére, ezen belül a saját országába is. A V4-es nemzetek megkérdezett polgárainak 40%-a inkább negatív érzelmekkel értékelte migrációból fakadó bevándorlást.²⁰⁶

A Nézőpont Intézet kutatása (2017.09.26.-10. 27.) 11 közép-európai országban, köztük a V4-ek lakossága körében, arra kérte a válaszadókat, hogy az Eurobarométer 2017-es vizsgálatához hasonlóan, a földrészen kívülről érkező bevándorlásról mondjanak véleményt.²⁰⁷ A magyar, a cseh és a szlovák kérdezettek több mint 80%-a elutasította a bevándorlást, ellentétben a lengyel társadalom kérdezettjeinek (59%) elfogadóbb véleményével.²⁰⁸

Juhász, Molnár és Zgut (2017) a visegrádi országokban tapasztalható, határozott idegenellenesség okai közül első helyre azt a kialakult történelmi körülményt sorolták, miszerint az első világháború óta ezekben az országokban megszűnt a korábbi multikulturális sokszínűség. A térség gazdasági fejlődése a nyugati országokétól eltérő mértékben alakult, ennek folytán megindult a rosszabb gazdasági helyzet miatti bűnbakkeresés, melyhez „*kéznél*” voltak a bevándorlók.

Ugyan az idegenellenes nézetek nem kapcsolódnak a bevándorlók tényleges jelenlétéhez, mégis ezek az ellenséges attitűdök gyakran az ismeretlentől való jelképes félelmet jelenítik meg, amelyet belpolitikai célok által vezérelve a politikai erők is táplálnak.²⁰⁹

²⁰⁶ Felvidék, ma. 2018.02.12.

URL:<https://felvidek.ma/2018/02/a-v4-ek-lakossaga-nem-szivesen-fogadja-be-a-menekulteket/>
Letöltési idő:2019.12.11.

²⁰⁷ *Európa továbbra sem kér a bevándorlókból!* In. Magyar Idők, 2017.11.29.

URL:<https://magyaridok.hu/belfold/europa-tovabbra-sem-ker-bevandorlokbol-2510944/>Letöltési idő:2018.12.06.

²⁰⁸ *Egy követ fúj a magyar és a szlovákiai társadalom Brüsszel bevándorlási politikája ügyében.* In. Körkép 2017.11.29.

URL: <https://korkep.sk/cikkek/kulugyek/2017/11/29/egy-kovet-fuj-magyar-es-szlovakiai-tarsadalom-brusszel-bevandorlasi-politikaja-ugyeben/> Letöltési idő:2019.12.06.

²⁰⁹ JUHÁSZ Attila, MOLNÁR Csaba, ZGUT Edit: *Magyarország sajátos helyzete az európai menekültválságban.* In. Heinrich-Böll-Stiftung, Political Capital. 2017. p. 26.

URL: <https://docplayer.hu/106359234-Menekultugy-es-migracio-magyarorszagon-juhasz-attila-molnar-csaba-zgut-edit.html> Letöltési idő:2018.12.11.

A rendszerváltoztatások utáni visegrádi demokráciák társadalma többségében azonban nemcsak, hogy rossznak véli a migráció hatásait, de attitűdjeikben gyakrabban megjelenik az a fajta rasszizmus is, ami a nyugat-európai országokban ritka jelenség.

Míg a nyugati társadalmak a bevándorlókat az integrációs képességeik alapján differenciálják (képzetség, nyelvismeret, munkaképesség), addig a V4-ek országaiban az ellenségesség meghatározó szempontjaként a más kulturális háttér, az eltérő bőrszín, a fizikai jegyek és döntően a 2015-ös nagy migrációs hullám tapasztalatai óta észlelt félelemérzet dominált.²¹⁰

Azonban Messing és Ságvári (2018) az MTA 2018 júniusában rendezett tanácskozásán feltárta, hogy nincs egyértelmű magyarázat a keleti és a nyugati társadalmak idegenellenességében és félelemérzetében tapasztalt eltérésének kérdéseire.²¹¹ A V4-ek polgárainak idegenellenessége a társadalmi valóság kulturális mintázata, melynek mértéke jelzi az adott térségben a bevándorlásról alkotott uralkodó nézeteket is.

4.2 A BEVÁNDORLÁSSAL KAPCSOLATOS „VISEGRÁDI IDENTITÁS”

Szenes (2017) fejtette ki a „*Cél vagy eszköz? A visegrádi védelempolitika fejlődése*” című publikációjában, hogy az országok együttműködését a kezdetektől számos tényező formálta. A regionális érdekek egységes megjelenítése mind hozzájárultak egyfajta un. „*visegrádi identitás*” kialakulásához, amely a közép-európai érdekek megjelenítésében és védelmében nyilvánult meg.²¹²

A tömeges migráció problémája és az ezzel kapcsolatos egységesülő álláspont 2015-től jelent meg a V4-ek által kiadott közös nyilatkozatokban és az elnökségi programokban, Pozsonyban, majd Prágában.²¹³ A V4-ek mind biztonsági megfontolásokból, mind a schengeni övezet fenntarthatóságának szempontjából kezdetektől hangsúlyozták az Unió külső határai feletti

²¹⁰ GÖRBE ATTILÁNÉ dr. ZÁN Krisztina : *Nemzetközi xenofóbia kutatások*. In. DEÁK József, SALLAI János, GAÁL Gyula (szerk.): *A toll sokszor erősebb, mint a kard*. In. Rendészettudományi Tanulmányok. In. Bp.: NKE Szolgáltató Nonprofit Kft, 2016. p. 90.

²¹¹ MESSING Vera, SÁGVÁRI Bence: *Looking behind the culture of fear. Cross-national analysis of attitudes towards migration*. In. Fridrich Ebert Stiftung, Regional Projekt, Budapest, 2018. pp. 3-7.
URL:<http://library.fes.de/pdf-files/bueros/budapest/14181-20180815.pdf>

Letöltési idő:2019.12.27.

²¹² SZENES Zoltán: *Cél vagy eszköz? A visegrádi védelempolitika fejlődése. Haderőszerzés –fejlesztés (2.)* In. Honvédelmi Szemle, 2017/1. pp. 17-19.

URL: <https://honvedelem.hu/kiadvanyok/honvedsegi-szemle-2017-1-szam/>

Letöltési idő:2020.06.28.

²¹³ *Joint Statement of the Heads of Government of the Visegrad Group Countries (2015)*. Bratislava. In. Visegrad Group, Praga, 09. 2015.

URL:<http://www.visegradgroup.eu/calendar/2015/joint-statement-of-the>

Letöltési idő: 2020.06.28.

teljes ellenőrzés és a védelem visszaállításának fontosságát, mert a határok megnyitásával az Európába való bevándorlás teljesen ellenőrizhetetlenné vált.

Az uniós jog világosan megfogalmazza minden egyes tagállam kötelezettségét az EU és a schengeni övezet külső határainak védelmével összefüggésben, olvasható a Visegrádi Csoport kormányfőinek prágai nyilatkozatában.²¹⁴ Ritecz (2008) rámutatott arra, hogy az Észak-atlanti Szerződés Szervezete a visegrádi térségen belül a migrációs kihívások közé sorolta az államhatárok védelmének szükségességét,²¹⁵ és a V4-ek térségén belüli kihívások kezelésére a nemzeti haderők közreműködésének lehetőségét is számba vette. Így a visegrádi régióban is megjelent az együttműködés igénye a határvédelem biztosításának a területén, melynek eredményeként ma már minden visegrádi ország közreműködik a NATO által előterjesztett programban a tömeges, illegális migráció kezelhetőségének az érdekében.²¹⁶ Juhász (2018) szerint a V4-ek érdekközpontú politikájának alakításában szerepet játszott az, hogy a régió országai a tömeges bevándorlást biztonsági kockázatot jelentő tényezőnek tekintették.²¹⁷

2015-ben a nyugat-balkáni migrációs folyosóval közvetlenül határos Magyarország esetében beszélhetünk csak valódi migrációs nyomásról a V4-ek kapcsán, már a 2015-ös évet megelőzően is, mivel Csehország, Szlovákia és Lengyelország sem az elsődleges célországok, sem pedig a jellemző tranzitországok közé nem tartoztak.²¹⁸

Siklósi (2017) fedte fel, hogy korábban a haderőt jellemzően az országhatárokon kívül alkalmazták, de az említett jelenségek szükségessé tették a katonaság migrációval kapcsolatos határokon belüli szerepvállalását is. Több országban is terrorellenes feladatokkal bízták meg a hadsereget, hazánkban pedig az illegális migráció kezelésében vállalt fontos szerepet a haderő, mely szerepvállalásban a NATO védelmi tervezési rendszerére támaszkodott.²¹⁹

²¹⁴ *Joint Statement of the Heads of Government of the Visegrad Group Countries (2015) Prague.*

In. Visegrad Group, Praga, 09.2015.

URL: www.visegradgroup.eu/calendar/2015/joint-statement-of-the-150904 Letöltési idő: 2020. 06. 28.)

²¹⁵ RITECZ György: *Migrációs kihívások az adatok tükrében.* In. Tanulmányok a „Rendészet és rendvédelem – kihívások a XXI. században” című tudományos konferenciáról. IX. KÖTET. Pécs, 2008. p. 255.

URL: <http://www.pecshor.hu/periodika/2008/ritecz.pdf> Letöltési idő: 2020.06.28.

²¹⁶ SZENES Zoltán: *Cél vagy eszköz? A visegrádi védelempolitika fejlődése. Haderőszerzés – fejlesztés (2.)*

In. Honvédelmi Szemle, 2017/1. pp. 19-20.

URL: <https://honvedelem.hu/kiadvanyok/honvedsegi-szemle-2017-1-szam/> Letöltési idő:2020.06.28.

²¹⁷ JUHÁSZ Krisztina: *A visegrádi csoport migrációs és menekültügyi politikája.*

In. PRO PUBLICO BONO–MAGYAR KÖZIGAZGATÁS, 2018. 2. sz. pp.34-44.

URL: https://folyoiratok.uni-nke.hu/document/nkeszolgaltato-uni-nke-hu/WEB-PPB_2018_2---024-049_Juhasz.pdf Letöltési idő:2020.06.28.

²¹⁸ JUHÁSZ Krisztina: *A visegrádi csoport migrációs és menekültügyi politikája.* In. u. o. p. 25.

URL: https://folyoiratok.uni-nke.hu/document/nkeszolgaltato-uni-nke-hu/WEB-PPB_2018_2---024-049_Juhasz.pdf Letöltési idő:2020.06.28.

²¹⁹ SIKLÓSI Péter: *Nemzetközi kitekintés. Védelempolitikai és védelmi tervezési kihívások. A hadviselés generációi. Generációváltás.* In. Hadtudomány, 2017. 3–4. sz. p. 90.

URL: http://real.mtak.hu/69813/1/Ht_201734_91_97_u.pdf

A Magyar Honvédség számára 2015. szeptember 15-ével lépett életbe az új törvényi szabályozáson nyugvó feladatrendszer, vagyis az ideiglenes biztonsági határzár építésében és működtetésében, valamint a határvédelemben történő közreműködés feladatainak ismertetésével.²²⁰ A Magyar Honvédség és a rendvédelmi szervek a bevándorlással kapcsolatos feladatokat a V4-ek országainak haderőivel közösen, egymásnak segítséget nyújtva látják el, melynek szép példája, hogy 2015-ben cseh és szlovák katonák vettek részt a migrációval kapcsolatos logisztikai támogató feladatokban Magyarországon.

A V4-ek szövetségi rendszere, a NATO támogatásával olyan biztonsági tényezővé vált a közép-kelet-európai területen, mely a tömeges illegális bevándorlás elleni küzdelemben hathatósan tudja felvenni a harcot, köszönhetően az egységesült „*visegrádi identitás*” adta, a tömeges migrációról kialakított szemléletmódnak.

4.3 ÖSSZEFOGLALÁS

A rendszerváltoztatás óta végzett felmérések alapján megnéztem, hogy mely tényezők azok, amelyek a V4-ek országaiban az idegenellenességi mutatókat alakították. Az egyik fontos tanulság, hogy a bevándorlók felé mutatott megértés és együttérzés egyik vizsgált nemzetnek sem a sajátja, és az országok közül is kimagaslik a magyarok, a szlovákok, esetenként a csehek nagymértékű intoleranciája. Az is kiderült, hogy a menekültválságoknak tulajdonított és észlelt vélt/valós veszélyek közül országspecifikusan más fenyegetettségi tényező volt a fontos. Azonban egy közös ponton találkozott a régió országaiban a kérdezettek véleménye: a 2015-ös nagy migránshullám érkezése után az ismeretlentől való általános félelem mélyen beágyazódott az idegenek iránti attitűdjeiken keresztül a közhangulatba.

A 2015-ös migránshullám utáni közvélemény-kutatások mindegyike észlelte, hogy a régió állampolgárainak az idegenek iránti beállítódása változott. Az ismeretlentől való általános félelmet és bizalmatlanságot felváltotta egy konkrét ellenségkép: a bevándorló. Az országok nyitottabbá válásával párhuzamosan a bevándorlók kerültek az ellenséges vélemények keresztútjába, és megtörtént az összes bevándorló „*a veszélyt hozó migráns*” ijesztő gyűjtőfogalmába egyesítése.

Ebben a fejezetben mutattam be azt is, hogy a nemzeti sajátosságok mennyiben járultak hozzá a befogadási hajlandóság alakulásához. A V4-ek kérdezettjeinek véleménye abban kevésbé

Letöltési idő:2020.06.28.

²²⁰ VÉGH Ferenc: Honvédségünk a rendszerváltástól napjainkig (2.) Haderőszerzés –, fejlesztés.

In. Honvédelmi Szemle, 2018. 4. sz. p.13.

URL: http://real.mtak.hu/69813/1/Ht_201734_91_97_u.pdf Letöltési idő: 2020. 06 28

különbözött, hogy a menekülők „*nem a mi országunk érdekeit tartják szem előtt*”, viszont az egyéb elvont és konkrét félelmeket illetően már voltak országspecifikus eltérések.

Világossá vált, hogy a V4-ek társadalmainak közös vonása, a nemzeti bezárkózás megmaradt az euro-atlanti csatlakozás ellenére is. Kimutattam, hogy a multikulturalizmus gondolata meglehetősen idegennek tűnt a vizsgált nemzetektől, jóllehet etnikailag nem homogén állam egyik sem, nemzeti-etnikai kisebbségek élnek területükön.

Rávilágítottam, hogy a régió nemzeteinek a specifikuma a terrorizmus és a muszlim beáramlás összekapcsolásának a gondolata volt, következésképpen általánosan jellemző volt a V4-ek országaira a bevándorlástól való félelem. A nemzetek többségi társadalmainak nagy része fenyegetésnek tekintette a muzulmánok érkezését, jóllehet, a V4-ek országaiban elenyésző volt a muszlim közösségek száma.

A 2015-ben, túlnyomó többségükben arab etnikumok érkezését az országok kérdeztjei a szubjektív és nemzeti biztonságukat veszélyeztető fenyegetésnek élték meg, következésképpen a kérdezttek véleményében a befogadás elvetése és a bevándorlás elutasítása nyíltan hangot kapott. Ez az idegenek iránt érzett attitűd azóta is rányomja a bélyegét a visegrádi régió menekültpolitikájára.

5.KUTATÁSI EREDMÉNYEIM BEMUTATÁSA

5.1 A KUTATÁS LEBONYOLÍTÁSA, MÓDSZERTANI MEGFONTOLÁSOK, A MINTA JELLEMZŐI.

Empirikus kutatásomat az elméleti anyagokból megismert tudományos vizsgálatokra építettem, ezek alapján vázoltam fel hipotéziseimet. A kutatáson belül kétféle, a kvantitatív és kvalitatív módszert alkalmaztam, mely vegyes módszernek minősül. A szakirodalom szerint a kvalitatív és kvantitatív adatok nem feltétlenül válnak szét és lehetséges egyszerre mindkét nézőpont alkalmazása és az elemzésben való megjelenítése. A vegyes módszertan alkalmazásának elsődleges motivációja a kutatási kérdés minél teljesebb körű megválaszolása és megalapozottabb következtetések levonása volt.²²¹

A fenti teóriákat ismerve, az a szándék vezetett, hogy a két módszer együttes használatával tudományos problémám koncepciójának mélyebb megértése lehetséges legyen. A kvantitatív (kérdőív) módon feltárt jelenségek alá tudják támasztani a kvalitatív (interjúk) vizsgálatok eredményeit, és fordítva, majd a kettőt összevetve a tudományos probléma egymásra épülő összefüggéseit is feltárják.

A kérdőív előkészítési fázisában meghatároztam a kutatási tervet témavezetőm útmutatásai alapján, majd a kérdőív témaköreinek, kérdéseinek a kidolgozása következett. Ezután felvettem a kapcsolatot a vizsgálni kívánt intézmények vezetőivel, majd a Bevándorlási és Állampolgársági Hivatal (2019. 07. 01-től Országos Idegenrendészeti Főigazgatóság) engedélyeinek a birtokában célirányosan felkerestem a menekültügyi intézményeket.

A kérdőív primer módszer, melynek sikere a kérdések megfogalmazásán áll vagy bukik, ugyanis ezek válaszainak alapján történik a hipotézisek igazolása vagy elvetése. Kérdéseimet eldöntendő állításokból (igen, nem, pozitív, negatív) és skálázott válaszokból állítottam össze. (Likert-skála) A kérdőív tartalmaz egyirányú skálájú kérdést (pl.6-os kérdés), szemantikusan differenciált kérdést, mely jelen esetben a médiából történő információszerzés forrásainak intenzitását és formáit vizsgálja egy többfokozatú skálán (pl. 2-es kérdés), középre rendezett skálájú kérdést (pl. 14-es kérdés) és jegyzékkérdést, amikor több válaszlehetőség is tartozik a kérdéshez (pl.12-es kérdés)²²²

²²¹ NEULINGER Ágnes: *Több-módszertanú és vegyes módszertanú kutatások*. Korreferátum. In. Vezetéstudomány 2016. 47. évf. ISSN 0133-0179 p. 64.

URL:<http://unipub.lib.uni-corvinus.hu/2353/1/VT2016n4p63.pdf> Letöltési idő:2020.07.05.

²²² LENGYELNÉ MOLNÁR Tünde, TÓVÁRI Judit: *Kutatásmódszertan. Távoktatási tankönyv*. Eszterházy Károly Főiskola Médiainformatica Intézete, 2001. pp. 53-68.

A kérdések egy teljes eseményrendszer, a bevándorlás és kísérőjelenségei köré épültek. A 21 kérdésből az 3 utolsó a demográfiai adatszolgáltatásra irányult. A kérdőív szerkesztése során az érdeklődést felcsigázó kérdéseket helyeztem előre, a kitöltési kedv növelése érdekében, másrészt el akartam kerülni, hogy a személyes adatokkal történő indítás (az anonimitás megkérdőjelezését keltve) visszatartsa a kérdeztet a kitöltéstől. Törekedtem a pontos kérdésfeltevésre, kerültem a tagadó, negatív, a sugalmazó és a kétértelmű kérdéseket, valamint szakkifejezések nélkül szerkesztettem azokat.

2014-ben lekérdezést végeztem a bicskei, a fóti és a debreceni menekültügyi intézmények munkáját támogató önkéntesek körében, valamint a bicskei Pannon Esti Gimnázium azon felnőtt hallgatói között, akik legalább már egy alkalommal végeztek segítő tevékenységet a menekülők részére. 2016-ban megismételtem a kérdőíves vizsgálatomat, mely szándékomat a TÁRKI Omnibusz vizsgálataiból az országos reprezentatív kutatások adatai folytán megismert és a 2015-ös menekülthullám után megnövekedett idegenellenesség is inspirálta.²²³

A bicskei Befogadó Állomás helyettes igazgatója 1991-től Nagyatádon dolgozott, így a két időszak migrációs tapasztalatairól nagyszerű információkat kaptam tőle is. 2014-ben ebben az intézményben 26 fő töltötte ki értékelhetően a kérdőívet.

2014 decemberében nemcsak a bicskei Befogadó Állomást, hanem a Pannon Esti Gimnáziumot is felkerestem, ahol az intézmény felnőtt hallgatói közül 29 fő adott vissza értékelhető adatlapot. Akik a 2016 januárjában történő lekérdezésnél már nem voltak az iskola tanulói, azok személyes megkeresésem után (javarészt helyi lakosok), újra kitöltötték a kérdőívet.

2014 decemberében megkerestem Fóton, a Károlyi István Gyermekközpontban azokat az önkénteseket is, akik a befogadott kiskorú, kísérő nélküli menekülő gyerekeknek nyújtottak támaszt. A fóti intézményben 13 fő töltötte ki a kérdőívet.

Debrecenben, a menekültügyi intézményben 19 önkéntes töltötte ki értékelhetően a kérdőívet. Az ottani Befogadó Állomás 1995. július 1-től 2015. december 16-ig működött, így az ott tevékenykedő önkéntes személyek válaszaiban – ugyanúgy, mint a többi helyszínen a lekérdezetteknel – a második kérdőíves lekérdezéskor, 2016 januárjában, már a 2015-ös menekülthullám okán észleltek is benne foglaltattak.

URL:http://publikacio.uni-eszterhazy.hu/147/1/kutatasmodszerzan_lengyel%C3%A9_t%C3%B3v%C3%A1ri.pdf
Letöltési idő:2020.04.24.

²²³ SIK Endre: *Csúcsot döntött az idegenellenesség, és elfogyott az idegenbarátság.* u. o.
URL: https://www.tarki.hu/hu/news/2016/kitekint/20160404_idegen.html
Letöltési idő:2020. 01.31.

A 2015-ös év elején érkező, nagy tömegű koszovói, majd a 2015 nyarán tetőző arab bevándorlók megjelenése intenzíven foglalkoztatta a magyar közvéleményt,²²⁴ mivel a majd 400 ezer bevándorló²²⁵ rövidebb-hosszabb idejű tartózkodása nem jelentett megszokott helyzetet Magyarországon. Ezért 2016 januárjában érdeklődésemet felkeltette, hogy a 2014-ben lekérdezett önkéntesek folytatták-e segítő tevékenységüket? Változott-e a véleményük a bevándorlók iránt, és ha változott, milyen irányban és mely észlelt tényezők hatására?

A 2014-es kérdőíveket addig csak részben dolgoztam fel, így a megváltozott migrációs helyzet okán 2016 januárjában újból kérdőíves vizsgálatot végeztem, hasonló módon, időben és helyen, mint a 2014-es évben, összehasonlítás végett.

A mindkét évben kiosztott 130-130 db kérdőívből 2014 decemberében 87 önkéntes személy, 2016 januárjában pedig 98 személy válaszolt értékelhetően. A válaszolók mindannyian karitatív módon, szabad idejük rovására, térítésmentesen végezték a segítő munkát és nap, mint nap találkoztak bevándorlókkal egy-egy menekültügyi intézmény környezetében.

Az alábbi 3. számú táblázat a két év viszonylatában mutatja a kérdőíves lekérdezés helyszíneit és a kérdezettek válaszolási hajlandóságát a 2014. és 2016. évi adatok összehasonlítása alapján.

3. számú táblázat: A kérdőíves lekérdezés helyszínei, időpontjai és a válaszolók létszáma a vizsgált két évben

Kérdőíves lekérdezés adatai				
2014. december			2016. január	
Helyszín		Válaszolt (fő)	Helyszín	Válaszolt (fő)
1.	Bicskei Befogadó Állomás	26	Bicskei Befogadó Állomás	28
2.	Fóti Gyermekközpont	13	Fóti Gyermekközpont	14
3.	Debreceni Befogadó Állomás	19	Debreceni Befogadó Állomás	17
4.	Esti Gimnázium Bicske	29	Esti Gimnázium Bicske	39
Összesen:		87		98

Forrás: saját kutatás

224 A Tárki kutatások 2015 végére már 41%-os idegenellenességet mértek, amely szerint a kérdezettek több mint négytizede elutasította a bevándorlást

SIK Endre: *Csúcsot döntött az idegenellenesség, és elfogyott az idegenbarátság.* 1992-2016. In. u.o.

URL https://www.tarki.hu/hu/news/2016/kitekint/20160404_idegen.html

Letöltési idő: 2020.01.14.

225 *Táblák (STADAT):*2014, 2015, 2016. Központi Statisztikai Hivatal.

URL: http://www.ksh.hu/docs/hun/xstadat/xstadat_evkozi/e_wvn001.html

Letöltési idő:2019. 01.22.

Az alábbi, 4. számú táblázat a kérdőíves válaszadók nemek szerinti megoszlását mutatja a vizsgált helyszíneken, a két év adatai alapján.

4. számú táblázat: A kérdezettek nemek szerinti megoszlása a helyszínek és a vizsgált évek szerint

Sz	Kérdőíves lekérdezés helyszíne	2014		2016	
		Férfi	Nő	Férfi	Nő
1.	Bicskei Befogadó Állomás	10	16	12	16
2.	Fóti Gyermekközpont	2	11	5	9
3.	Debreceni Befogadó Állomás	7	12	7	10
4.	Pannon Esti Gimnázium Bicske	11	18	14	25
	Összesen:	30	57	38	60

Forrás: saját kutatás

Az 5. számú táblázat a kérdőíves lekérdezésben résztvevő önkéntesek korosztályos megoszlását tükrözi a két évben:

5. számú táblázat: A válaszadók korcsoport szerinti megoszlása a lekérdezés két évében (fő)

Sz	Korcsoportok	2014	2016
1.	18 és 25 év között	8	9
2.	26 és 35 év között	15	21
3.	36 és 45 év között	30	29
4.	46 és 60 év között	28	31
5.	61 év fölött	6	8
	Összesen:	87 fő	98 fő

Forrás: saját kutatás

Az alábbi, 6. számú táblázat azokat az adatokat tünteti fel a két évet összehasonlítva, melyek a kérdőívre válaszolók iskolai végzettségének megoszlását mutatják:

6. számú táblázat: A válaszadók iskolázottság szerinti megoszlása a vizsgált két évre vonatkozóan

Iskolai végzettség				
Sz.	2014	fő	2016	fő
1.	általános iskola	17	általános iskola	18
2.	szakmunkásképző	14	szakmunkásképző	17
3.	középiskola	42	középiskola	44
4.	főiskola, egyetem	14	főiskola, egyetem	19
	Összesen:	87		98

Forrás: saját kutatás

A 2016-os minta kialakításakor arra törekedtem, hogy amennyiben lehetséges, megegyezzen a 2014-es mintával, hogy az attitűd elmozdulások követhetőek legyenek (azonban néhány személyt elköltözés miatt nem találtam meg, egy személy pedig elhunyt).

A 2016-os mintában szereplő 98 személy közül 83 fő a 2014-es mintának is tagja volt, azaz a 2016-os minta 85,3%-ban megegyezett az előző mintával. Kérdőíves vizsgálatom a helyszíneken 2016 januárjában lezárult, következett az adatok feldolgozása és értékelése, majd az összefüggésekből adódó konklúziók levonása.

Megjegyzendő, hogy a kérdőívre válaszoló önkéntes személyek közül egyikük sem adott interjút, és az interjút adó karitatív segítők közül egy sem töltötte ki a kérdőívet. A kétféle módszer alanyai nem egyeztek meg. Közös jellemzőjük csak a menekülteknek nyújtott karitatív tevékenység volt.

Különbségként tudnám említeni, hogy az interjúkra felkértek közül mindenki vállalta a beszélgetést, míg a kérdőíves lekérdezésnél 2014-ben a felkért kitöltők 33%-a (43 fő) nem vállalta a kitöltést, vagy értékelhetetlen adatokat közölt, 2016-ban a 130 kiosztott kérdőívből ez az arány 24%-ra csökkent (32 fő).

Bizonyos témák alaposabb feldolgozásához azonban nem elegendők sem a nyomtatásban megjelent információk, sem a kérdőívekből nyert válaszok, hanem az idegenek iránti attitűdök vizsgálatához szükség lehet közvetlen, személyes, azaz tapasztalati úton szerzett információkra és adatgyűjtésre is. Ezért témavezetőm tanácsára 2016 januárjában 20 félig strukturált interjút készítettem, egyrészt a nagyatádi évek migrációs tapasztalatairól az akkori önkéntes karitatív munkát végző személyekkel (10 interjú), másrészt a 2015-ös menekülthullám idején a bevándorlóknak támaszt nyújtó segítő önkéntesekkel (10 interjú). Mindkét esetben ugyanazt a 13 kérdést tettem fel az interjúkészítés során. Az alábbi, 7. számú táblázat a 20 db interjú helyét, idejét és a helyszínenként résztvevő önkéntesek számát mutatja nemenként.

7. számú táblázat: Az interjúk helyszínei, és a válaszolók nemek szerinti megoszlása 2016-ban

Sz.	Helyszín:	Válaszolt (fő)		
		Nő	Férfi	Összesen
1.	Nagyatád	5	5	10
2.	Mórahalom	1	1	2
3.	Bicske	3	-	3
4.	Vasalja	1	2	3
5.	Pinkamindszent	1	-	1
6.	Magyarnádalja	1	-	1
Összesen:		12	8	20

Forrás: saját kutatás

Az 1990-es évek nagyatádi segítői közel 20 éves emlékeket idéztek fel. A visszaemlékezésnek sajátos pszichológiája van, aminek pedig külön módszertana alakult ki a

történelemtudományban. Ez az „*oral history*” (a kvalitatív interjúkészítés egyik módszere), mely a szóbeli emlékezések feldolgozhatóságának a segítésére szolgáló módszer. A nemzetközi szakirodalom szerint „*az oral history a hétköznapi emberek társadalomtörténete, mely lehetővé teszi a történelem ábrázolását alulnézetből.*”²²⁶

A nagyatádi interjú feldolgozásának módszereként választott „*oral history*” Leavy (2011) útmutatásai alapján lehetőséget adott feltérképezni az 1990-es évek önkéntes segítőinek saját individuuma szerinti megvilágításban egy speciális társadalmi-, és élethelyzetben kialakult multikulturális közeg jellemzőit.

A szóbeli történelem, mint az egyéni (mikro szintű) tapasztalatok összekapcsolásának eszköze a kulturális, történelmi vagy strukturális (makroszintű) jelenségekkel, a vizsgált események tágabb értelmezésének lehetőségét foglalta magában, és lehetőséget nyújthatott a viselkedés mögötti gondolati folyamatok szubjektív oldalának megismerésére is. A szóbeli történelmi források a megtörtént eseményről és az ahhoz társított kontextusfüggő jelenségekről is tudósítottak.²²⁷

Az interjúkészítés során a narratív stílusok közül a „*beszélgető*” stílust alkalmaztam, mely jellemzően alkalmas volt a múltbeli események részleteinek alaposabb felidézésére.²²⁸ Arra törekedtem, hogy olyan információk, reflexiók is a felszínre kerüljenek, amelyek egy kérdőíves lekérdezés személytelenségénél és anonimitásánál fogva nem kerülnének napvilágra.

A legtöbb interjú jellege a hangosan gondolkodást idézte fel, melynek során az önkéntesek saját történetfelfogásuk és értékrendszerük szerint megszürt információkat árultak el, amelyekhez más forrásokból nem juthattam hozzá. A szóbeli történelmi interjúk egyedülállóan előnyösek lehetnek a kutatásom számára, mert a felidézett élmények mesélése közben az interjú szövegei, a hangerő, a hangsúlyok voltak azok a tényezők, amelyek árulkodtak az elbeszélő esetleges érintettségéről.

²²⁶ VÉRTESI Lázár: *Oral history. A szemtanúként elbeszélte történelem lehetőségei.* In. Aetas, 2004. 19. évf. 1. sz. p. 172. URL: <http://epa.oszk.hu/00800/00861/00027/pdf/vertesi.pdf> Letöltési idő:2020.03.23.

²²⁷ LEAVY, P.: *Oral history. Understanding qualitative research.* In. Oxford University Press, 2011. ISBN 9780195395099. pp. 14-30. URL: https://drive.google.com/drive/folders/1SGx_ezrf5g3F3IykAj66QC7-9Wy0462c Letöltési idő: 2020.04.10.

²²⁸ Beszélgető narratív stílus: a résztvevő leíró stílusban emlékezik a múltbeli eseményekre és összpontosít a részletekre. LEAVY, P.: *Oral history. Understanding qualitative research.* In. u. o. pp. 19-20. URL: https://drive.google.com/drive/folders/1SGx_ezrf5g3F3IykAj66QC7-9Wy0462c Letöltési idő: 2020.04.10

Azonban fontos a megfelelő kritikával kezelni az „*oral history*” segítségével szerzett információkat, ugyanis a jelenkor horizontjából feltáruló múltra emlékeznek a kérdezett,²²⁹ és az emlékek tartósságát és jelentőségét több tényező is befolyásolhatja.²³⁰

A beszélgetőtársaim az eseményeket retrospektív nézőpontból beszélték el, vagyis korunk távlatából egy elmúlt, az interjú készítésének évétől mintegy 20 évvel korábbi időszakra emlékeztek. Ezért a narratívákból nehéz kiszűrni a tényszerű elemek közül a képzelt elemeket, mivel az emlékezés nem csupán kognitív, hanem egyúttal szociális vetületeket is hordoz. Ebből kifolyólag az „*oral history*” módszerével gyűjtött ismereteket, azok valóságtartalmát írott forrásokon keresztül is ellenőrizni kell.²³¹

A narratívák objektivitásának és hitelességének megőrzése érdekében a visszaemlékezéseket összevettem más szakirodalmi adatokkal, és beillesztettem az adott korszak (az 1990-es évek eleje) sajátos viszonyaiba. A megismert publikációk egyrészt a nagyatádi Átmeneti Szálláshely és környéke lakosságának idegenek iránti véleményét térképezték fel, másrészt segítségükkel az interjúkban fellelt mikro szintek tapasztalatait bele tudtam illeszteni a makroszint tágabb távlatába. Így jutottam el Horváth Lajos, Gyurok János, Maryellen Fullerton, Einwachter János, Berencsi Zsuzsa, Sik Endre, Tóth Judit, Závecz Tibor, Tóth Pál Péter, Janky Béla publikációihoz és a TÁRKI 1992-től kezdődően lefolytatott idegenellenességi kutatásaihoz, valamint a földrajzi régióban és az országos napilapokban megjelent sajtótudósításokhoz.²³²

A visszaemlékezéseket diktafon által rögzítettem.

Az önkéntesek keresztnevei kitaláltak, a többi valós adat. Az idézett szövegek előtt a fantázianév és a helyszín szerepel, az adott migrációs időszakot jelölő évszámmal.

²²⁹ GYÁNI Gábor: *Emlékezés és oral history. Emlékezés, emlékezet és a történelem elbeszélése*. Bp. 2000. 131-134.

²³⁰ GYARMATI Gyöngyi: *Az oral history kézikönyve*. In. *Múltunk*, 2005. 50.évf. 4. sz. p. 198.

URL: <http://www.multunk.hu/wp-content/uploads/2017/01/gyarmatigy.pdf> Letöltési idő:2020.03.30.

²³¹ SÁGI Norberta, RIGÓ Róbert: *Az oral history lehetőségei*. In. *Forrás*, 2011. 43.évf. 7-8.sz. pp. 245.246. URL:<http://forrasfolyoirat.hu/1107/sagi.pdf> Letöltési idő: 2020.04.15.

²³² Az interjúk narratíváival összevetett szakirodalmak: HORVÁTH Lajos: *Jöttek, mentek, maradtak volna*. In. TÓTH Judit, SIK Endre (szerk.): *Diskurzusok a vándorlásról*. Bp.: Nemzetközi Migrációs és Menekültügyi Kutatóközpont, 2000. ISBN 9630038692. HORVÁTH Lajos: *Menedékesek Nagyatádon*. In. MAGYARITS András (szerk.): *Menekültek és menedékesek Magyarországon: Bicskén és Nagyatádon*. Bp.: MA Kiadó, 1996. GYUROK János: *Jugoszláviai menekültek Magyarországon*. In. *Régió. Kisebbség, politika, társadalom*.1994. 5. évf.4. sz. FULLERTON, M.: *Menedékjog vagy hazatérési törvény?* In. SIK Endre, TÓTH Judit (szerk.): *Migráció és politika*. MTA Politikai Tudományok Intézete Nemzetközi Migráció Kutatócsoport Évkönyve, 1996. EINWACHTER János *állomásgazgató tájékoztatója a menekülteket befogadó Bicskei Állomásról*. In. *Bicskei Napló*, 1991.június 25. BERENCSEI Zsuzsa: *Gazdasági stratégiák, belső hatalmi viszonyok egy menekülttáborban és hatásaik a tábor belső életére, külső kapcsolataira*. In. SIK Endre, TÓTH Judit (szerk.): *Táborlakók, diaszpórák, politikák*. MTA Nemzetközi Migráció Kutatócsoport Évkönyve, Budapest, 1996. SIK Endre: *Idegenellenesség Magyarországon*. In. SIK Endre, TÓTH Judit (szerk.): *Idegenek Magyarországon*. MTA Politikai Tudományok Intézete Nemzetközi Migráció Kutatócsoport Évkönyve, 1998. Závecz Tibor: *Csökkenő rokonszenv. A magyar társadalom ítéletei, vélekedései a menekülőkkel kapcsolatban*. In. Sik Endre (szerk.): *Menekülők, vándorlók, szerencsét próbálók*. MTA Politikai Tudományok Intézete Nemzetközi Migráció Kutatócsoport Évkönyve, 1992.

(Pl. Mária, Nagyatád, 199, vagy Pál, Vasalja, 2015.) Az alábbi, 8. számú táblázatban a nagyatádi önkéntesek interjúiban említett támasznyújtó tevékenységének formáit ábrázolom. Megjegyzendő, hogy az összes táblázatban egyöntetűen az 1991-es évszám szerepel, amely a több éves, 1990-1996-ig tartó, nagyatádi multikulturális együttlét tapasztalatait gyűjtötte össze.

8. számú táblázat: A interjút adó önkéntesek segítő tevékenységének formái és gyakoriságuk 1991-ben

Sz.	Név	Tevékenység	Gyakoriság	Foglalkozás (1990-es években)
1.	Gabriella	logisztikai	rendszeresen	adminisztrátor
2.	Júlia	programszervezés	nyári időszak	egészségügyi dolgozó
3.	Marika	gyűjtés, szervezés	többször	táborvezető helyettes
4.	Margó	programszervezés	rendszeresen	tanító
5.	János	építőipari	többször	sofőr
6.	Ilona	oktatás	rendszeresen	tanító
7.	Sándor	építőipari	alkalmakként	asztalos
8.	Károly	logisztikai	rendszeresen	anyagbeszerző
9.	József	tárolás, elosztás	rendszeresen	raktáros
10.	László	építőipari	rendszeresen	építőipari dolgozó

Forrás: saját kutatás

A 2015-ös menekülthullám tapasztalatait szintén 10 interjú alapján dolgoztam fel a bevándorlók útvonala által érintett helységeken élő önkéntesek megkeresésével, melyhez mintául szolgált az European Social Survey (ESS) adatfelvétele, mely 2015. április és június 15-e között zajlott.²³³ Emellé Heltai és Tarjányi (1999) szociológiai interjúkészítési módszertanát hívtam segítségül.²³⁴ 2016 januárjában Mórahalomtól kezdve, Bicskén keresztül, az osztrák- magyar határ menti három helységben, Vasalján, Magyarnádalján, és Pinkamindszenten tevékenykedő önkénteseket kérdeztem, akiknek lakóhelyükön rövidebb-hosszabb ideig tartózkodtak a bevándorlók. Az interjúk alatt a kérdező bármely megnyilvánulása „idegen hozzászólásnak” számíthat, mely befolyásolhatja a kérdezettek válaszában az őszinteségét, ezt figyelembe vettem. 2016 januárjában, a mórahalmi, a bicskei és a vasaljai polgármesterhez fordultam segítségül, akik átirányítottak a civil szervezetekhez és a református egyház képviselőjéhez (Zoli atya). A 10 önkéntes interjúadó ebben a térségben is engedélyezte a válaszaik diktafon általi rögzítését,

²³³ BARNÁ Ildikó, KOLTAI Júlia: *A bevándorlókkal kapcsolatos attitűdök belső szerkezete és az attitűdök változása 2002 és 2015 között Magyarországon az European Social Survey (ESS) adatai alapján.* In. Socio. hu. 2018. 8. évf. 2. szám. pp. 4-23.

²³⁴ HELTAI Erzsébet, TARJÁNYI József: *A szociológiai interjú készítése.* In. Adatfelvétel módszertan, 1999. Budapest.
URL: <http://old.tarki.hu/adatbank-h/kutjel/html/a509.html> Letöltési idő: 2020.04.22.

majd felhasználását. A válaszolók foglalkozásuk szerint képviselték a fizikai és a szellemi szférát is.

9. számú táblázat: számú táblázat: Az interjú adó önkéntesek segítő tevékenységének formái és gyakoriságuk 2015-ben

Sz.	Név	Tevékenység	Gyakoriság	Foglalkozás
1.	Andrea	szociális munka, ápolás	rendszeresen	ápolónő
2.	Irén	gyűjtés, elosztás	rendszeresen	könyvtáros
3.	Anna	mozgósítás, tájékoztatás	többször	pedagógus
4.	Marika	gyűjtés, ebédosztás	alkalomszerűen	dajka
5.	Erzsébet	ételosztás, készletezés	rendszeresen	konyhai dolgozó
6.	Kati	tolmácsolás	ha hívtak	nyelvtanár
7.	Mária	online szervezés	rendszeresen	vállalkozó
8.	Pál	szállítás, elosztás	többször	sofőr
9.	András	24 órás felügyelet	hetente	közalkalmazott
10.	Tibor	járőrözés, rendfenntartás	rendszeresen	sofőr

Forrás: saját kutatás

Az összes interjú feldolgozására a kvalitatív tartalomelemzés módszerét használtam fel. Ennek az eljárásnak a segítségével a szövegrészekből olyan következtetések vonhatók le, amelyek a közleményekben nyíltan nincsenek kimondva, de a szöveg szerkezetéből, az elemek együttes előfordulásából és azok törvényszerűen visszatérő sajátosságaiból kiolvashatók.

Az azonosított, illetve feltárt tartalmak lehetnek nyilvánvalók (manifeszt tartalmak) vagy mélyen rejlő, lappangó, nem a szöveg elsődleges jelentésében szereplő tartalmak (látens tartalmak).²³⁵

A tartalomelemző módszer sajátossága, hogy a szövegrészeket bizonyos szempontok szerint kulcsponthoz köti, majd a legfontosabb elemeket kiemelve kategóriákat (kódokat) alkot, így az egyéni válaszok rendezhetővé és összehasonlíthatóvá váltak. Elemzési lehetőségként a szógyakoriság elemzés (a szövegben elhangzott kifejezések gyakoriságát mutatja meg), a tematikus elemzés (egy-egy szociálpszichológiai kód köré csoportosítja a szövegrészt), és az előző két módszer kombinációja, a kontextuselemzés állt rendelkezésemre, melyekből a legutóbbit választottam.

²³⁵ LEHOTA József: *Marketingkutatás az agrárgazdaságban*. Bp. Mezőgazda Kiadó, 2001. In. Digitális Tankönyvtár.

URL: <https://regi.tankonyvtar.hu/hu/tartalom/tkt/marketingkutatás/ch02s09.html>

Letöltési idő: 2020.07.16.

A kvalitatív tartalomelemzés esetében a kódolás előre meghatározott kategóriák szerint történt, a tudományos problémáimhoz kapcsolható fogalmak szerint. Az elemzéshez felhasznált kategóriákat háromlépcsős kódolás szerint állítottam fel.

1. Az első lépcsőben 7 érzelemfajta került kiválasztásra, melyeket az interjúalanyaim a leggyakrabban emlegettek (három alap, és négy összetett érzelem), és melyek Abrams (2010): „*Processes of prejudice: Theory, evidence and intervention*” című tanulmányában is megtalálhatók.²³⁶ Pozitív és negatív érzelem is több ízben került említésre a szövegrészletekbe, azonban a kiválasztott emóciókból, további szelekcióval csak az idegenellenességgel valamilyen összefüggést mutató érzésekkel dolgoztam.
2. A második lépcsőfok a szövegből kigyűjtött érzelmek ismételt újra kódolását jelentette, de már egy-egy, a tudományos problémámhoz kapcsolható fogalom mentén. Mivel a kutatási problémám elsősorban az idegenek iránti attitűdök közül az ellenséges beállítódás vizsgálata volt, itt kódként ehhez kapcsolódva, az idegenellenességet, az előítéletességet, az idegenek elutasítására utaló tartalmakat használtam fel. A második szakaszban a látenssen megbúvó érzések, a nem említett fogalmak is felszínre kerültek, egyrészt, mert minden kód valamilyen jelentést is szimbolizált, és ha két-három kód együttesen fordult elő, az „*jelentéstöbbletet*” hozott létre, másrészt itt már fontos tartalmi mutatóvá válhatott valaminek a hiánya is.
3. A tartalomelemzés harmadik szakaszában szelektáltam és értelmeztem a felgyülemlett adathalmazt. Elkülönítettem azokat a kifejezéseket, amelyek tendenciaszerűen megjelentek és törvényszerűségekre engedtek következtetni. Ha viszont egy dokumentumban nem szerepelt az ott elvárt, szinonim fogalom, akkor az egy rejtett, látens mozzanat felbukkanására utalhatott, amelynek „*sokatmondó hiánya*” meghatározó lehetett az érzések változásának feltérképezésében. A kapott eredmények azonosságainak és eltéréseinek függvényében következtetéseket vontam le.

Az interjúk összegyűjtött adatait az eddigi tanulmányaim során megszerzett ismereteimre alapozva értékeltem, megállapításaimat, következtetéseimet az összegyűjtött adatok alapján fogalmaztam meg. A végzett vizsgálat során egyértelmű cél volt, hogy a különböző módszerek használatával a kapott eredmények torzítását kiküszöböljem és a feltárt megállapításokat minél inkább hitelessé tegyem. Kutatásomat 2020. január 06-án zártam le.

²³⁶ ABRAMS, D.: *Processes of prejudice: Theory, evidence and intervention*. In. Equality and Human Rights Commission Research Report Series 2010. University of Kent. ISBN 978184206270 8. pp.52-67.
URL: <https://www.equalityhumanrights.com/sites/default/files/research-report-56-processes-of-prejudice-theory-evidence-and-intervention.pdf> Letöltési idő: 2019.09.08.

5.1.1 A BEVÁNDORLÓK IRÁNTI ÉRZELMEK SKÁLÁJA A KÉT IDŐSZAKBAN

Feltételezem, hogy a délszláv háború elől menekülők 1990-es évekbeli migrációs hulláma esetében a befogadó önkéntes segítő tevékenységet végző személyek gondolkodásmódjában és interakcióiban kevésbé nyilvánult meg az idegenellenesség, mint a 2015-ös migrációs hullám esetében.

(1. hipotézis)

Az 1. számú hipotézis feltevéseit a vizsgált önkéntesek bevándorlók iránti attitűdjeinek feltárásán keresztül kívánom bizonyítani, az 1990-es évek és a 2015-ös év bevándorlási hullámának időszakát választva. A két menekülthullám tapasztalatait vizsgáló interjúk és kérdőíves felmérések eredményei, egymást alátámasztva egy olyan komplex, többszemponú elemzés lehetőségét nyújthatják, melynek eredményei igazolhatják az 1. számú hipotézisben megfogalmazottakat.

Az első migrációs időszak a délszláv háborús övezetből érkező menekülők nagyatádi Átmeneti Szálláshelyen való tartózkodásának éveit voltak. (1990-1996.) Az akkori, 12-13 ezres lakosú kisvárosba érkező több ezer vándor²³⁷ nagyatádi tartózkodásának idejéről az interjúkban egy olyan jellemző képet kaptam a menekülők és befogadók viszonyáról, mely előremutató volt a segítő tevékenységet végzők attitűdjei vizsgálatának további alakulására nézve is.

A második kutatott időszak a 2015-ös év volt, az ekkor hazánkba érkező menekülthullám tapasztalatairól és következményeiről kérdeztem a vizsgált önkénteseket, 2016 januárjában. Az interjúk során az első két kérdés az önkéntes segítő és környezetük bevándoroltak iránti érzéseinek a feltárására vonatkozott:

1. Milyen érzéseket váltott ki Önből az idegen etnikumú tömeg megjelenése?
2. Mit tapasztalt, az Ön környezete milyen érzéseket mutatott az idegenek jelenlétékor?

A két vizsgált időszak szövegrészletében megjelenő érzelmeket az Abrams (2010)²³⁸ által is megjelölt, olyan fogalmak alapján kategorizáltam, mint a sajnálat (pity), az együttérzés (sympathy), a félelem (fear), a harag (anger), az undor (disgust), a csodálat (admiration), a

²³⁷ HORVÁTH Lajos: *Menedékesek Nagyatádon –a befogadók szemével*. In: SIK Endre, TÓTH Judit (szerk.): *Táborlakók, diaszpórák, politikák*. MTA Politikai Tudományok Intézete Nemzetközi Migráció Kutatócsoport Évkönyve. 1996. ISSN 1216 027X. pp. 31-38.

URL:https://kisebbssegkutato.tk.mta.hu/uploads/files/olvasoszoba/migracioalt/Taborlakok_diaszporak_politikak.pdf Letöltési idő:2019.12.02.

²³⁸ ABRAMS, D.: *Processes of prejudice: Theory, evidence and intervention*. In: Equality and Human Rights Commission Research Report Series, 2010. University of Kent. ISBN 978184206 270 8. pp. 52-67.

URL:<https://www.equalityhumanrights.com/sites/default/files/research-report-56-processes-of-prejudice-theory-evidence-and-intervention.pdf> Letöltési idő:2019.09.08.

tisztelet (respect). A 10. számú táblázat az interjúk szövegében fellelhető, pozitív és negatív jellegű érzelmek megnyilvánulásának abszolút gyakoriságát mutatja.²³⁹

10. számú táblázat: Az egyes mondatokban megjelenő eltérő jellegű érzelmek, abszolút gyakoriság szerint

Sz.	Az érzelmek megnevezése	1991	2015
1	sajnálát	81	60
2	együttérzés	15	2
3	félelem	16	36
4	harag	0	34
5	undor	0	16
6	csodálat	6	0
7	tisztelet	5	0

Forrás: saját kutatás

A sajnálat mindkét időszakban megjelent a helyi befogadók érzéseiben, de meglehetősen eltérő gyakorisággal. Az 1990-es évekre való emlékezésekben 81 alkalommal említették, míg a 2015-ös eseményeket idézve kevesebbszer, csak 60 alkalommal. A sajnálat rokon az együttérzés fogalmával, ám nem mindig pozitív a tartalma, szemben az együttérzéssel. A sajnálat utalhat a másik ember degradálására is, annak egy kifinomult formájában. Ugyanakkor lehet az emberi különbségek hangsúlyozása is, amikor egy alá-fölé rendeltségi viszonyt tükröz. A másik érzelm, az együttérzés az első vizsgált időszakban, az 1990-es években jóval nagyobb mértékben jelent meg, mint a 2015-ös év tapasztalataira emlékező interjúkban. Az alábbiakban az interjúkból az adott hipotézishez kapcsolható részek közül csak a legkarakteresebbeket idézem, a többi interjú részletét mellékletben hozom, feltüntetve a megjelölt interjúkérdéshez való kapcsolódását.

Gabriella, Nagyatád, 1991: „*Kevés olyan szerencsétlen embert és főleg gyereket láttam, mint akkor a háború elől menekülőket. Éhesen, fáradtan, elgyötrötten szálltak le a vonatról. Nagyon sajnáltam őket.*”

Sándor, Nagyatád, 1991: „*Nagyon sajnáltuk ezeket a szegény embereket. Volt olyan asszony, aki a szomszúságtól elájult. Együtt éreztünk velük, és már a vonatról leszállásuk után étellel, itallal kínáltuk őket.*”

A menekülőkkel szembeni, a hierarchikus dominanciát tükröző magatartás a délszláv menekülthullám idején a nagyatádi segítőkre egyáltalán nem volt jellemző, sőt, az interjúalanyaim között szinte verseny alakult ki önkéntes munkájuk során az érzelmeik

²³⁹ Az abszolút gyakoriság: ha minden egyes érzelmi kifejezést megszámlolok a szövegekben és a megfelelő kategóriába sorolom őket.

kimutatásában. Az együttérzés a 2015-re emlékező interjúkban csekély mértékben volt jelen a szövegrészekben, viszont a kérdezettek több mint kétszer annyian említették meg, hogy félték, mint 1991-ben.

Irén, Bicske, 2015: „*A 2015.szeptember 3. napján történtek kapcsán volt érezhető a sajnálat és együttérzés, amikor a Szombathelyre tartó vonat megállt a bicskei Nagyállomáson és tömegek rekedtek rajta. A nőkkel, gyermekekkel együtt éreztünk, mert közülük többen rosszul lettek.*”

Az előző három érzelmet követi számszerűségében az undor, amit a második időszakra, 2015-re vonatkoztatva 16 alkalommal említettek a segítők.

Tibor, Mórahalom, 2015: „*Kesztyűt és álarcot viseltünk a szemét eltakarításánál. Alig vártuk, hogy tovább menjenek, olyan undorító szokásaik voltak.*”

Erzsébet, Vasalja, 2015: „*Nem tudtuk elfogadni, hogy WC-t csináltak a temetőnkben. Undorító és felháborító volt. Az én férjem is ott nyugszik.*”

A bevándorlók iránt megnyilvánuló pozitív jellegű érzések, mint a csodálat és a tisztelet csak az 1990-es években a nagyatádiak vonatkozásában jelentek meg. Az önkéntesek majdnem, hogy csodálattal adóztak a sokat megélt embertársaik iránt, de ezt a pozitív érzelmi megnyilvánulást a kulturális különbözőséggel rendelkezőkkel (bosnyák muzulmánok) való találkozások is okozhatták.

Júlia, Nagyatád, 1991: „*Alapjában véve hazátlan, szerencsétlen emberekről volt szó. Tisztelettel néztünk rájuk a kiszolgáltatott helyzetükben.*”

2015-ben sem a csodálat, sem a tisztelet érzése egyáltalán nem volt jelen, jóllehet a migránsok ugyancsak háborús övezetekből, hátuk mögött rengeteg nélkülözéssel és szenvedéssel érkeztek.

András, Vasalja, 2015: „*Sajnáljuk őket, mert hazátlan, szerencsétlen emberekről volt szó. De a magatartásuk nagyon ijesztő volt. Féltünk.*”

Kati, Mórahalom, 2015: „*Mórahalom főterén és a parkokban kb. félszáz ember élt, tisztálkodás, éjszakai hálólhely, ruhájuk mosása nélkül, piszkosan. Csodálkoztunk, hogy így is lehet létezni?*”

A vizsgált önkéntes segítők érzelmi reakcióiban, a hallott szövegrészek alapján az elfogadáson és az együttérzésen kívül azonban más jellegű érzelmeket, az idegenek iránti ellenségességet is felfedezni véltem, jóllehet a két vizsgált migrációs időszakban eltérő mértékben.

Marika, Nagyatád, 1991: „*Fenntartás? Igen, éreztünk ilyet a csodabogarak láttán.*”

László, Nagyatád, 1991: „*Ellenségesen csak két munkatársam viselkedett, menjenek innen, mondták. Aztán néhány hét múlva ők is jöttek segíteni.*”

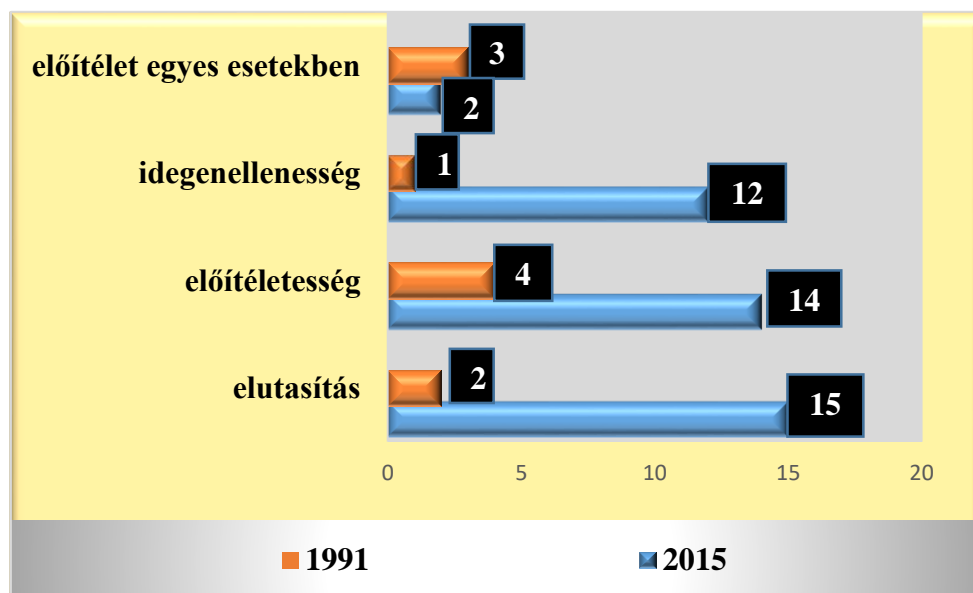
A tartalomelemzés további szakaszában az interjúban elhangzott szövegrészek alapján kategóriákat alkottam, melyekben az idegenellenesség, menekülőkkal szembeni elutasítás, előítéletesség, csak egyes esetekben tapasztalt előítéletesség attitűdjeinek gyakoriságát vizsgáltam. Az alábbi, 11. számú táblázat a két vizsgált időszakra vonatkozó interjúk szövegrészleteiben elhangzott és általam kategóriákba sorolt, idegenek iránti attitűdök gyakoriságát mutatja.

11. számú táblázat: Az interjúkban megjelent attitűdök megoszlása abszolút gyakoriság szerint a két időszakban

Sz.	Kategória	1991	2015
1.	elutasítás	2	15
2.	előítéletesség	4	14
3.	idegenellenesség	1	12
4.	előítélet egyes esetekben	3	2

Forrás: saját kutatás

Az alábbi, 8. számú ábra még szemléletesebbé teszi a két vizsgált évben az attitűdök mértékének a változását.

8. számú ábra: Az interjúkban megjelent attitűdök, abszolút gyakoriság szerint. Forrás: saját kutatás

A 11. számú táblázat adataiban tükröződik az az óriási, idegenek iránti attitűdbéli különbség a két vizsgált időszakban, mely az önkéntes karitatív tevékenységet végzők bevándorlók iránti beállítódását jellemezte. 1991-ben a nagyatádi környezetben gyakorlatilag elhanyagolhatók voltak ezek a beállítódások, bár az előítéletesség csekély mértékben, de megjelent.

Véleményem szerint ennek oka abban keresendő, hogy a nagyatádiak esetében a sajnálat és együttérzés valamelyest visszaszorította a lappangó ellenséges érzületeiket. Interjúalanyaim többsége szerint az idegenekkel szembeni fenntartásaik a vizsgált időszak kezdeti hónapjaiban jelentek csak meg, aztán a negatív beállítódásuk fokozatosan átalakult, a multikulturális közegben kialakult személyes ismeretségeik hatására.

A 2015-ös hullám idején érkezett migránsok iránt a befogadók a negatív attitűdök sorozatát mutatták. Leggyakrabban az elutasítás jelent meg, mely az 1991-es években gyakorlatilag elhanyagolható volt, azonban 2015-ben már 15-ször említették az interjúalanyaim és csaknem ennyiszor került említésre az előítéletesség is.

Azonban a 8. számú ábra adatai elárulták azt is, hogy a beidegződött és korábban rögzült ismeretek leküzdése nem volt könnyű, mert az eddig felgyülemlett tapasztalok és az újabb, a közvetlen vagy közvetett megismerésen alapuló tények között ellentét feszült. Ha az új ismeretek pozitívak voltak, az egyénben a pozitív tapasztalás és a korábbi rögzült tények harca könnyen disszonanciát okozhatott, ugyanakkor a menekülők iránti sajnálat és az emberbaráti együttérzés felülkerekedhetett azon.

Összességében elmondható, hogy a vizsgált időszakok segítői idegenellenes attitűdjeinek intenzitásában nagymértékű eltérés volt tapasztalható. A bevándorlókkal szembeni elutasító magatartás a nagyatádi Átmeneti Szálláshely környezetében egyáltalán nem volt jellemző, míg a 2015-ös vándorlásos időszak jellemző attitűdje az idegenellenesség fokozott mértékű megjelenése lett az önkéntesek viselkedésében, következképpen maga után vonta az idegenek iránti ellenséges attitűdjeik mértékének erősödését is.

Amikor a keleti és déli határainkon megjelentek idegen etnikumú menekülők is, a kulturközi találkozások és az ebből adódó esetleges összeütközések erőssége – mely a további befogadó-bevándorló viszonyt alapjaiban meghatározta – a migrációs szereplők egymás iránti toleranciájától, vagy elutasításától függhetett.

Ezért az 1/a alhipotézisben több szempontot állítottam fel annak igazolása érdekében, hogy a kontaktus hipotézisben foglaltak teljesülése függvényében csökkenhetett-e az idegenellenesség. Ha a kulturközi találkozások folytán az idegenek megismerése megtörtént, jelenthette-e azt, hogy a befogadottak és a befogadók közötti alá –, fölérendeltségi viszony vesztett a súlyából, és szinte egyenrangú félként kezelték, és tisztelték egymás „*másságát*”?

Az 1/a hipotézisben foglaltak bizonyítását szintén az önkéntes segítők interjúira alapoztam, míg a további hipotézisek közül, ahol többnyire a 2015-ös időszakra vonatkoztatott attitűdöket tártam fel, a kérdőíves vizsgálatom játszott nagy szerepet.

5.1.2 A KONTAKTUS HIPOTÉZIS ELMÉLETÉBEN FOGLALTAK MEGVALÓSULÁSA AZ 1990-ES ÉVEK MIGRÁCIÓS IDŐSZAKÁBAN

Feltételezem, hogy a délszláv háború elől az 1990-es évet követően hazánkba menekülők és a befogadók között létrejövő személyközi kapcsolatok során a segítő személyek képessé váltak a menekülők történelmi helyzetével való azonosulásra és megvalósultak a kontaktus hipotézis feltételei, melyek az idegenekkel szembeni ellenségesség alakulásának pozitív irányú változásához hozzájárulhattak. (1/a alhipotézis)

A szakirodalmi kutatások feltárták, hogy az 1990-es években a déli határvidék magyar lakói a vizsgált helyszínen nem tápláltak fokozott mértékű idegenellenes érzéseket a menekülők iránt.^{240 241} A megismert kutatásokat kiindulópontnak tekintve, a 3. és a 4. interjúkérdésekkel azt vizsgáltam, hogy interjúalanyaim, akik egyrészt önkéntesként segítették a nagyatádi tábor menekülőit, másrészt a helyi közösség véleményét is bírták lakóhelyük okán, hogyan ítélték meg az idegen etnikumú tömeg jelenlétét a környezetükben.

3. Milyen benyomást keltettek az idegenek Önben?

4. Hogyan vélekedett az Ön környezete (család, baráti kör, munkatársak, a városi intézményekben dolgozók, stb.) a városban tartózkodó nagyszámú menekülőről?

A nagyatádi interjúkban, több véleményben is elhangzott a kontaktus hipotézis első feltételének, az egyenlő státusz biztosítása lehetőségének kialakítására való törekvés, úgy a társadalmi, gazdasági szférában, mint a vallási, kulturális területen.

Károly, Nagyatád, 1991: „*A város életében különösebben nem hozott változást, háborúságot vagy bűnözést a migránsok jelenléte, békésen élünk egymás mellett.*”

Ilona, Nagyatád, 1991: „*A több éves egymás mellett élés a gyűlölködés helyett a megszokást, elfogadást hozta. Emlékszem, sok barátság szövődött az idegenek és városlakók között is.*”

A kontaktus hipotézisben foglaltak következő feltétele, a közös, fölérendelt célok elérése mindkét fél érdeke volt, hiszen a lakhatás emberi körülményeinek megteremtéséért való közös tevékenység és a menekülők iránti emberi együttérzés elmosta az alá –, fölérendelt viszonyt, ezen kívül mindkét migrációs szereplő szem előtt tartotta a békétlenség és az esetleges viszályok szításának kizárását.

²⁴⁰ HORVÁTH Lajos: *Menedékesek Nagyatádon – a befogadók szemével*. In. SIK Endre, TÓTH Judit (szerk.): *Táborlakók, diaszpórák, politikák*. MTA Politikai Tudományok Intézete Nemzetközi Migráció Kutatócsoport Évkönyve, 1996. ISSN 1216 027X. p. 30.

URL:https://kisebbssegkutato.tk.mta.hu/uploads/files/olvasoszoba/migracioalt/Taborlakok_diaszporak_politikak.pdf Letöltési idő:2019.12.02.

²⁴¹ BERENCSI Zsuzsa: *Gazdasági stratégiák, belső hatalmi viszonyok egy menekülttáborban és hatásaik a tábor belső életére, külső kapcsolataira*. In. SIK Endre, TÓTH Judit (szerk.): *Táborlakók, diaszpórák, politikák*. MTA Nemzetközi Migráció Kutatócsoport Évkönyve, 1996. p. 23.

János, Nagyatád, 1991.: „*Nem történt semmi féle összetűzés, békés, szegény menekültek voltak, akiknek mindenük odaveszett, de főleg a bosnyákok reménykedtek a hazatérésben.*”

Marika, Nagyatád, 1991.: „*Úgy éltünk itt, mint egy nagy faluban. A menekültek önkormányzatot szerveztek, óvoda, iskola, gimnázium működött a táboron belül.*

Júlia, Nagyatád, 1991.: „*A város lakossága kisebb adományokkal segítette őket, főleg gyermekjátékok, ruhaneműk kerültek a táborba. Mindenért hálásak voltak.*”

Az együttműködés feltételeinek megteremtésében az érintett csoportok, befogadók és menekülők egyaránt kivették a részüket. Mind gazdaságilag, mind a különböző kultúrák békés egymás mellett élésének elősegítésében több irányú törekvés volt tapasztalható, annak ellenére, hogy a helyi erőforrások több mint 90 %-át a befogadók birtokolták.

József, Nagyatád, 1991.: „*Többen megtanultuk a bosnyák alapszavakat és folyamatos volt a szervezőmunka: óvodát, iskolát, gimnáziumot működtetni a különböző nemzetiségű embereknek, ez volt az igazi nagy feladat. A szervezésben nagy segítségünkre volt egy vukovári professzor, aki aztán hat évig vitte az egész szervezést.*”

Gabriella, Nagyatád, 1991.: „*A konyhában szinte csak a menekült családok asszonyai dolgoztak, természetesen magyar vezetéssel. Tolmáccsal tanulták meg később a magyar ételeket főzni, a disznóhús kivételével.*”

A kontaktus hipotézis negyedik feltétele, hogy a kulturközi cselekvéseket mindkét fél részéről elismert intézmények támogassák. A délszláv háború menekültjei soha nem látott mértékű nemzetközi segítségnyújtásban részesültek, mely segítség kiegészült a magyar menekültügyi intézmények hathatós támogatásával. A bevándoroltak itt tartózkodásuk idején nyitott ajtókra találtak a helyi kulturális és sport intézményekben, a városban munkalehetőséget kínáltak nekik, közös rendezvényeken vehettek részt, közösen ünnepelhettek, a piacon együtt árultak a magyar városlakókkal. Gyermekük a Külügyminisztérium balatoni üdülőjében felejtették el a háború és a menekülés átélt szörnyűségeit. Barátságok születtek, sőt házasságkötések és gyermekek születése is előfordultak, a városban kijelölt saját temetőjük, a „*Bodvica*” pedig még ma is látogatható.

Gabriella, Nagyatád, 1991.: „*A menedékesek külföldről is sok adományt kaptak, ezek egy részével háztartottak a városban. A helyiek beengedték őket, tartották bennük a reményt jó szóval, hol fizikai segítséggel. Érezték, hogy nem vagyunk az ellenségeik.*”

Károly, Nagyatád, 1991.: „*Akkoriban a Városi Tanács bízott meg engem a tábori élelmiszerek beszerzésével, de a közeli intézmények is gyűjtéseket rendeztek a menedékeseknek.*”

A kontaktus hipotézis feltételeinek teljesülését valószínűleg segíthette annak lehetősége is, hogy a helyi lakosság rendelkezett a délszláv menekülők történelmi helyzetével való azonosulás

képességével. A szerb-horvát háborús összeütközés okán a határaink túlsó oldalán dúló fegyveres összecsapások kezdetektől magukban rejtették a veszélyt a magyarok számára is. A háború eszkalálódásával a nemzetközi figyelem rövidesen délebbre irányult, az ott zajló népiirtás és a kegyetlenkedés megdöbbenették a világot.

A déli határaink szomszédságában zajló háborús események közelsége, az idegen emberek kiszolgáltatottságának átélése, és azok látható félelme a nagymértékű szolidaritás érzését is kiváltotta interjú alanyaimból. Többségük, akik közvetlen közelből élték meg a nemzetközi politikai helyzetből adódó üldözött tömegek inváziószerű érkezését, szinte feltétel nélküli befogadással adtak hangot együttérzésüknek, tekintet nélkül a menekülők etnikumára, vallási elkötelezettségére vagy másfajta kulturális identitására. (A kérdéseken kívüli személyes beszélgetések során azt tapasztaltam, hogy a barsi bombázásról hírt kapott interjúalanyaim az interjú adása közben is kifejezték aggodalmukat.)

Az 1990-es évekre visszanyúló interjúk alapján az általam vizsgált nagyatádi karitatív segítőkben megtörtént tehát a történelmi helyzettel való azonosulás, a befogadó önkéntesek támasznyújtásuk során minden tőlük telhetőt megtettek, hogy a menekülők jövőképét megszépítsék. Kifejezték az egyetértésüket azzal, a migránsok által remélt, távoli céllal, amely a szülőföldjükre való visszaköltözés reményét vizionálta.

József, Nagyatád, 1991: *„Átéreztük a sorsukat. Arra gondoltunk, mi lenne, ha mi kerülnénk ilyen helyzetbe.*

Margó, Nagyatád, 1991: *„A városiak semmiféle ellenségeskedést nem tanúsítottak, elismertük a türelmüket, mit bírtak ki a háborúban.”*

Ugyancsak megerősítést kívánt a kontaktus hipotézisnek az a kritériuma, miszerint a társas érintkezés csak meghatározott feltételek között mozdítja el pozitív irányba a kisebbség-többség viszonyát, valamint az is, hogy a befogadók képessé válhattak a menekülők perspektívájának felvételére, és elfogadták a kulturális különbségekből fakadó, eltérő világgépet és nézőpontokat.

Károly, Nagyatád, 1991: *„Én a bosnyákokat tiszteltem a legjobban, ők aztán tényleg furcsa, de érdekes szokásokat hoztak, más kultúrából való furcsaságokat, amelyek nem nagyon illettek bele a nagyatádi szokásokba. De elfogadtuk és megértettük a ragaszkodásukat ezekhez.”*

A különböző kultúrák találkozásánál lehet egy egész kulturális közösség is a találkozás alanya, de a mindennapi életben a „*mással*” való szembesülés leginkább a személyközi kapcsolatok során teljesebb ki. A találkozás alanyai ilyenkor nem csak két különböző kultúra képviselői lehetnek, hanem két individuum is, más-más értékrendszerrel.

A társas kölcsönhatásokban a „*másság*” elfogadásának a legfontosabb ismérveként az érintkezések rendszeressége az egyik leglényegesebb szempont, mert míg a menekülő-befogadó viszonyban a személyközi kapcsolatok mélysége, intenzitása pozitív irányba viheti az idegenellenességet, és fokozhatja a szolidaritást és az empátiát, addig megvalósulhat ennek ellenkezője is. A migráció szereplőinek felszínes személyes kapcsolata növelheti az elutasítás mértékét, az idegenellenességük mértékével együtt.

Az 1990-es évek kérdezettjeinek esetében a személyes kapcsolatok létrejöttének következtében pozitív irányú változást lehetett érzékelni az önkéntesek idegenek iránti viselkedésében. A kontaktus hipotézisben foglaltak azon ismérve, hogy a személyes ismeretség egyenes arányban csökkenti az idegenellenességet, és útja lehet az ellenséges érzületek részbeni, vagy teljes eltemetésének, a nagyatádi önkéntes segítők esetében működött.

2015-ben az Európa nagy részét érintő, és a második világháború óta legnagyobbak tartott vándorlásos hullám elérte Magyarországot is. A 2015 nyarán kibontakozó, és hatalmas tömeget magába foglaló bevándorlási hullám eseményei több szempontból újdonságként hatottak egy olyan nemzet számára, amely a korábbi kutatások szerint is erőteljesen elzárkózott a vándorlás különböző formáitól.²⁴² A hatalmas tömeg érkezése váratlan feladatok elé állította a menekültügy intézményeit, maga után vonva a társadalmi közhangulat változását, jóllehet a kutatások adatai szerint 2015-ben Magyarországon a lakosság mindössze 7%-a kerül kapcsolatba naponta bevándorlókkal.²⁴³

Az 1. számú hipotézis igazolása megkívánta annak a részletes és többszempontú megvizsgálását, hogy 2015-ben az önkéntes segítők közérzetét, attitűdjeinek minőségét mennyire határozta meg a bevándorlókkal történt kulturközi kapcsolatok sorozata. Ennek okán az 1/b alhipotézist szintén a kontaktus hipotézisben foglaltak feltételei teljesülésének vizsgálatára építettem, azokat a másik vizsgált időszakba, a 2015-ös sokszínű etnikai környezetébe helyezve.

²⁴² TÓTH Judit: *A diaszpóra a jogszabályok tükrében*. In: SIK Endre, TÓTH Judit (szerk): *Diskurzusok a vándorlásról Nemzetközi Migrációs és Menekültügyi Kutatóközpont*, Budapest, 2000. p. 185.

²⁴³ BERNÁTH Anikó, KERTÉSZ Anna, TÓTH Fruzsina Márta (szerk): *A segítségnyújtás evolúciója és a szolidaritás új formái a migrációs válság idején. Új önkéntes és régi civil szervezetek 2015-ben*. In: *Társadalmi Riport*, 2016. 13. évf. 1. sz. p. 286.

URL: <http://old.tarki.hu/hu/publications/SR/2016/14bernat.pdf>
Letöltési idő:2019.11.28.

5.1.3 A KONTAKTUS HIPOTÉZIS MEGVALÓSULÁSÁNAK KÖRÜLMÉNYEI A 2015-ÖS MENEKÜLTHULLÁM IDŐSZAKÁBAN

Feltételezem, hogy a 2015-ös évben érkezett menekülők és az önkéntes segítő tevékenységet végzők személyközi kapcsolataiban csak részben teljesültek a kontaktus hipotézis feltételei, és a karitatív tevékenységet vállalók történelmi helyzettel való azonosulása elmaradt. A befogadó-bevándorló viszony terheltsége és az azonosulás hiánya az eddigi látenszen megbúvó implicit előítéletességet nyílt ellenségességgé változtatta. (1/b alhipotézis)

A magyar rendszerváltoztatás után a népcsoportok közül már számos etnikum tagja képviselte népüket országunkban, de az ezredforduló utáni évtizedekben kialakult nemzetközi történelmi helyzet okán az arab országokból induló vándorok periodikusan megjelenő és 2015 nyarán tetőző hullámaival még soha nem szembesült a magyar társadalom.

A migráció kísérőjelenségeinek következményeként a többségi társadalom egyes csoportjaiban (eltérő mértékben ugyan), de felerősödött az idegenekkel szembeni gyanakvás és elutasítás. Teret nyert a szélsőséges arab és muzulmánellenesség, növekedett az idegenekkel szembeni atrocitások száma, és a vallási intolerancia.²⁴⁴

A bevándorló-befogadó viszony kétirányú folyamat, melyben az idegenek elfogadásában első szempontként szerepelt a segítő személyek képalkotása az ismeretlenről. A közvetlen-közvetett tapasztalatok minőségétől függött a külső csoportok felé irányuló beállítódás jellege, és az irántuk táplált ellenségesség. A vizsgált években a Magyarországra érkezők többségét a „látható, hallható” idegenség jegyei jellemezték, közülük is kiváltképp az arab népcsoportok létszáma tűnt ki a többi etnikumhoz mérten.²⁴⁵

Az afgánok esetében az „arab” kifejezés egyéb vonatkozásokban nem lenne helytálló, lévén nem arab etnikumról van szó, hanem eredetük pastu,²⁴⁶ de a hazánkba beérkező bevándorló tömegekben szinte lehetetlen lett volna megkülönböztetni etnikum szerint a menekülőket, így maradt a „látható” és „hallható” idegenség, vagyis az észlelhető tulajdonságok alapján történő besorolásuk.

²⁴⁴ ÖRKÉNY Antal: *Az idegenekkel szembeni attitűdök Európában*. In: Nemzet és migráció. CSEPELI György, ÖRKÉNY Antal (szerk.) ELTE Társadalomtudományi Kar, Budapest, 2017. p. 90.
URL: <https://www.yerushaonline.com/content/?v=06e005e710> Letöltési idő: 2019.02.25.

²⁴⁵ *Statistikai Füzetek* Bevándorlási és Állampolgársági Hivatal, 2014 júniustól-2015. augusztusig.
URL: http://www.bmbah.hu/index.php?option=com_k2&view=item&layout=item&id=177&Itemid=1232&lang=hu Letöltési idő: 2019.12.06.

²⁴⁶ A pastuk az ország össztlakosságának a felét sem tették ki, jelentős részük a határokon túl, a mai Pakisztánhoz tartozó Beludzsisztán területén élt. Melléjük jelentős számban élnek a nem siita tadzsikok, a türk nyelvcsaládhoz tartozó üzbégek, a mongol eredetű hazarák és több tucat kisebb-nagyobb nyelvi és etnikai közösség.
HORVÁTH Jenő: *A nagy hatalmi érdekek ütközőterében*. In: Múlt-kor, 2001. dec. 20.
URL: <https://mult-kor.hu/cikk.php?id=5567> Letöltési idő: 2020.05.08.

A statisztika szerint²⁴⁷ 2015-ben jellemzően ezekkel a népcsoportokkal találkozhattak a magyar állampolgárok legtöbbször, így az általam vizsgált önkéntes segítő személyek is.

A 12. számú táblázat érzékelteti, hogy a három etnikumot csaknem azonosan ítélték meg a válaszolók (a többi kérdésnél is hibahatáron belüli volt e három népcsoport megítélése közti különbség), ezért a továbbiakban – az áttekinthetőség érdekében – összevont változót használtam az „arab” népek megnevezéssel.²⁴⁸

Az alábbi, 12. számú táblázat a 2014-ben és a 2016-ban készült kérdőíves felmérés adatait mutatja, abból a szempontból, hogy milyen megítélés alá estek az „arabnak” tűnő népcsoportok 2015 előtt és után.

12. számú táblázat: Az önkéntesek arab népcsoportokról alkotott véleménye a vizsgált két évben. %

Év	Népcsoport	Válaszalternatívák			Összesen %
		Rokonszen- vesek	Kissé idegen- kedem tőlük	Egyáltalán nem szeretem őket	
2014	afgán	33	21	46	100
	szíriai	31	18	51	100
	iraki	33	17	50	100
2016	afgán	26	23	51	100
	szíriai	23	21	56	100
	iraki	24	21	55	100

Forrás: saját kutatás

A 2015-ös év a szimpátiamegvonást eredményezte mindhárom etnikum esetében, egyharmadról egynegyedre csökkent a feljük szimpátiát érzők aránya. Megjegyzendő, már 2014-ben is többségben voltak, akik az „egyáltalán nem szeretem őket” állítást jelölték, mint akik csak „kissé idegenkedtek tőlük”. Ez utóbbi válasz, ami a távolságtartást, az irántuk érzett fenntartást fejezi ki, a 2015-ös bevándorlási hullám hatására tíz százalékkal nőtt. Szintén tíz százalékkal nőtt az „egyáltalán nem szeretem őket” állítást jelölők aránya 2016-ra, így már a megkérdezettek több mint fele egyértelműen elutasította az arab etnikumot.

Nem szükséges az idegenek jelenléte ahhoz, hogy kialakuljanak az ellenséges attitűdök, mint ahogy kicsi a valószínűsége annak is, hogy a vizsgált helyszíneken, a vidéki falvakban, kisvárosokban a menekülthullám időszakán kívül tömegesen jelenhettek meg jellegzetesen „idegen” etnikai jegyeket viselő személyek.

²⁴⁷ *Statisztikai Füzetek. 2014 júniustól-2015. augusztusig.* Bevándorlási és Állampolgársági Hivatal.
URL: http://www.bmbah.hu/index.php?option=com_k2&view=item&layout=item&id=177&Itemid=1232&lang=hu Letöltési idő: 2019.12.06.

²⁴⁸ Az interjúk tapasztalata is az összevont változó használatát erősítette, mivel úgy vettem észre, hogy a három népcsoport között (nem tudnak) nem tesznek különbséget.

Ezután megnéztem, hogy más népcsoportok, akik nem voltak a 2015-ös menekültáradat jellemző komponensei, azok megítélésére befolyással volt-e a 2015-ös év történése. A 13. számú táblázat a kérdőíves felmérés alapján a két év viszonylatában a segítők idegenekről kialakult véleményét mutatja.

13. számú táblázat: Az önkéntes segítők népcsoportok iránti véleményklímájának változása 2014-ről 2016-ra. %

Sz.	Népcsoport	Válaszalternatívák					
		Rokonszen- vesek		kissé idegen- kedem tőlük		egyáltalán nem szeretem őket	
		2014	2016	2014	2016	2014	2016
1.	törökök	58	56	22	16	20	28
2.	kínaiak	55	56	21	14	24	30
3.	ukránok	51	50	23	20	26	30
4.	délszlávok	54	50	24	22	22	28
5.	afrikaiak	40	37	26	23	34	40
6.	arabok	32	24	19	21	49	55

Forrás: saját kutatás

A táblázatban szereplő hat népcsoport közül a törökök bizonyultak a legrokonszenvesebbek. A kínaiak, az ukránok és a délszlávok a kérdezettek közel azonos mértékű szimpátiáját bírták 2014-ben. A kínai és török népcsoport iránti rokonszenvet vélhetőleg megalapozta, hogy kereskedelmi és vendéglátó jellegű –, bizonyos értelemben hiánypótló – tevékenységet folytatnak. Másrészt, a huzamosabb ideje hazánkban élésük különösebb ellentétek nélkül történt.

Az ukránok és délszlávok kedvezőbb megítélésében pedig valószínűleg a történelemből ismert szomszédági viszony játszott szerepet 2014-ben, ehhez a délszlávok esetében a '90-es évek menekülőivel való viszonylag problémamentesebb kulturközi kapcsolatok is hozzájárulhattak. Az ukrán állampolgárok (kárpataljai magyarok is) esetében a szomszédos Ukrajnából érkező menekülők csoportja fehér bőrű volt, magyarul (is) beszélt és nagy valószínűséggel nem a tőlünk távolabb álló kultúrkört képviselte. A „látható” és „hallható” idegenség általában a klasszikus forrása a rokonszenyv megvonásának, így a kérdezettek szimpátiáját legkevésbé az arab²⁴⁹ származású népek csoportja nyerte el, mellettük az afrikaiak is alacsony rokonszenyvvel bírtak.

2016-ra gyakorlatilag az összes népcsoport iránti rokonszenyv mértéke visszaesett, és legnagyobb arányban az „egyáltalán nem szeretem őket” válaszok nőttek. A táblázat adatai alapján kijelenthető, hogy a 2015-ös migrációs hullám következtében – a döntően arab népcsoportok érkezésekor – a

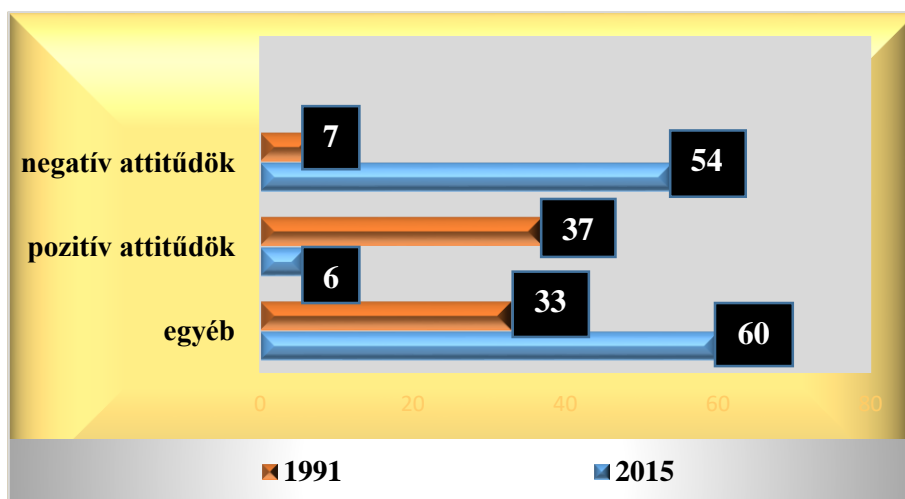
²⁴⁹ KOVÁTS András: *Bevezető*. In. ÖRKÉNY Antal, SZÉKELYI Mária (szerk.): Az idegen Magyarország. MTA Etnikai-nemzeti Kisebbségkutató Intézete. ELTE Eötvös Kiadó, Budapest, 2010. pp. 8-9.
URL:<http://mek.oszk.hu/16900/16941/16941.pdf>
Letöltési idő:2019.01.17.

felerősödött idegenellenesség rávetült a hazánkban tartózkodó más etnikumokra is. Az arabok iránti fokozott ellenszenv 2016-ra a többi népcsoport megítélésénél is a vélemények változását vonta maga után. Különösen meglepő, hogy még (a korábban pozitívan megítélt) délszlávok is elszenvedték a rokonszenv megvonást.

A két év összehasonlításában a kérdőíves válaszok adatai jelzik, hogy a népcsoportok megítélése 2014-ről 2016-ra határozottan negatív irányba tolódott el az összes etnikum esetében. A kérdezettek gondolkodásában megjelenő idegen csoportok iránti ellenséges érzület vélhetően a vándorlásos történelmi helyzettel való azonosulás hiányának és az idegenek iránti bizalom csökkenésének tudható be. Az 1/b hipotézisben szereplő feltevések igazolására újból megvizsgáltam az interjúkban feltett 3. és 4. számú kérdésekre kapott válaszokat.

A „Milyen benyomást keltettek az idegenek Önben?” és a „Hogyan vélekedett az Ön környezete (család, baráti kör, munkatársak, a városi intézményekben dolgozók, stb.) a városban tartózkodó nagyszámú menekülőkről?” kérdésekre adott feleleteket negatív, pozitív, illetve egyéb osztályokba soroltam. (Pozitív jelentésű fogalmak a szeretet, együttérzés, segítőkészség, stb., negatív jelentéstartalommal bírnak a szorongás, elzárkózás, elkerülés, aggodalom stb.)

Az alábbi, 9. számú grafikon ábrázolja azoknak az attitűdöknek a gyakoriságát, melyek a kérdezettek interjúiban előfordultak, figyelembe véve a fenti szempontokat.

9. számú ábra: Pozitív, negatív és semleges tartalmú szövegrészek összehasonlítása az interjúk alapján (abszolút gyakoriság)
Forrás: saját kutatás

Interjúalanyaim válaszaiban a menekülőkről való véleménynyilvánításukban általában tényszerű leírások jelentek meg. Az egyéb kategória olyan mondatokat takart, amelyek

semlegesnek ítékelhető állításokat tartalmaztak és főként információ-közlő jellegűek voltak, mint pl. a fogadó ország kultúrájának, hagyományainak, kialakult szokásainak ismertetése, stb.

A 9. számú ábra adatai alapján világosan érzékelhető, hogy a bevándoroltak iránti negatív attitűd 2015-re jóval több, mint a hétszeresére nőtt. Amíg 1991-ben az interjúalanyok több mint egyharmada vélekedett pozitívan a migránsokról, addig 2015-ben ez a mutató jelentősen zsugorodott. A feltevést tehát, hogy a 2015-ös migránshullám hatására jelentős attitűdváltozás következett be a menekülthullámokat átélő segítők, idegeneket támogató vagy elutasító attitűdjeiben, a grafikonon látható mérési egységek is bizonyítják.

A támogató attitűdök jelenléte az 1991-es migrációs eseményekre emlékezők szavaiban világosan érzékelhető:

Sándor, Nagyatád, 1991:., *Olyan esemény, amiért a városlakóknak okuk lett volna félni, történt néhány. Fiatal bevándorlók néha randalíroztak, de erőszakolásokra, lázongásra, mint ami a mai helyzetben előfordul, nem volt példa.*”

Gabriella, Nagyatád, 1991:., *Segíteni próbáltuk őket a háborús élményeik feldolgozásában. Zajlott az életünk a megszokott mederben.*”

Az idegenellenességre vonatkozó kutatások hagyományosan a megkülönböztető és elutasító attitűdökre helyezik a hangsúlyt. Kérdéseik középpontjában azok a bevándorlókkal kapcsolatos attitűdök állnak, amelyek az elfogadást vagy elutasítást valamely feltételhez kötik. A vizsgált népcsoportok sok szempontból eltérő migránskarriert tudhattak magukénak és nagyon különböztek abban is, hogy kulturális, nyelvi, vallási hátterük mennyire esett távol a magyaroktól. A feltételek hiánya okán adott esetben tökéletes „tárgyai” lehettek az ellenségességnek, forrásai az előítéleteknek és egyes esetekben már megjelenhetett a bevándorlók bűnbakként emlegetésének attitűdje is. Az alábbi 2015-ről szóló interjúk szövegrészletei szemléletes példát szolgáltattak erre:

Andrea, Bicske, 2015:., *Egyáltalán nem alkalmazkodtak, fittyet hánytak a mi városunk rendjére, hiszen másnap már vitték őket az embercsempészek kisbuszokkal a bicskei Tesco elől. Eddig nyugodtan éltünk, most nem és ez nekik köszönhető.*”

Zoltán, Mórahalom, 2015:., *A migránsokkal nekünk gyakran meggyűlt a bajunk, mert éjszaka csoportosan kóboroltak, felháborító volt a viselkedésük. Megzavarták az életünket és a biztonságunkat.*”

A vizsgált második évben, 2015-ben történelmi csúcspontot döntött a migrációs hullámban hozzánk érkezettek száma,²⁵⁰ így a saját kutatásomban érdemesnek tartottam megvizsgálni, melyek azok az indokok, amelyeket a kérdezettek elfogadhatónak tartanak a szülőföld elhagyására.

A két időszak adatait a 14. számú táblázat tünteti fel a kérdőív 5. számú kérdésének válaszai alapján.

14. számú táblázat: *Elfogadhatónak tartja-e az alábbi okok valamelyikét, amelyek miatt valaki elhagyja saját hazáját? A válaszok megoszlása %.*

Sz.	Felsorolt okok:	igen		nem	
		2014	2016	2014	2016
1.	etnikai üldöztetés	78	61	22	39
2.	politikai üldözés	77	61	23	39
3.	egészségügyi körülmények	67	60	33	40
4.	magasabb életszínvonal	58	50	42	50
5.	jobb munkalehetőség	59	54	41	46
6.	gyermekük iskoláztatása	36	40	64	60
7.	vallásuk miatti üldözés	38	36	62	64
8.	éghajlatváltozás	34	24	66	76
9.	kalandvágy	17	18	83	82

Forrás: saját kutatás

Az adatok az elutasító attitűdök növekedését mutatják csaknem valamennyi felsorolt ok esetében, 2016-ra egyes esetben akár 15-25%-kal csökkent azok aránya, akik elfogadhatónak tartották az adott okot, némely esetben okokat a migrációra. A szülőföldet jogosan elhagyó indokként 2014-ben a kérdezettek több mint kétharmada az etnikai és a politikai üldöztetést fogadta el, azonban 2016-ra arányuk csökkent.

Az egészségügyi körülményeket is jelentős befolyásoló szempontnak ítélték a válaszolók mindkét évben. A szociális-gazdasági tényezők közül a magasabb életszínvonal és a jobb munkalehetőség miatti vándorlás átlagosan a kérdezettek felének volt okként elfogadható. Ugyanakkor a vallás miatti üldözés egyik vizsgált időpontban sem bizonyult döntő tényezőnek a kérdezettek több mint 60%-nak a véleményében.

A táblázat adatai magyarázatul szolgálhattak arra, hogy a bevándorlók tömegeinek látványa nemcsak pszichésen terhelhette meg a kérdezetteket, hanem vonulásuk biztosítása és ellátásuk

²⁵⁰ 2015-ben több menedékkérő érkezett Magyarországra, mint a megelőző 23 évben összesen. A hazánkba bevándorolt, letelepedett és három hónapot meghaladó itt tartózkodó idegenek száma 2015. 09. 30-i állapot szerint 195719 fő volt, de az év novemberére meghaladta a kettőszázezret (202324 fő).

In. *Statistikák*. Bevándorlási és Állampolgári Hivatal.

URL: http://www.bmbah.hu/index.php?option=com_k2&view=item&layout=item&id=177&Itemid=1232&lang=hu Letöltési idő: 2018.09.04.

fizikailag is nagy kihívást jelenthetett, nemcsak a menekültügyi intézményeknek, hanem a segítőknek is. A bevándorlók többsége valóban a túlélésért kényszerült elhagyni hazáját, azonban a válaszolók véleményében ez nem látszott tudatosulni. A menekülttömeg ittlétekor tapasztaltak rávetültek a saját szubjektív biztonságérzetük féltésére és ennek tudatában utasították el menekülési okként az üldöztetés két legsúlyosabb, életet követelő formáját is. A kérdezettek nagy része nem tudott azonosulni a menekülők helyzetével, és egyáltalán nem értett egyet azzal, hogy a politikai, etnikai és vallási üldözés korunk vándorlásának döntő tényezőivé váltak.

A kérdőívben szereplő 6. számú kérdéssel arra kerestem a választ, hogy miért nem értenek egyet nyomós okok esetén sem a válaszolók azzal, hogy az üldözöttek elhagyják hazájukat, és más országban keressenek boldogulást. A 15. számú táblázat adatai azt tükrözik, hogy miként ítélik meg az önkéntesek a menekülők magyarországi beilleszkedésének az eshetőségét.

15. számú táblázat: Véleménye szerint az említett népcsoportok be tudnak-e illeszkedni a magyar társadalomba? (%)

Sz.	Népcsoportok	Válaszok megoszlása					
		jól be tudnak illeszkedni		kevésbé tudnak beilleszkedni		egyáltalán nem tudnak beilleszkedni	
		2014	2016	2014	2016	2014	2016
1.	törökök	75	45	8	22	17	33
2.	ukránok	62	43	20	26	18	31
3.	afrikaiak	28	18	30	24	42	58
4.	kínaiak	82	63	8	14	10	23
5.	délszlávok	43	26	21	36	36	38
6.	arabok	8	2	20	21	72	77

Forrás: saját kutatás

Véleményem szerint a menekülők elutasítása összefüggött az új hazájukba való beilleszkedés képességével, vagy annak a kérdezettek szerinti vélt esélyével. 2014-ben a törökökről a kérdezettek közül 75%, a kínaiakról 82% vélte úgy, hogy ők be tudnak illeszkedni a magyar társadalom szegmenseibe, ez a vélemény összecsengett a korábbi, 13. számú, szimpátiát mérő táblázat adataival. 2014-ről 2016-ra a válaszadók véleményében a sikeres beilleszkedés esélyének feltételezése az összes népcsoport vonatkozásában rosszabbodott, mivel 2016-ra ez a mutató mindkét népcsoportnál rendkívül nagyot zuhant.

A „kevésbé tudnak beilleszkedni” válaszban az idegenekkel szembeni fenntartás emelkedő tendenciája jelent meg. Kiugróan magas volt a törökökkel szembeni véleményváltozás, csaknem háromszorosára nőtt a beilleszkedésükben kételkedők aránya, de a kínaiak esetében is, ott közel duplájára nőtt. Ez annál is inkább meglepő, mert a két népcsoport hasznos, szinte

hiánypótló tevékenységet folytatott (folytat ma is), így a rájuk vetülő negatív irányultságú attitűdváltozás a 2015-ös menekültválság keltette befogadó-befogadott viszony etnikai jellegű megterhelését tükrözte. 2014-ben az ukránokat a válaszolók 62%-a látta beilleszkedésre hajlandónak/alkalmasnak, és a délszlávokról is a kérdezettek 43%-a tudta elképzelni ugyanezt. Az afrikaiak, de különösképpen az arabok társadalmunkba való beilleszkedését már 2014-ben is sokkal kevesebben (28%, illetve 8%) tudták elképzelni, azonban 2016-ra még ez az arány is tovább romlott.

Radikális változás különösen az arabok megítélésében történt, mert gyakorlatilag szinte senki nem tudta megelőlegezni nekik a társadalomba simulás lehetőségét, a kérdezettek mindössze 2%-a tartotta ezt a lehetőséget valószínűnek.

Az *“egyáltalán nem tudnak beilleszkedni”* állítás nagymértékben megnövekedett 2016-os mutatói azt jelzik, hogy a korábbi szimpátia érzése sem tudta befolyásolni az adott etnikumokkal szembeni ellenségesség, és elutasítottság felszínre törő érzését. A 2015-ös év befogadó-befogadott viszonyának konfliktusokkal való terheltsége rávetült a beilleszkedésük esetlegesen kedvező megelőlegezésére.

A beilleszkedés kulturális szempontból kétirányú folyamatot jelent, amely függ az etnikai közösségek befogadóiban kialakított képétől és a menekülők által választott akkulturációs stratégiától, mely egyben jelzi az idegenek részéről a befogadó ország kultúrájába való belesimulás szándékát és mértékét.

Az akkulturáció klasszikus meghatározását Berry (1997) idézi Redfield, Linton és Herskovits (1936) kutatóktól, akik az idegen kultúrák dimenzióiban történő folyamatos változásokról beszélnek és ezek a változások kihatnak az akkulturalizációs folyamatok kimenetelére is.

*"Az akkulturáció magába foglalja azokat a jelenségeket, amelyek eredményeként az idegen kultúrából származó egyének csoportjai folyamatosan közvetlen kapcsolatba kerülnek azokkal az egymást követő változásokkal, amelyek az egyik vagy mindkét kultúra eredeti jellegzetességeiben bekövetkeznek."*²⁵¹

Berry és Sam (1997) *„Acculturation and Adaptation”* című publikációjukban a migrációs folyamatok során lejátszódó akkulturációs folyamat alakulását a domináns és a nem domináns csoport két, egymást kölcsönösen befolyásoló és alakító dimenziójának szemszögéből értelmezik.

²⁵¹ BERRY, W. SAM, S: *Acculturation and Adaptation*.

In. BERRY, W. J, SEGALL, M.H. KAGITQIBASI, C.(szerk.): *Handbook of Cross-Cultural Psychology*. 1997. vol. 3 Social Behavior and Applications, ISBN 0205160743. p. 294.

Az akkulturációs stratégiák közül:

1. Integráció következik be, ha a nem domináns csoportok érdekeltek az eredeti kultúrájuk megőrzésében, de emellett a befogadó társadalom kultúrájához is illeszkedni akarnak. Ha a társadalom multikulturális, akkor teljesülhetnek az integrációhoz szükséges feltételek: megtörténhet a kulturális különbségek elfogadása, a csoportok egymás iránti attitűdjei pozitívvá válnak és a kisebbségi csoportok azonosulnak a többségi társadalom értékrendjével.
2. Szeparáció esetében a nem domináns egyén/csoport erős igényt érez saját kultúrájának ápolására, ezzel egyidőben pedig kerüli a befogadó kultúrával történő érintkezést.
3. Szegregáció következhet be, ha nyomásgyakorlás történik az etnokulturális csoport/egyéni akkulturációs irányválasztási szándékára.
4. Az asszimilációs stratégia választásakor az egyének/csoportok nem kívánják ápolni saját etnikai szokásaikat és az eredeti kulturális identitásuk háttérbe szorítása mellett a befogadó kultúrával és értékeivel való mindennapos interakcióik kerülnek előtérbe. Teljes lesz az asszimiláció, ha az együttműködés két formája, a kulturális és a strukturális asszimiláció is létrejön.
5. A marginalizációs stratégia jellemzője, hogy a saját etnokulturális identitás fenntartása iránt csekély az érdeklődés, ugyanakkor a többségi csoport részéről akár a kisebbségi csoport kiközösítésére is sor kerülhet.

A nem domináns csoport sikeres beilleszkedése a választott alkalmazkodási stratégia, és a többségi csoport befogadási hajlandósága függvényében lehet multikulturális, szegregációs, olvasztótégely vagy kirekesztő.

Berry (1997) különbséget tett a csoport-szintű (a kultúrában, identításban bekövetkezett változás), illetve egyéni pszichológiai szintű akkulturáció között. Az új kultúrával való érintkezés során a közös történelmet, értékeket magába foglaló csoportos kulturális identitással együtt az egyének a csoport örökségébe ágyazódott etnikai identitása alapjaiban kérdőjeleződik meg, mely a személyiség számos területét érintheti.²⁵²

A menedékkérők többsége a legnehezebb pre-akkulturációs helyzeteket is megtapasztalta, mind egyéni, mind csoportszinten (háború, éhínség, kínzás, kiközösítés), így ők az akkulturáció során „kettős koordinátarendszerre” tettek szert. Az etnikai és kulturális identitás mellett a pre-

²⁵² BERRY, W., SAM, S.: *Acculturation and Adaptation*.

In. BERRY, W. J., SEGALL, M., H., KAGITCIBASI, C. (szerk.): *Handbook of Cross-Cultural Psychology*. 1997 vol. 3. Social Behavior and Applications, ISBN 0205160743. pp. 294.

akkulturációs tényezők is meghatározták a választott akkulturációs stratégiájukat.²⁵³ A befogadó társadalmakban a menekülők folyamatos ellenőrzése folyik, állítja Berry (1997), ez valamiféle függéshez és a többségi társadalmi-kulturális alkalmazkodás szükséges képességeinek a korlátozásához vezethet, mely a nem domináns csoportokat a passzivitásra sarkallja az együttműködési stratégiák helyett.²⁵⁴

A bevándorlók társadalmi beilleszkedésének másik lényeges kérdése, hogy a befogadó közösségek szelektálják-e az etnikumokat származásuk és tevékenységük, valamint a velük kapcsolatosan meg-, és átélt közvetlen tapasztalataik szerint. A 2015-ös interetnikus találkozások után a vizsgált segítők esetében már nem az etnikumok iránti rokonszenv alapján történő szelekció volt a jellemző, hanem felerősödött a beilleszkedés lehetőségének a szelekció nélküli elutasítása.

Ez az álláspont, miszerint „*egyáltalán nem tudnak beilleszkedni*”, részint magyarázatot ad arra, hogy a válaszolók jelentős része miért nem azonosult a migrációt kiváltó okokkal az előző kérdés kapcsán (15. sz. táblázat). A vándorlást előidéző okok mellett megnéztem, hogy a kérdezettek befogadási motivációiban mely indítékok számítottak lényegesnek.

Az alábbi, 16. számú táblázat négy állítás tükrében vizsgálja a befogadási hajlandóságot a kérdőíves felmérés 7. kérdésére adott válaszok alapján, a két, migrációs időszakra vonatkozóan.

16. számú táblázat: *Ön mely okokból fogadna be idegeneket? (%)*

Sz.	Tényezők	A jelölések megoszlása			
		igen		nem	
		2014	2016	2014	2016
1.	emberbaráti szeretetből	19	15	81	85
2.	együttérzés, sajnálatból	40	24	60	76
3.	vallási megfontolásból	5	2	95	98
4.	érdekből	0	2	100	98

Forrás: saját kutatás

A '90-es évekbeli menekülthullám során tanúsított befogadási hajlandóságtól nagyon távoli az a motivációs léggör, amit a válaszok tükröznek. A táblázat adatai már 2014-ben egyöntetűen a „nem” válaszok magasabb %-os arányának dominanciáját mutatták, mely válaszok 2016-ra még nagyobb arányban tükrözték az elutasítást, akármelyik motivációról volt szó.

²⁵³ Schmitz (1994) szerint a személyiség típusa összefüggésben van a bevándorló által választott akkulturációs stratégiával. Azok az emberek, akik függenek a komfortérzettől, inkább az asszimilációs stratégiát választották BERRY, W. , SAM, S: *Acculturation and Adaptation*. In. u. o. p. 303.

²⁵⁴ BERRY, W. , SAM, S: *Acculturation and Adaptation*. In. u. o. pp. 307-311.

Legerősebb motiváció az együttérzés, sajnálat volt, ami alapján 2014-ben a kérdezettek mintegy 40%-a fogadna be idegent, azonban két év múlva már kevesebb, mint egynegyedük. Legkevésbé vallási megfontolásból fogadnának be menekülőt, ebben az esetben a két év elteltével a nemleges válaszok aránya 95-ről 98%-ra emelkedett. A rászorulók emberbaráti bánásmódban részesítésének nemleges szándékai az eleve magas értékről (81%) még tovább növekedtek. 2016-ra, a kérdezettek már 85%-a nem fogadna be idegent még emberbaráti szeretetből sem. A vizsgált években nem tekinthető motivációs tényezőnek az érdek.

A jelenség valószínűsíthető indoka az előítéletes életformában keresendő – ami részint – annak is a magas rituális sűrűségű változatára vezethető vissza. A magas rituális sűrűségű életforma velejárója az idegenellenes beállítódás, ugyanis, az ebben az életformában élők képviselői a különböző kulturális minták megismerését gyakorlatilag a legkevésbére szűkítik. Többnyire a saját csoportban létesítenek kapcsolatokat. Az ismereteiket a másik csoportra vonatkoztatva, a beállítódásuknak megfelelően szelektálják, és csak korlátozott média csatornákra csökkentve szerzik be, miközben attitűdjeikben megjelenik a saját csoporton kívüliek elutasítása.

A magas rituális sűrűségű életformában erős összetartó érzelmek dolgoznak, merev csoportszolidaritás működik és a kisebbségi csoporttól való szigorú elhatárolódás a jellemző. Vizsgált helyszíneim sajátjai voltak a zártabb életforma, az alacsonyabb társadalmi státusz, az erős érzelmi kötődés az otthonhoz, és a médiacsatornák információinak szelektált megválogatása, ezzel kimerítve az előítéletes életforma rituálisan magas sűrűségét. Ez a mintázat a válaszok nagy részében fellelhető.

A fenti táblázatokban szereplő adatokat bontottam a kemény változók szerint, a különbségek feltárása érdekében. A vizsgált helyszínek szerint, valamennyi kérdésnél hasonló megoszlású válaszok születtek, említendő eltérés nem volt. Nemek, korcsoportok, iskolai végzettség szerint, a válaszokból (részint a kis elemszám miatt is) tendencia nem olvasható ki, az eltérés hibahatáron belüli volt. Néhány megállapítás azonban megfogalmazható.

Korcsoportok szerint a 25 év alattiak és a 46 év felettiak némileg nagyobb arányban jelölték az „*egyáltalán nem szeretem őket*” választ több népcsoportnál, mint a közbülső korosztályba tartozók. Ez elsősorban a 2015-ös migrációs hullám során érkezett arab etnikumok esetében volt észlelhető. Szintén az arab etnikumok társadalmunkba való beilleszkedését legtöbbször a 25 év alatti korosztályból nem tartották valószínűnek. A 25 év felettiak valamivel megértőbbek voltak abban, hogy valaki különböző okok miatt elhagyja saját hazáját. Jobb munkalehetőség miatt 74% elfogadta ezt, míg a többi korosztályba tartozók ennél kisebb arányban értettek ezzel egyet.

Nemek tekintetében nem mutatkozott értékelhető eltérés a válaszok között, annyi azonban észrevehető volt, hogy a férfiaknál több kérdésnél is 2014-ről 2016-ra némileg nagyobb arányban mozdultak a vélemények az idegenellenesség irányába.

Az iskolai végzettség szintén nem differenciálta a véleményeket markánsan, néhány kérdésre adott válasz esetében azonban elmondható, hogy a korábbi hazai kutatások tapasztalataival egyezően, az alacsonyabb iskolai végzettségűek körében az idegenellenességhez kapcsolható attitűdök valamelyest erősebbek.²⁵⁵

Reményeim szerint a kétféle kutatási módszer (interjú és kérdőív) egymást kiegészítve igazolja a kontaktus hipotézisben foglaltak a 2015-ös migránshullám időszakára vonatkozó feltevéseit. Ezért a következőkben visszatérek az interjúk szövegéhez, abból a megfontolásból, hogy az 1/b alhipotézis feltevéseit – a kérdőív kérdéseinek eredményeit alátámasztva – azok bizonyítani fogják.

A kontaktus hipotézisben foglaltak szerint az ellenségesség oldásának egyik legfontosabb feltétele a külső és belső csoportok pozíciójának viszonylagos kiegyenlítetttsége, az egyenlő státusz megteremtése. 2015-ben az egyenlő státusz kialakulásának esélye gyakorlatilag minimális volt, egyrészt a befogadók társadalmi távolságtartása miatt, másrészt a bevándorlók empátikus magatartásának hiányában.

Ebben a vizsgált időszakban a menekültek és a helyi segítők között alá-fölrendeltségi viszony alakult ki, hiszen a települések erőforrásait teljes mértékben a lakosság birtokolta, jóllehet egalitárius szándék nélkül. Ugyanakkor a menekülők részéről sem történt semmilyen kezdeményezés a saját életvitelük javítására, mintegy passzív szemlélőként túrték vagy visszautasították a környezetük segítségét. A befogadók emberbaráti tevékenysége a 2015-ös vizsgált helyszíneken többségében visszautasításra talált, ennek következtében az önkéntesek véleményklímája megváltozott. Az egyenlő helyzet megteremtésének ugyancsak kizáró oka volt még, hogy az angolul tudó menekülők elmondták, nem politikai üldözés miatt indultak el, hanem a jobb megélhetés reményében. Ezzel elvesztették a helyiek bizalmát, sőt, egyes esetekben eszkalálódni látszott az erőszak, önbíráskodásig fajulva a helyiek részéről.²⁵⁶

²⁵⁵ DENCŐ Blanka, SIK Endre: *Adalékok az előítéletesség mértékének és okainak megismeréséhez a mai Magyarországon*. In. *Educatio*. 2007. 1. sz. p. 63.

URL:http://folyoiratok.ofi.hu/sites/default/files/article_attachments/dencsob_sike_0701.pdf

Letöltési idő:2020.

²⁵⁶ A bicskei Befogadó Állomáson, 2015 nyarán kirobbant összeütközés során a helyi civilek közül önként jelentkeztek a rendészeti szerveknél rendfenntartási segítségadás céljából, mivel a táborban már hosszabb ideje ott tartózkodó lakók közül egy agresszívabb csoport nem segítséget kért, hanem csoportos megmozdulást szervezve jobb ellátást, több pénzt, utazási lehetőséget követeltek maguknak.

Az interjúk készítése közben kiderült, hogy a befogadó-bevándorló viszony az egymás iránti bizalmatlanság érzésével terhelődött a 2015-ös migrációs szereplők első találkozása óta. A többségi-kisebbségi hierarchiában a társadalmi távolságtartás összes formája jelen volt, tetézve a befogadók idegenek iránti gyanakvásával és szorongásával. Azonban a helyi segítők mégis megvalósították a saját közös fölérendelt céljaikat, mely a saját szubjektív biztonságérzetük megerősítésében és a vélt fenyegetettség elhárítása érdekében megvalósuló közös összefogásban testesült meg, a segítő szándék mellett.

Erzsébet, Vasalja, 2015:., *Szerettünk volna emberi módon viselkedni velük, ami a mi részünkről meg is történt. A mi kis közösségünk tulajdonképpen mindent megtett, hogy az átvonulók ne szenvedjenek semmiben hiányt.*”

Irén, Bicske, 2015:., *Már az érkezésük előtti napon felosztottuk a munkát egymás között. De ők nem fogadtak el tőlünk semmilyen segítséget. Akkor meg minek ez a nagy jóakarát?”*

A közös fölérendelt célok megvalósulására törekvés lehetett volna a nyelvi korlátok leküzdése, a magyar kultúrkörhöz idomulás, ismeretekhez jutás, illetve a mindennapos gyakorlati tennivalóknak a közös megoldása. Néhány helyen foglalkoztattak külön tolmácsokat, de angolul is nehézséget okozott a nyelvi kommunikáció. Az arab országokból érkezők közül a többség csak a saját helyi nyelvjárást beszélte, utasításokat csak a sajátjaiktól fogadtak el.

A kontaktus hipotézis harmadik kritériumának teljesülése, az együttműködés feltételeinek megteremtése szintén csak részben valósult meg. A befogadók részéről erős hajlandóság mutatkozott 2015-ben is az 1990-es évekhez hasonló, a menekülőkkel való közös cselekvésekre. Interjúalanyaim csalódottságuknak adtak hangot az együttműködés elmaradásának hiánya vagy annak visszautasítása miatt és többségük utalt arra, hogy az együttműködés feltételeinek megteremtése atrocitásokkal terhelt, konfliktusokban bővelkedő folyamat volt 2015-ben.

A menekülők részéről többek között az egészségügyi ellenőrzések során sérültek ezek a feltételek, míg a segítők részéről a háttérbe szorítás és lebecsülés érzése akadályozta a két csoport együttműködését. A szakirodalomban a kutatások nagy hangsúly helyeznek a migránsok egészségügyi ellátásának speciális voltára, a különbség jellegére és a specifikumából adódó problémákra, mivel a menekülők egészségügyi ellátása, többek között nyelvi, kulturális okokból, sajátos technikákat, módszereket, készségeket igényel.

Makara (2012) szerint szükség lenne az egészségügyben dolgozó munkatársak kulturközi ismereteinek a bővítésére, mert a tájékozatlanságnak az eredményeképpen az egészségügyi szolgáltatók és az idegenek között gyakran nem jön létre a kapcsolati alapon működő

egészségügyi ellátás éppen aktuális fokozata, a migránsok sajátos szükségleteinek ismerete hiányában.²⁵⁷

2015-ben számos olyan szociális jellegű cselekmény fordult elő, amely a helyi közösségek számára megmagyarázhatatlannak tűnt, kezelésük valóban különleges igényeket kívánt volna.

Andrea, Bicske, 2015.: „*Nagy gondot jelentett a toalett használata és általában a higiénia. Ezért piktogramokat helyeztünk a mellékhelyiségek közelébe.*”

Anna, Magyarnádalja, 2015.: „*Sok furcsa tulajdonságuk volt. Teljesen visszahúzódtak a sajátjaik közé, úgy láttuk, hogy a kapcsolatfelvétel tilos volt nekik. Nem tisztálkodtak.*”

Az egészségügyet érintően a menekülők a saját kultúrájukból fakadó hozzáállást tanúsítottak, hiszen az orvosi vizsgálatok során a nők körében konfliktushelyzetet eredményezett a női test megvizsgálása és a betegségek megelőzése érdekében felkínált védőoltások megtagadása.

Marika, Bicske, 2015.: „*Védőoltásokat adtunk volna be a gyerekeknek, de a családfelek megtagadták az engedélyezést, nem beszélve a nőgyógyászati vizsgálatok során felmerülő nehézségekről. Ugyanis a muszlim nőket ruhán keresztül lehetett csak vizsgálni.*”

Irén, Bicske, 2015.: „*Jelezték a polgármesternek, hogy külön orvosi stábot állítson fel a bevándorlóknak, ne ugyanazokkal a műszerekkel vizsgálják a magyarokat, mint az idegeneket.*”

A kontaktus hipotézis elméletében foglaltak negyedik feltétele a mindkét migrációs szereplő részéről elismert intézményi támogatás. A magyar menekültügyben a rendszerváltás utáni időszakra kiépült az a menekültügyi intézményi struktúra, szakjogi háttérrel, mely országunkban lehetővé tette a vándorok intézményi fogadását és ellátását.

Azonban a 2015-ös évben zajló, inváziós jelleget mutató, nagy tömegeket mozgó vándorlás látszólag szervezetlenül haladt keresztül az országon. Az intézményi támogatás elsősorban a magyar menekültügy részéről valósult meg, ahol az intézmények erőforrásait, és az általuk felkínált lehetőségeket a bevándorlók többsége nem vette igénybe. Sokan közülük 2015 folyamán nem jelentkeztek regisztrációra egyik Befogadó Állomáson sem, nem a működő menekültügyi intézményekben töltötték magyarországi tartózkodásuk napjait, heteit, hanem parkokban, tanyákon (Mórahalom, Ásotthalom), városi pályaudvarokon (Keleti pályaudvar, bicskei Nagyállomás), az országos autópályák mentén napközben gyalogolva, éjszaka sátorokban, a falvak terein, temetőiben, padokon, áruházláncok épületeinek nagyobb előtereiben.

²⁵⁷ Dr. MAKARA Péter: *Migránsok és a magyar egészségügy. Kutatási zárótanulmány.*

In. Pantha Rei Társadalomkutató Bt. Budapest, 2012. p. 6.

URL: <https://docplayer.hu/16079633-Migransok-es-a-magyar-egeszsegugy-kutatasi-zarotanutmany-kutatasvezeto-dr-makara-peter-a-tanutmany-t-keszitetek.html>

Letöltési idő:2020.01.03.

A táborok segítő személyzetén kívül jelentős mértékben hozzájárultak a településeken átvonulók segítéséhez a civil szervezetek és a történelmi egyházak. A helyi önkéntesek segítsége ugyan nem intézményesített támogatásnak számított, de mindig kéznél voltak, jóllehet részükről a támogatás nyújtásának eszközei és módozatai más jelleget öltöttek, mint a segítő civil szervezetek vagy az egyházak előre megtervezett, és megszervezett tevékenysége. Az ellenséges attitűdöket, viselkedést kontrolálni, komoly lelki erőfeszítést igényelt mindenkitől, kiváltképpen attól, aki jótékony segítő munkát végzett a bevándorlók javára. A segítők belső motivációja lehetett a személyes értékrendjükben stabilan rögződött segíteni akarás a rászorulóknak. Azonban a mentális kontroll csak abban az esetben működött, ha a kérdeztettek megpróbálták leküzdeni azokat a migránsokhoz korábban, automatikusan társított negatív tulajdonságokat, amelyek képesek lehettek hallgatólagosan is befolyást gyakorolni a bevándorlók iránti ítéleteikre, anélkül, hogy ők tudatában lettek volna ennek a befolyásolásnak. A hallgatólagos ellenségesség jellegzetességei felismerhetők voltak a 2015-ös önkéntes segítők bevándorlókval kapcsolatos dilemmájában, jóllehet ők nem szerettek volna másokat megítélni. Interjúalanyaim lappangó idegenellenes attitűdjeinek változása abban mutatkozott meg, hogy – bár segítő tevékenységük okán ez a beállítódás fel sem merülhetett volna viselkedésükben, hiszen a humanitárius segítő tevékenység lényege az emberbaráti jelleg, melynek sajátossága nem teszi lehetővé a másik ember megbélyegzését – a kötetlen beszélgetésekben felfigyeltem egyes jellemző szófordulatokra. Ezekben a „kimagyarázás” tetten érhető volt és gyakoriak voltak az olyan tartalmú narratívák, amelyek egyértelműen nyilvánvalóvá tették számomra azokat a kifejezéseket, melyek nemcsak lappangó, de nyílt ellenségességre is utaltak.

Tibor, Mórahalom, 2015:., *Sajnos, a migránsok viselkedésük miatt nem voltak a városunkban kedveltek. Sőt, a lakosság egy spontán tiltakozást akart szervezni eltávolításuk érdekében, de a polgármester úr lecsendesítette őket. Nagyon nehéz volt az az időszak mindenkinek.*”

Anna, Magyarnádalja, 2015:., *Jött egy rendetlen és fegyelmezetlen, ordítózó csapat férfi, kevés nő és néhány gyerek. Nem voltak azok tekintettel se az öregekre, se a segítőkre. Hát az ilyenek mit keresnek a falunkban?*”

Pál, Vasalja, 2015:., *Arra a véleményre jutottunk, hogy ezek az idegen emberek sosem lesznek hozzánk hasonlóak, mert nem is akarnak azok lenni. Nekünk ez egyáltalán nem volt megnyugtató.*”

A 2015-ben érkező idegen embertömeg a vizsgált karitatív tevékenységet végzőkben egyrészt az emberbaráti segíteni akarás szándékát generálta, másrészt a kulturközi konfliktusokkal terhelt, migrációs vonulás felébresztette az eddig szunnyadó ellenséges érzületeiket. Kezdetben ugyan felülemelkedett a média által közölt ismerethalmazon és a személyesen tapasztalt

kulturközi élményeken a segíteni akarás, de a közvetlen tapasztalatok után megkezdődött a kialakult helyzet okozóinak a megítélése.

Interjúalanyaimnak a 2015-ös migránshullámban érkezők történelmi helyzetével való azonosulása csak részben valósult meg, az együttérzés kezdetben megjelenő attitűdjeit felülírta a segítségnyújtás lehetőségének hiánya vagy hiábavalóságának az észlelése. Az azonosulást gátja lehetett a médiából érkező, a menekülőkről szóló híradások és tájékoztatások hangneme is.

5.1.4 A KÉT, MIGRÁCIÓS IDŐSZAK ESEMÉNYEINEK MÉDIA VISSZHANGJA

Lipmann 1922-ben állapította meg „*Public Opinion*” című munkájában, hogy a média a társadalmi hierarchia reprezentálásának és politikai leképzésének az eszköze, a domináns csoportokat képviseli, és hozzájárul a sztereotípiák gyártásához.²⁵⁸ A kutatott témám szempontjából ez az állítás azért lehet releváns, mert bemutatja, hogyan hat a média a társadalmi csoportok azonosulására, például hogy miként teremti meg a „*mi*” és „*ők*” kategóriáit. A társadalmi személyközi kapcsolatok, érintkezések során az idegen, a betolakodó elutasításával, elhatárolásával, távolságban tartásával megvalósulhat a „*mi*” csoportunk védekező mechanizmusa.

A bevándorlókról alkotott véleményt mind az 1990-es években, mind a vizsgált 2015-ös évben a róluk szóló hírek tartalma jelentősen befolyásolta. A menekülőkről szóló tájékoztatásokat az emberek hajlamosak máshogy kezelni, mint azokat, amelyek nem a vélt veszélyt megtestesítő szereplőkről adnak hírt. A migránsokról szóló tudósítások általában negatív színezettel bírtak és sokszor az álhír vagy rémhír kategóriáját súrolták, és a bűnbak keresés kritériumait is kimerítették.

Bernáth és Messing (1998) állítják, hogy a média felelőssége abban áll, hogy egy árnyalt és sokoldalú társadalom képének bemutatásával hosszú távon csökkenteni tudja a valós értesülések hiányából táplálkozó előítéletes attitűdöket.²⁵⁹

A két vizsgált időszakban a migránsokról közölt tudósítások, hírek tartalmukban, hangvételükben lényegesen különböztek egymástól. Az 1990-es évek háborús menekülőiről úgy az országos, mint a helyi sajtó többnyire pozitív képet festett. A délszláv háború

²⁵⁸ ANTÓS Judit: *Miért fontos a bevándorlók médiareprezentációja?* In: Közösségi Értékek Műhelye. 2014. URL:https://egyenlites.blog.hu/2014/03/10/miert_fontos_a_bevandorlok_mediareprezentacioja Letöltési idő:2019.01.02.

²⁵⁹ BERNÁTH Gábor, MESSING Vera: *Vágóképként, csak némában. Romák a magyarországi médiában.* Nemzeti és Etnikai Kisebbségi Hivatal, 1998. p. 7. URL:<http://mek.niif.hu/00100/00144/00144.pdf> Letöltési idő:2020.01.03.

eseményeinek sajtóvisszhangjai támogatást, együttérzést, részvétet tükröztek és a nagyatádi emlékezésekben interjúalanyaim is csak ilyen jellegű híradásokra utaltak:

László, Nagyatád, 1991.: „*A helyi és az országos sajtó szinte csak együttérzéssel beszélt a háborúból érkezőkről és más településeken is komoly segítségnyújtás volt a jellemző.*”

János, Nagyatád, 1991.: „*A média részéről nagyrészt pozitív dolgokra emlékszem, együttérzést, támogatást sugároztak. Naponta cikkeztek a tragédián átesett családokról.*”

Gabriella, Nagyatád, 1991.: „*Naponta olvastuk a tudósításokat, nemcsak a helyi, hanem az országos lapokban is a hozzánk érkezett háborús menekülőkről és az egyéni sorstragédiákat is bemutatta egy-egy újság. Megdöbbenve olvastuk ezeket és nem egy munkatársam könnyezett.*

Somogyi Hírlap, 1991. augusztus 29.: „*Az ősz hajú férfinak elcsuklik a hangja. Láthatóan küszködik a könnyeivel. Egy élet munkája maradt a túloldalon.*”²⁶⁰

Somogyi Hírlap, 1991, december 20.: „*Balatonszemesi küldöttség járt Nagyatádon: karácsonyi ajándékot vittek a menekülttábor lakóinak. Összefogott Szemes lakossága és néhány intézménye, ruhaneműt, játékot, könyvet gyűjtöttek. A felhíváshoz csatlakozott Balatonőszöd, ők mintegy 33 ezer forintot gyűjtöttek össze.*”²⁶¹

Új Dunántúli Napló, 1992. március 25.: „*A fiatalok elsírták magukat, mikor a hercegné (Lady Diana) melljük telepedett az ágyra és természetesen tolmács segítségével sorsukról érdeklődött.*”²⁶²

Népszabadság, 1992. július 3. péntek: „*Kora délután gördült be Nagyatádra a szerelvény 780 menekülttel. Hajnali kettőkor érkezett Magyarországra egy újabb, 360 menekültet szállító vonat. Az utasok kilencedik napja voltak úton és az utolsó négy napban jószerével semmit nem ettek.*”²⁶³

Népszava, 1992. július 03.: „*A Vöröskereszt munkatársai azonnal osztogatni kezdik a segélycsomagokat: konzervet, kenyeret, üdítőitalokat, teát, rengeteg teát. Sebesültek szerencsére nincsenek, csak megtört, fáradt, fénytelen szemű emberek. Csend van, ez a legszörnyűbb. Még az álmukból felkeltett gyerekek is síri csendben vannak, tudják, ami hangos, arra lőnek.*”²⁶⁴

Magyar Nemzet, 1992. július 07: „*Minimum hasadt lelkűnek kell lenni annak, aki érzelmein, gondolatain kívül tudja rekeszteni a vonatba beszupplolt, két bőrönddel, egy batyuval világgá*

²⁶⁰ Horvát menekültek Nagyatádon. In. Somogyi Hírlap, 1991. 08. 29. p. 1.

²⁶¹ Összefogtak a menekültekért. In. Somogyi Hírlap, 1991. 12. 20. 3. p.

²⁶² Lady Diana Magyarországon. In. Új Dunántúli Napló, 1992. 03. 25. p. 2.

²⁶³ Menekülthelyzet a vízumkényszer első napján. In. Népszabadság, 1992. 07. 03. 50. évf., 156. sz. p. 1.

²⁶⁴ Se visszaút, se úti cél. Néma vagonok a fényes pályaudvaron. In. Népszava, 1992. 07. 03. 120. évf. 156. sz.

üzöttek látványát. *A béke szigete, legalábbis ezt mondják a deportáltak az első vöröskeresztesnek a nagyatádi vasútállomáson.*²⁶⁵

A menekülőkről adott képek pozitív vagy negatív tartalma a csoportokra kiosztott társadalmi szereposztást hivatott alátámasztani. A történelmi helyzet okán kialakult, az idegenek irányába mutató bizalmatlanság a vizsgált nagyatádi segítők közösségében, az első napokban ugyan felmerült, de a kétségeket szinte azonnal elnyomta az emberbaráti segíteni akarást. Az interetnikus kapcsolatok a folyamatos, személyes érintkezéseket követően általánossá és tartóssá váltak. A pozitív érzések a helyi populáció többségére kiterjedtek, csökkentve az ellenséges beállítódást. Az alábbi idézeteket a kötetlen beszélgetés során jegyeztem le, a „kimagyarázás” itt tetten érhető volt:

Károly, Nagyatád, 1991.: „*Félretettük a rossz gondolatainkat, végül ők is emberek, habár teljesen mások, mint mi. A segíteni akarásunk nagyobb volt minden rossz gondolatunknál.*”

Júlia, Nagyatád, 1991.: „*Az első hetekben a városiak csak találgattak, hogy mi lesz ennek a vége. Hogy fog ennyi idegen nálunk élni, lesznek e közöttük bűnözők? Aztán meg itt voltak a határőrség meg a rendőrség emberei. Szerencsére.*”

A 2015-ös migránshullám érkezésekor az események tudósításakor mind a sajtóvisszhang, mind a közbeszéd jelentősen megváltozott. A magyar közvélemény ilyen szintű azonossága, mely a bevándorlók befogadásával kapcsolatos elutasítást tükrözte, meglehetősen ritka más, ösztársadalmi kérdések esetében. A média általában véve igencsak felfokozott érzelmeiktől színezett, de negatív hangvételű tudósításokban adott hírt a beérkező idegenek állapotáról, szándékaikról, egy-egy migránszavargásról, a magyar rendőri készenlét szükségességéről, és a védekezés fontosságát sugalló intézkedésekről. A digitális eszközök által közvetített és pszichológiailag gondosan kimunkált tájékoztatások halmaza és az idegenek közvetlen közelsége, megfejelve a média által közvetített tudósításokkal és a menekülőkkel kapcsolatos, általában negatív hírekkel, táptalajául szolgálhatott az idegenellenesség, majd az előítéletesség nagymértékű előre törésének.²⁶⁶

A 2015-ös migránshullámmal kapcsolatos narratívákban egyértelműen felismerhető a média híreinek ismerete:

András, Pinkaminszent, 2015.: „*A híradásokból ismert terrortámadások és a táborokról mutatott képek miatt itt is leginkább szóban jelentkezett a migránsok iránti ellenségesség. Sok*

²⁶⁵ *Quo vadis ?* In. Magyar Nemzet, 1992. július 07. 55. évf. 159. sz. p. 1.

²⁶⁶ LÖWI Ildikó: *Információs hadviselés hatása az idegenellenességre.*

In. Hadtudományi Szemle, 2016. 11. évf. 1. sz. pp. 249-250.

URL: http://epa.oszk.hu/02400/02463/00030/pdf/EPA02463_hadtudomanyi_szemle_2016_01_249-259.pdf

Letöltési idő: 2018.06.21.

szó esett az ide érkezőkről, a TV-ben látottakat is felidéztek. Én is sok rosszat hallottam a jövevényekről az ismerőseimtől.”

Anna, Magyarnádalja, 2015.: „Az ismerőseimet és engem is megdöbbsentettek a Tv-ben látottak. Arra gondoltam, mi lenne, ha az én falumban is ilyen borzasztó dolgok történnének.”

Kati, Mórahalom, 2015.: „Rendszeresen néztük a Tv-t, mert nagyon közel van hozzánk az országhatár és a migránsok csak jöttek, jöttek. Aztán a város főterét is elfoglalta a rengeteg ember. Szörnyű érzéseink voltak.”

Pál, Vasalja, 2015.: „Mi mindent megtettünk, és a tőlünk telhetően segítettünk, nehogy olyan dolgok forduljanak elő, mint amit a Tv-ben láttunk. A munkatársaimmal és a falubeliekkel figyeltük, hogy mi történik a Keleti pályaudvaron.”

Népszabadság, 2015. július 01.: „A segítők kicipelték a pályaudvarról az önkéntesek által összegyűjtött adományokat. Nem akar ezek közül a befogadó állomásokra menni egy sem – mondja halkán egy taxis. Még akik hajlandóak beköltözni, azoknak is akad valakijük, aki pénzt küld Nyugat-Európából, hogy utánuk mehessenek.”²⁶⁷

Népszava, 2015. augusztus 31.: „A kiskunhalasi Gábor Áron laktanyában vették nyilvántartásba a Magyarországra érkező bevándorlókat, akik nehezményezték ujjlenyomataik rögzítését és a megítélésük szerint lassú ügyintézés. Ekkor egyikük eldobott egy követ, mire tömegverekedés tört ki. A Készenléti Rendőrség munkatársai könnygázzal választottak szét a kb. 70 verekedőt.”²⁶⁸

Magyar Nemzet, 2015. július 01.: „Kedd hajnali 6 óráig tartott a debreceni menekülttábor lezárása, melynek környékén zavargás tört ki, és a rendőröknek könnygázzal kellett a dühös tömeget megfékezni. Botokkal és kövekkel ostromolják az érkező kamionokat és autókat a menekültek.”²⁶⁹

A 2015-ös időszakról megkérdezettek állításai szerint a média részéről többnyire nemhogy semleges, hanem egyenesen elutasító, esetenként félelemet generáló hozzáállással lehetett találkozni. A közbeszédben megjelent véleményeket, ötvözve a közvetlenül megtapasztalt észlelésekkel, a bicskei városi sajtó is jól tükrözte.

Bicskei Újság, 2015. július-augusztus: „A menekülttábor eredeti befogadóképessége 462 fő volt, ezzel szemben 2015. június végén 1100 migráns tartózkodott a 12 ezres lakosú városban.

²⁶⁷ *Várják az üzenetet.* In. Népszabadság, 2015. július 01. p. 3.

²⁶⁸ *Nő a feszültség.* In. Népszava, 2015, 08. 01. p. 3.

²⁶⁹ *Zavargás után csönd.* In. Magyar Nemzet, 2015. 07. 01. p. 3.

Igazságtalannak tartjuk, hogy ezek az emberek rajtunk élőködnek, sáskajárás szerűen letarolnak mindent, a boltokba meg nem fizetnek.”²⁷⁰

Bicskei Újság, 2015. szeptember: „*Allóháború alakult ki a bicskei vasútállomáson a menekülők és a rendőri szervek között.*”

Bicskei Újság, 2015. október: „*Megváltozott a menekültek viselkedése: az utóbbi időben már nem segítséget kértek, hanem elkezdtek jogokat, követeléseket megfogalmazni. A türelmünk elfogyott. Október 2-án népszavazással védjük meg városunkat*”.²⁷¹

A második vizsgált időszakban nem volt jellemző a történelmi helyzettel való azonosulás sem az interjú adó kérdezett személyek esetében, sem a média tudósításaiban. A narratívákban jól érzékelhetően feltűnt a média negatív érzelmekkel teli híreinek hatása, amelyek nagymértékben hatottak a vizsgált önkéntesek migránsok iránti attitűdjeire.

Míg az 1990-es évek tudósításaiban az együttérzés, a pozitív érzelmek előcsalogatását segítő tudósítások jelentek meg, addig a 2015-ös év migrációs eseményeire utaló visszaemlékezésekben jellemzően a negatív érzelmek domináltak, melyek alkalmasak voltak az idegenek iránti nyílt ellenségesség felszínre hozására. Mindezek alátámasztják az 1/b alhipotézisben foglaltakat.

5.1.5 ÖSSZEGZÉS

Az empirikus kutatásom eredményei alapján az 1. számú hipotézisben vizsgáltam a kontaktus hipotézis elméletében foglaltak teljesülésének, vagy hiányának esetében az önkéntes segítők idegenek iránti attitűdjeinek alakulását, a befogadási hajlandóságukat és a bevándorlók iránti érzületeik skáláját, azok eltérését a két időszakban.

Az 1990-es évekre emlékező interjúk tartalomelemzéses vizsgálata feltárta, hogy a migrációs szereplők között kialakult az egyenlő státusz, a közös fölérendelt célokért folytatott együttműködés során mindkét fél képessé vált a másik perspektívájának felvételére, a „*mátság*” tudomásul vételére, a kulturközi különbözőségek kölcsönös meg-, és elismerésére. A nagyatádi multikulturális légkörben a támasznyújtás őszinte együttérzésből történt, a segítők munkájának látható hatékonysága motiváló tényezőként épült be attitűdjeikbe.

A nagyatádi önkéntesekkel készült interjúk vizsgálatánál megállapítottam, hogy a bevándorló-befogadó viszonyt az idegenellenes attitűdök erősen mértékletes volta jellemezte, a többségi-kisebbségi kapcsolatot nem terhelte meg fokozott mértékű ellenségesség. Az ingroup

²⁷⁰ *Menekültek Bicskén.* In. Bicskei Újság, 2015. július-augusztus. pp. 1-2.

²⁷¹ A 2016 októberében zajlott városi népszavazás eredménye következményeként a bicskei Befogadó Állomást 2016. december 31-én bezárták. In. Bicskei Újság, 2016. október. pp. 1-2.

szándékait a külső csoportok világképének megismerésére való törekvés jellemezte, mely folyamat jótékony hatásai a helyi önkéntesek attitűdjeit az idegenek iránti pozitív megítélés irányába tolták el, mely az ellenséges érzületek csökkenését vonta maga után.

Az 1. számú hipotézisben feltártam, hogy a kulturközi különbözőségek okán a kontaktus hipotézis feltételei csak részben valósulhattak meg a 2015-ös évben a segítő tevékenység során. Következésképpen a bevándorlók és a segítőik közötti hierarchiában jelentős mértékben nőtt a társadalmi távolság, nem valósult meg a közös fölrendelt célokért való együttműködés. A befogadó-befogadott viszony terheltségéről árulkodtak azok a jellemző érzelmi reakciók, melyek az idegenek elutasításában, és az együttérzés részleges hiányában nyilvánultak meg. Így leszögezhető, hogy a kontaktus hipotézis feltételeinek be nem teljesülése az idegenek iránti bizalmatlanságnak, a bevándorlók történelmi helyzetével való azonosulás hiányának és a karitatív támasznyújtó tevékenységük részbeni visszautasításának köszönhető. A segítőik idegenek iránti attitűdmozdulása a 2015-ös év tapasztalatainak eredményeként negatív irányba fordult.

Gyakran találkoztam olyan szövegrészekkel, amelyekből nyilvánvaló volt számomra a sorok között megbúvó ellenséges érzület, melynek felszínre kerülése az érintett segítők belső feszültségének oldását segítette elő. Megállapítható volt, hogy a disszonáns kulturközi kapcsolatok és a segítő tevékenység kudarcélményeinek hatására a vizsgált személyekben lappangóan jelenlevő ellenséges érzületek nyíltan megjelenő attitűddé változtak. Következtetésem, hogy 2015-ben az atrocitásokkal megterhelt befogadó-bevándorló viszonyt jellemző, és meghatározó vonás a fokozatosan kibontakozó, növekvő mértékű idegenellenesség volt.

A két vizsgált migrációs időszak média visszhangját tanulmányozva megállapítottam, hogy a média befolyásoló ereje és a közhangulatot alakító tényezői a saját empirikus kutatásomban is tetten érhetőek voltak. Az 1990-es évek médiájának pozitív kisugárzású informálási módjai nem voltak hasonlíthatók a 2015-ös év menekülthullámáról szóló felfokozott érzelmekkel telített, szuggesztív és negatív tudósításaihoz.

Az 1. számú hipotézisben feltártakhoz zárásként elmondható, hogy a kontaktus hipotézis elméletében foglalt feltételek teljesülése vagy hiánya kétirányú folyamatot indított el a vizsgált időszakok segítőinek beállítódásában. Míg az 1990-es évek nagyváradi segítői bevándorlók iránti attitűdjeinek a mozdulására a pozitív irányultság volt a jellemző, addig a 2015-ös menekülthullám multikulturalitásában a karitatív tevékenységet végző személyek bevándorlók iránti attitűdjei több tényező együttes kölcsönhatásának köszönhetően, negatív irányba fordultak.

5.2 AZ INTEGRÁLT FENYEGETETTSÉG MEGJELENÉSE ÉS HATÁSA AZ ÖNKÉNTESK IDEGENEK IRÁNTI ATTITÚDJEIBEN

Feltételezem, hogy 2015 után a bevándorlással kapcsolatos attitűdök alakításában az integrált fenyegetettség két faktorának a prioritása volt a meghatározó és azok észlelése erősebben határozta meg a bevándorlással kapcsolatos attitűdöket, mint az 1990-es évekbeli migráció esetében. (2. hipotézis)

A 2. számú hipotézis feltevéseit a 2/a és a 2/b alhipotézisben feltárt összefüggésekkel kívánom bizonyítani, melyekben az integrált fenyegetettség tényezőinek az idegenellenességre gyakorolt együttes hatásait, valamint ezek esetleges attitűdváltoztató folyamatait vizsgálom.

Az idegenektől való félelem a történelem során mélyen beágyazódott az emberek köznapi érzéseibe, magatartásába, és a társadalmi közbeszéd által a „*korszelleme*” is. A megszokottól eltérő társadalmi-kulturális képletek észlelése legalább annyira fontos meghatározói voltak eddig is az ellenséges beállítódásnak, mint a saját csoport értékrendjének és az idegenek csoportnormáinak egymástól távol eső különbözősége. A 2/a alhipotézisben azt vizsgálom, hogy az önkéntesek milyen mértékben tudták kezelni a sajátjuktól eltérő kulturális képleteket az 1990-es években.

5.2.1 AZ ÖNKÉNTES SEGÍTŐK BEVÁNDORLÓK IRÁNTI ATTITÚDJEINEK VIZSGÁLATA AZ 1990-ES ÉVEK MIGRÁCIÓS IDŐSZAKÁBAN

Feltételezem, hogy az 1990-es évekbeli migráció során a soknemzetiségű együttlét etnikai konfliktusok forrásaként jelentkezett, ami látenszen megvolt az együttélés során. Azonban az önkéntes segítők ezeket az ellentéteket többnyire kezelni tudták, így nem váltottak ki általános fenyegetettség érzést. (2/a alhipotézis)

Értekezésemben többszemponútú elemzést végeztem annak kapcsán, hogy a vizsgált minta nagyatádi helyi segítők közösségeiben a veszélyérzet esetlegesen jelentkező tényezőit feltárjam. Ehhez fontosnak tartottam kijelölni olyan sarokpontokat, melyek a bevándorlókat segítő közösségek nézeteinek és beállítódásának feltérképezésekor iránymutatóul szolgálhattak. Ilyen kulsckérdésként merült fel az esetleges lappangó idegenellenesség felszínre kerülése, a kulturközi ellentétek kezelése, a multikulturális térben az akkulturációs folyamatok alakulása, a sajátcsoport orientációjának a fontossága, mint az idegenek iránti attitűdök változását befolyásoló tényezők.

5.2.1.1 A menekülőkről kialakult kép

A nagyatádi sokszínű etnikai együttlét megannyi csoportközi nézeteltérés kiindulópontja lehetett volna, az ide menekülő délszláv háború üldözöttjeinek korábbi sorsa tragikus példák sorával szolgált erre. Egy 2007-ben végzett, a kontaktus hipotézis ellenségességet csökkentő

hatására vonatkozó kérdőíves vizsgálat eredménye arra jutott, hogy a vegyes kulturális környezet nem csökkenti, hanem gyakran erősíti a befogadó közösség idegenellenes attitűdjeit, viszont nagyobb valószínűséggel alakulhatnak ki személyes kapcsolatok az ott élő befogadó-bevándorló csoportok között. A lakóhelyi közelség közvetve csökkentheti a negatív attitűdöket, néhány magyarországi vegyes etnikumú településen végzett vizsgálat ezt igazolta. Ez az interakciós hatás.²⁷²

Nagyatád népességének összlétszáma az 1990-es népszámlálás alapján 14034 fő volt.²⁷³ Etnikai kisebbség elenyésző számban élt ott, viszont a déli határ közelsége miatt élénk kereskedelmi kapcsolatok alakultak ki még a jugoszláviai időkből. Bár az 1990-es években a városka nem számított vegyes etnikumú településnek, a kereskedelmi tevékenységet végző, vagy a rokonait látogató idegen fogalma nem volt ismeretlen a helyiek számára.

Az 1990-es évek elejétől, a délszláv háború elől ide menekülők népcsoportjai megváltoztatták a város etnikai összetételét is. (Az 1990-es évek kezdetétől több ezer menekülő érkezett, többségükben bosnyák muzulmán, de voltak közöttük magyarok, horvátok, szerbek, albánok, macedónok, cigányok is.)²⁷⁴ Nagy (2012) fedte fel, hogy „*a magyar állami szervezet először szembesült egy olyan menekülthullámmal, amely gyors válaszokat és bátor tetteket követelt, szükséghelyzetekkel. Melyeknek már nem lehetett célja a frissen érkezettek minél gyorsabb integrálása a magyar társadalomba.*” (Nagy, 2012. p. 143.)²⁷⁵

Valószínűleg a bevándorolt tömegek jelenléte és a város megszokottól eltérő mindennapi életének a felborulása lehetett annak oka, hogy az önkéntes segítők szavaiban, beállítódásukban a bevándorlók iránt halványan, de határozottan megjelent a lappangó ellenségesség. Ennek bizonyítására szolgáltak az interjú 5. és 6. kérdésére kapott válaszok, melyekkel azt kívántam feltárni, hogy a bevándorlók tömeges jelenlétét miként viselték el az érintett nagyatádi önkéntesek az 1990-es években, és az milyen érzéseket hozott a felszínre bennük.

²⁷² BALASSA Szilvia, KOVÁCS András: *Kontextus és kontaktus. A kontaktus-hipotézis vizsgálata magyarországi vegyes lakosságú településeken.* In: *Alkalmazott Pszichológia.* 2010. 12. évf. 1–2. sz. p. 99.
URL:http://ap.elte.hu/wp-content/uploads/2015/07/APA_2010_1_2_BALASSA_KOVACS.pdf
Letöltési idő:2019.08.30.

²⁷³ *Magyarország településeinek népszámlálási-etnikai adatbázisa.*
URL:http://mtatki.ogyk.hu/nepszamlalas_adatok.php
Letöltési idő:2020.05.08.

²⁷⁴ HORVÁTH Lajos: *Menedékesek Nagyatádon –a befogadók szemével.* In: SIK Endre, TÓTH Judit (szerk.): *Táborlakók, diaszpórák, politikák.* MTA Politikai Tudományok Intézete Nemzetközi Migráció Kutatócsoport Évkönyve. Budapest, 1996. ISSN 1216 027X. p. 30.
URL:https://kisebbssegkutato.tk.mta.hu/uploads/files/olvasoszoba/migracioalt/Taborlakok_diaszporak_politikak.pdf Letöltési idő:2019.12.02.

²⁷⁵ NAGY Boldizsár: *A magyar menekültjog és menekültügy a rendszerváltozástól az Európai Unióba lépésig.* Bp.: Gondolat Kiadó, 2012. ISBN 9789636934248. p. 143.

5. Az Ön tapasztalatai alapján milyen kép alakult ki az idegenekről a személyes környezetében?
6. Hogyan jellemezné a helyi lakosok magatartását ebben az időszakban?

A humanitárius segítők beszámolójából kiderült, hogy a délszláv háború menekülőinek tömeges emberáradata inkább a gyanakvásra épülő, lappangó szorongásos érzelmeket hozta elő.

Károly, Nagyatád, 1991.: „*A következő év nyarán több ezer főt meghaladó muzulmán csoport érkezett. Ez nemcsak a befogadó város lakosságának jelentett nagy meglepetést és okozott nehézségeket, nyomasztók voltak az idegen tömegek.*”

János, Nagyatád, 1991.: „*Bár a lakosság kezdetben erős fenntartással fogadta a menekülők érkezését, mégsem lehetett azt mondani, hogy ellenszenvvel viseltettek irántuk és távozásukat követelték volna. Persze, először gyanakodva néztek rájuk.*”

A nagyatádi önkéntes segítők számos esetben próbálták leplezni mélyen megbúvó érzéseiket. Számos erre utaló kifejezést rejtettek az interjúk, mint: „*aggodalom, nyugtalanság, szorongás, morgolódás, nyomasztó tömeg, stb.* Interjúalanyaimnak – akikben karitatív segítőként nagyobb együttérzés és támogatási készség lakozott az átlagosnál – meg kellett küzdeniük a korábban tanultak szerinti és az újabb megismerésen alapuló tények között feszülő ellentmondásokkal, így a megtapasztalt élményeik hatására némelyekben felszínre tört a lappangó formában megbúvó, de létező ellenséges érzület.

5.2.1.2 A kulturközi különbségek észlelése

A következő interjúbeli kérdéseim feltevésének célja az volt, hogy az 1990-es évek migrációs időszakát vizsgálva, fényt derítsek azokra a kulturközi különbségekre, amelyek magukban hordozhatták az ingroup-outgroup disszonanciákat. Ezeknek a különbségeknek az észlelése számottevően befolyásolhatta a helyi segítségnyújtók bevándorlók iránti beállítódását. A „*látható*” és „*hallható*” különbségek, a vallási eltérések, a szociális és családi hierarchiabéli eltérések, vagyis az esetleges kulturközi konfliktust generáló tényezők megjelenését és azok saját csoportbéli reakcióit a 7., a 8., és a 9. számú interjú kérdéseire adott válaszokban tártam fel:

7. A bevándorló csoportok vallási, kulturális szokásai a mindennapokban milyen módon jelentek meg?
8. A kulturközi különbségek kezelése milyen módon történt?
9. Adódtak-e nézeteltérések, konfliktusok a menekülők és a segítők között?

Az 1990-es évekbeli migrációs időszakban a kulturközi különbségek során a menekülők részéről a muzulmán vallási hagyományok, szokások gyakorlásában is érzékelték az önkéntesek az eltérő kulturális, vallási jellegzetességeket. Ezekben belül is a temetkezési rítusok

szokatlansága, valamint a menekülők fizikai jellemzői, öltözködésük is az „idegenség” jelenlétét erősítette.

Károly, Nagyatád, 1991.: „*Külön imaszobájuk volt, többször is imádkoztak ott naponta. Lábmosó helyiséget építettünk nekik. Külön temetőjük is volt, Botvicának hívták. Furcsa temetkezési szokásaik voltak, szokatlan szertartásokkal.*”

Marika, Nagyatád, 1991.: „*A külön ravatalozóhelyiségben a halottakat nem tudni, milyen folyadékkal, tetőtől talpig bekenték, majd ha nő volt az illető, sötétlila lepelbe, ha férfi volt, még sötétebb színű anyagba tekerték be. Ha hajadon volt, fehér színű öltözetet kapott. A temetésen csak férfiak vehettek részt, akik kelet felé fordulva imádkoztak a ravatal mellett. A magyar temetői munkásokat elküldték.*”

A „hallható” különbségek Nagyatádon nem jelentettek komolyabb gondot, mert a segítők érdeklődéssel fordultak az idegen ajkúak szokásai felé, akár azok nyelvének részleges elsajátítására is hajlottak. E szándék kölcsönös volt, a menekülők részéről is törekvés volt a helyieket megérteni, kommunikálni velük.

László, Nagyatád, 1991.: „*Együtt szüreteltünk, közben megtanítottuk őket a magyar népdalokra, ők meg a saját nyelvükre. Aztán megfőzték a nemzeti ételeiket, meg mi is nekik, közben beszélgettünk kézzel-lábbal, ami sikerült.*”

A szociális különbözőség szintén nem okozott gondot a segítőknek, tiszteletben tartották a menekülők hagyományait.

Júlia, Nagyatád, 1991.: „*A csecsemőket máshogy gondozták, pelenkát nem nagyon használtak, inkább összevágott textilekbe burkolták őket. Segítettük őket a mi szokásainkban használatos eszközökkel, fürdető káddal, babaholmival.*”

A segítők körében Nagyatádon nem kis aggodalomra adott okot a bevándorlók általi betegségek behurcolásának lehetősége, azonban az együttérzésnek köszönhetően az egészségügyi ellátás szükségességéről való véleménykülönbség nem fajult etnikai ellentété. A jótékony munkát végzőkben nem rendült meg a bizalom a magyar egészségügyi intézmények idegenek ellátása vonatkozásában, sőt az együttműködés csak segítette az ellenséges érzések feloldását egy-egy orvosi vizsgálatkor is.

Marika, Nagyatád, 1991.: „*A muszlim nők nem vetkőznek le orvosi vizsgálatoknál, ez nagy gondja volt a magyar egészségügynek. A fiatal fiúk nem akarták alávetni magukat az orvosi ellenőrzésnek. Ki tudja, milyen betegségeket hoztak? Aztán csak-csak rávettük őket a vizsgálatra.*”

Margó, Nagyatád, 1991.: „*Amikor megtudtuk, hogy csak negatív egészségügyi vizsgálat után hagyhatják el a tábor területét, már nem aggódtunk annyira.*”

A segítség hatékonyabbá tételéhez elkerülhetetlen és szükségszerű az idegenek tájékoztatáshoz juttatása, vagyis a helyi szokások, a rend, a normák megismertetése. 1991-ben nem ütközött akadályba a nyelvi különbségek ellenére sem a kommunikáció, mert volt kibocsájtó és volt fogadó közeg.

A bevándorló-befogadó kapcsolat igen jelentős és meghatározó dimenziója az idegenek gazdaságra, illetve a munkaerőpiacra gyakorolt hatása, amely gyakran válhat nézeteltérések forrásává. A nagyatádi multikulturális közegben az erőforrásokat a befogadó csoportok birtokolták, ennek ellenére a gazdasági tevékenységben is a békés egymás mellett élés megteremtésére való több irányú törekvés volt tapasztalható.

Károly, Nagyatád, 1991.: „*A bevándorlók dolgozni akartak, igaz, munkavállalási engedélyt nem kaptak, de a városban jól jött a dolgos kéz, nekik pedig a fizetség.*”

János, Nagyatád, 1991.: „*Sok vállalkozó jelentkezett a táborba, munkásokért, ha segédmunkára volt szükség, pl. a laktanyában történő szükséges javításokra vagy átalakításra.*”

5.2.1.3 A disszonanciák kezelése, az idegenellenes attitűdök változása

A kulturközi disszonanciákat, melyek a soknemzetiségű etnikai együttlét forrásaként jelentkezhetnek, a migrációs szereplők kölcsönös akarattal és toleranciával többnyire kezelni tudták, azok jobbra feloldódtak, vagy megmaradtak a keletkezésük lokális szintjén, nem szélesedtek etnikai identitáskonfliktussá, és nem fenyegették a társadalmi lét egyéb szféráit.

A rendszeres érintkezések, kapcsolatok és azok tapasztalatai alapján a nagyatádi interjúalanyaimban a saját korábbi beállítódásukkal szembeni megküzdési stratégiájuk kedvező fordulatot vett, és a kezdetben lappangó ellenséges attitűdjeik a többéves együttélés alatt csaknem eltűntek. Megtörtént a bevándorlók elfogadása, és az idegenek kedvező irányba fordult megítélése nem terhelte meg a kisebbség-többség viszonyát. Ha felmerültek is esetleges nézeteltérések, azokat türelemmel és megértéssel tudták kezelni.

Marika, Nagyatád, 1991.: „*A történelem és a háborúk során hozzánk vetődtek, kiszolgáltatottan, csalódottan, de be tudtak illeszkedni közénk.*”

László, Nagyatád, 1991.: „*Nem kellett itt magyarázni az okokat, hogy a politika vagy a történelem alakította így ezeknek az embereknek a sorsát. Átéreztük a helyzetüket, elfogadtuk őket és örültünk, hogy a mi sorsunk nem a földönfutás.*”

A nagyatádi több nemzetiségű közegben az idegenek elutasításának mértéke gyakorlatilag nem volt észlelhető, ugyanakkor az 1990-es években mért országos reprezentatív kutatások szerint az 1992-től mért idegenellenesség arányszámai lassan, de biztosan felfelé mozdultak. Az 1992-es évben mért ellenségesség 15%-ról 1993-ra 20%-ra emelkedett, majd tovább növekedett

31%-ra és 1995-ben tetőzött 40%-on. Ebben az időszakban a magyarok több mint egyharmada nyíltan elutasított minden idegent,²⁷⁶ de a nagyatádi önkéntes segítők attitűdjei mást mutattak. Az 1990-es évek migrációs időszakának disszonáns felhangokat hallató társadalmi közhangulatában figyelemre méltónak ítélem a nagyatádi többnemzetiségű közegben, a különböző etnikai identitású közösségek egyesített akaratából történt, békés egymás mellett élését.

Nagyatád esetében a bevándorlás évei alatt az együttélés során megindult az akkulturáció, és a korábban megismert Berry-féle modellek közül az integrálódás stratégiája volt a jellemző. Egy ilyen folyamat az eredeti kulturális minták mélyebb rétegeiben is változtatásokat indíthatott útjára, melyek végeredményeként a befogadó-befogadott viszonyban átformálódtak az idegenek iránti attitűdök, és a többségi-kisebbségi viszonyt az egymás kultúrájának és azok különbözőségeinek elfogadása és kölcsönös tiszteletben tartása jellemezte.

A migrációs szereplők viszonyát nem terhelte meg az idegen identitás és kulturális szokások saját csoportjától eltérő volta, az esetlegesen kialakult atrocitások nem eszkalálódtak nagyobb méretűvé. A kulturális-, vallási különbségek kölcsönös elfogadása eredményeként egy új multikulturális mintázat alakult ki, melynek lényege a különböző etnokulturális identitással rendelkező csoportok együttes akaratából létrejövő közös életvitel vállalása volt.

Az idegenellenes attitűdök alakulásának vizsgálatában a saját csoportorientációra és a csoportnormákhoz fűződő lojalitásra utal az „ingroup” (saját csoport), „outgroup” (kívülálló csoportja) viszonyrendszerének a megjelenése az interjúkban. Az „ingroup” viszonyrendszerre vonatkoztatva az interjúk során kétfajta attitűd körvonalazódott. A nagyatádi önkéntesek nagymértékben elvonatkoztattak az általában előítéletes, a társadalmi közhangulatban felbukkanó idegenek iránti ellenséges megnyilvánulásoktól. Az ilyen típusú narratívákban jellemző az egyes szám, első személyű, és a többes szám első személyű névmás, az „én” és a „mi” gyakori használata, amely többnyire egy pozitívabb attitűd kifejezője, és a használójának lényegesen nagyobb mértékű empátikusabb hozzáállását tükrözi a migrációs helyzet problémái iránt.

Károly, Nagyatád, 1991: „*Én egy felejthetetlen hőskorként éltem meg azokat az eseményeket, azóta is jószívvel emlékszem azokra az időkre. Kivételes időszak volt az életemben.*”

²⁷⁶SIK Endre: *Csúcsot döntött az idegenellenesség, és elfogyott az idegenbarátság*. In. u. o
URL: http://old.tarki.hu/hu/news/2016/kitekint/20160404_idegen.html
Letöltési idő: 2019.12.11.

Júlia, Nagyatád, 1991.: „*Azt az időt nem lehetett elfelejteni. Nem volt kérdés, hogy segíteni kell, és akiknek szóltam, mindegyikük jött. Jó kis közösségünk volt, mi nem vártunk elismerésre vagy pénzjutalomra. Szívből segítettünk.*”

A szakirodalomra utalva, az „*én-mi*” és az „*ők*” olyan identitásképző különbségtétel, mely a körülöttünk lévő világ dolgainak rendezőelve, meghatározza kategóriaalkotásunkat, és tudásunk konstrukciós folyamatait is.²⁷⁷ Az „*ingroup-outgroup*” közötti különbözőség nem jár minden esetben a feszültség generálódásával, azonban többnyire igaz, hogy a csoportok egymáshoz való viszonya sokkal több esetben inkább különbségtevő, mint egymást támogató. Konklúzióként leszögezhető azonban, hogy az 1990-es évek migrációs időszakában a bevándorlók és a befogadók kapcsolataiban megjelenő megértés és együttérzés vezetett ahhoz a többé-kevésbé kiegyensúlyozott multikulturális közhangulathoz, amelyben a nagyatádi Átmeneti Szálláshely tevékenységét segítő önkéntes személyek sem fenyegetettséget, sem veszélyérzetet nem éltek át a bevándorlókkal való több éves együttlét során, ahogy a 2/a alhipotézisben feltártak alátámasztották mindezeket.

5.2.2 AZ ÖNKÉNTES SEGÍTŐK BEVÁNDORLÓK IRÁNTI ATTITÚDJEINEK VIZSGÁLATA A 2015-ÖS MIGRÁCIÓ IDŐSZAKÁBAN

A TÁRKI Omnibusz reprezentatív kutatási adatai szerint a rendszerváltozástól mért idegenellenesség hullámzó arányokat mutatott. 2014-re azonban elérte a 41%-os mutatót, vagyis a kérdezettek (1000 fő) több mint négytizede nyíltan elutasította az idegeneket. Ez az arány 2016-ra 53%-ra emelkedett, így a kérdezetteknek már jóval több, mint a fele képviselt idegenekkel szembeni ellenséges beállítódást.²⁷⁸

A szakirodalom adatait alapul véve valószínűsítettem, hogy ahol gyakoribb az etnikumok közötti kapcsolatok száma, ott nagyobb eséllyel következtek be összeütközések, és a nézeteltérések véleményformálónak váltak.²⁷⁹

²⁷⁷ BARNÓCZKY Anita: *Különítés, különülés, különállás – az előítélet és identitásképzés egyes kérdéseinek megjelenése a cigány gyermekek hitoktatásában.* In. Sárospataki Füzetek, 2013.17. évf. 4. sz. p. 4.

URL: http://srta.hu/wp-content/uploads/2015/08/abarnoczki_sf1304-11.pdf

Letöltési idő: 2018.07.12.

²⁷⁸ SIK Endre, SIMONOVITS Bori, SZEITL Blanka: *Az idegenellenesség alakulása és a bevándorlással kapcsolatos félelmek Magyarországon és a visegrádi országokban.* In. Régió, 2016. 24. évf. 2. sz. p. 83.

URL: https://regio.tk.mta.hu/index.php/regio/article/view/114/pdf_95

Letöltési idő: 2020.01.12.

²⁷⁹ DENCŐ Blanka, SIK Endre: *Adalékok az előítéletesség mértékének és okainak megismeréséhez a mai Magyarországon.* In. Educatio, 2007. 16. évf.1. sz. p.62.

URL: http://folyoiratok.ofi.hu/sites/default/files/article_attachments/dencsob_sike_0701.pdf

Letöltési idő: 2019.02.24.

A 2015-ös év folyamán közel 400 ezer²⁸⁰ vándor haladt át az országon, így az interetnikus kapcsolatok száma óhatatlanul megnövekedhetett. Kérdésként merült fel bennem, hogy a saját kutatásomban kérdezett önkéntesek véleménye változott-e a 2015-ös nagy menekülthullám után, és ha igen, az országosan mért eredményekhez viszonyítva milyen mértékben és minőségben.

A 2/b alhipotézisben az interjú kérdeztjeinek visszajelzéseiből arra vártam választ, hogy a 2015-ös menekülthullám milyen jellegű és milyen mértékű fenyegetettség érzetet váltott ki a segítőkben, valamint ennek esetleges észlelése attitűdmozdító hatással bírt-e a beállítódásukban. Mindezek vajon mennyiben különböztek a '90-es évek délszláv menekülthulláma során érzett szorongás, és aggodalom sajátosságaitól, valamint az akkori konfliktuskezelés kimenetelétől.

Úgy vélem, hogy a 2015-ös migrációs időszak konfliktusai túlléptek a kulturális és vallási különbözőség mezőjéről, a feltörő integrált fenyegetettség érzése felülírta az egyéb –, idegenellenességet kiváltó – faktorokat és a veszély érzülete előmozdította a vizsgált minta idegenellenes attitűdjei mértékének növekedését. (2/b alhipotézis)

5.2.2.1 Az idegenség dimenzióinak megjelenése

Az idegenek „*mátságát*” egy többé-kevésbé homogén kultúrában felnőtt ember rendszerint észreveszi és tényként konstatálja. A különbözőségek érzékelése terén az első lépés alighanem annak az azonosítása, hogy egy közösségen belül kik azonosak, kik és miben különböznek, állítja a szakirodalom.²⁸¹

Ezért az 1990-es évekbeli és a 2015-ös idősakra vonatkozó interjúkban elhangzó, az esetlegesen felmerülő kulturális ellentéteket generáló tényezőket foglaltam táblázatba. A vizsgálódásom centrumába a konfliktuskeltő tényezők interjúkban elhangzott említésének gyakoriságát állítottam.

²⁸⁰ *Táblák (STADAT):2014, 2015, 2016.* Központi Statisztikai Hivatal
URL:http://www.ksh.hu/docs/hun/xstadat/xstadat_evkozi/e_wnvn001.html
Letöltési idő:2019.01.22.

²⁸¹ GULYÁS Éva: *A migráció és az idegenellenesség fokozatai – egy xenofóbia-skála lehetősége.*
In. Acta Humana, 2016. 4.sz. pp. 33-41.
URL: https://folyoiratok.uni-nke.hu/document/nkeszolgaltato-uni-nke-hu/04_Acta_Humana_2016_4_Gulyas_E.pdf
Letöltési idő:2020.01.17.

17. számú táblázat: A két vizsgált időszak konfliktuskeltő tényezőinek említése, abszolút gyakoriság szerint

Sz.	Kulturközi konfliktuskeltő tényezők	1991	2015
1.	látható idegenség (fizikai különbözőség)	6	4
2.	hallható idegenség (nyelvi különbözőség)	5	16
3.	szociális különbségek (egészségügyi)	11	18
4.	vallási különbségek (muszlim, ortodox, keresztény)	18	0
5.	családi hierarchia különbségei	0	12
6.	egyéb (információ jellegű közlés)	25	8

Forrás: saját kutatás

A kulturális különbözőség tényezőinek felsorolása mellett az „*egyéb*” kategória csak az információ-közlő jellegű kijelentésekre utalt. 1991-ben az információ jellegű közlések említése (25 alkalom) mellett a vallási idegenség észlelése csúcsosodott ki (18 alkalom).

A szociális-egészségügyi kulturális eltéréseket 11 alkalommal említették a nagyatádi segítők, viszont úgy tűnt, hogy a kérdezetteknel 2015-re a kulturális összeütközések meghatározó tényezőivé váltak az idegenek szociális szokásai (18 alkalom). A hallható idegenségből fakadó kommunikációs tehetetlenség említésének száma az interjúkban több mint háromszorosára emelkedett az 1991-ben tapasztaltakhoz képest, vagyis 2015-ben a kérdezett segítők jóval kevesebb fogadó közeget észleltek, ha kommunikálni akartak az idegenekkel.

Pál, Vasalja, 2015:., *Angolul tudók voltak a faluban, kérdezték a vonulókat, honnan jöttek. Azok oda sem figyeltek, csak a saját nyelvükön és csak egymással beszéltek.*”

A menekülők részéről a tájékoztatásuk igénylése fel sem merült. Az információk iránti közömbösség hátterében az a feltevés is meghúzódhatott, hogy a bevándorlók tranzitországgként kezelték hazánkat, ahol nem volt érdemes időt és energiát fecsérelni az esetleges nyelvi megértésre, vagy az itt tartózkodás idejére a befogadók által képviselt normák és értékek megismerésére. A befogadók oldaláról pedig a fent említett okokból energiájuk pazarlásának tűnhetett a segítő tevékenységük adott szintről való felemelése.

Az alábbi szövegek azokat a kulturális különbözőségekből fakadó érzelmi reakciókat tárták fel, amely során az önkéntes segítség legkevesebb formájára sem volt befogadó igény a 2015-ös menekülők részéről.

Erzsébet, Vasalja, 2015:., *A más szokások, az értetlenség, de maga az idegenek látványa is idegesítő volt. Szívesen segítettünk volna, játékokat és édességet vittünk a gyerekeknek, de nem fogadták el.*”

Andrea, Bicske, 2015: „*Haszontalannak és tehetetlennek éreztük magunkat, mert visszautasították a jószándékunkat. Tulajdonképpen miért is vannak itt ezek az emberek, kérdezték sokan, és joggal.*”

A „látható” idegenség említése nem érte el az előbbi tényezők gyakoriságát, ennek oka feltehetően az volt, hogy az 1990-es évek határ menti településeinek kölcsönös kereskedelmi tevékenységében a volt jugoszláviai népcsoportok gyakran megfordultak. Ugyanakkor a 2015-ös migránshullám menekülőinek fizikai különbözőségei nyilvánvalók voltak, mivel az ekkor érkezett menekülők többsége arab etnikumú volt. Érdekesség, hogy a vallási különbözőség nem jelent meg fajsúlyosan az interjúkban, mint a konfliktust generáló tényező.²⁸²

A migrációs vándorlás során hozzánk érkező nagyobb embertömeg lehetséges egészségügyi problémái miatti félelem az intézményesített szabályozások során csak részben oszlott el az önkéntesekben, és kimerítette az integrált fenyegetettség érzésének realiztikus jellegű észlelését, a betegségek esetleges behurcolásának okán. Amíg Nagyatádon az egészségügyi szűrések után a helyi segítők kétségei megszűnőben voltak, addig a 2015-ös eseményekre emlékező, interjút adó segítők körében nőtt a szorongás a vándorok részére javasolt egészségügyi intézkedések megtagadása miatt.

Andrea, Bicske, 2015: „*A táborban élő migránsok közül a bicskei állomás bezárásáig összesen csak 166-an adtak ujjlenyomatot és az egészségügyi vizsgálatokra is csak erős meggyőzés után voltak hajlandók, akkor sem mindenki. A menekülőket igyekeztünk soron kívül vizsgálni, ez visszatetszést szült a helyiek között.*”

A saját csoporttól eltérő családmodellek voltának észlelése, mint a kulturális különbözőségek esetleges összeütközést generáló harmadik tényezője, ugyancsak felmerült, és a bevándoroltak családi hierarchiájának és a saját csoporttól eltérő értékrendjének szokatlansága, annak említése 2015-ben 1991-hez képest megsokszorozódott.²⁸³ Interjúalanyaim megdöbbenésüknek adtak hangot a saját kultúrájuktól eltérő, muszlim férfi-nő kapcsolat láttán, és ugyancsak szokatlan

²⁸² Megjegyzendő, a döntő többség rövid itt tartózkodása következtében a vallásgyakorlás nem volt szembeötlő, a vallás különböző elemeinek megfigyelésére kevés mód nyílt.

²⁸³ Párhuzamot vonva a nők családban betöltött szerepéről, az iszlám és a keresztény kultúrkörben teljesen különböző a családi szerkezet. Az iszlámvallásban a nők alárendelt viszonya természetes, a családfelelő kötelezettsége, hogy eltartsa őket és gyermekeiket. Ezzel szemben Nyugat-Európában a hagyományos családmodell eddig élesen elkülönülő férfi-női szerepei kezdenek egyre inkább elmosódni és az apák családon belül betöltött szerepét egyre inkább az időserű élethelyzet határozza meg.

MURINKÓ Livia: *Gyermekgondozási munkamegosztás és a nemi szerepek megítélése.*

In. SPÉDER Zsolt (szerk.): *A család vonzásában.* Demográfus Könyvtár, 2014. 2. sz. p. 182.

URL: <http://www.demografia.hu/kiadvanyokonline/index.php/demografuskonyvtar/issue/view/535>

Letöltési idő:2020.01.12.

volt számukra megismerni a muszlim házasságok eltérő formáját, a többnejűséget, a gyermekek családban betöltött szerepének a saját kultúrájukban megszokottól eltérő voltát.

András, Pinkamindszent, 2015:., *A családfő nem engedte asszonyainak a velünk való beszélgetést. Nem engedte, hogy elvegyék a kezüinkből az ételt és italt. Nem engedték őket beszélni, ha kérdeztünk valamit. A gyerekek sírtak, mi meg nem tudtunk segíteni, mert a családfő nem engedte meg.*”

Erzsébet, Vasalja, 2015:., *Hívtuk őket, hogy fogadjanak el legalább egy kis gyümölcsöt, de meg sem moccantak. Az apa nemet intett a fejével, a gyerekek gyümölcs nélkül maradtak. Úgy gondolom, ez túlzás volt.*”

5.2.2.2 A kulturális különbözőségek, ellentétek kezelése

A kulturális–, vallási különbözőségek kezelése eltérő igényeket generált a 2015 után érkező, túlnyomó részben arab migráns csoportok esetében, mint a nagyatádi délszláv háború elől menekülők vonatkozásában. A balkáni csoportok a volt Jugoszlávia, tehát Európa területéről érkeztek, nacionalista eszmék fellángolása által (is) okozott háborús helyzetekből.

A nagyrész boszniai muzulmánok alkotta, több tízezres balkáni muszlim közösségek jellemzője volt, hogy eredetüket tekintve hosszú évszázadokra visszamenőleg közös múlttal rendelkeztek az itt élő szomszédos keresztény népekkel. A megszálló nagy birodalmak (oszmán, osztrák) gyengülése után előtérbe került a délszláv együttélést szorgalmazó, ún. „jugoszláv eszmeiség,”²⁸⁴ mely jótékonyan ellepte (tiltotta) a területén élő etnikumok egymás iránti, esetleges disszonáns megnyilvánulásait. A szomszédi viszonyból kifolyólag ezek a népcsoportok nem számítottak ismeretlennek a déli határunkon.

Az arab országokból érkező bevándorlók vallásukat tekintve többségében muzulmánok voltak ugyan (akárcsak a bosnyákok), de ebben az esetben egyrészt a földrajzi távolság, másrészt az általuk képviselt (világvallás szerinti) világfelfogásról alkotott ideológiai különbözőség nemcsak érzékelhető, de az idegenség összes ismérvét magában hordozó volt.

Ugyancsak kulturális összeütközés okozója lehetett az a szociológusok által familizmusnak nevezett felfogás, amely a saját családi, vérségi kötelekeket minden más társadalmi kötelezettség fölé helyezi, más közösségek iránt viszont bizalmatlan vagy ellenséges. Az arab (és sok más muszlim) társadalom alapvetően familiáris, állítja Körmeny (2016).²⁸⁵

²⁸⁴ ROSTOVÁNYI Zsolt: *Európai (euro-) iszlám vagy iszlám Európában.*

In. ROSTOVÁNYI Zsolt (szerk.): *Az iszlám Európában. Az európai muszlim közösségek differenciáltsága.*

In. Bp.: Aula Kiadó, 2010. p.139.

URL:<http://docplayer.hu/4842326-Az-europai-muszlim-kozossegek-differencialtsaga.html>

Letöltési idő:2020.01.12.

²⁸⁵ KÖRMENDY Lajos: *Váratlan találkozás: Európa és az iszlám.* In. Valóság, 2016. november. p. 17.

Ezek okán a 2015-ben beözönlő tömeg ismeretlen és félelmetes idegensége és a kulturális eltérések, familizmusból fakadó ellentétek észlelése nagy kihívásként jelentkezett az önkéntes tevékenységet végzőknél.

Utalva a szakirodalomra, az önkéntesség olyan társadalmi cselekvés, amelynek megjelenését, minőségét egy adott társadalomban, nagyban befolyásolják a történelmi helyzetek, a kultúra, a politika, az állam és a civil társadalom feladatairól vallott nézetek.²⁸⁶ Az önkéntesség együtt járt egy nagyobb fokú társadalmi érzékenységgel, a hátrányos helyzetű, jelen esetben a háborús helyzetből menekülő, életüket mentő idegen csoportokkal szembeni nagyobb felelősségvállalással is. Az önkéntesek cselekvését mindkét vizsgált időszakban elsősorban egy nagy horderőjűvé vált társadalmi ügy, a migráció inspirálta, de mint az interjúkból kiviláglott, a saját csoport melletti elköteleződés is befolyással volt a motiváltságukra.

Az önkéntes munka vonatkozásában az általános tapasztalatot alátámasztja az a tény, hogy a jótékony és önzetlen segítség erőteljesen egy értékrendszer, norma-és hitrendszer alapján, belülről vezérelt cselekvés. A vizsgált önkéntesek bevándorlók iránti attitűdjeinek alakulásában a legfontosabb háttér-motivációjuk, a meggyőződésükből fakadó empatikus segítség melletti elköteleződés volt. Azonban a felfokozott társadalmi közhangulat, a nem önkéntes csoportok másképp gondolkodásának, és eltérő csoportnormáinak ismerete²⁸⁷ valamint a saját tapasztalataik során megélt disszonáns élmények megakadályozták 2015-ben egy új, multikulturális mintázat kialakulását, és a menekülők helyzetébe történő beleélés hiányát eredményezték. A 2015-ös évben tevékenyen segítők emberbaráti együttérzésének hátrább szorulását még a jótékony segítség nemes gesztusainak öröme is csak valamelyest tudta ellensúlyozni.

A kulturális különbözőségek találkozásakor nem hagyható figyelmen kívül az akkulturációs folyamat megindulásának a lehetősége sem. Ez a folyamat a magyarázata azoknak a változásoknak, melyek több, kulturálisan különböző csoport huzamosabb ideig való együttélésekor indulhatnak el. A folyamat két módon fejtheti ki hatását: vagy megindulhat, vagy teljesen elsorvadhat a kultúrák párbeszéde.

URL:http://epa.oszk.hu/02900/02924/00047/pdf/EPA02924_valosag_2016_11_001-028.pdf

Letöltési idő:2019.12.21.

²⁸⁶ BARTAL Anna Mária, KMETTY Zoltán: *A magyar önkéntesek motivációi – a Magyar Önkéntes Motivációs Kérdőív sztenderdizálásának eredményei alapján*. In. Civil Szemle, 2012. 4. sz. pp. 21-28.

URL:http://www.civilszemle.hu/downloads/Civil_Szemle_2011_4_web.pdf

Letöltési idő:2019.12.23.

²⁸⁷ SIK Endre: *Csúcsot döntött az idegenellenesség, és elfogyott az idegenbarátság*. In. u. o.

URL:http://old.tarki.hu/hu/news/2016/kitekint/20160404_idegen.html

Letöltési idő: 2020.01.14.

A korábbiakban ismertetett, Berry (1997) által felvázolt akkulturációs formák alapján az 1990-es évek vándorainak jellemző beilleszkedési stratégiája az integráció volt, tanúbizonyságát adva annak a pozitív irányú folyamatnak, amikor két különböző kultúra képes egymás mellett élni úgy, hogy sem a befogadók, sem a bevándorlók nem szenvednek el identitásvesztést és a saját kultúrájuk megtartása mellett a másik eltérő sajátosságait is tiszteletben tartják.

A 2015-ös menekülthullám tapasztalatairól szóló interjúkban nyoma sincs sem integrációs, sem asszimilációs jelenségeknek, még ott sem, ahol a migránsok, átvonulásukat megszakítva huzamosabb ideig, kényszerből éltek a táborokban. Az akkulturalizáció formái közül a bevándorlókra inkább a szeparáció, a társadalmi közhangulatra pedig a fokozódó mértékű idegenellenesség következményeként az idegen etnikumok kirekesztése volt a jellemző.

A 2015-ös év migránsaira mind egyéni, mind csoportszinten a saját kultúrájuknak a megőrzésére való törekvés, ezzel egyidejűleg pedig a befogadó kultúrával és képviselőivel történő érintkezés mellőzése volt a jellemző magatartás. A bevándorlók akkulturációs stratégiáinak választása tehát egyfajta tradicionalizmusról árulkodott, melyben nagy szerepet játszott a muzulmán familiaritás. A felfokozott közhangulatban az önkéntesek empatikus segítségnyújtása azonban sokat tompított környezetük idegenekhez való ellenséges hozzáállásán.

András, Vasalja, 2015:., *Szóba került a menekültügyi hatóság részéről egy ideiglenes tábor felépítése itt a falunkban. A tábor létesítése ellen a lakosság tiltakozott, de a más intézményekben való elhelyezés szükségességét beláttattuk velük. A Községi Házat rendeztük be átmeneti szállásnak, mert a helyi iskolát és a templomot féltette a lakosság.*”

Andrea, Bicske, 2015:., *A lakosságból szép számmal tiltakoztak a működő befogadó tábor ellen. Hiába magyaráztuk nekik, hogy a rendészeti szervek és az önkéntes civil segítők felügyelik a várost. Csoportok alakultak és egyöntetűen írták alá a tiltakozó leveleiket.*”

2015 után a befogadó közösségek saját kulturális mintái nem szolgáltak példaként az idegeneknek, ennek okán a segítők idegenek iránti attitűdjeinek mélyebb rétegeiben változások indulhattak el, de eltérő jelleggel, mint Nagyatádon. A másfajta viszonyulási módra jellemző a többes szám első személyű névmás gyakori használata, a „mi”. Ez a fajta szóhasználat tükrözi a csoporthoz tartozást, a lojalitást a közösséghez, az alapsokaság normarendszeréhez igazodást,

de meghúzza a határokat a külső csoport esetleges integrációs törekvéseivel szemben is.²⁸⁸

A véleményekből kiviláglik a többségi kultúra iránti elkötelezettség és az identitáskonfliktusok jelenléte, mivel ez a névmás a szövegekörnyezetben a második vizsgált menekülthullám vonatkozásában főleg a negatív tartalmú események kapcsán fordult elő.

Erzsébet, Vasalja, 2015.: „*Egy emberként lélegeztünk fel, de jó, hogy elmentek! Mi örömmel vállaltuk ezt a munkát, de azért arra nem számítottunk, ami várt ránk.*”

Mária, Pinkamindszent, 2015.: „*Próbáltuk megérteni ezeket az idegen embereket, de a mi viselkedésünket, úgy látszik, hogy ők nem akarták megérteni. A mi összetartó közösségünket, és segítő munkánkat a falu lakói nagyon megbecsülték, ellentétben a menekültekkel.*”

Interjúalanyaim beszámolóí alapján sarkalatos pontnak számítottak azok a cselekedetek, amelyek által az egyén bizonyította a csoport által elvárt lojalitását. A saját csoportnormához igazodó magatartásforma kívánalma adódhatott az identitáskonfliktusok során közösen megélt nézeteltérések észleléséből, és/vagy a többségi kultúra iránti elköteleződésből. A tevékenység telve volt akadályokkal: idegen identitású, kommunikációra csak korlátozottan képes (és hajlandó) tömeg kezelése, az idegen kultúrkör szokásaival való szembesülés, az ebből adódó ellentétek, a felkínált segítség elutasítása, az emberbaráti cselekedetek szükségességébe vetett hit megkérdőjelezése.

A segítő tevékenységet tekinthetjük akár olyan vízvonalzó tényezőnek is, mely képes volt az idegenek iránti attitűdökben bármelyik irányban elmozdulást létrehozni és maga a segítség ténye hatást gyakorolni az önkéntesek beállítódásának minőségére és mértékére. Az emberbaráti cselekmények végzése közben megélnékülő, a saját csoporton belül felépülő intenzív személyközi kapcsolatok, az egyező közösségi akarat azonban mind egy ponton találkoztak: az idegenek általi fenyegetettség észlelésében.

5.2.2.3 A személyes kapcsolatok hatása

A következőkben azt vizsgáltam meg, hogy a menekülőkkel való közvetlen személyes kapcsolat hogyan hatott azok megítélésére az önkéntesek gondolkodásmódjában, oldotta-e az idegenekkel szembeni, beidegződött ellenérzéseket, avagy más fejleményt eredményezett.

Az 1. számú hipotézis igazolása során bizonyítást nyert, hogy az 1990-es évek nagyatádi multikulturális közegében a személyes kontaktusok létrejöttkor enyhültek az idegenséggel kapcsolatosan felmerülő disszonanciák, ugyanis a személyes ismeretség a társadalmi tőke egyik

²⁸⁸ ²⁸⁸ BINDORFFER Györgyi: *Sztereotipizáció az interetnikus kapcsolatokban*. In. BAKÓ Boglárka, PAPP Richárd, SZARKA László (szerk.): *Mindennapi előítéletek. Társadalmi távolságok és etnikai sztereotípiák*. MTA Etnikai - Nemzeti Kisebbségkutató Intézet Évkönyve 5. Bp.: Balassi Kiadó, 2006. p. 9.

formáját jelentette, és egy tágabb kapcsolathálózatba való beilleszkedést tett lehetővé. A tágabb hálózatok léte befolyásolta az ismeretek, erőforrások elérhetőségét: egyrészt maga az interetnikus kapcsolat is jelenthetett erőforrást mindkét migrációs félnek (pl. segítséget, támaszt), másrészt a kapcsolat által közvetített erőforrások (pl. társadalmi pozíció, státus) is hozzáférhetővé váltak.

A 18. számú táblázatban a kérdőív 3. számú kérdésére kapott válaszok alapján azt vizsgáltam, hogy a megkérdezettek idegenekkel való személyes kapcsolatai hogyan alakultak a 2014-es valamint a 2016-os felméréskor.

18. számú táblázat: Volt-e, vagy van-e személyes ismeretsége, kapcsolata a felsorolt népcsoportok tagjai közül? A kérdésre „igen volt/van” választ adók aránya²⁸⁹(%)

Sz.	Népcsoportok	2014	2016
1.	törökök	81	83
2.	ukránok	46	42
3.	afrikaiak	62	66
4.	délszlávok	71	78
5.	kínaiak	93	92
6.	arabok	18	73

Forrás: saját kutatás

A sorból kiemelkedő, kínai és török etnikum tagjaival való személyes kapcsolatok magas száma nem a két menekülthullámmal magyarázható, azok döntően a mindennapi élet során születtek. A többi népcsoport esetében – egy kivétellel – az ismeretségek száma jelentősen nem módosult, azok nagy része a 2014 előtti időszak emberbaráti munkája során született.

Amit viszont a 2015-ös menekülthullám megjelenése magyarázhat, az a szembeötlő személyes kapcsolatváltozás, mely az arab népeknél jelentkezett. Mivel az érkezők jelentős hányada arab etnikumú volt, így a segítők tevékenysége alapvetően az ő ellátásukat szolgálta.

Amennyiben a személyes kapcsolat negatív tapasztalattal járt, ekkor az idegenellenes társadalmi közeget befolyásoló hatás nagyobb erővel bírhatott. Ezt jelezte a TÁRKI Omnibusz kutatása, mely szerint az idegenellenesség 2016 első hónapjaira drasztikusan megemelkedett a korábbiakhoz képest, vagyis a kérdezettek több mint a fele a bevándorlók elutasítása mellett foglalt állást. (2014-ben 39%, 2016-ra 53%).²⁹⁰

²⁸⁹ Valamennyi válaszolónak – a kínai és török etnikumon kívül is – volt kapcsolata egy vagy több népcsoport tagjával.

²⁹⁰ SIK Endre: *Csúcsot döntött az idegenellenesség, és elfogyott az idegenbarátság*. In. u. o.

URL:http://old.tarki.hu/hu/news/2016/kitekint/20160404_idegen.html Letöltési idő: 2020.01.14.

A pozitív találkozások jótékony hatásának beépüléséhez az ehhez szükséges optimális feltételek megteremtése ott jelenthette a legnagyobb nehézséget, ahol a társadalmi közhangulat és a saját csoportnormák szoros, behatárolt korlátai ellentétes irányba hatottak. A vizsgált önkéntesek véleménye azonban – az önkéntes humanitárius szolgálat vállalása miatt – vélhetőleg nem idomult teljes mértékben az általános közhangulatra jellemző idegenek iránti attitűdökhöz. Ennek feltárására kérdőíves felméréssel megvizsgáltam, hogy a kérdezett önkéntesek véleményklímájának alakulására a 2015-ös nagy menekülthullám után hogyan hatott a hétköznapi valósággá váló, bevándorlókkal való törődés, ahol óhatatlanul létrejöttek eltérő intenzitású személyes kapcsolatok.

A kérdezettek véleményváltozásának megismerésére a kérdőív 16. kérdésére adott válaszokat vizsgáltam meg. Megjegyzendő, hogy 16. számú kérdést a 2016-os évi lekérdezéskor tettem bele pótkérdésként a kérdőívbe, így a 19. számú táblázat adatai csak a 2015 után kialakult véleményekről szolgáltatnak információkat.

19. számú táblázat: Változott-e a véleménye a felsorolt népcsoportok tagjairól, és ha igen, milyen irányba? A válaszok megoszlása (%)

Sz.	Népcsoportok	Válaszalternatívák 2016. januárban			Össz. %
		jobb lett a véleményem	változatlan maradt a véleményem	rosszabb lett a véleményem	
1.	törökök	11	62	27	100
2.	ukránok	7	59	34	100
3.	afrikaiak	8	49	43	100
4.	délszlávok	4	51	45	100
5.	kínaiak	22	59	19	100
6.	arabok	11	37	52	100

Forrás: saját kutatás

A kérdőívből nyert adatok azt jelzik, hogy 2016-ra a válaszolók mintegy felének mozdult a véleménye, és a változás döntően negatív irányba történt. Egyedül a kínaiakról mondták többen (22%), hogy jobb lett a véleményük, és kisebb arányban (19%), hogy rosszabb. A többi etnikum esetében mindnél nagyobb arányban voltak, akiknek a személyes ismeretség ellenére rosszabb lett a véleménye, mint akik azt jelölték, hogy kedvezőbb véleménnyel vannak az adott etnikumról. Ez leginkább az arabok esetében volt markáns, a velük személyes kapcsolatba kerülők 52%-ának rosszabb és csak 11%-nak lett jobb a véleménye.

A hazánkban élő kínaiak és törökök gazdasági tevékenysége töretlenül és népszerűen működött 2016-ban is, mégis a véleményklíma negatív változásának lehettünk tanúi velük szemben is. Ez nem magyarázható mással, mint hogy ők is elszenvedték a 2015-ös menekülthullám attitűdformáló következményét, akárcsak a többi népcsoport. Ugyanis függetlenül attól, hogy a

2015-ös menekültáradatban a felsorolásban szereplő népcsoport nem volt jelen, a migrációval szembeni ellenérzés rájuk is rávetült. Figyelemre méltó az a különbség, ami a délszlávok megítélésben mutatkozott a korábbiakhoz képest. Ez részint fakadhatott az előzőkből, másrészt a délszlávokról alkotott képet az albán anyanyelvű muzulmán roma kisebbségek határozhatták meg, akik 2015. január-februárjában érkeztek, és akiket a média többségében képzetlen, nagycsaládos gazdasági bevándorlóknak mutatott be.²⁹¹

Az arabok esetében látható a legerőteljesebb véleményváltozás, a válaszolók 52%-ának negatív irányba tolódott el a véleménye 2016-ra. Megnéztem, hogy akik az előző kérdésre adott válaszuk során személyes kapcsolatról számoltak be (válaszolók 73%-a) azok véleménye különbözik-e a minta többi tagjától. Nem jobb, sőt nagyobb arányban (52%) rosszabbodott körükben az arabok megítélése.

A segítők véleményváltozásának oka lehetett, hogy az önkéntesek gyakorta végzett segítő tevékenységük során jobban megismerhették a muszlimok világképét, kultúráját, vallását, valamint átélték a hozzájuk köthető kulturális különbözőségekből adódó atrocitásokat. Az attitűdváltozást előidézhették még azok a társadalmi közhangulatban uralkodó nézetek, melyek a média, rémisztő információinak a következményeként hozzárendelték az iszlám világképhez az erőszakos magatartást és esetenként az iszlamista világfelfogás és a terrorizmus összemósódot.

A minta viszonylag kis elemszáma miatt, a válaszoknál kemény változók szerinti tendenciáról nem beszélhetünk, azonban néhány kérdés esetében bizonyos megállapítások tehetők. A véleményváltozás nem azonos a különböző iskolai végzettségűeknél. A főiskolai, egyetemi, valamint a középiskolai végzettségű válaszolók véleménye változott legkevésbé. Értékkitéletük stabil alapokon nyugodott, 60-70% jelölte, hogy változatlan a véleménye a felsorolt etnikumokról. A szakmunkás képzettségű válaszolók felének véleménye megváltozott, de a legkevésbé szilárd értékítélettel, az általános iskolával rendelkezők bírtak, mert mindegyikük korábbi véleménye változott a 2015-ös menekülthullám hatására. A kínaiak és törökök kivételével valamennyi népcsoportról rosszabb véleménnyel lettek.

A válaszoknak az iskolai végzettség szerinti differenciálódása arra utal, hogy a kevésbé iskolázottak véleménye a különböző impulzusok hatására könnyebben válik változékonyabbá. A fenti adatok alapján kijelenthető, hogy a 2015-ös menekültáradat még az altruista

²⁹¹ JÁMBOR Orsolya: *Koszovói menekültek a magyar médiában.*

In. GAÁL Gyula, HAUTZINGER Zoltán (szerk.): *Modernkori veszélyek rendészeti aspektusai.* Pécsi Határőr Tudományos Közlemények, 2015. XVI. p. 295.

URL: <http://www.pecshor.hu/periodika/XVI/jambor.pdf>

Letöltési idő:2020.01.14.

tevékenységet végzőknél is olyan hatást váltott ki, mely az idegenek megítélésének rosszabbodásához vezetett. Hogy mi volt a kiváltó oka a negatívabbra fordult véleményeknek, arra egyrészt az interjúkból kaptam választ, másrészt a későbbiekben a kérdőív további kérdései is jelezték ezt. Az alábbi interjúk szövegeiben tetten érhető a félelem, a biztonság fenyegetettségének érzése, a szorongás jelenléte.

Zoltán, Mórahalom, 2015.: „*Mórahalmon és Ásotthalmon 96 ezer körüli illegális migránst fogtak el. Itt tartózkodásuk alatt sok mindent láttunk és megéltünk. Féltek az emberek.*”

A vizsgált segítőknel általánosságban véve, a menekülőkkel szembeni véleményklímájuk rosszabbodását lehetett tapasztalni, ami a 2015-ös menekültválság következményeként könyvelhető el. Ez a változás összefüggött annak a veszélyérzetnek az észlelésével, melyet a másságot hordozó, összes idegen népcsoportnak tulajdonítottak az interjú kérdeztjei (azoknak is, akik nem voltak részesei a 2015-ös menekültáradatnak). A másság a segítők beállítódásában a saját csoport világfelfogására vonatkozó fenyegetésként is megjelent. Így az integrált fenyegetettség észlelése felülírta az egyéb, addigi idegenellenességet kiváltó tényezőket. A veszélyérzet már nem csak szimbolikusan, a vallási-, kulturális területeket veszélyeztető tényezőkben nyilvánult meg, hanem azokon túllépve, a fenyegetettség teljes skáláját áthatotta. Ha korcsoportonként vizsgálódunk, szinte biztos, hogy eltérő attitűdöket és véleményeket birtokló csoportokkal szembesülhetünk. Egy adott kohorszhoz való tartozás, az ebből fakadó közös történelmi, kulturális, szociális értékrendszer és az így kialakuló értékorientáció különbözősége, az idegen csoportok iránti beállítódás akár nagyobb mértékű eltérést is eredményezhet a véleményekben. Ezért a kérdőív 16. számú kérdésére adott válaszokat korcsoportok szerinti bontásban is megnéztem. A 2015-ös év tapasztalataira válaszolók negatív irányú véleményváltozását mutatja a következő, 20. számú táblázat, melyben a „*rosszabb lett a véleményem*” választ adók korcsoportonkénti bontásban szerepelnek.

20. számú táblázat: Az adott népcsoportra „rosszabb lett a véleményem” választ adók aránya az egyes korcsoportokban

Sz	Népcsoportok	Korcsoportok				
		18-25 év	26-35 év	36-45 év	46-60 év	61 év felett
1.	törökök	0	10	34	23	13
2.	ukránok	11	14	41	26	24
3.	afrikaiak	11	23	50	48	25
4.	délszlávok	11	33	56	42	25
5.	kínaiak	0	10	31	16	13
6.	arabok	22	47	59	61	37

Forrás: saját kutatás

A 18-25 év közöttiek körében nőtt legkisebb mértékben az ellenséges véleményalkotás. A fiatalok esetében ezt a mutatót alátámasztja más szakirodalmi kutatás is: a fiatalság csökkenti az ellenséges beállítódások növekedésének valószínűségét.²⁹² A következő korosztályban (26-35 év) már lényegesen többen vannak az idegenekről a korábbiaknál rosszabb véleménnyel, hasonlóan a 60 év felettiekhez. Az önkéntesek jelentős hányada azonban nem e korosztályokból került ki. A gyakorlatban a támasznyújtásban nagyobb részt vállaló középkorosztályok (36-60 éves) véleménye a legelutasítóbb, köztük vannak legnagyobb arányban, akiknek valamennyi felsorolt népcsoportról a 2015-ös migráció után rosszabb véleménye lett. Ez valószínűleg összefüggésben van a munkaerő-piaci lehetséges versennyel is, és a szociális jólétük csorbulásának a kilátásával.²⁹³

A szociális jólét Sik (2007) által jóléti sovinizmusnak²⁹⁴ nevezett jelensége Magyarországon sem ismeretlen. A jóléti sovinizmus kölcsönhatásainak nyilvánvaló léte a vizsgált kérdezetteknel a szociális biztonságérzetük esetleges megrendülésének féltésében és a gazdasági helyzetük miatti szorongásban volt fellelhető (a realiztikus veszélyérzet megjelenése) és kivetítődött az idegenek iránti attitűdjeik alakítására is. A gazdasági, szociális és kulturális vonatkozású kölcsönhatások tapasztalatai mellett a különböző információs forrásokból érkező hatások így erős befolyással lehettek a kérdezettek véleményére, azok alakulására.

A szakirodalom szerint a birtokolt információ nem az egyetlen, de semmiképpen sem független összetevője a migrációval kapcsolatos álláspontnak. Az attitűdök, félelmek, bizonytalanságok csupán részben kiküszöbölhetők a növekvő információval, de akár ellentétes hatást is elérhetnek, állítja Koudela (2015)²⁹⁵

A média egyre növekvő, migráció iránti aktivitása erősíthette a közösségek egységesítését és ezen keresztül befolyásolhatta az érzelmi attitűdjeiket is. Egy egységesülő közegben már

²⁹² DENCSŐ Blanka, SIK Endre: *Adalékok az előítéletesség mértékének és okainak megismeréséhez a mai Magyarországon*. In. *Educatio*, 2007. 16. évf. 1. sz. p. 19.

URL:<http://www.tarsadalomkutatás.hu/kkk.php?TPUBL-A-756/tpubl-a-756.pdf>

Letöltési idő:2019.01.22.

²⁹³ Erre utaltak az óriásplakátok figyelmeztetései, hogy nem vehetik el a magyarok munkahelyét.

²⁹⁴ Jóléti sovinizmus: A többségi társadalomban megjelenő félelem attól, hogy a kisebbségi csoportoknak juttatott szociális ellátások a jóléti rendszer egészét veszélyeztetik. In. JUHÁSZ Attila, MOLNÁR Csaba (szerk.) *Szolidaritás és jóléti sovinizmus a magyar társadalomban*. Friedrich-Ebert Stiftung, Political Kapital, 2018. p. 25. URL:https://politicalcapital.hu/pc-admin/source/documents/fes_pc_szocialpolitika_tanulmany_181004.pdf

Letöltési idő:2019.12.12.

²⁹⁵ KOUDELA Pál: *Információ, nyilvánosság és a civil társadalom színtereinek és integráló erejének változása a nemzetközi migrációban*. In. *Civil Szemle*, 2015. 2. sz. p. 13.

URL:http://www.civilszemle.hu/downloads/43_Civil_Szemle_2015_2_web.pdf

Letöltési idő:2019.12.23.

nagyobb jelentősége volt a civil társadalmat érintő kérdéseknek, azok a társadalmi érdeklődés és a közbeszéd középpontjává válhattak, befolyásolva a közösség migrációval kapcsolatos attitűdjeit. Erre tekintettel, megvizsgáltam, hogy – a személyes tapasztalatokon túl – az egyes korcsoportok tagjai döntően, milyen forrásból szereztek ismereteiket a bevándorlókkal kapcsolatban, mivel napjainkra a társadalmi tapasztalat legfőbb forrásává és csomópontjává vált a média ismereteket szolgáltató tevékenysége.

Az alábbi, 21. számú táblázatban a kérdőív 2. számú kérdése alapján, a 2014-ben és a 2016-ban felvett adatok szerepelnek, melyek az információs források használatát mutatják korcsoportonként. Látható, hogy a két év elteltével kapott adatokban a média csatornák használatának mutatói gyakorlatilag megegyeztek.

21. számú táblázat: A korosztályok tagjai körében az elsődleges információs források a bevándorlókról (%)

Sz.	Kor-csoportok	Honnan van elsődlegesen információja?					
		Rokon, barát, ismerős elmondása alapján		Médiából (TV, rádió, újság)		Internetről	
		2014	2016	2014	2016	2014	2016
1.	18-25 év	0	0	22	22	78	78
2.	26-35-év	13	14	66	62	21	24
3.	36-45-év	4	3	76	76	20	21
4.	46-60-év	7	6	81	82	12	12
5.	61 év felett	14	13	86	87	0	0

Forrás: saját kutatás

Szembeötlő a külső tájékozási források eltérő súlya az egyes korosztályba tartozóknál. A személyes környezetnél a média és az internet nagyobb hatással bír minden korosztálynál. A fiatalok az internetet részesítik előnyben, az idősebb nemzedékek (36 év felettek) a hagyományos információhordozók többszínű forrásait.²⁹⁶ A fiatal korosztály az olthatatlan információ-, és ingerigényét leginkább az internet nyújtotta szinte korlátlan virtuális világban tudja megtalálni. Hack-Handára (2015) utalva, nem ők akarnak alkalmazkodni a médiához, hanem a médiától várják el, hogy alkalmazkodjon hozzájuk.²⁹⁷

Korban előre haladva, emelkedő tendencia figyelhető meg a médiára (döntően TV-re), mint elsődleges információforrásra történő hagyatkozásra. (18-25 évesek 22%-a, 60 év felettek

²⁹⁶ A döntő többség a TV-t jelölte fő információforrásnak, a rádiót és az újságot mindössze 2-3%. Ezért e két utóbbira adott jelöléseket nem tüntettem fel külön, hanem összevontam a TV-vel, „Média” elnevezés alatt.

²⁹⁷HACK-HANDA József, PINTÉR Róbert: *Generációs különbségek a magyar médiafogyasztásban*.

In. Információs Társadalom, 2015.15. évf. 2. sz. p. 15.

URL:http://epa.oszk.hu/01900/01963/00048/pdf/EPA01963_informacios_tarsadalom_2015_2_007-017.pdf

Letöltési idő:2019.12.13.

87%-a) Ezzel szemben fordított a tendencia az internet esetében, a legfiatalabbak mindkét évben döntően (78%) erre a forrásra támaszkodtak, majd egyenes arányban csökkent az innen történő informálódás az idősebbek felé haladva. Az előző kérdésre adott válaszokkal összevetve ezeket az adatokat, elmondható: akiknek leginkább rosszabb lett a véleménye, azok döntően a TV-re, kis részben a rádióra és újságra támaszkodtak, mint elsődleges tájékoztatói forrásra. Ők döntően a 36 év feletti és a nyolc általánossal, vagy szakmunkásképzővel rendelkezők.

5.2.2.4 A konfliktusok terepe és jellemzői

Az információk véleményformáló szerepe mellett a személyes tapasztalások, kapcsolatok kimenetelétől stabilizálódhat vagy változhat az idegenek iránti attitűd természete.

A 2015-ös migrációs válság által közvetlenül érintett települések közösségei másképpen élték meg a környezetükben – sok esetben a saját ingatlanjaik területén – zajló, a migrációval kapcsolatos eseményeket. Következésképpen a feszültségek átfogóan elsősorban gazdasági és kulturális törésvonalak mentén alakultak ki, viszont az idegenség tényéből fakadó, az idegenekkel való együttműködés gondjai ezekkel összhangban, a legbanálisabb hétköznapi cselekedetekben jelentek meg. Az etnikumok között óhatatlanul előforduló identitáskonfliktusok okán arra voltam kíváncsi, hogy a kérdezettek véleményklímájának alakulásában mennyire játszott közre az a tényező, ha volt a felsorolt népcsoportok reprezentánsaival nézeteltérésük. Az alábbi, 22. számú táblázatban a kérdőív 8. kérdésére kapott válaszok feldolgozása látható.

22. számú táblázat: Volt-e már nézeteltérése, konfliktusa valamelyik népcsoport tagjával?(%)

Sz.	Népcsoportok	A válaszok megoszlása			Össz. %
		soha nem volt	egyszer volt	többször volt	
1.	törökök	87	10	3	100
2.	ukránok	87	10	3	100
3.	afrikaiak	85	9	6	100
4.	délszlávok	92	6	2	100
5.	kínaiak	92	5	3	100
6.	arabok	75	17	8	100

Forrás: saját kutatás

A táblázatban a „soha nem volt konfliktusom” válaszok dominanciája a szembeűnő, ami azért nem tekinthető szokatlannak, mert a segítők humanitárius tevékenységének jellege természeténél fogva egyrészt nagyobb toleranciát feltételez a támaszra szoruló idegenek iránt, másrészt a konfliktusok jellegüknél fogva valószínűleg nem terjedtek ki kritikus méretűvé. A törökökkel a kérdezettek 87%-ának, a kínaiakkal a segítők 92%-ának semmilyen összetűzése

nem volt. A multikulturális helyszíneken, vagyis a Befogadó Állomásokon a kínaiak igen ritkán, törökök is elvétve regisztráltak, tehát az önkéntesek, segítő tevékenységük folyamán ritkán találkozhattak csak velük, a konfliktusmentességben valószínűleg szerepet játszhatott, hogy e népcsoportok régebbi honi tartózkodásuk alatt valószínűleg megszokottá, gazdasági tevékenységük miatt pedig szinte nélkülözhetlenné váltak.

A 22. számú táblázat alapján, akik az adott népcsoportokkal kapcsolatban összetűzésről adtak számot, azok többsége csak egy-egy alkalommal és kisebb részük több alkalommal kialakult nézeteltérésről számolt be. A korábbi időszakhoz képest lényegesen több atrocitást generált a 2015-ös menekülthullám, amire utal, hogy a legtöbb konfliktust az arabokkal kapcsolatban tüntették fel.

A 2015-ös menekültáradat szerkezetének meghatározó népcsoportjai az arab országokból vándorlók voltak. (2015. január-februárban a koszovói népesség érkezett nagyobb számban, azt követően azonban a koszovóiak száma már elhanyagolható volt a sírek, az afgánok, és az irakiak számához képest.)²⁹⁸ Az önkéntesek 17%-a legalább egyszer nézeteltérésbe került velük, 8% pedig többször, amely összeütközések valószínűleg identitáskonfliktusokban és a kulturális különbözőségekből eredő nézeteltérésekben merültek ki.

Az arabokkal való nézeteltérések esetében a kemény változók közül a nemek tekintetében találtam érzékelhető különbséget a válaszokban. Boros és Laki (2018) kimutatták,²⁹⁹ hogy bár a nőkre volt inkább jellemző a szorongás – nagyobb arányban nyomasztották őket a félelmek, úgy a bizonytalanságtól, mint az ismeretlentől – mégis konfliktuskerülőbbnek tünnek, mint a férfiak, amint azt az alábbi, 23. számú táblázat adatai is jelzik. A táblázat nemek szerinti bontásban mutatja a kérdőívben szereplő 8. kérdésre adott válaszokat a 2014-es és a 2016-os évet összehasonlítva.

²⁹⁸ A 2015-ös bevándorlás szerkezete a regisztrációs adatok alapján a szíriai eredetű migránsok számának és arányának hirtelen emelkedését mutatja áprilistól. Relatív súlyuk 2015 nyarától indult gyors növekedésnek, mindenekelőtt a másik nagy bevándorló népcsoport, az afgánok visszaszorulása mellett. Az arányváltás tényezői között – bizonyítékok hiányában – csak sejtésként említhetjük, hogy az arab nyelvű bevándorlók egy része esetleg szíriai menekültként regisztráltathatta magát.

PAPP Z. Attila, KOVÁTS András, MORAUSZKI András: *A migrációs folyamat tényei 2015-ben.*

In. TÖRÖK Ádám (szerk.): *Az Európába irányuló és 2015-től felgyorsult migráció tényezői, irányai és kilátásai.* A Magyar Tudományos Akadémia Migrációs Munkacsoportjának elemzése, 2015. pp. 11-20.

URL: https://mta.hu/data/cikkek/106/1060/cikk-106072/_europabairanyulo.pdf

Letöltési idő: 2019.12.22.

²⁹⁹ BOROS Tamás, LAKI Gergely: *A magyar rémálom. Milyen félelmek élnek a magyar társadalomban?*

In. Policy Solutions és a Friedrich-Ebert-Stiftung, 2018. p. 20.

URL: https://www.policysolutions.hu/userfiles/elemzes/286/a_magyar_remalom.pdf

Letöltési idő: 2019.02.06.

23. számú táblázat: *Volt-e arab népcsoportba tartozó személlyel nézeteltérése?
A válaszok a kérdés éve és nemek szerinti bontásban. (%)*

Év	Kérdezett neme	A válaszok megoszlása			
		soha nem volt	egyszer volt	többször volt	Összesen %
2014	nő	86	14	0	100
2016	nő	79	17	4	100
2014	férfi	79	15	6	100
2016	férfi	72	16	12	100

Forrás: saját kutatás

2014-ben a nők döntő többsége (86%) arról számolt be, hogy soha nem volt konfliktusa és mindössze 14%-nak volt, egy alkalommal. A 2015-ös migrációs hullám után már többen válaszolták, hogy egy vagy több alkalommal konfliktusuk volt az arab népcsoportok tagjaival. Az erősebb nem alapvetően kevésbé félt, ugyanakkor gyakrabban említette a bevándorlást, mint veszélyforrást. Így érthető hogy a férfiak nézeteltéréseinek mértékét ez a beállítódás (is) meghatározta. Körükben már 2014-ben is többen voltak, akiknek többször is konfliktusuk volt menekülőkkel (6%), és ez a szám 2016-ra duplájára nőtt (12%).

A női kérdezettek válaszai mögött meghúzódhat a nézeteltérések előli kitérés, a „szokatlan” iránti nagyobb mértékű türelem/elfogadás attitűdje, ami magyarázata lehet, hogy mindössze 4%-nak volt többszöri nézeteltérése, míg a férfiak közül háromszor ennyi konfrontálódott arabokkal 2015 során.

A szimbolikus fenyegetettség érzet, az idegen veszélyforrásként észlelése, a saját közösség hagyományait, értékvonatkozásait, szemléleti orientációit érinti, azok változását helyezi kilátásba. A realiztikus veszélyérzet outgroup felől érkező tényezői esetében a munkaerő-piaci versenyhelyzet, a globalizációval kapcsolatos fenyegetettség-érzések, az „idegenség” megjelenésének a mindennapi élethelyzetre, életmódra való kihatásai jöhettek inkább szóba.

A TÁRKI (2015) kutatása az integrált fenyegetettség formáit illetően ezzel a konklúzióval zárult: *” Továbbá a rendpárti bevándorlás-politika egyes elemeinek (határőrizet megerősítése, bevándorlással kapcsolatos törvények szigorítása) lakossági támogatása szintén erőteljesen és elválaszthatatlanul összefügg a szimbolikus és reális fenyegetettség-érzettel.”*³⁰⁰

Az eddig elemzett válaszok alapján leszűrhető következtetés, hogy a 2015-ös menekülthullám során tapasztaltak következtében a kérdezett segítőknek általánosságban rosszabb lett a

³⁰⁰ *A migrációs válságra adott társadalmi reakciók: Elutasítás és szolidaritás Magyarországon 2015-ben.*
In. TÁRKI, Kitekintő. 2016. p. 4.
URL: http://old.tarki.hu/hu/news/2016/kitekint/20160330_pressrelease.pdf
Letöltési idő:2018.09.10.

véleménye 2016-ra az idegenekről, néhány népcsoport esetében a személyes ismeretség még ronthatott is az idegenek iránti beállítódásuk minőségén. A megnövekedett számú, kulturális csoportközi összeütközéseket a 2015-ös menekülthullámban nehezen tudták kezelni, ehhez a szorongó érzéshez csapódott még a félelem, és a veszélyérzet érzékelése is.

5.2.2.5 Az integrált fenyegetettség érzésének megjelenése

A 2015-ös évet választóvonalnak tartom a vizsgált önkéntesek bevándorlókkal kapcsolatos attitűdjeinek alakulásában, mert kutatási adataim szerint innentől számítható az „ingroup” csoportban a veszély észlelése. A szimbolikus és realiztikus fenyegetettség észlelése, a saját csoport világfelfogására vonatkozó veszélyek megjelenését hozta magával, melynek tényezői voltak azok, amik a saját csoportidentitást, a társadalmi és kulturális beállítódást, a megszokott viselkedési mintákat és normarendszereket veszélyeztették. A kérdőív 10. kérdésére adott válaszok alátámasztották a 2016-ra erősödő veszély észlelését, előre vetítve a válaszolók idegenek iránti attitűdjeinek változását a különböző területeken megjelenő vélt/valós fenyegetés miatt. Az alábbi, 24. számú táblázatban az állítások a több területen megjelenő veszélyforrásokat mutatják.

24. számú táblázat: Ön szerint a felsorolt népcsoportok valamelyikére jellemzőek-e az alábbi állítások? Az adott népcsoportra adott „igen” válaszok %-os mutatói

Nép- csoport	Nem tisztelik a befogadók kultúráját		Egészségügyi kockázatot jelentenek		Veszélyeztetik a magyarok munkahelyeit		Az idegen- ellenesség nekik köszönhető		Veszélyt jelentenek a befogadók biztonságára	
	2014	2016	2014	2016	2014	2016	2014	2016	2014	2016
törökök	1	2	1	1	7	14	8	12	3	5
ukránok	2	3	9	25	10	26	19	22	8	15
afrikaiak	7	11	19	30	8	11	25	28	19	25
délszláv	8	18	10	25	7	10	13	23	15	23
kínaiak	0	2	0	3	14	31	12	15	5	8
arabok	13	47	13	47	8	14	32	49	20	43

Forrás: saját kutatás

A táblázat adataiból érzékelhető, hogy 2016-ra az összes állításra vonatkozóan, minden népcsoport esetében általánosan növekedett az igen válaszok aránya. Az első: „Az idegenek nem tisztelik a befogadók kultúráját” állításra adott válaszok növekedését Fleischmidtnek (2016) arra a szakirodalmi megállapítására vezettem vissza, melyben a kulturális veszélyeztetettség fogalmát az idegeneknek az európai nemzetekkel való összeférhetetlenségében jelölte meg és morális, valamint kulturális okokra vezette vissza. Ugyanez a forrás állítja, hogy az idegenektől való félelmet, formáját tekintve a xenofóbia, lényegét tekintve azonban a rasszizmus logikája

határozta meg, melyet xeno-rasszizmusnak nevezett. A félelem, aminek a xeno-rasszista diskurzusok hangot adtak, nem volt tényleges tárgyhoz kötött, többnyire nem volt nyilvánvaló, hogy kitől és miért kell félni. Az viszont számos vizsgálatból kiderült, hogy a társadalmi szintű félelmek és elégedetlenségek álltak a jelenség mögött, melyeknek többnyire társadalmi és gazdasági okai voltak, és az idegenektől való félelem diskurzusában projektálódtak.³⁰¹

Az önkéntesek véleményében is megjelent az etnikumok differenciálása. A török, kínai és az ukrán népcsoportnál látható a legkisebb számszaki emelkedés, ami betudható az ukránok vonatkozásában a szomszédsági viszonyoknak, a másik két népcsoport esetében vélhetően nem szereztek olyan tapasztalatot, hogy – már huzamosabb idejű – hazánkban élésük során ne méltányolták volna a hazai (az európai) kulturális hagyományokat.

Az arabok tűntek a saját csoport világképét a legkevésbé tisztelőnek, tehát fenyegetőnek. Ennél a népcsoportnál, a két év viszonylatában három és félszeresére nőtt azon vélemények száma, mely szerint az arabok nem tisztelik az európai kultúrkör szokásait. E nézet, kiegészülve azzal, hogy nem tudnak/akarnak illeszkedni, világosan tetten érhető az interjú során kérdezettek véleményében a 2015-ös vándorlásos hullám eseményeinek a hatására.

András Vasalja, 2015.: „*Mi akármit felkínáltunk, semmiben nem alkalmazkodtak. Zajongtak, kiabáltak, evés közben szemeteltek, csak a saját szokásaik szerint éltek.*”

Irén, Bicske, 2015.: „*Különösen az afgánoktól tartottunk, ők kimondottan nem vették figyelembe a mi szokásainkat és a jószándékunkat.*”

Pál, Vasalja, 2015.: „*A falubeliek sokan inkább kitértek a migránsok csoportjai elől, nem akartak semmilyen összeütközést velük. Pedig nagyon figyeltünk és segítettünk nekik az osztrák határ felé menetben. De teljesen közömbösek és elutasítók voltak.*”

A szakirodalomra utalva bizonyossá vált, hogy a kulturális különbségeket még különösebb „*hatalmi manipulációk és materiális érdekkülönbség*” nélkül is fenntartással értjük meg. A másság észlelésekor viszonylag könnyen nézeteltérésbe keveredhetünk egyszerűen azért, mert emberi természetünk alapprogramozása nem a másik, a különböző elfogadására, hanem a saját kultúránk védelmére, megőrzésére és preferálására épült.³⁰²

A kép még tovább árnyalható: az integrált veszélyérzet szimbolikus tényezője a többségi identitásra jelenthet veszélyt. Ez a fenyegetettség olyan formában jelent meg, amikor a saját csoport kultúráját nem lehetett tetteleg veszélyeztetni, nem lehetett elvenni, csak olyan hatást

³⁰¹ FLEISCHMIDT Margit: *Manipulált félelmek és dehumanizált idegenek*. In. Régió, 2016, 24. évf. 4. sz. pp.7-9.URL:http://real.mtak.hu/72959/1/felelem_dehumanizalt_idegen_regio20164.pdf
Letöltési idő:2019.12.19.

³⁰² HEGEDŰS Réka (szerk.): *Integráció önkéntes alapon – önkéntesség, mint menekültügyi integrációs eszköz*. In. Bp.: Menedék. Migránsokat Segítő Egyesület, Artemisszió Alapítvány, 2007. ISBN 963879 2302. p. 29.

lehetett gyakorolni rá, mely sértette az önkéntesek saját csoporton belüli norma -, és értékrendszerét. A saját kultúrát fenyegető veszély észlelése a multikulturális térben, a vegyes etnikumú csoportok találkozásakor kulturközi disszonancia képében mutatkozott meg és rendszerint összeütközésbe torkollott.

Következésképpen az atrocitások fennállásának lehetősége szorongással, rémülettel járhatott, és a vizsgált segítők arra motiválta, hogy kissé visszahúzódjanak az idegenektől. A szorongásból fakadó ellenséges érzület gyakran meggátolta a nézeteltérést átélt személyt abban, hogy tovább lépjen a saját, távolságtartó beállítódásának enyhítése felé. A menekülők részéről megnyilvánuló bezárkózás és elutasítás a 2015-ös menekülthullám alatt fokozott mértékben ösztönözte a segítők idegenek iránti attitűdjeiben a változást, ezért tartom a 2015. évet választóvonalnak a vizsgált segítők idegeneket megítélő attitűdjeinek alakulására nézve. A fenyegetettség észlelése a vizsgált önkénteseknél a saját csoport világfelfogását veszélyeztető tényezőként jelent meg, saját világvéleményük, identitásuk és kultúrájuk „*ellenségként*” pedig az ismeretlen, bevándorolt idegent tekintették. Feltevésem szerint innentől számítható a bevándorlók kulturális, és vallási különbözőségének nézőpontjából a saját csoportot érintő fenyegetettség tudatosulása.³⁰³

A Befogadó Állomásokon és környezetükben tevékenykedő önkéntesek a 2015-ös migránshullám után szintén észlelték azt a társadalmi elhatárolódást és elutasítást, melyet az idegenellenesség országos szintű mutatói jeleztek,³⁰⁴ azonban nézeteik nem minden tekintetben egyeztek meg a jótékony tevékenységet nem végző lakosság véleményével. Az ő munkájukat a belülről jövő készletük vezérelte, melynek alappillére és motivációja a rászorulókat feltétel nélküli segítségnyújtás adása volt. Ebbe nem fért bele az elutasítás és a bezárkózás, hiszen a tevékenységük természetéből fakadt az elesettek támogatása. Azonban egy területen a segítők is komoly dilemmával küzdöttek, ez az aggodalom az egészségügy dimenzióiba vezetett és kimerítette az integrált fenyegetettség reális veszélyének a fogalmát.

³⁰³ A bicskei lakosság civil összefogása a biztonságuk megóvása érdekében a bicskei Befogadó Állomás felszámolását eredményezte. (2016.dec.31.) Mórahalom pedig megalkotta a nemzetközi érdeklődést kiváltó védelmi modelljét, a nyugat-magyarországi kistérségek civil szerveződései pedig hivatalos útra terelték a védelmet, a rendészeti szervek segítségét kérve. (Szerző megjegyzése)

³⁰⁴ A TÁRKI mutatói szerint a reprezentatív kutatás szerint 2015-ben a kérdezettek 41%-a volt idegenellenes, 2016-ra ez a mutató 53%-ra emelkedett.

SIK Endre: *Csúcsot döntött az idegenellenesség, és elfogyott az idegenbarátság.* In. u. o.

URL:http://old.tarki.hu/hu/news/2016/kitekint/20160404_idegen.html

Letöltési idő: 2020.01.14.

A 24. számú táblázat „Egészségügyi kockázatot jelentenek a befogadókra” állítás mutatói szerint a kérdezett segítők már 2014-ben is egészségügyi kockázatot hordozónak gondolták a bevándorlókat, féltek az ismeretlen, behurcolt betegségektől.³⁰⁵

A 2015-ös nagy menekülthullám alkalmával közel 400 ezer idegen³⁰⁶ vonult át országunkon, akiknek az észlelése nyomot hagyott az önkéntesek véleményének alakulásában is. A kérdőív kérdezettjeinek majdnem egyötöde szerint az afrikaiak már 2014-ben magas egészségügyi kockázatot jelentettek. Az ő véleményklímájuk alakításában a média híradásai valószínűleg nagy szerepet játszhattak, ugyanis 2014 decemberében, a lekérdezéskor már híryanagként szerepelt az ebben az időszakban terjedő afrikai fertőző betegség, az ebola.³⁰⁷

A koszovóiak érkezése 2015 első hónapjaira esett, így a 2014 decemberében végzett lekérdezés mutatói még nem tükrözték az esetleges egészségügyi veszély észlelését, mivel ebben az évben a kérdezettek csak 10%-a gondolta egészségügyi veszélyt hordozónak a délszláv területről érkezőket. 2016-ban azonban a válaszolók már egynegyede vélte úgy, hogy a Koszovóból érkező tömeg betegségeket hurcolhat be.

A szakirodalom és a hétköznapi tapasztalatok szerint is a média üzenetei nemcsak bemutatják, hanem torzítják is a valóságot. „Azok a benyomások, érzések, vélemények, amelyeket a média alakít ki a befogadóban, retorikailag megalkotott formák.”³⁰⁸

Ebben a vándorlásos időszakban a média egyes forrásokban a koszovói menekülők közül az „askeliket” (azaz albán anyanyelvű, muzulmán, roma kisebbségeket) többségében alulképzett embereknek mutatta be, akik csak – angol kifejezéssel élve – a 3D-s, vagyis a piszkos, veszélyes és megalázó (dirty, dangerous and demeaning,) munkák elvégzésére alkalmasak és integrálódásra képtelenek.³⁰⁹

A kérdezettek azonban a legnagyobb egészségügyi kockázatot jelentőnek az arab népcsoportokat jelölték 2016-ban. Az ő esetükben a 2014-es 13%-os mutatók 2016-ra 47%-ra

³⁰⁵ Az Európán kívülről érkezők 2013 első félévében az összes menedékkérő 53,59%-át tették ki, 2014 első félévére már 88,26 %-ra emelkedett ez a mutató.

In. *Statisztikai Füzetek*. Bevándorlási és Állampolgársági Hivatal, 2013. 1. félévtől - 2014. 1. félévig.
URL: http://www.bmbah.hu/index.php?option=com_k2&view=item&layout=item&id=177&Itemid=1232&lang=hu Letöltési idő:2019.12.06.

³⁰⁶ *Táblák* (STADAT): 2014, 2015, 2016. Központi Statisztikai Hivatal.

URL: http://www.ksh.hu/docs/hun/xstadat/xstadat_evkozi/e_wvn001.html Letöltés:2019.01.22.

³⁰⁷ Dr. VAD Eszter: *Hogyan terjedt el az Ebola-járvány 2014-ben?* In. Dr. Portál, 2014. 08. 26.

URL: https://www.webbeteg.hu/cikkek/fertozo_betegseg/16558/ebola-virus-betegseg-evd-nyugat-afrikai-jarvany-2014 Letöltési idő:2020.01.03.

³⁰⁸ ACZÉL Petra: *Médiaretorika*. In. Magyar Mercurius Kiadó, Gyomaendrőd, 2012. ISBN 978963872158.

p.29.

³⁰⁹ JÁMBOR Orsolya: *Koszovói menekültek a magyar médiában*. In. GAÁL Gyula, HAUTZINGER Zoltán (szerk.): *Modernkori veszélyek rendészeti aspektusai*. Pécsi Határőr Tudományos Közlemények, 2015. XVI. p. 295. URL: <http://www.pecshor.hu/periodika/XVI/jambor.pdf> Letöltési idő:2020.01.14.

emelkedtek, valószínűsíthetően a 2015-ös nagy menekülthullám hatására, ahol a bevándorlók túlnyomó többségét az arab etnikum reprezentálta.³¹⁰

Az ismeretlen kulturális-, és az eltérő szociális-egészségügyi tényezők észlelése okán a kérdezettekben az integrált fenyegetettség valós veszélye, mint az ismeretlen betegségek elterjedésének lehetősége jelent meg. A betegségek, járványok hazai megjelenésétől való félelem nemcsak a kérdőívek válaszaiban, hanem az interjúkban is tetten érhető volt.

Marika, Bicske, 2015.: „*Kimondottan tartottunk a sok idegentől, mert fáradtak és elgyötörtek voltak. Úgy gondoltuk, hogy sokan nagyon betegek, mert úgy néztek ki.*”

Tibor, Mórahalom, 2015.: „*A főtéren sátorban tartózkodók között betegek is voltak vagy lettek. Nem tudni, milyen betegséget kapunk el tőlük, tartottunk a járványoktól, még időben ellátta őket orvos, elkülönítették őket.*”

Az egészségügyi kockázat, mint realiztikus fenyegetettség magyarázata egy evolúciós örökségben keresendő a tudományos kutatások szerint, ugyanis a saját csoporton kívüli eső más, idegen közösségekhez társítjuk nagyobb mértékben a saját környezetünket veszélyeztető betegségeket.³¹¹ A kérdezettek környezetének tagjai a betegségek vélt/valós veszélye miatt távolságtartók lettek a potenciális veszélyforrással szemben, az attitűdöknek ez a sajátos elkerülő formája pedig nem más, mint az integrált fenyegetés megjelenése félelem képében.

A szakirodalomban a kutatások nagy hangsúlyt helyeznek a migránsok egészségügyi ellátásának speciális voltára, miszerint ez egy különleges igényeket kívánó tevékenység – többek között nyelvi, kulturális, vallási okokból – és sajátos technikákat, módszereket, készségeket igényel. A sikeres egészségügyi segítségnek döntő tényezője lehet az orvosok és szakalkalmazottak megfelelő interkulturális tájékozottsága, és a migránsok sajátos szükségleteinek és elvárásainak az ismerete. Ezek hiánya kölcsönös bizalomvesztéshez vezethet, mely még fokozódhat a szociálisan érzékeny, humanitárius szemlélet és a toleráns, a kulturközi különbözőségeket tiszteletben tartó és elfogadó magatartás hiányától is.³¹²

³¹⁰ 2015-ben a bevándorlók zömét a szírek (31,1%), az afgánok (25,7%) adták. (56,8%) A koszovóiakból (17,0%) a pakisztáni állampolgárokból (9,0%), az ötödik pedig az irakiakból (5,0%) került ki az MTA összesítése szerint. *Az Európába irányuló és 2015-től felgyorsult migráció tényezői, irányai és kilátásai.* In. TÖRÖK Ádám (szerk.): A Magyar Tudományos Akadémia Migrációs Munkacsoportjának elemzése. 2015. p.12. URL:https://mta.hu/data/cikkek/106/1060/cikk-106072_europabairanyulo.pdf Letöltés.2019.12.22.

³¹¹ *Az idegenellenesség a génjeinkben van, de a környezetünkön múlik.* In. Interjú Berkics Mihállyal, az ELTE-PPK Pszichológiai Intézetének adjunktusával. In. Index, 2015. 10. 07. URL:https://index.hu/tudomany/2015/10/07/idegenellenesseg_evolutio_tarsadalom_pszichologia/ Letöltési idő:2019.02.27.

³¹² Dr. MAKARA Péter: *Migránsok és a magyar egészségügy. Kutatási zárótanulmány.* In. Pantha Rei Társadalomkutató Bt. 2012. p. 33. URL: <https://docplayer.hu/16079633-Migransok-es-a-magyar-egeszsegugy-kutatasi-zarotanutmany-kutatasvezeto-dr-makara-peter-a-tanulmany-keszitetek.html>

2015-ben számos olyan cselekmény fordult elő, amely célszerűtlennek, megmagyarázhatatlannak tűnt. A különböző szokások kezelése valóban különleges igényeket kívánt volna, de sok esetben az önkéntesek emberbaráti gesztusai megghiúsultak, segítő tevékenységük visszautasításra talált. A kérdőív válaszaival párhuzamosan az alábbi interjúk is említést tesznek a kulturális szokások különbözőségein belül az egészségügyi, higiéniai természetű gondokról.

Anna, Magyarnádalja, 2015.: „*Furcsa és nem éppen gusztusos szokásaik voltak. Szerettük volna a járványokat elkerülni, adtunk nekik higiéniai eszközöket, de csak kevesen fogadták el, visszahúzódtak a sajátjaik közé. A kapcsolatfelvétel főleg a nőknek volt tiltott, így nem tudták használni a tisztálkodási eszközöket.*”

Elmondható volt úgy a kérdőív „*Egészségügyi kockázatot jelentenek a befogadókra!*” válaszaiban, mint az interjúban elhangzottak alapján, hogy minél sebezhetőbbnek érezték magukat a multikulturális közegben a fertőzésekkel szemben az önkéntesek, illetve minél nagyobb volt a kulturközi különbség, annál nagyobb lett a távolságtartás mértéke az „*ingroup-outgroup*” között

A befogadók többségének körében gyakran felmerül az a félelem, hogy a bevándorlók elveszik a munkájukat, jóllehet sok esetben éppen azokat a teendőket végzik el, amelyeket a többségi társadalom tagjai nem vállalnak el. A csoportközi összeütközéseket nagymértékben befolyásolja az erőforrásokból való részesedés illetve az a tény, hogy a bevándorlók lehetséges veszélyt jelentenek-e azok megszerzésére a munkaerő-piacon.

Gödri (2015) kutatását idézve a különböző bevándorló csoportok demográfiai és emberi tőke jellemzői csak részben magyarázták hátrányos munkaerő-piaci helyzetüket. Sokkal nagyobb szerepük volt bizonyos szocio-kulturális jellemzők hiányának, mint pl. a fogadó ország nyelvi ismeretének, a befogadók nyelvén történő médiafogyasztásnak, a többségi népességgel fenntartott társadalmi kapcsolatoknak azok anyanyelvén.³¹³

Hárs (2015) kutatása feltárta, hogy a gazdaságot kedvezően befolyásoló bevándorlók nem veszélyeztették a hazaiak munkaerő-piaci helyzetét, az itt dolgozó külföldiek inkább munkahelyeket teremtettek, mint elvettek. A menekültválság 2015 őszéig Magyarországon

Letöltési idő:2020.01.03.

³¹³ GÖDRI Irén: *A bevándorlók munkaerő-piaci integrációja Magyarországon – népszámlálási helyzetkép.*

In. Közelkép. 2015. p. 122.

URL:http://econ.core.hu/file/download/mt_2015_hun/kozelkep_31.pdf

Letöltési idő:2019.02.27.

nem okozott munkaerő-piaci kínálati nyomást – amint a korábbi gyakorlat sem: „*úgyis tovább mennek, nem akarnak itt maradni.*”³¹⁴

A hazai munkahelyek veszélyeztetésének megítélését kívántam feltárni a 24. számú táblázat következő állításával: „*A bevándorlók veszélyeztetik a magyarok munkahelyeit.*” A kérdezettek szerint a 2014-es évre vonatkozó mutatókban a kínai (14%) és az ukrán (10%) népcsoport bizonyult a munkaerő-piacon veszélyesnek.

2016-ban a kérdezettek valamennyi népcsoport által nagyobb mértékben látták fenyegetve a magyar munkahelyeket. A törököknél a két év elteltével duplájára (7%-ról 14%-ra), a kínaiaknál több mint kétszeresére (14%-ról 31%-ra) növekedett azoknak a válaszolóknak az aránya, akik a két népcsoporttól a munkahelyek elvesztését féltik. Ebben az esetben a népcsoportok eddigi elutasításának sorrendje megfordult, ugyanis azok az etnikumok váltak munkahelyet veszélyeztető tényezőkké, akiknek egyébként a gazdasági tevékenységük eddig népszerű és elismert volt.³¹⁵

A vizsgált évek tapasztalatai alapján nem tekinthető indokoltnak a félelemérzet a magyar munkaerő-piacon, mégis jelen volt a veszélyeztetettség érzete már 2014-ben is. A Központi Statisztikai Hivatal adatai szerint ebben az évben a hazánkban munkát vállaló ukrán állampolgárok alkották az európai térségből érkező bevándorlók harmadik legnépesebb csoportját. Többségük a másodlagos munkaerő-piacon, elsősorban az építőiparban és a mezőgazdaságban helyezkedett el, és viszonylagosan magas volt közöttük az engedély nélkül („*feketén*”) foglalkoztatottak aránya,³¹⁶ így reális veszélyforrást jelentettek a magyar munkavállalókra nézve. 2016-ra a válaszolók már 26%-a nem értett egyet az ukrán munkaerő jelenlétével, potenciális versenytársnak tartották őket, olcsó munkaerejük miatt.

Nemcsak a kérdőív válaszadóinál, de az interjú szövegrészleteiben is megjelenik az integrált fenyegetés realiztikus veszélye, a munkahelyek féltése okán.

Pál, Vasalja, 2015: „*Alig találtam munkát, pedig jó szakmám van, nem szeretném, ha a bevándorlók elvennék a kenyeremet.*”

³¹⁴ HÁRS Ágnes: *A magyarországi munkaerő-piac migránsokat felszívó képessége. Korábbi tapasztalatok és a menekültválság dilemmái.* Háttér tanulmány az "Európába irányuló és 2015-től felgyorsult migráció tényezői, irányai és kilátásai" című MTA kutatáshoz. 2015. p. 2.

URL: https://mta.hu/data/cikkek/106/1060/cikk-106072/_hars.pdf

Letöltési idő: 2019.02.27.

³¹⁵ A kínai kereskedők tevékenysége mondhatni hiánypótló szerepet tölt be bizonyos társadalmi rétegeknél.

³¹⁶ BORBÉLY Sándor: „*Az ukrán, utolsó cigány*” *A külföldi bevándorlás mikropolitikája egy határvidéki településen, Kispaládon.* In. Tér és Társadalom, 2015. 29. évf.3. sz. p. 4.

URL: <http://real.mtak.hu/25985/1/2708-7842-1-PB.pdf>

Letöltési idő: 2020.01.15.

Tibor, Mórahalom, 2015:., *Hallottam a munkatársaimtól, hogy az ukránok olcsóbb pénzért is vállalnak munkát. Én a kereskedelemben dolgozom, áruszállítást végzek, és nem érzem biztosnak az állásomat.*”

Aki menekülőként érkezett és helyzetét véglegesítette, az mielőbb dolgozni is akar, így előbb-utóbb szereplője lesz a munkaerő-piacnak.³¹⁷ A Központi Statisztikai Hivatal 2015 januárjától decemberéig 177135 fő bevándorlót regisztrált, ebből menekült és oltalmazott státuszt kapott 502 fő, országosan befogadást nyert 6 fő.³¹⁸ A menekült és az oltalmazott állapotot elnyerő 520 fő a „2007. évi LXXX. törvény a menedékjogról” rendelkezése szerint nem tölthetett be olyan munkakört, feladatkört, tisztséget, amihez magyar állampolgárság szükséges.³¹⁹ A befogadott 6 fő pedig a magyar munkahelyek veszélyeztetésére nézve elhanyagolható volt. Jóllehet a 2015 előtti kutatások kimutatták, hogy tartja magát az a képzet, hogy a bevándorlók elveszik a munkát a magyar munkaerő elől, függetlenül a migránsok számától, képzettségétől és a státuszuktól. A bevándorlás pozitív hatásaira vonatkozó állításokkal a lakosság többsége nem értett egyet.³²⁰

A menekülők nyílt elutasítása összefügg a bevándorlás társadalmi hatásainak percepciójával. Az idegentől félünk, nem ismerjük, az ismeretlenek attitűdjei bizonytalansággal és frusztráltsággal töltenek el minket. Az idegen szükségszerűen magával hozza az összeütközés lehetőségét, az eltérő etnikumok kulturális, vallási és világról alkotott képének, érték-, és normarendszerének különbözősége okán. A saját csoporttól eltérő világkép észlelése 2015-ben a társadalmi közhangulatban prioritást nyerve egy olyan különleges helyzetet teremthetett, amelyben fokozott érzékenységgel reagáltak, mind a kérdőív, mind az interjúk kérdezettjei a munkahelyeiket esetlegesen fenyegető realiztikus veszélyre.

A saját csoport kultúrája iránti tiszteletlenség, az egészségügyi kockázatok megjelenése és a magyar munkahelyek idegenek által történő esetleges veszélyeztetése mind olyan tényezőnek bizonyult, mely befolyásolhatta az önkéntesek idegenek iránti attitűdjeinek alakulását.

³¹⁷ *Az Európába irányuló és 2015-től felgyorsult migráció tényezői, irányai és kilátásai.*

In. TÖRÖK Ádám (szerk.): A Magyar Tudományos Akadémia Migrációs Munkacsoportjának elemzése. 2015. p. 12.

URL: https://mta.hu/data/cikkek/106/1060/cikk-106072/_europabairanyulo.pdf Letöltési idő:2019.12.22.

³¹⁸ *A Magyarországra érkezett menedékkérők és a nemzetközi védelemben részesülők száma.* Központi Statisztikai Hivatal Kiadványfüzetek.

URL: https://www.ksh.hu/docs/hun/xstadat/xstadat_evkozi/e_wnvn001.htm Letöltési idő:2019.12.23.

³¹⁹ *2007. évi LXXX. törvény a menedékjogról.* URL: <https://net.jogtar.hu/jogszabaly?docid=A0700080.TV> Letöltési idő:2019.12.23.

³²⁰ ENYEDI Zsolt, FÁBIÁN Zoltán, SIK Endre: *Nöttek-e az előítéletek Magyarországon?*

In. Társadalmi Riport 2004. KOLOSI Tamás, TÓTH István György, VUKOVICH György (szerk.). TÁRKI, 2004. p. 387.

URL: <https://www.tarki.hu/adatbank-h/kutjel/pdf/a809.pdf> Letöltési idő:2019.12.23.

A fent említett tényezők összeadódásából nagyon könnyen az összes népcsoportra vetülő fokozott ellenségesség alakulhatott ki.

A 24. számú táblázat (kérdőívben a 10. kérdés) negyedik állítása arra a kérdésre várta a választ, hogy vajon az idegen népcsoportok közül a kérdezettek melyik etnikumot vélték leginkább az idegenellenesség forrásának. A „*Nekik köszönhető az idegenellenesség*” állítás mutatói egységesen emelkedést jeleztek a két év viszonylatában, vagyis a 2015-ös menekülthullám nem maradt nyom nélkül a kérdezettek idegenek iránti beállítódásában.

Az arab népcsoportok szenvedték el legnagyobb mértékben a hibáztatást, egyrészt az önkéntesek személyes tapasztalatainak köszönhetően, másrészt vélhetőleg ehhez járult hozzá a közvéleményben tapasztalható megnövekedett idegenellenes hangulat, és a média felfokozott, érzelmeiktől átítatott tudósítása. Jóllehet, az arab népcsoportok tömeges megjelenése 2015 nyárára keltezhető, a válaszolók 32%-a mégis ennek az etnikumnak tulajdonította leginkább már 2014-ben is az idegenellenességet, ami két év múlva már 49% álláspontja lett.

Nem volt elhanyagolható a kérdezettek véleményklímájának az alakításában a média nem lanyguló figyelme a világban történt terrortámadásokról. (Boston, 2013. ápr. 15.)³²¹ Az idegenség képi megjelenítésének módjában, vagyis az elkövetők erősen felismerhető etnikai, fizikai jellemzőinek bemutatásakor a társadalom többsége párhuzamot vont a migrációs nyomás és a terrorfenyegetettség között, és az iszlámvallású migránsok által képviselt világképet a terrorcselekményekkel egyeztetette össze (Brüsszel, 2014. május 14.)³²²

Az afrikaiak mellett a délszlávok és az ukránok felelőssé tétele 22-28%-ra ugrott. Az afrikaiak mutatóinak 25%-ról 28%-ra emelkedését nagy valószínűséggel a betegségekkel való félelem gerjesztette, az ukránok esetében pedig a saját csoport munkahelyeinek féltése generálta a vélemények elmozdulását. A délszlávok is a hibáztatás áldozatai lettek, a mutató 13%-ról 23%-ra emelkedett, valószínűleg a 2015-ös menekülthullám koszovói tömegeinek látványa okán.

A bevándorlás eseményeinek a 2015-ös évben történt nagymérvű felgyorsulása és a bevándorlás iránti megnövekedett médiaérdeklődés, a világból érkező terrorcselekményekről történő azonnali információhoz jutás következtében a humanitárius segítők interjúiban is tetten érhető a véleményük változása, azonban az esetlegesen felmerülő ellenséges érzületet a

³²¹ *Robbanások rázták meg a Boston Maratont, többen meghaltak.* In. Magyar Nemzet. 2013. április 15.

URL: <https://magyarnemzet.hu/archivum/kulfold-archivum/robbanasok-raztak-meg-a-boston-maratont-tobben-meghaltak-4183982/> Letöltési idő: 2020.01.15.

³²² Egy fegyveres személy tüzet nyitott a belga zsidó múzeumnál. Az ügy azért kiemelt jelentőségű, mert ez volt az első európai területen elkövetett terrortámadás, amelyet az Iszlám Állam nevű terrorszervezet vállalt magára. In. MTI, HVG. hu, 2019. márc. 11.

URL: https://hvg.hu/vilag/20190311_Iteletet_hoztak_a_brusszeli_zsido_muzeumban_elkovetett_terrortamadas_u_gyeben Letöltési idő: 2020.01.15

támasznyújtás belülről jövő igénye és az együttérzésből fakadó jótékony cselekvés öröme tompította.

Tibor, Mórahalom, 2015.: „2015 nyarán, a falu utcáin, a határban, a kertek alatt nagy csoportokban feltűnő embereknek a hétköznapi életet megzavaró látványa kezdetben félelmet, később szánalmat ébresztett a mórahalmi emberekben.”

Mária, Pinkaminszent, 2015.: „Amikor kevesebben jöttek, akkor sajnálta a nép őket, és segített, ahogy tudott. De ahogy a tömeg növekedett, egy idő után nem tudtuk mire vélni az idegeneket, akik a faluban mindenhová leültek, befészkeltek magukat a parkokba. Ez rémületes volt.”

A TÁRKI kutatások szerint a migránsok kiemelkedően nagy tömege csak a 2015-ös év nyári hónapjaira érte el hazánkat, a reprezentatív mérések szerint a kérdezettek 39%-a vallotta magát idegenellenesnek a 2014-es évben. Ehhez képest 2015 áprilisában egyre többen vállalták fel nyíltan menekültellenes véleményüket, 2016 januárjára pedig az idegenellenesség mutatói meghaladták az 50%-ot. A mérlegelők aránya visszaesett, az idegenbarátság elfogyott. Sik (2015) a fenti tendenciának egy lehetséges magyarázatát adta: mivel a menekülők száma csak májusban kezdett rohamosan nőni, az idegenellenesség 2015 áprilisában mért kiemelkedő aránya elsősorban a média és a közbeszédben célirányosan prioritást élvező migráció terméke lehetett.³²³

A közbeszéd központi helyére a biztonság fogalmának célirányos beemelése történt, mely nemcsak biztonságpolitikai értelemben hozott létre rendkívüli állapotot, hanem a társadalmi percepciók és beszédmódok szintjén is. Megnövekedett az „ingroup”-ba tartozás, a „hasonszórúság” jelentősége, mely egy vélt vagy valós veszély ellen a szubjektív biztonságérzet kapaszkodójaként szolgálhatott.

A 24. számú táblázat utolsó állítása az idegenek jelenléte és a saját csoport biztonságérzete közötti összefüggéseket kívánja megvilágítani. A „Veszélyt jelentenek a befogadók biztonságára” adott kérdőíves válaszok összefüggést mutattak az előző, idegenellenességet mérő állítással. A kérdezettek szubjektív biztonságérzetére irányuló realiztikus és szimbolikus fenyegetettség együtthatóit a segítők szerint leginkább az arabok hordozták.

Az első lekérdezés időpontjában, 2014 decemberében a hírportálok tudósításainak kiemelt témája volt az ISIS terrorszervezet brutalitása.³²⁴ A 2014-től fokozott cselekvési kedvet mutató

³²³ SIK Endre: *Csúcsot döntött az idegenellenesség, és elfogyott az idegenbarátság.* In. u. o. URL: http://old.tarki.hu/hu/news/2016/kitekint/20160404_idegen.html
Letöltési idő: 2019.01.21.

³²⁴ ISIS: Islamic State in Iraq and Syria, majd 2014. június végétől Iszlám Állam (Islamic State-IS). NAGY Milanda: *Az Iszlám Állam felbukkanása – stratégiaváltás Izrael biztonság-politikájában.* In. KARLOVITZ János Tibor (szerk.): *Társadalom, kulturális háttér, gazdaság.* Komarno. 2016. ISBN 9788089691333. pp. 203-205.

Iszlám Állam által közzétett videók és képek főleg a lefejezésekre és brutális támadásokra összpontosítottak, és a közösségi fórumokon keresztül a világ minden tájára eljutottak.³²⁵

2014-ben már érződött a segítők válaszaiban is a biztonságuk féltése, mert 20% vélte úgy, hogy az arab népcsoportok a többi etnikumnál jóval veszélyesebbek lehetnek. 2016-ra az általuk való veszélyeztetettség, és a félelem mutatói növekedtek a legjelentősebb mértékben, több mint duplájára, 43%-ra. A kérdezettek és a társadalom véleményklímájának alakításában az információ közlés módjai széleskörű változtatást tudtak előidézni.

Valamennyi többi etnikummal szembeni veszélyérzet is növekedő tendenciát mutatott. Az afrikaiak viszonylag magas mutatóit (25%) valószínűleg befolyásolhatta az ebben az időben a Boko Haram, nigériai terrorszervezet által elkövetett leányrablás is, amelyet a magyar média hírportáljai egyértelműen az iszlámhoz kötöttek.³²⁶

A délszlávokkal szembeni korábbi attitűd is változott, a 90-es évek támogatásra szoruló menekültjei helyett, a befogadók biztonságára nézve veszélyt jelentő népcsoporttá léptek elő. Ekkortájt gyakori vitakérdés volt a közmédia fórumain, hogy a koszovóiak, mint a muzulmán vallást gyakorlók, mennyire hozzák magukkal a szélsőséges iszlamista nézeteket.³²⁷ A törökök és a kínaiak veszélyességét jelző mutatók is emelkedtek, ők is beleestek abba a folyamatba, amely a kérdezetteknek *általában* a menekültekkel szembeni attitűdjét negatív irányba mozdította.

A 24. számú táblázat adataiból az a következtetés vonható le, hogy a szubjektív biztonságot veszélyeztető fenyegetettség észlelése a két év alatt változtatott a kérdezettek idegenek iránti beállítódásán. A menekülők felől érkező fenyegetettség az egyes etnikumok esetében eltérő természetű veszélyeztetés képében bukkant fel, és világosan jelezte a vélemények alakulásában az integrált fenyegetettség egyes tényezőinek jelenlétét és attitűdmozdító hatását. A korábban idegenellenességet generáló tényezőkre 2015 után ráakódott az integrált fenyegetettség összetevői által gerjesztett veszélyérzet. Így az idegenellenesség 2015 után egy bonyolult

URL:<http://www.irisro.org/tarstud2016aprilis/44NagyMilada.pdf>

Letöltési idő: 2020.01.17.

³²⁵ *Terrorcselekmények Európában az utóbbi 13 évben.* In: Kitekintő. hu. 2017. június 04.

URL:<https://kitekinto.hu/2017/06/04/european-kivul/terrorcselekmények-europaban-az-utobbi-13-evben/>

Letöltési idő:2020.01.17.

³²⁶ *Egy éve rabolták el a nigériai diáklányokat.* In: Magyar Hírlap, 2015. ápr. 14.

URL:https://www.magyarhirlap.hu/kulfold/Egy_eve_raboltak_el_a_nigeriai_diaklanyokat

Letöltési idő:2020.01.16.

³²⁷ JÁMBOR Orsolya: *Koszovói menekültek a magyar médiában.*

In:GAÁL Gyula, HAUTZINGER Zoltán (szerk.): *Modernkori veszélyek rendészeti aspektusai.* Pécsi Határőr Tudományos Közlemények, 2015. XVI. p. 295.

URL: <http://www.pecshor.hu/periodika/XVI/jambor.pdf>

Letöltési idő:2020.01.14.

összefüggéseken nyugvó fogalommá vált, mert a fizikai, nyelvi, kulturális különbségek mellé felsorakoztak azok az új, tartalmukban veszélyt hordozó jelenségek, melyek a népcsoportok megítélését súlyosbították.

A 2015-ös migrációs események után a kérdezettek idegenek iránti beállítódásában a veszélyérzet felülírta a korábbi, egyéb (látható, hallható, láthatatlan) idegenellenességet kiváltó faktorokat. Az egységes elutasítás a 2015-ös fordulópontot jelentő migrációs időszak után minden etnikumra rávetült. A válaszolók véleményéből leszűrt egyik legfontosabb következtetésem, hogy a segítők egyöntetűen, a mindennapjaikat érintő tapasztalások során érezték a saját, szubjektív biztonságuk veszélyeztetését, akár kultúrájukról, világképükről, egészségükről vagy munkahelyükről volt szó.

Az integrált fenyegetettség észlelése mély strukturális attitűdváltozásokat hozott létre a vizsgált személyekben, a befogadó-befogadott kapcsolatban a megosztó konfliktus volt túlsúlyban az egységesítő kontaktus lehetőségének kialakulásával szemben, köszönhetően az idegenek hordozta vélt-, vagy valós veszélyérzetnek. A strukturális változás pedig megszabta az idegenek iránti attitűdök elmozdulásának irányát.

A vizsgált önkéntesek idegenek iránti attitűdjeiben történt elmozdulásra és annak ok-okozati összefüggéseire – a fentiek mellett – magyarázatul szolgálhatott az a fokozottan megnövekvő, migráció iránti érdeklődés, amely ebben az időben a társadalmi közhangulatot jellemezte, és amely össztársadalmi hatásait tekintve a morális pánik elméletéhez kapcsolható.³²⁸

A morális pánik kiindulópontja az volt, hogy egy-egy csoportnak tulajdonított cselekvést vagy jellegzetességet a társadalom szélesebb köre veszélyként érzékelt, így a kérdezettek a saját csoportba tartozásuk okán észlelheték annak fenyegető tényezőit. A bevándorlás ténye maga volt az a cselekvés, mely a veszélyforrást jelentette 2015-ben.³²⁹

A morális pánik egyik ismérve, hogy a veszély beazonosításában kiemelt szerepet játszott a fenyegetés mértékének téves felmérése, vagyis az az aránytalanság, ami a jelenség súlya és a fenyegetettség mértéke között húzódik. A veszély méretének jóslásában, a fenyegetettséghez

³²⁸ BERNÁTH Gábor, MESSING Vera: *Bedarálva. A menekültekkel kapcsolatos kormányzati kampány és a tőle független megszólalás terepei*. In: Médiakutató, 2016.16. évf.4. szám. p. 7.

URL:http://epa.oszk.hu/03000/03056/00061/pdf/EPA03056_mediakutato_2015_t%C3%A9A91_007-017.pdf

Letöltési idő:2019.01.21.

³²⁹ A bevándorlás tömegeinek Magyarországra érkezésekor, a 2015-ös év nyarán 177 ezer regisztrált és ennél jóval több nem regisztrált menedékkérő haladt át az országon.

In: *Táblák* (STADAT) 2014, 2015, 2016. Központi Statisztikai Hivatal.

URL:http://www.ksh.hu/docs/hun/xstadat/xstadat_evkozi/e_wnvn001.html

Letöltési idő:2019.01.22.

hozzárendelt csoport beazonosításában, és az ebből fakadó várható problémák előrejelzésében kiemelt befolyással bírtak a média tömegeket befolyásoló információi.³³⁰

A morális pánik újabb ismérve, hogy a befogadók között minimális mértékű egyetértésnek kellett uralkodnia az idegen csoportok megítélését illetően, és az így kialakult ellenséges hangulat igazolta a közös szemléletmód révén a közös véleményklíma azonosságát és jogosságát is. Az eleve szembe állítás, vagyis az „*ingroup-outgroup*” elnevezés a szembenállás kifejezője volt, és a jó-rossz ellentéppárral azonosítva megkezdődhetett az idegenek bűnbakként kategorizálása, állította Kitzinger (2000).³³¹

A morális pánik további ismérve a változékonyság – azaz egy hirtelen kitörő és gyakran gyorsan elpárolgó közérdeklődésről van szó – azonban a 2015-ös menekülthullám után a fokozott társadalmi érdeklődés a bevándorlás iránt több éven keresztül tartotta magát. A vizsgált személyeknél a morális pánikra okot adó érintettség nyilvánvaló volt, hiszen a segítők azoknak nyújtottak támasz, akiknek észlelése során a jelenség kialakult. Tevékenységük során észrevették azokat a kulturközi különbségeket is, amelyek okot adhattak a veszély mértékének eltúlzására. Bár – mint a 24. számú táblázat adatai jelzik – az idegenek iránti ellenérzés minden tekintetben megnőtt 2016-ra (köszönhetően többek között a morális pániknak).³³²

A segítőkhez eljutottak ugyan az idegen csoportokról a média általi szenzációkeltő és leegyszerűsítő tudósítások, azonban lokálisan nem alakult ki az „*in-out*” szembenállás, valószínűleg azért, mert a kérdezettek a belülről jövő emberbaráti támasznyújtást tekintették feladatuk első és legfontosabb szempontjának. Az alábbi interjúkból idézett szövegrészek nyújtanak alátámasztást a feltevésem igazolására.

Andrea, Bicske, 2015.: „*Akkor kezdett félelmet keltővé válni a menekültek jelenléte, amikor a táborban megnövekedett létszám miatt összeütközések következtek be. Ekkor kért a vezetőség segítséget a rendészeti szervektől.*”

³³⁰ BERNÁTH Gábor, MESSING Vera: *Bedarálva. A menekültekkel kapcsolatos kormányzati kampány és a tőle független megszólalás terepei*. In. u. o. pp. 8-9.

URL: http://epa.oszk.hu/03000/03056/00061/pdf/EPA03056_mediakutato_2015_t%C3%A9l_007-017.pdf
Letöltési idő: 2019.01.21.

³³¹ ³³¹ KITZINGER Dávid: *A morális pánik elmélete* In Replika. 2000. 4. évf. pp. 24.

URL: http://www.replika.hu/system/files/archivum/replika_40-02_kitzinger.pdf Letöltési idő: 2019.12.16.

³³² A 2015 januárjában két esemény: a párizsi Charlie Hebdo szerkesztősége elleni terrortámadás, illetve a Magyarországon menedékkérelmet benyújtók számának emelkedése minden korábbinál erősebben vetette fel a bevándorlás kérdését.

BERNÁTH Gábor, MESSING Vera: *Bedarálva*. In. u. o. p. 8-9.

URL: https://mediakutato.hu/cikk/2015_04_tel/01_menekultek_moralis_panic.pdf Letöltési idő: 2020.01.28.

Tibor, Mórahalm, 2015.: „*Mindenki látta, hogy itt komoly segítség kell, az önkéntesek itt már kevesek. Megszerveztük a rendészeti szervekkel a felváltott járőrözést és erőszak nélkül sikerült megoldást találni a kialakult migrációs helyzetre.*”

A kérdezettek szövegrészeiből kitűnik a morális pánik egyes összetevőinek észlelése, azonban a helyi pánik kitörését megakadályozta az interjúkban említett válságkezelés megszervezése. Nem jelentkezett az az aránytalanság, ami a jelenség súlya és a fenyegetettség mértéke között húzódott meg, a veszély felmérése a realitást tükrözte. A segítőkben egyöntetű véleményazonosság alakult ki a lakóhelyükön fennálló migrációs helyzet kezelésének szükségességére vonatkozóan.

Elmondható, hogy az országos méretűvé duzzadó morális pánik eljutott ugyan a helyi önkéntesek tudatáig, de ők a migrációs helyzet eszkalálódásának megakadályozására és a migrációs problémák megoldásának keresésére törekedtek. A sarkalatos pontokat itt azok a közös cél érdekében történt összefogások képezték, melyek elejét vették a helyi válságok kiszélesedésének. Az idegenellenesség alakításában az integrált veszélyérzet mellett egy sor olyan további tényező is befolyásoló szerepet játszhatott, mint a közvetlen csoport-, és médiabefolyás és nem utolsósorban a sokszerű események sorozata a világ különböző pontjain.

A nyugati kultúrkört képviselő népekben megjelenő európai identitástudat, a hasonló vallás, a csoporton belüli egyfajta familiáris légkör, az összetartozás-tudat kialakítása olyan szubkulturális szerepfunkcióknak bizonyultak, melyek tulajdonképpen megteremtették az egymáshoz tartozás, egymással törődés szándékát, erősítve a csoport összetartó erejét a közös veszély ellen.³³³

Vizsgálatom következtetéseként világossá vált, hogy az elmúlt két évtized európai integrációs folyamatának, a szabad mozgásnak, a média, az internet által a „világra nyitott kapunak” köszönhetően a lehetőség adva volt a kulturális különbözőségek megismerésére, és az információk megismerése által az idegenek iránti beállítódás változtatására.

A beállítódás egy része a korosztályos áthagyományozódott világképből származott, a saját csoport kognitív szférájában berögzült társadalmi normákkal és értékekkel. A másik része pedig az adott kor történelmi körülményeire, a közbeszéd és a közhangulat időszerű üzeneteire, illetve a közvetlen személyes tapasztalatokra adott válaszreakció volt. S bár a migráció által érintettek

³³³ LŐWI Ildikó: *A stigmatizáció hatása a társadalmi szerepváltozásokra.* In. Hadtudományi Szemle, 2018. 11. évf. 1.sz. pp. 220.

URL:http://archiv.uninke.hu/downloads/kutatas/folyoiratok/hadtudomanyi_szemle/szamok/2018/2018_1/18_1_tt_lowi.pdf Letöltési idő:2019.09.03.

az érdekeik és értékeik, racionális megfontolásaik és érzéseik szerint helyezték előtérbe attitűdjeik alakításakor az egyik vagy a másik tényezőt, a különböző faktorok végső soron összefonódtak egymással, és az integrált fenyegetettség érzületében egyesültek.

5.2.3 ÖSSZEGZÉS

A 2. hipotézis feltevéseinek kapcsán a két vizsgált migrációs időszakban a kulturközi különbségek kezelését, és az etnikai identitások különbözősége miatti személyes kapcsolatok alakulását vizsgáltam. Feltérképeztem azokat a változásokat, melyeket az integrált fenyegetettség tényezőinek megjelenése indított el a vizsgált minta attitűdjeiben. Az adatok elemzése után arra a megállapításra jutottam, hogy az 1990-es időszakban az önkéntes személyeknek nem volt ismeretlen az idegenség, a volt Jugoszlávia közelsége okán, így a délszláv menekülők kulturális különbözősége Nagyatádon nem jelentett kezelhetetlen problémát és a személyes kapcsolatok alakulását az együttérzés, a sajnálat és a segíteni akarás határozta meg. Ennek következtében a kulturális és vallási területen jelentkező nézeteltérések maradtak a megjelenésük területén és nem szélesedtek ki más, pl. gazdasági, vagy biztonságpolitikai terepre.

Megállapítottam, hogy 2015-ben a migráció elutasítását befolyásoló tényező lehetett az a félelem, mely az idegen tömegek megjelenését kísérte. A tömeges bevándorlás jellemző vonása a váratlanság, az inváziószerűség, és az abból adódó kezelhetetlenség volt, mely bizonytalanságot, gyanakvást és szorongást váltott ki a vizsgált önkéntesekben. A feltártak alapján arra a következtetésre jutottam, hogy a 2015-ös migrációs időszak interetnikus konfliktusai túlléptek a kulturális-, és vallási különbözőség területéről és kiszélesedtek más társadalmi közeget érintő területekre is. A befogadó önkéntesek nemcsak szubjektív jólétüket és biztonságukat érezték fenyegetve, de a veszélyérzetük észlelése kiterjedt a saját csoportjuk értékrendjének, kultúrájuknak és normarendszerüknek a szférájára is. A vélt-, vagy valós veszély tényezői egyesülve határozták meg az idegenek iránti attitűdjeik mozdulási irányát.

Rámutattam, hogy a 2015-ös év minden tekintetben fordulópontot jelentett a vizsgált társadalmi közeg idegenek iránti beállítódásában, amelyet befolyásolt a közvélemény és a média által megjelenített, az idegeneknek tulajdonított fenyegető hiedelmek felbukkanása és az azoktól való rettegés is. Az adatok elemzése feltárta, hogy az integrált fenyegetettség hatásainak észlelése maga után vonta 2016-ra az idegen népcsoportok, a 2014-es évhez viszonyítva nagyobb mértékű elutasítását.

Az összes vizsgált területen kiemelkedően az arab népcsoportok szenvedték el a legnagyobb véleményklíma változást. A menekülők iránti megengedőbb attitűdök hiánya összefüggött a

bevándorlás társadalmi hatásainak észlelésével és a veszélyérzet felnagyításával. A folyamat során a befogadók az idegeneknek a saját csoportnormáktól való óriási különbségét és azok következményeit a valóságnál súlyosabbnak érzékelték. A morális pánik elmélet tényezőire visszacsatolva, az aránytalanság az, ami a jelenség súlyának, a fenyegetettség mértékének sajátos jellegére utal.

Megállapítható tehát, hogy a két vizsgált időszakban az önkéntes karitatív segítők idegenellenes attitűdjeinek intenzitása nagymértékben eltért egymástól. A nagyatádi segítők a menekülők felé mutatott pozitív attitűdjeinek a túlsúlya nem volt hasonlítható a 2015-ös év önkéntes segítőknek az attitűdjeiben megnyilvánuló negatív érzésekhez és az integrált fenyegetettség észlelésének következtében az idegenek iránt változó idegenellenességükhöz. Következtetésem szerint az észlelt integrált fenyegetettség érzése 2015-ben felülírta az egyéb, a korábban jellemző (látható, hallható, láthatatlan) idegenellenességet kiváltó faktorokat. A reális és szimbolikus vonatkozásokra utaló fenyegetés érzülete, a szorongás, a félelem az idegenektől, valamint a saját csoport világfelfogására vonatkozó veszély észlelése egyaránt előmozdították a 2015-ös évben segítséget nyújtó önkéntesek idegenek iránti beállítódásának a megváltozását.

5.3 AZ INTEGRÁLT FENYEGETETTSÉG HATÁSA A BEENGEDÉSI KRITÉRIUMOK VÁLTOZÁSÁRA

A 2015-ös év hónapról hónapra felgyorsuló menekülthulláma egy olyan fogékony, a rendszerváltoztatás óta fokozatosan emelkedő mértékű idegenellenessé váló közeget érintett meg, mely a korábbi években sem szűkölködött a kisebbséget érintő elutasító attitűdökben. A 3. hipotézisben arra a folyamatra keresek igazolást, hogy az integrált fenyegetettség faktorainak észlelése mennyiben változtatta, enyhítette vagy szigorította az önkéntesek által megszabott beengedési kritériumokat és az idegenek elutasításának mértékében történt-e változás a 2015-ös migrációs események után.

Feltételezésem szerint, minél erősebb volt az adott segítő közeg reprezentánsai által a realiztikus, illetve szimbolikus fenyegetettség képzete, annál inkább fokozódott a befogadásnál a beengedési kritériumok szigorodása a 2015-ös migrációs események után. Feltételezem, hogy a korábbi idegenbarátság gyakorlatilag eltűnt és a 2015-ös migránshullám után a vizsgált közegben az összes idegen csoporttal szembeni elutasítás globálisan növekedett. (3. hipotézis)

A befogadó-befogadott viszonyban sarkalatos pontként jelentkeztek azok a beengedési feltételek, melyeket a befogadó közösségek mértékként állítottak fel a bevándorlók számára, ahhoz, hogy országunkba érkezhessenek, esetleg tartósan megállapodjanak. A beengedési

feltételek esetében nem létezett egy általános, időtől, helyszíntől, körülményektől független társadalmi modell, így a befogadási feltételek a saját csoportnorma szerint alakultak.

Az OECD, egy 2018-ban közzétett, 72 európai várost érintő kvalitatív kutatási jelentésében alátámasztja a fentieket, ugyanis a kutatott városokban a helyi hatóságok a helyi lakossággal együttműködve kulcsszerepet játszanak az új belépők (bevándorlók) beilleszkedésében és az új közösségükhöz való csatlakozás hozzájárulásban.³³⁴ A bevándorlók beengedéséhez tehát eleget kellett tenni a helyiek által felállított kritériumoknak.

A '90-es évek délszláv menekülőinél és a 2015-ös bevándorlók esetében más szempontok alapján történt a befogadás, melyek alapját a beengedési feltételek képezték. A korábbi országos vizsgálatok azokra a jellemzőkre kérdeztek rá, amelyek a beengedési ismérvek alapvető sajátjai voltak: a magyar nyelvismeret, a keresztény kulturális háttér, a fehér bőrszín, a magyarországi szokások, és a befogadók kultúrájának elfogadása.³³⁵ Azonban a fent említett individuális feltételeknek kevés menekülő felelhetett meg 2015-ben, az etnikumok speciális külső fizikai tulajdonságai azonnal láthatóak voltak, a nyelvi különbségek pedig hallhatóak, a jogi státusz ebben az esetben nem volt releváns. Ezért a beengedési ismérvek vizsgálatánál kulcskérdésnek bizonyult a bevándorlók társadalmi hasznosságának észlelése és az idegenekről kialakult kép. Az ebben az időszakban elvégzett országos mérés szerint a befogadó társadalom kérdezettjeinek 82%-a szigorítaná a bevándorlással kapcsolatos szabályozást,³³⁶ amely azt mutatta, hogy a társadalom többsége veszélyben érzi magát, vélhetőleg a 2015-ös nagy migránshullámnak tulajdonított vélt vagy valós fenyegetettség okán. Nagy jelentőségű attitűdváltoztató hatása lehetett annak, hogy a bevándorolt népcsoportokat mennyire érzik a befogadók a társadalomra nézve hasznosnak. A külső csoportok idegen világgépet hozva, fenyegetőnek tűntek a saját csoport világgéfogására, erkölcsi beállítódására, kulturális értékeikre, valamint munkahelyeikre nézve, tehát ebben az értelemben véve nem voltak hasznosak. A „*haszontalan lét*” ilyen jellegű, elutasítást hordozó nézőpontja pedig előre vetítette a befogadási feltételek szigorításának valószínűsíthető bekövetkezését is.

³³⁴ *Working Together for Local Integration of Migrants and Refugees.*

In. OECD jelentés. Párizs, 2018. ISBN. 9789264085350. p. 5.

URL:<https://dx.doi.org/10.1787/9789264085350-2-hu>

Letöltési idő:2020.07.04

³³⁵ KAKUK Gabriella: *A bevándorláshoz való viszonyulás a mai Magyarországon.* In. GULYÁS Éva (szerk.): *Migráció és bevándorlókhoz való viszony Németországban és Magyarországon.* Tanulmányok.

In. Győr, SZE Deák Ferenc Állam- és Jogtudományi Kar, Jogelméleti Tanszék, 2018. ISBN 9786155837388. p. 113.

³³⁶ *Szigorúbb bevándorláspolitikát!* In. Századvég, 2015.09.16.

URL:<https://szazadveg.hu/hu/kutatasok/az-alapitvany-kutatasai/piackutatas-kozvelemeney-kutatas/szigorubb-bevandorlaspolitikait-a-kozvelemeney-82-szazaleka-a-kormany-mellett>

Letöltési idő:2019.01.22

A fent említett ismérveket mintának tekintve, megvizsgáltam a helyi válaszadók által támasztott befogadási kritériumok alakulását a népcsoportok hasznosságának szempontjából.

A 25. számú táblázat a két időszak mutatóit hasonlítja össze, ahogyan a kérdezettek az idegenek hasznosságát értékelték a kérdőív 9. kérdése alapján.

25. számú táblázat: Ön szerint a felsorolt népcsoportok melyikére igaz, hogy hasznára válhatnak a befogadó országnak? A válaszok %-os megoszlása

Sz.	Népcsoportok	Hasznára válhatnak a befogadó országnak			
		2014		2016	
		igen	nem	igen	nem
1.	törökök	78	22	69	31
2.	ukránok	46	54	42	58
3.	afrikaiak	38	62	22	78
4.	délszlávok	47	53	17	83
5.	kínaiak	80	20	75	25
6.	arabok	32	68	11	89

Forrás: saját kutatás

A migrációt követően létrejött új kapcsolatok jellege, minősége és a belőlük áramló erőforrás transzferek nagymértékben meghatározták a bevándorlók megítélését hasznosságuk tekintetében. A válaszok összevetésekor, a 2016 januárjában végzett felmérés esetében a „nem” válaszok mutatóinak emelkedése észlelhető.

A felsorolt népcsoportok közül a kínait és a törököt ítélték leghasznosabbnak mindkét adatfelvétel idején. Azonban ők is „elszenvedték” a 2015-ös bevándorlás kiváltotta fenyegetettség érzet következményét, 2014-ről 2016-ra a hasznosság tekintetében a kínaiakra adott 80 % lecsökkent 75 %-ra, a törökök esetében 78%-ról 69%-ra. A többi népcsoport esetében szintén általános csökkenés mutatkozott az igen válaszoknál, de sokkal nagyobb mértékben, mint a kínai vagy török etnikumnál.

Meglepő az afrikaiak „haszontalanságának” magas aránya mindkét évben, (2014-ben 62%, 2016-ban 78%). A magas elutasítottsági arányszám valószínűleg összefügg a 2/b hipotézisben található 24. számú táblázat azon állításával, melyek szerint az afrikaiak magas egészségügyi kockázatot jelenthettek a befogadó csoportok számára, valamint veszélyt hordoznak a befogadó ország biztonságára nézve, valamint ők is okai az idegenellenességnek.

Az arab etnikumúak vonatkozásában a „nem hasznosak” vélemény már 2014-ben 68%-ra rúgott, amely azt jelezte, hogy a kérdezett önkéntesek több mint kétharmada nem tartotta szerencsésnek az arabok hazánkba vándorlását, 2016-ra a válaszok mutatói tovább emelkedtek,

megközelítették a 90%-ot, mely mutatók tulajdonképpen az irántuk tanúsított elutasításnak és az idegenellenesség feléjük való megnyilvánulásának is tekinthető.

Az arab népcsoportok ilyen arányú „*nem hasznosak*” a befogadókra válaszok okainak keresésekor visszautalok a 2/b hipotézisben található állításokra (24. sz. táblázat). Ott a kérdezett önkéntes segítők 43-49%-a úgy vélekedett, hogy az arabok egyfelől veszélyt jelentenek a magyar kultúrára, másfelől veszélyt jelentenek a magyar emberek biztonságára, harmadrészt egészségügyi kockázatot jelentenek, negyedrészt nem tisztelik a befogadó ország kultúráját, sőt minden hetedik válaszoló (14%) még a hazai munkahelyeket is veszélyeztetve látta általuk.

A 2015-ben Európába menekülők túlnyomó többsége közel-keleti volt, a kialakult közvélemény nemcsak a potenciális bűnözőt látta bennük (mint majdnem az összes muszlim bevándorlóban), hanem potenciális terroristát is. Ez a félelem érthető volt, legalábbis abból a szempontból, hogy az utóbbi években a média által bemutatott híradásokban a nyugati világ elleni terrorcselekmények nagy részét ilyen származású emberek követték el. Összességében elmondható, hogy a vizsgált népcsoportok közül, a hasznosságuk szempontjából nézve, a kérdezettek szerint kiváltképp az arab etnikumok voltak nemkívánatosak.

A 25. számú táblázat eredményei nagymértékben összecsengenek az interjúkban elhangzott véleményekkel. A városba tömegesen érkező vándorok között túlsúllyal bírt a látható és hallható idegenség tekintetében az arab származási országokból érkezettek sokasága, akik nemcsak a bicskei Befogadó Állomás területén, de a város utcáin vagy az internetes kávézóknak töltötték idejük nagy részét.

Gyakoriak voltak az atrocitások, amelyekben a város lakói a szubjektív biztonságérzetük fenyegetettségét vélték észlelni. A fentiek láttán a befogadó és segítséget nyújtó egyének valószínűleg fölösleges tehernek érezték a bevándoroltak városi és tábori jelenlétét.

Irén, Bicske, 2015: „*A lakosság nehezen tűrte a parkokban csoportosan üldögélő, semmittevő idegeneket, telefonáltak, dohányoztak. Határozottan rossz érzésekkel néztük őket.*”

Anna, Magyarnádalja, 2015: „*Azt gondoltuk az önkéntes barátaimmal, hogy bárcsak minél hamarabb elmennének Ausztriába ezek az emberek, mert nem tudtunk a kedvükre tenni, pedig akartunk. Ez nekünk nagyon rosszul esett és volt, aki nem is jött többet segíteni.*”

A fenti interjúk szövegrészleteiből és a táblázat adataiból egyaránt az a megállapítás volt levonható, hogy az idegenbarátság fogyatkozásával egyenes arányban csökkent az idegenek, legfőképpen az arab népcsoportok hasznosságának megítélése is. Ezt a negatív szerepet sugallta, erősítette a kérdezettek környezete, az interetnikus összeütközések közvetlen észlelése, és a közvélemény (benne a média) is.

A 2015 nyarán kibontakozott menekülthullám okozta válsághelyzetre az önkéntesek ezrei példa nélküli segítőkészséggel reagáltak. Azonban a kialakult helyzetben a média szenzációkeltő híradásaival, a közbeszédben állandósult migrációs probléma fenntartásával és a közhangulat átpolitizálttá válásával kirajzolódott a társadalomban egyfajta törésvonal: a menekülőket elutasító csoportok és a bevándorlókkal empatikus, őket segítő csoportok közötti jelentős véleménykülönbség.

A karitatív támaszt nyújtók bevándorlókról kialakult képe nem mindig egyezett meg a saját kapcsolati hálózatukban szereplők véleményközösségével, vagyis azokkal, akik kívülről szemlélték a támasznyújtás folyamatát. Ezért a következő kérdésben azt tudakoltam, hogy mennyiben alakult másképp az idegenekről alkotott kép azokban, akik nem végeztek karitatív tevékenységet, viszont a mindennapjaik részévé vált a bevándorlók észlelése.

A kérdezett önkéntesek tapasztalatait a környezetük véleményére vonatkozóan a kérdőív 4. kérdésére kapott válaszok alapján kívánom feltárni az alábbi, 26. számú táblázatban.

26. számú táblázat: Mit tapasztalt, milyen kép alakult ki az idegenekről az Ön személyes környezetében (családjában, lakóhelyén, munkahelyén)?

A lekérdezés éve	Válaszok megoszlása:		Összesen %
	inkább pozitív	inkább negatív	
2014	59	41	100
2016	25	75	100

Forrás: saját kutatás

Az adatok jelzik, hogy a menekültügyi intézmények környezetében élő és nem támasznyújtó tevékenységet folytató lakosok idegenekkel kapcsolatos beállítódása legnagyobb mértékben a percepcióik szintjén változott, így a segítők környezetének (család, munkahely, ismerősök, stb.) véleményében 2016-ra az „inkább negatív” válaszoknak a közel kétszeresére emelkedése mutatkozott meg.

Az idegenkép ilyen arányú negatívvá válásának oka egy korábbi országos felmérés következtetéseivel magyarázható, mely szerint a befogadó társadalomhoz tartozó többség és a kisebbségi etnikai csoportok esetében a feszültségek nagymértékben felerősödhetnek a gazdaságilag nehéz időszakokban, amelynek a hatásai más társadalmi területekre is átsugározhatnak. A kutatás a magyar lakosságnak a kisebbségi etnikai csoportokkal szembeni erős idegenellenességét és a velük szemben tanúsított rendkívüli mértékű intoleranciáját fedte fel 2015 után.³³⁷

³³⁷ SIK Endre: *Csúcsot döntött az idegenellenesség, és elfogyott az idegen barátság*. In. u. o. URL: https://www.tarki.hu/hu/news/2016/kitekint/20160404_idegen.html Letöltési idő: 2020.01.16.

A vizsgált kérdezettek igazolták a válaszaikban a környezetük ellenséges beállítódásának észlelésével a szakirodalom által említett, idegen népcsoportokkal szembeni türelmetlenségük jelenlétét. A segítők környezetének idegenekkel szemben megnövekedett mértékű ellenérzése valószínűleg összefüggött a saját csoport világfelfogására vonatkozó fenyegetettség érzékelésével és az emiatt kiváltott szorongás kialakulásával.

Ezt követően megnéztem, hogy az önkéntesek idegenképe hasonló, vagy eltérő-e a környezetükben tapasztaltakhoz képest. A kérdőív 15. kérdése alapján, a kérdezettek válaszaiból kapott adatokat a 27. számú táblázat mutatja.

27. számú táblázat: Milyen kép alakult ki a menekülőkről Önben?
A válaszok százalékos megoszlása (%)

A lekérdezés éve	Válaszok megoszlása:		Összesen %
	inkább pozitív	inkább negatív	
2014	67	33	100
2016	58	42	100

Forrás: saját kutatás

A táblázatok adatait összehasonlítva (mint várható volt), az önkéntesek környezetének idegenképe sokkal negatívabb volt, mint az emberbaráti segítőké. Az önkéntesek véleménye a két év elteltével sem mutatott akkora kilengést, mint ahogy az a környezetük véleményklímájában történt. Az „inkább pozitív” válaszok mintegy 9%-kal csökkentek, szemben a környezetükben észleltekhöz képest (34%-os csökkenés).

Az önkéntes tevékenység tökéletes esetben olyan közösségépítő erő, melyben a bizalom meghatározó tényezője a befogadó-bevándorló viszonyoknak. Ha nincs bizalom, akkor a bevándorlás személyes tapasztalása, a migrációs hatások, a veszélyérzet átszötte a magánéletet, és az együttérzés hiánya fokozott ellenségességet szülhet. A jótékony és az önkéntesség legfőbb motivációja még mindig a szolidaritás érzése volt, amely attitűdöt az embereken való segítség vágya jellemzett. Azonban a bizalom mellett az idegenek iránti ellenségességet enyhítheti a közös véleményalapú identitás kiépülése is, mely a saját csoport által elszenvedett hátrány ellen léphetett fel. A véleményidentitás esszenciáját az adja, ha a közös értékeken és a kulturközi kapcsolatok során megélt közös interakciók tapasztalatain osztozik a saját csoport. A szakirodalom szerint a „kapuőr attitűdök” fajtái közül a szerzett bevándorlási feltételek azok, amelyekre a menekülő egyénnek van hatása, és amin ő maga is képes lehet változtatni (például végzettség, nyelvtudás, kultúra tisztelete, stb.) Ezek a beengedési feltételek tartalmazzák a bevándorlóktól elvártakat, vagyis a befogadó ország értékeinek elfogadását és az asszimiláció

elvárását, ami már magában is előítéletes attitűdre enged következtetni, véli Barna és Koltai (2018).³³⁸ A bevándorlókról alkotott kép 2015 utáni megváltozása okán megnéztem, hogy a kérdezettek hogyan viszonyultak az idegenek beengedéséhez az országos átpolitizált közhangulat közepette, és hogy beemelték-e a vándorok részére megszabott befogadási ismérvek közé az un. „*kapuőr attitűdöket*.” Az alábbi, 28. számú táblázatban két év viszonylatában azok a beengedési feltételek láthatók, amelyek teljesítésével megvalósulhatna az önkéntesek igényei szerinti betelepedés. A válaszokból kapott adatok a kérdőív 12. számú kérdéséhez kapcsolódnak.

28. számú táblázat: *Ön szerint kik kapjanak lehetőséget országunkba való letelepedésre? A válaszok megoszlása %*

Sz.	Válaszalternatívák	2014	2016
1.	Mindenki, aki kész arra, hogy a magyar társadalomba beilleszkedjen, megtanulja a nyelvet és kultúrát	71	55
2.	Csak a más országokban élő magyar kisebbség tagjai	7	18
3.	Egyetlen más ország állampolgára sem	12	21
4.	Mindenki, aki erre rászorul, függetlenül az egyéb tényezőktől	10	6

Forrás: saját kutatás

A kérdezettek többsége a magyar társadalomba való beilleszkedést tartotta az alapvető beengedési feltételnek. 2014-ben és 2016-ban is azoknak adnának lehetőséget a letelepedésre országunkban, akik a nyelvünk és a kultúránk megismerését teljesítették, ám 2016-ban 16%-kal kevesebben voltak ezen az állásponton.

A szakirodalom szerint az etnikai identitásnak a szociális identitás az egyik meghatározó dimenziója a csoport-hovatartozást meghatározó tényezők között, mely befolyásolja mind a többségi, mind a kisebbségi közösségek csoport-hovatartozásának tudatosodását, az etnikai identitásuk alakulását.³³⁹ Szép példája és egyben igazolása is az állításnak az, hogy 2016-ra a más országokból érkező magyar kisebbségek befogadása pártolóinak száma megnőtt, a nemzeti identitás felértékelődött. A kérdezett önkéntesek közül 2014-ről 2016-ra két- és félszer annyian fogadtak volna be külföldi magyarokat. A külföldi magyarok hazánkban való lehetséges

³³⁸ BARNÁ Ildikó, KOLTAI Júlia: *A bevándorlókkal kapcsolatos attitűdök belső szerkezete és az attitűdök változása 2002 és 2015 között Magyarországon a European Social Survey (ESS) adatai alapján.* In. Socio.hu. 2018. 8. évfolyam, 2. szám. p. 6.

URL:https://socio.hu/uploads/files/2018_2ess/28_barna_koltai.pdf Letöltési idő:2019.12.23.

³³⁹ NEMÉNYI Mária: *Interetnikus kapcsolatok hatása az identitásra.* In. Szociológiai Szemle 22/2. p. 50.

URL:http://szociologia.hu/dynamic/szocszemle_2012_2_nemenyi.PDF Letöltési idő:2019.12.12.

letelepedésének a pártolása, annak emelkedő mutatói feltehetően azoknak az individuális kritériumoknak szóltak, amelyek kimerítették a saját csoporthoz tartozás elvárásait.

A más kultúrából érkezettek természetesen nem rendelkeztek ezekkel, eltérő etnikumuk, eltérő külső fizikai jegyeik, a nyelvük közös voltának hiánya és a kulturális különbségek miatt. Őket az önkéntes segítők nem tartották a saját csoportjukhoz tartozónak, és identitásukban hozzájuk hasonlónak, a hagyományos etnikai és kulturális alapú nemzetfelfogás szerint. 2015 után nem minden menekülő volt fehér bőrű, magyar nyelvet ismerő és keresztény kultúrkörből való és nem minden migráns élt a magyar társadalmi értékrendszerbe való beilleszkedés lehetőségével sem, annak okán, hogy országunkat a döntő többségük tranzitállomásnak tekintette.

Egy bizonyos csoport elutasítása további csoportok elutasításával járhat együtt. A mindenkit elutasítók esetében ennek az attitűdnek a forrása egyrészt abban az általános beállítódásban kereshető, amely a személyiség sajátja (melyet a személyes tapasztalat is megalapoz), másrészt a saját csoporttól való különbség és az ahhoz való hasonlóság keretei között értelmezhető.

A 28. számú táblázat „*egyetlen más ország állampolgára sem*” alternatívja 2014-ről 2016-ra erőteljesen növekedett (12%-ról 21%-ra), így a harmadik feltétel válaszai igazolták, hogy a kérdezett önkéntesek még a nagyobb arányú személyes ismeretség és az esetleges rokonszenv ellenére sem gondolták úgy, hogy megengednék valamennyi idegen etnikumnak a letelepedést. A segítő tevékenységet végzők befogadást ellenző beállítódása egyértelműen azt jelezte, hogy a 2015-ös menekültválság következményei az idegenellenesség növekedésével együtt, magukkal hozták a beengedési feltételek szigorodását is, a „*látható, hallható*” másságot képviselő bevándoroltak esetében és felértékelődött az egy nemzethez való tartozás.

2014-ről 2016-ra csaknem felére (10%-ról 6%-ra) esett vissza azoknak az aránya, akik azt vallották, hogy mindenki jogosult a letelepedésre, aki rászorult, függetlenül az egyéb tényezőktől. Ez a mutató 2014-ben még feltételezett némi idegenek iránti barátságot, de a pozitív válaszok aránya már akkor sem volt számottevő. A kérdezettek válaszaiból az a következtetés vonható le, hogy a befogadási hajlandóság vonatkozásában a többség a 2015-ös menekülthullám után változtatta meg jelentős mértékben a véleményét és állított fel szigorúbb beengedési kritériumokat. A vizsgált önkéntesek véleményklímájában és csoportnormájában a „*kapuőr attitűdök*” kaptak prioritást, vagyis azokat a feltételeket szabták meg a külső csoportok számára a letelepedés engedélyezéséhez, amelyeken a bevándorlók saját maguk is változtathattak volna, nagymértékben igazodva a befogadó ország igényeihez.

A bevándorlókkal szemben támasztott beengedési feltételek sajátos igény szintje magában foglalta a bevándorlóktól elvártakat, a befogadó ország kultúrájának nemcsak megismerését,

hanem elfogadását, és a bevándorlók erre való igényét is. Ezek hiánya láttán a 2014-ben még meglévő alacsony mértékű, de észlelhető idegenbarátság gyakorlatilag alig érzékelhetővé vált. A beengedési ismérvek tükrözték az arányváltozást, a vizsgált minta attitűdjeiben változás történt, mely a beengedési feltételek szigorodásában öltött testet. Ez alól csak a határon túli magyarok megítélése volt kivétel, ugyanis 2015-re a határon túli magyarok befogadására való hajlandóság több mint duplájára nőtt.(7%-ról 18%-ra)

A nemzeti identitás és az idegenellenesség mértéke bonyolult összefüggést rejtett, ha abból indulunk ki, hogy a saját csoport otthonosság érzetében a nemzet és a nemzeti összetartozás kiemelt szerepet játszik. Ebben az esetben feltételezhető volt, hogy a bezárkózó és egyneműsítő törekvéseket mutató társadalmi befogadási hajlam az idegenekkel szemben szükségképpen és megváltoztathatatlanul elutasító maradt. Ha azonban a bevándorlás a modern közösségi értékeket, a gazdasági sikereket, az általános jólétet, a társadalmi szolidaritást, és a politikai nyitottságot eredményezné, akkor a társadalmi közhangulat nyitottá válhat az idegenekkel szemben, vagyis az attitűdök barátságosak, befogadók és toleránsak lesznek.

Általában elmondható, hogy a magyar lakosság a bevándorlók megítélése tekintetében inkább az elutasítás irányába húzott, és a válaszadók többsége is egyetértett a bevándorlókról közszájon forgó negatív állításokkal. A bevándorlással kapcsolatos attitűd, mint közvetlenül nem mérhető, de lappangó formában jelen lévő tényező, a két vizsgált migrációs időszakban meglehetősen nagy különbségeket mutatott az eddigi kérdések eredményeiben.

Az 1./b hipotézisben feltártak alapján a kérdezettek 2016-ban nem tudták elfogadni a tömeges migrációt kiváltó, olyan súlyos okokat, mint a háborús környezetet, és az abból érkezők migrálását sem. Köztudott volt, hogy sokan a saját és családjuk túlélése érdekében hagyták el háború sújtotta szülőföldjüket, azonban a kérdezettek körében ez a menekülési kényszerhelyzet nem jelentett feltétlenül migrációra súlyos okot adó körülményt.

Koltai és Barna (2018) két időszakot hasonlítottak össze a beengedési kritériumokat és a társadalmi távolságtartást érintő felmérésükben, és rámutattak, hogy minél fontosabbnak tartja valaki a beengedési feltételeket, annál nagyobb társadalmi távolságot érez a bevándorlók felé, és minél erősebbnek érzékeli a bevándorlással járó realisztikus és szimbolikus fenyegetettséget, annál bevándorlás-ellenesebb lesz.³⁴⁰

³⁴⁰ BARNA Ildikó, KOLTAI Júlia: *A bevándorlókkal kapcsolatos attitűdök belső szerkezete és az attitűdök változása 2002 és 2015 között Magyarországon a European Social Survey (ESS) adatai alapján.* In. Socio.hu. 2018. 8. évfolyam, 2. szám. pp. 16-19.
URL:https://socio.hu/uploads/files/2018_2ess/28_barna_koltai.pdf
Letöltési idő:2019.12.

A következőkben arra a kérdésre vártam a választ, hogy megmaradt-e a befogadási szempontokban az etnikai szelekció, vagy bekövetkezett az összes népcsoport egyöntetű elutasítása egy újabb, az idegenellenesség egyéb összetevőinél is fenyegetőbb tényező észlelésének a hatására. Ez a mindent felülíró veszélyérzet az integrált fenyegetettség 2015 utáni megjelenése volt. (2/b hipotézis)

A 29. számú táblázatban arra kaptam választ a kérdőív 13. számú kérdésének adatai alapján, hogy a veszélyérzet észlelésének milyen következményei voltak az önkéntesek un. „privát” szférájára nézve, vagyis beengednének-e bevándorlókat a saját otthonukba. A vizsgálat mindkét évre vonatkozott.

29. számú táblázat: *Befogadna-e bevándorlókat az otthonába?*
A válaszok megoszlása (%)

2014		2016	
igen	nem	igen	nem
59	41	44	56

Forrás: saját kutatás

2015 után a bevándorlásnak tulajdonított veszélyt észlelők aránya jelentősen növekedett. 2016-ra a befogadásra vonatkozó kérdésre adott nemleges válaszok 15%-kal emelkedtek, vagyis a növekvő elutasítás maga után vonta a befogadási hajlandóság szigorodását is. A népcsoportok megítélése már nem szelekció alapján történt, hanem „általában az idegen” szenvedett el globális elutasítást. Ebből adódóan levonható az a következtetés, hogy az integrált fenyegetettség és a beengedési kritériumok szigorodása összefüggött. Így a feltétlenül teljesítendő, de megszigorodott beengedési ismérvek felállítása és a bevándorlás elutasítása között ok-okozati összefüggést találtam. Miután a beengedési kritériumok meghatározása összefügg az idegenekkel szemben érzett társadalmi távolsággal, megnéztem, hogy a felsorolt etnikumokkal kapcsolatban az önkéntesek korábbiakban kifejtett ellenérzése milyen mértékben magyarázható az idegenek iránt érzett társadalmi távolsággal, és a távolságtartás differenciálta-e az egyes etnikumok szerint az idegenek iránt érzett attitűdjeiket.

A következő kérdés a munkahely megóvásának szándékát járta körül, mivel a munka Magyarországon a legérzékenyebb a közjavak közül.³⁴¹ Egy kutatás a büntetés-végrehajtásban dolgozók körében, az idegenellenesség kapcsán vizsgálta a kérdést, hogy megosztanák-e

³⁴¹ GÖRBE Attiláné Dr. ZÁN Krisztina: *Idegenellenesség kutatás a Bevándorlási és Állampolgársági Hivatalnál*. In. Migráció és Társadalom. Budapest, 2015.1. sz. p. 95.
URL:[http://bmbah.hu/jomla/images/Migracio es tarsadalom 2015 1.pdf](http://bmbah.hu/jomla/images/Migracio_es_tarsadalom_2015_1.pdf)
Letöltési idő:2019.12.23.

munkahelyüket és dolgoznának-e együtt migráns személlyel. A megkérdezettek több mint négytizede (42%) nyilatkozott bizonytalanul, vagyis nem tudta megítélni saját szándékát. A válaszadók 35%-a egyértelműen elutasította a közös munkát (közülük leginkább az arabokat, 49% és az afgánokat, 50%) és a vizsgált mintában szereplők mindössze 9%-a dolgozna együtt szívesen bevándorlóval.³⁴²

A kérdőívben szereplő 14. számú kérdés adatai alapján három állítás szerint azt vizsgáltam meg, hogy két év viszonylatában hogyan látják a munkatársi kapcsolatokat a kérdezettek. A válaszok adatait a 30. számú táblázatban tüntettem fel.

30. számú táblázat: Mit érezne, ha munkahelyén az alább felsorolt népcsoportok valamely tagjával együtt kellene dolgoznia? Válaszok megoszlása (%)

Népcsoport	Válaszalternatívák (%)					
	szívesen dolgoznék velük, nem zavarna		nem szívesen dolgoznék velük, de belenyugodnék		nem dolgoznék velük, más munka helyet keresnék	
	2014	2016	2014	2016	2014	2016
törökök	48	23	44	42	8	35
ukránok	22	21	19	42	59	37
afrikaiak	39	15	35	37	26	48
délszlávok	41	13	43	36	16	51
kínaiak	47	27	45	42	8	31
arabok	11	6	23	25	66	69

Forrás: saját kutatás

Etnikumok szerint igencsak differenciáltak a válaszok. 2014-ben a kínaiak és a törökök a kérdezettek csaknem felének feleltek volna meg munkatársnak, de még a délszlávokkal és az afrikaiakkal is szívesen dolgoztak volna együtt a válaszadók. A „nem szívesen dolgoznék velük, de belenyugodnék” állítás mutatóinak aránya hasonló volt.

Az ukránokkal való együttműködést a munkahelyen a kérdezettek több mint 20%-a vállalná csak, és az arány a belenyugvók esetében is majdnem eléri a 20%-ot. A válaszok adataiban visszacsengenek a 24. számú táblázat harmadik állítására adott vélemények, „Veszélyt jelentenek a magyarok munkahelyeire!”, amikor is az ukránok olcsó munkaereje veszélyeztethette a magyarok állásait. Legkevésbé az arab etnikumot fogadták el a kérdezettek, úgy 2014-ben, mint 2016-ban. A velük együtt való munkavállalást kétharmaduk nem respektálta.(66%)

³⁴² GÖRBE Attiláné Dr. ZÁN Krisztina: *Migráció – előítélet – idegenellenesség. Előítélet-kutatás a belügyi ágazatban.* In: Nemzeti Közszerzői Egyetem, Nemzeti Kiválósági Program, 2014. p. 30.
URL:<http://m.ludita.uni-nke.hu/repozitorium/bitstream/handle/11410/8574/Teljes%20sz%C3%B6veg!?sequence=1&isAllowed=y>
Letöltési idő:2020.01.21.

2016-ban az önkéntesek több mint egyötöde (23 %) dolgozna együtt a kínai, török és még az ukrán nemzetiségű személlyel, és legkevésbé szívesen az arabokkal (6%). A „*nem szívesen dolgoznék velük, inkább más munkahelyet választanék*” válaszalternatívát valamennyi etnikum esetében több mint háromtized választotta, még a két, korábban leginkább rokonszenvesebbnek tűnő (kínai, török) csoport esetében is.

A csaknem teljes elutasításra utaló mutató az arabok esetében látható (69%), de az afrikai és a délszláv etnikum tagjával sem lenne hajlandó együtt dolgozni átlagban majdnem minden második kérdezett. A táblázat második állítása tulajdonképpen csatlakoztatható a harmadik, azaz a teljes elutasítást jelentő állításhoz.

Az állítás első része „*nem szívesen dolgoznék velük*” burkolt idegenellenességet takart, de a kérdezett segítők „*belenyugodnék*” nézőpontja a hivatalos állásuk, munkahelyük féltését tükrözte, vagyis az integrált fenyegetettség realiztikus észlelése a munkahelyeik elvesztése miatt inkább készítette őket belenyugvásra.

Összességében tehát levonható a következtetés, hogy akik nap, mint nap találkoztak a bevándorlókkal, azoknak a döntő többsége nem szívesen dolgozna együtt egyik népcsoporttal sem. Az elutasítást tükröző többség mutatói a frusztrációt/feszélyezést érzők és a határozott „*nem dolgoznék*” válaszok összesítéséből tevődtek össze. Az önkéntesek válaszaiból kitűnt, hogy észlelték a saját és a csoportjuk munkahelyét veszélyeztető fenyegetettséget.

Az újabb kutatások ugyanakkor azt hangsúlyozták, hogy az érdekvezéreltség és a vélt vagy valós megélhetési félelmek kevésbé vagy egyáltalán nem játszanak szerepet az idegenek és bevándorlók elutasításában.³⁴³

Jelen kutatás eredményei azonban ebben a vonatkozásban visszavezethetők az összes népcsoport iránt megnövekedett elutasításra a befogadó személyek megélhetési félelmeinek okán, melyet a beengedési kritériumok szigorítása is alátámasztott.

5.3.1 ÖSSZEGZÉS

A 3. hipotézis igazolásakor feltártam, hogy 2015 után az idegenség és a fenyegetettség fogalma összekapcsolódott, és a népcsoportok reprezentánsainak elutasítása a korábbi szelekció nélkül, egyöntetűen történt meg. Az elutasítás tényezői között jelentős helyen állt, hogy a bevándorlók hasznossága a társadalomra nézve milyen megítélés alá esett a vizsgált kérdezettek által,

³⁴³ ÖRKÉNY Antal: *Az idegenekkel szembeni attitűdök Európában.*

In. CSEPELI György ÖRKÉNY Antal (szerk.): *Nemzet és migráció* ELTE Társadalomtudományi Kar, 2017. p. 18. URL:<https://www.yerushaonline.com/content/?v=06e005e710>
Letöltési idő: 2020.07.12.

ugyanis a társadalmi hasznosság elismerésének hiánya 2015 után növelte az idegenellenességük mértékét.

Bemutattam, hogy az önkéntesek környezetének és maguknak az önkéntes segítőknek miként változott az idegenképe a két év viszonylatában. Kiderült, hogy a környezetük által véleményezett idegenkép sokkal kedvezőtlenebbnek bizonyult, mint az emberbaráti segítőké, tehát a humanitárius munkát nem végző lakosok véleményklímáját más befolyásoló tényezők alakították, mint a karitatív támaszt nyújtókét. Az önkéntesek idegenekről alkotott képe a két év elteltével sem rosszabbodott olyan mértékben, mint ahogy az a környezetük véleményklímájában történt.

Rámutattam, hogy a segítő személyek a saját jólétüket látták fenyegetve, következésképpen ez az érzület befolyásolta és elmozdította a bevándorlás iránti attitűdjeiket, melynek eredményeként csaknem felszámolódott a korábbi idegenbarátság. Az adatok alapján az derült ki, hogy a karitatív tevékenységet végzőkben a realiztikus illetve szimbolikus fenyegetettség észlelése erős szorongás váltott ki, mely maga után vonta a beengedési kritériumok szigorodását az „*outgroup*” iránt.

Levonható, hogy minél erősebb volt az adott befogadó önkéntes segítőkben a realiztikus illetve szimbolikus fenyegetettség észlelése, annál inkább fokozódott az idegenek iránt támasztott beengedési kritériumok szigorodása, és annál inkább csökkent az önkéntesek befogadási hajlandósága. Az is valószínűvé vált, hogy 2015 után a befogadási kritériumok szempontjából prioritást nyertek a külföldi országokból érkező magyar menekültek, mely az összetartozást, és a sajátcsoport orientáció fontosságát bizonyította.

Megmutatkozott, hogy a kérdezettek döntő többsége 2015 után nem szívesen dolgozna együtt egyik népcsoporttal sem, mely attitűd köszönhető az integrált fenyegetettség realiztikus tényezőjének, a munkahelyek elvesztésétől való félelemnek. A társadalmi távolságtartás a népcsoportok között megnövekedett, ami ugyancsak fontos jelzője lehetett a segítő személyek idegenek iránti attitűdjeiben történt elmozdulásnak.

Végső soron az az összefüggés fogalmazható meg az elemzett adatokból, hogy az integrált fenyegetettség észlelésének következtében csökkent a segítő személyek befogadási hajlandósága és az idegenek felé állított beengedési feltételek elvárt igényeit sokkal szorosabbra húzták.

5.4 AZ ÖNKÉNTESOK KARITATÍV MUNKÁJÁNAK MOTIVÁCIÓI, A CSELEKVÉS FORMÁI A VIZSGÁLT IDŐSZAKOKBAN

A Befogadó Állomásokon és a környezetükben tevékenykedő hivatásos segítő szakemberek, és az önkéntes támaszt nyújtók célja és motivációja ugyanaz: segíteni a rászorulókon. Azonban a két vizsgált időszak migrációs kontextusai eltérő jellegűek voltak, ennek okán a bevándorlókat segítő önkéntesek támasznyújtásának jellegében, módjában és kivitelezésében is adódhattak különbözőségek. Értekezésem további részeiben az hasonlítottam össze, hogy az 1990-es évek nagyatádi multikulturális közegében és a 2015-ös évi menekültválság ideje alatt az altruista segítőhöz hasonló vagy eltérő formáját, módját választották a segítségnyújtásnak. A 4. számú hipotézis ezt a kérdéskört járja körül.

Feltételezem, hogy a menekülők és az önkéntesek interperszonális kapcsolatainak eltérő sajátosságai okozták döntően azt a változást, aminek következtében az 1990-es évek nagyatádi segítői az altruista segítségnyújtásban a habermasi kommunikatív cselekvélmélet kölcsönös megértésen alapuló formáját helyezték előtérbe, míg a 2015-ös menekülthullám esetében a habermasi célracionális stratégiai formájú cselekvés vezérelte a karitatív tevékenységet nyújtó önkénteseket. (4. hipotézis)

5.4.1 A SEGÍTSÉGNYÚJTÁS FORMÁI A MIGRÁCIÓS KONTEXTUSOKBAN

A jótékony cselekvésben és a karitatív segítségnyújtásban az önkéntesek, tanúbizonyságot adva a közéletre való nyitottságuknak és felelősségtudatuknak, mindkét vizsgált migrációs időszakban megnövekedett mértékben és intenzitással vettek részt. Fleischmidt és Zakariás (2018) ezt a jelenséget a jótékonyosság politizálódásának (politicization of charity) nevezte.³⁴⁴

Koelsch (2017) tanulmányában az önkénteseknek azt a polgári felelősségét vizsgálja, amellyel elősegítik a menekülők társadalomba való beilleszkedését, az Európai Bizottság által 2008-ban meghatározott kulcskompetenciák figyelembe vételével (pl. anyanyelvű kommunikációs készségek, a tanulási készségek, a társadalmi és polgári készségek).

Egy ilyen perspektíva azonban egyértelműen figyelmen kívül hagyja a kliens és az önkéntes közötti viszony kétirányú előnyeit, viszont a kisebbségi csoportok és a többségi társadalmat képviselő önkéntesek között hatalmi egyensúlyhiányt okozhat, mely kizárja a támaszra szorulókat a fogadó társadalomból.

³⁴⁴ FLEISCHMIDT Margit, ZAKARIÁS Ildikó: *Jótékonyosság és politika. A menekülteknek nyújtott közvetlen segítség közéleti hatásai.*

In. Politikatudományi Szemle, 2018/2. 27. évf. 2. sz. p. 56.

URL:http://www.poltudszemle.hu/szamok/2018_2szam/fz.pdf Letöltési idő:2019.01.23.

Az önkéntesek polgári szerepvállalásának motiváltsága a segítség iránti elkötelezettségben, a toleranciában, az együttérzés értékeiben való hitben keresendők. Ez az attitűd a migrációs ágazaton belül társadalmi változásokat hozhat, és gyarapíthatja a kulturális sokféleséget. A kölcsönös kulturális érintkezés során az önkéntesség kontextusában újfajta megismerési módok jönnek létre, és a más kulturális értékek elfogadását nem korlátozza a csoportok nemzetiségi, vallási és etnikai hovatartozása. A tanulmány alátámasztja azt az elképzelést is, hogy ez a fajta változás befolyásolni tudja az önkéntes cselekvő részvételét az igazságtalanságok kiküszöbölésének a támogatásában.³⁴⁵

Ennek okán megnéztem, hogy az önkéntesek polgári szerepvállalásában a segítségi tevékenységek fajtái közül melyik, és milyen gyakorisággal szerepelt a vizsgált időszakokban, valamint újabb táblázatban tüntettem fel azokat a segítő tevékenységeket, melyek a kérdezettek szerint az adott migrációs helyzetben a leghasznosabbnak bizonyultak. A támasznyújtó tevékenység megjelenésének adott formáját az interjúk szövegrészleteiben meglett említési gyakoriság szerint csoportosítottam.

A 2015-ös évszám alatt az önkéntes segítőknél a második migrációs hullám ideje alatti aktivitásuk mértékét tüntettem fel, az 1991-es évszám pedig azokat a visszaemlékezéseket takarja, melyek a segítők 1990-es évekbeli karitatív tevékenységéről szóltak.

Megjegyzendő, hogy a karitatív munkát végzők többféle segítő tevékenységet is végeztek, akár egyidejűleg is, ez ad magyarázatot a táblázatban megjelenő, egy-egy magasabb mutatójú cselekvésformának.

Az aktivitási formák megnevezései elsősorban azt bizonyították, hogy a migrációs hullámok során a segítő tevékenységek módjai nagyban eltértek egymástól. A 31. számú táblázat adatai szerint az alapvető különbség a két vizsgált migrációs időszakban az volt, hogy a rendszeres altruista karitatív tevékenység művelése legfőképpen 1991-ben virágzott. Az alábbi, 31. számú táblázatban a két vizsgált időszakban végzett karitatív tevékenységeket hasonlítottam össze, egyrészt abból a szempontból, hogy jellegük szerint milyen különbségeket mutattak, másrészt a tevékenységek gyakorisága szerint. Az erre szolgáló adatok feltárására az alábbi, az interjúban feltett 10. kérdés válaszai nyújtottak lehetőséget.

³⁴⁵ Az ausztráliai projekt kutatója a Perth-i Menedékkérők, Menekültek és Fogvatartottak Központja (CARAD). KOELSCH, S.: *A journey towards conscientisation: Motives of volunteers who support asylum seekers, refugees and detainees.*

In. The University of Notre Dame, Australia, 2017. pp. 10-55.

URL: <https://www.semanticscholar.org/paper/A-journey-towards-conscientisation%3A-Motives-of-who-K%C3%B6lsch/bea7960b46a67032d76fe450071eda13edf88a34>

Letöltési idő:2020.06.21

10. Ön a támasznyújtó tevékenysége során, milyen gyakorisággal, egyszer vagy több alkalommal nyújtott segítséget?

31. számú táblázat: A migrációs időszakokban végzett karitatív tevékenységek fajtái és gyakoriságuk

Sz.	A migrációs időszakok idején folytatott aktivitási tevékenység	A tevékenység gyakorisága			
		egy alkalommal		több alkalommal	
		1991	2015	1991	2015
1.	Logisztikai szerepet vállaltam, szállítottam az élelmiszert, vizet	-	2	13	6
2.	Részt vettem a segítségnyújtásban pályaudvaron	4	3	26	6
3.	Részt vettem az ebéd és vacsoraosztásnál, és konyhai háttér munkát végeztem	4	8	28	5
4.	Összegyűjtöttem otthon a ruhaneműket a menekültek részére	15	3	10	7
5.	Menekülteknek szállást adtam, ill. annak biztosításában segítettem	-	-	14	-
6.	Gyermekeknek foglalkozásokat, programokat, nyaralást szerveztem	22	-	12	-
7.	Anyagi segítséget nyújtottam és gyűjtést szerveztem	10	2	16	2
8.	Járőröztem, társaimmal fenntartottuk a rendet	2	6	4	18
9.	Irányítottam a többi önkéntes jelentkező munkáját	2	-	1	-
10.	Oktatási (angol tanítási), tolmácsolási, fordítási feladatot végeztem	7	2	7	5
11.	Menekülteknek programok (sport, zene, stb.) szervezésében vettem részt	25	-	17	-
12.	Egészségügyi, ápolási feladatban vettem részt	18	1	26	2

Forrás: saját kutatás

Az aktivitási formák megnevezései elsősorban azt bizonyították, hogy a migrációs hullámok során a segítő tevékenységek módjai nagyban eltértek egymástól. Az önkéntesség ténye valószínűleg jobban illeszkedett a női szerepekhez, ami lehetséges magyarázatot nyújtott arra, hogy miért említették a gyermekekkel való foglalkozást, a szervezést, az egészségügyi és a konyhai kisegítő tevékenységgel kapcsolatos segítségnyújtást a legtöbben és többször is.

Feltűnő különbséget mutatott a szállásadási hajlandóság adásának mértéke a két időszakban. A nagyatádi önkéntes segítők részéről a szálláshely felkínálásának gyakoriságát egyrészt indokolta a menekülők több éves, periodikus ott tartózkodása (a nyugatra távozó bevándorló

családok, személyek helyét mások foglalták el), míg a 2015-ös események alatt az emberséges bánásmódra való szándék megvolt ugyan, de inkább a közösségi helyeket kínálták fel a migránsoknak, magánszférájuk igénybe vétele szállás céljából nem volt említve. A két segítségi forma különbözősége előre vetíti a tevékenységek cselekvésorientáltsága szempontjából is az idegenek iránti attitűdök alakulását.

Az „*irányítottam a többi önkéntes jelentkező munkáját*” válaszalternatíva, a tevékenység jellege miatt csak elvétve került említésre, mert a menekültügyi intézmények struktúrája lefedte a szervezettséget. 1991-ben az önkéntes segítők irányítása és a hivatásos szociális munkások tevékenysége – munkájuk jellegének hasonlósága miatt – összehangoltan és irányítottan történt, jóllehet az önkéntesek semmiféle alkalmazási viszonyban nem álltak az őket irányítókkal.

2015-ben hasonló módon a nagyatádihoz, az önkéntesek munkáját egy-egy kistérség önkormányzatai fogták össze (Mórahalom, Vasalja), a vizsgált bicskei, a debreceni, a fóti Befogadó Állomásokon pedig az akkori Bevándorlási és Állampolgársági Hivatal munkatársai irányítása által történt ugyanez, az önkéntesek itt sem álltak foglalkoztatási viszony alatt a menekültügyi és önkormányzati szervekkel.

A társadalmi lét alapvető tartozékai azok a köznapi élethelyzetek és bennük a saját csoport lehetőségeinek a felismerése, melyek a cselekvéseik irányát, jellegét alakítják. Míg az idegenellenességet a másik csoporttól való pszichológiai és gyakran fizikai különbözőség, a szorongás és az idegenségtől való félelem táplálta, addig az együttérzés révén felismerhetővé váltak a hasonlóságok, és érthetőbbé az ismeretlen idegenség lényege.

A multikulturális programokban a legfontosabb pszichológiai tényező a másik csoport tagjainak helyzete iránti szenzitivitás, amely attitűd előre vetíti az együttérzés képességének megjelenését és annak tevőleges, a mindennapokban megjelenő jótékony gyakorlását.

5.4.1.1 A habermasi célracionális, kommunikatív cselekvés a '90-es évek segítségnyújtása során

További vizsgálódásom során abból a szakirodalomból korábban megismert megállapításból indultam ki, hogy a rászoruló csoportok részére az érzelmi segítségnek és támasznyújtásnak nagyobb szerepe van, mint az instrumentális segítségnyújtásnak (javak, pénz, szolgáltatás).³⁴⁶ Erre a megállapításra rímelték a saját vizsgálatomban az alábbi, 11. számú és 12. számú interjúkérdések feltevése:

³⁴⁶ ZSÁKAI Szilvia: *Társas kapcsolathálók és alkoholizmus. Társadalmi támogatás szerepe az Anonim Alkoholisták felépülésében és visszaesésében.* Corvinus Egyetem, Budapest, 2008.44. p.
URL:http://phd.lib.uni-corvinus.hu/326/1/zsakai_szilvia.pdf
Letöltési idő:2020.01.28.

11. Milyen fajta segítségnyújtásban részesítette a menekülőket?

12. Véleménye szerint a segítségnyújtásnak melyik formája volt a leghasznosabb?

A 32. számú táblázatban a bevándorlók részére nyújtott segítő tevékenység formái láthatók.

32. számú táblázat: A menekülők részére nyújtott segítség formái az interjúkban említés gyakorisága szerint

Sz.	A segítségnyújtás formái	1991	2015
1.	alapszükségletek juttatása (víz, élelmiszer)	6	18
2.	szociális jellegű segítség (egészségügyi, higiéniai és ruházati cikkek)	10	6
3.	érzelmi támasznyújtás (beszélgetés, vigasz, együttérzés)	34	2
4.	munkalehetőség biztosítása (idénymunkák, táboron belüli tevékenység)	10	0
5.	képzési segítség (oktatás, nyelvtanulás)	16	2
6.	más jellegű támogatás (játék, édesség, eszközök, imaszoba, stb.)	18	4
7.	szálláshely nyújtása	11	0

Forrás: saját kutatás

Az említés gyakorisága alapján az érzelmi segítségnyújtás adása az 1990-es években tűnt a leghasznosabbnak. A támasznyújtás a vigasztaló beszélgetésekben (gyakran tolmáccsal), az érzelmi támaszt nyújtó cselekedetekben, (pl. biztatásban) és a jövőbe vetett bizalom hitében merült ki.

Az emberbaráti segítő tevékenység jellege ezen a helyszínen azonosult a batsoni empátia-altruizmus kritériumaival, mivel az altruista segítő közösségek átértékelték a bevándoroltak nézőpontjait, mégpedig oly módon, hogy azok gondolatait, érzéseit a magukénak vélték és a segítségnyújtás során együttérzést és gyengédséget mutatva, empátiás törődést produkáltak.

Az önkéntes segítők érzelmeinek fokozott megjelenése okot adhatott a feltételezésre, hogy az érzések által szabályozott kölcsönhatások és az érzelmi befolyásoltság az idegenellenesség csökkentésében domináns szerepet játszhatott. Az együttérzés erejével párhuzamosan erősödött a segítségre való készlettség, a motiváció, és a helyzetből való kilépés lehetősége nem állt fent.

Károly, Nagyatád, 1991.: „Sokan alig-alig tudták feldolgozni az átélt borzalmakat, főleg az öregek sokat sírtak. Egy fiatalabb még nem élt annyit, így veszteni valója sem volt annyi, de őket is megviselte az új helyzet. Nagyon sajnáltuk őket és amennyire lehetséges volt, igyekeztünk elterelni a gondolataikat, jó szóval, együttérzéssel.”

László, Nagyatád, 1991.: „*A felnőtteket nagyon megviselte, hogy földönfutóvá váltak. Szerveztünk nekik külön foglalkozásokat, ahol az egészségügyben és a lelki segítségnyújtásban jártas helyi szakemberek próbáltak segíteni nekik.*”

A fenti, 32. számú táblázat adatai szerint az 1991-es nagyatádi multikulturális közegben a második leggyakoribb tevékenységnek legtöbbször a cselekvési dimenziókban megjelenő konkrét tranzakciókat emlegették. A „*más jellegű támogatás*” jelentette a menekülők számára az új otthon megteremtésének reményét. (Pl. imaszoba létrehozása a vallásuk mindennapi gyakorlásához, a gyermekeknek különleges tejkonyha kialakítása, stb.) Az önkéntes segítők az 1990-es évek multikulturális közegében nem a megszokott „*kliensekkel*” találkoztak, még csak részben állt rendelkezésükre a későbbi jogi, gazdasági, szociális vonatkozásban alátámasztott és intézményesített, jól működő menekültügyi ellátó mechanizmus. Az 1990-es évek nagyatádi Átmeneti Szálláshelyén a visszaemlékezések szerint mégis sikerült együttes erővel, vagyis a menekülők és a helyiek közös akaratával megoldást találni a kulturközi különbözőségekből fakadó igények teljesítésére, az iszlám vallású befogadottak sajátos kívánságait is figyelembe véve.

Marika, Nagyatád, 1991.: „*Akkor találtuk ki és az adott körülmények között akkor tanultuk meg, hogy mit is jelent a más vallású, nyelvünket nem beszélő nagy tömeget ellátni. Szerencsére az ide érkezett háború elől menekülők segítettek nekünk az átmeneti életvitelük megszervezésében.*”

János, Nagyatád, 1991.: „*A bosnyákok választottak vezetőt maguknak, aki imaszobát kért. Kőműves vagyok, segítettem munka után nekik a laktanya egyik romos szobáját rendbe hozni.*” A további emberbaráti segítség kumulálódott az olyan jellegű tevékenységekben, mint a nyelvoktatás, a munkalehetőség megteremtése, higiéniai feltételek biztosítása, vagyis az esetleges várható integráció lehetőségére való felkészítés. A város gazdasági életében, a munkaerő-piaci verseny, a munkahelyek féltése fel sem merült a helyi munkaadók részéről.

Júlia, Nagyatád, 1991.: „*A befogadottak nem jelentettek veszélyt a városi munkahelyekre. Miután elszállt a városiak bizalmatlansága, hívták a táborigazgatókat dolgozni.*”

Károly, Nagyatád, 1991.: „*Ha mesterembereket kerestek, valóságos munkaerő közvetítés jött létre. A hatóságok szemet hunytak a feketemunka felett.*”

Legkevésbé történt említés az olyan, élethez alapvetően szükséges feltételekről, mint a víz és az élelmiszer. A segítségnyújtás tevékenységének a jellege és a fogadókészség akár lehetővé tette volna a menekülők magyar társadalomba való integrálódását is, mert „*A bevándorlók Európai Unió belüli integrációjára vonatkozó politika közös alapelvei*” című, ENSZ

10. számú dokumentuma az integrációt „*a bevándorlók és a tagállamok polgárai egymáshoz való alkalmazkodásának dinamikus, kétirányú folyamataként*“ definiálja.

A okmány elismeri, hogy szükség van a migránsok alkalmazkodására is, de ugyanakkor kiemeli, hogy szükséges a befogadó társadalom bevonása, mert „*meg kell teremteni a bevándorlók teljes körű gazdasági, társadalmi, kulturális és politikai részvételének lehetőségét.*”³⁴⁷

A nagyatádi multikulturális közeg altruista segítői és a bevándorlók egymáshoz való alkalmazkodása elsősorban a kölcsönös akarat alapjain nyugodott. A racionális igények kielégítése, mint a migránsok lakhatása, egészségügyi ellátása, munkavállalása, oktatása csak akkor valósulhatott meg érdemlegesen, ha a befogadó és befogadott viszonyban a kölcsönös megértés dominált. Az egyetértést az élethez szükséges feltételek teljesítésének szükségessége közös meggyőződésként alapozta meg. A célracionális cselekvésre való törekvésük elősegítette az emberbaráti munka sikerorientáltságát és kizárta az egocentrikusságát, ezzel a tevékenységük kimerítette a habermasi kommunikációs cselekvélméletben foglalt ismérveket. A segítők támasznyújtó tevékenységének alapvető vonásai a kölcsönösség, az emberiség, a megegyezési készség voltak, attitűdjeiket pedig az idegenek iránti pozitív beállítódás határozta meg.

Az altruizmus a korábbi vizsgálatokban a társadalmi kirekesztés és befogadás lehetséges indikátoraként szerepelt. A kirekesztés okaként olyan társadalmi tényezők említhetők, mint az „*ingroup*” csoportközi kapcsolatok meggyengülése, a kulturközi különbözőségekből fakadó ellenségességet tükröző attitűdök (kategorizálás, megkülönböztetés, előítéletek, idegenellenesség stb.), valamint a szimbolikus referenciák, mint az identitás.³⁴⁸

Az 1990-es évek segítői nem szenvedték el a saját csoportközi kapcsolatok gyengülését, sőt, a csoportidentitást a jó célért való összefogás erősítette. Az önkéntesek idegenellenessége a nagyfokú érzelmi és egyéb jellegű támasznyújtásban csökkenő tendenciát mutatott. A kulturközi különbözőségek megismerése és elfogadása segítséget jelentett az idegenek iránti attitűdjeik megváltoztatásában.

³⁴⁷ *A menekültek integrációja és a „mainstreaming.”*

In: Menekültintegráció Közép-Európában. ENSZ Menekültügyi Főbiztossága. Háttéranyag. p. 6.

URL:http://www.unhcr.org/hu/wp-content/uploads/sites/21/2016/12/UNHCR-Integration_note-HUN_version-screen.pdf

Letöltési idő:2018.06.21.

³⁴⁸ FÜLEKI Dániel: *A társadalmi kirekesztés és befogadás indikátorai.* In: Szociológiai Szemle. 2. sz. pp. 84–95.

URL:<http://szociologia.hu/dynamic/0102fuleki.htm>

Letöltési idő:2020.01.28.

5.4.1.2 A habermasi célracionális, stratégiai cselekvési forma 2015-ben

A 2015-ös év menekülthullámának alapvető jellemző segítői tevékenysége az emberi alapszükségletek kielégítésére szolgáló élelem és ivóvíz adása volt (18 alkalommal került említésre). A habermasi cselevélméletben foglaltak alapján ez a segítő tevékenység is célracionális cselekvési forma volt, de jellegében nem a kommunikatív, és kölcsönös megértésre alapuló, hanem pusztán stratégiai. A segítő aktivitás célját ebben az esetben nem az érzelmi támasznyújtás képezte, hanem a vélt/valós, az idegeneknek tulajdonított migrációs veszélyhelyzet felszámolásának a szándéka.

A cselekvés motivációs indítéka egocentrikus (a saját csoport által észlelt, a migránsok jelenlétének tulajdonított kényelmetlen helyzet mielőbbi felszámolása) és individualista (a saját csoportidentitás és kulturális rezisztencia erősítése) jelleget öltött, az emocionális segítségnyújtás teljes mértékben háttérbe szorult. Ugyancsak kevészer került említésre az oktatás, tanítás lehetősége, mely a migránsok integrációja esetén elengedhetetlen feltételnek számított volna. A helyi önkéntes segítők kezdeti pozitív érzelmektől fűtött attitűdjei a migránsokkal való városi/falusi együttélés és a vonulás tapasztalatai során átalakultak. A részükről nyújtott stratégiai jellegű cselekvések példái kerültek említésre az alábbi interjúrészletekben.

Tibor, Mórahalom, 2015.: „*Amikor a határtól gyalogoltak, éhesek, fáradtak és indulatosak voltak. A lakosságunk segíteni akart nekik, kenyeret, vizet és élelmiszereket adott. Aztán, amikor a városunk főterén sátorozni akartak, ezt már nem engedték.*”

Tibor, Mórahalom, 2015.: „*Minden nap összegyűjtöttük a parkokban élő embereket, ha tovább akartak indulni, autóbuszokat biztosítottunk nekik, csak szűnjön már meg ez a helyzet.*”

Az egészségügyi gondoskodás szintén célracionális stratégiai cselekvés volt, elsősorban a betegségek, és az esetleges, higiéniai feltételek elégtelenségéből fakadó járványok eszkalálódásától féltették a lakosságot.

Irén Bicske, 2015.: „*A szülő nőt kórházba vittük a legidősebbet, egy 95 éves kerek-székes bácsit a rendelőintézetben láttunk el. A köhögő gyermekekhez a védőnő ment oda.*”

Más jellegű támogatásra (játékok, ruhaneműk, stb.) az önkormányzatok szervezésében került sor, legfőképpen azokban a helységekben, ahol a menekültügyi intézményekben hosszabb idejű várakozásra szorultak a bevándorlók.

Andrea, Bicske, 2015.: „*A helyi összefogás 100 százalékban megvalósult véleményem szerint. Azért tudom ezt mondani, mert munkatársaim a központi utasítások elvégzése mellett önkéntes segítő cselekedetbe is kezdtek.*”

A vándorlásos időszakok támasznyújtási tevékenysége úgy céljaiban, mint a cselekvési formáiban nagymértékben egymástól eltérő tendenciát mutatott, mert az altruista önkéntesek a feladathoz választották a migrációs tevékenységük segítő formáit.

Az 1990-es évekbeli támasznyújtást a társadalmi beágyazottsága szerint a habermasi kommunikatív cselekvési forma jellemezte, mely a racionális alapon nyugvó igények kielégítését szorgalmazta, a kölcsönös megértésre alapozva a befogadó és befogadott viszonyban, melyek teljesítésének szükségességét a migrációs szereplők közös meggyőződésén alapuló egyetértés alapozta meg. A '90-es évek migrációs kontextusában tapasztaltak Nagyatádon a batsoni empátia-altruizmus harmadik feltételének teljesülését vetítették előre. Az együttérzés fokozta a segítségnyújtási késztetés motiváltságát, majd a saját csoportnorma felülírta a társadalmi közösségi norma értékrendszerét és ez a folyamat nagymértékű attitűdváltozást segített elő.

A 2015-ös év migrációs segítségnyújtását a habermasi cselekvéelmélet szerint célracionális, de stratégiai cselekvési forma jellemezte, mert az altruista önkéntesség strukturális változáson ment át. Míg a nagyatádi segítők esetében a karitatív tevékenység egy kulcsfontosságú, belülről fakadó motiváltságot feltételezett, addig a 2015-ös migrációs időszak önkénteseinek humanitárius tevékenysége projektorientálttá vált. Az altruista támasznyújtás célja elsősorban a bevándorlóknak tulajdonított, fenyegetőnek észlelt veszélyek a saját csoporttól való elhatárolása volt, másrészt azoknak az alapvető emberi szükségleteknek a biztosítása, melyek lehetővé tették a bevándorlók tovább indulását. A segítőkészség a 2015-ös időszakban is jelen volt, azonban a segítség hatékonysága észlelésének a hiánya és a karitatív segítség hasznosságába vetett hit dilemmája végig kísérte az önkéntesek támasznyújtó szándékát. A második vizsgált időszakban az önkéntes munkát vállalók stratégiai cselekvési motivációja a másik csoport döntéseire gyakorolt befolyás határfokának hiánya és annak észlelése volt. Ennek fényében a választott cselekvési forma a társadalmi kirekesztés vagy a befogadás előre jelzőjévé vált.

Összességében megállapítható tehát, hogy a humanitárius segítők tevékenységére mindkét vizsgált migrációs időszakban a célracionális segítségnyújtás volt jellemző. Azonban míg az 1990-es évek nagyatádi önkéntesei ezen belül a habermasi kommunikatív cselekvéelmélet kölcsönös megértésen alapuló formáját helyezték előtérbe, addig a 2015-ös menekültválság esetében a habermasi stratégiai formájú cselekvés vezérelte a karitatív tevékenységet nyújtó önkéntesek szándékait. A vizsgált két történelmi időszakban tehát eltérő cselekvési formában, és eltérő módon épült be a segítség az önkéntesek támasznyújtó tevékenységébe.

Az altruizmus jelenségének vizsgálata gyakorta az interperszonális érintkezésekre, vagyis elsősorban az emberek közötti kölcsönös viszonyokra helyezi a hangsúlyt.

A 4/a hipotézisben az altruista önkéntesek tevékenységét, véleményklímájuknak és cselekvési aktivitásuknak a fejlődését vizsgáltam, melyeknek véleményem szerint komoly befolyása lehetett a kialakuló szövetségi altruista aktivizmusuk dimenzióira is.

5.4.2 A SZÖVETSÉGI ALTRUIZMUS KIALAKULÁSA

Feltételezhető, hogy a két, migrációs időszakban az altruista segítségnyújtást végző személyeknél a véleményközösség és a cselekvési aktivitás más irányban fejlődött és a közössé váló véleményidentitás más mértékben dimenzionálta a szövetségi altruista aktivizmust és az idegenellenes attitűdök mozgását is. (4/a alhipotézis)

A segítség kultúrája, az önkéntes munka értéke nem csak kifelé irányuló üzenet, hanem fontos csoportorientációs tényező is lehetett. A társult vagy a közös tevékenység a közösség létrehozásának feltétele. Az interakciókat soha nem pusztán egyéni (egy élményt alkotó), hanem társadalmi tapasztalatként, közösségi élményként és csoportidentitást erősítő tényezőként kell érteni, állította Hoppe-Seyleyler (2020).³⁴⁹

A nemzetközi migrációval való szembesülés okán az egyes társadalmakban a többségi csoportidentitás megerősítésének igénye lépett fel. Olyan jelképes referenciák váltak fontossá, mint a társadalmi hovatartozás, a vallási, nemzeti, ideológiai, területi önazonosság. A csoportidentitást erősítő szocializációs tényezők iránti igény nemcsak az össztársadalmi közegben, hanem az egyén mikroközösségeiben, úgy, mint a család, a barátok, a munkahely is jelentkezett. A vizsgált segítők személyes és csoportidentitási viszonyának a feltárásakor kiviláglott, hogy ha az egyén választ adott az őt körülvevő világra, és kialakította a saját identitását, eközben a társadalmi identitása is felépült és jelentős kapcsolati hálózatokat tudott a magáénak. A társadalmi hálózatoknak értéke van, fontos erőforrásként szolgálhatnak a saját csoportidentitás erősítésében.

A társadalmi kapcsolatok egyik legfontosabb kulcseleme a bizalom, melynek megléte esetén a humántőke a társadalmi tőke részévé válik. Brown és Ferris (2007) megállapították, hogy az egyének társulási hálózatába és közösségükbe vetett bizalom fontos meghatározó tényező, és pozitív hatással van a segítő tevékenységre, függetlenül a társadalmi-gazdasági tényezőktől.³⁵⁰

³⁴⁹ HOPPE-SEYLER, A.: *Arenas of Volunteering: Experiences, Practices and Conflicts of Voluntary Refugee Relief*.

In. GLORIUS B., DOOMERNIK J. (szerk): *Geographies of Asylum in Europe and the Role of European Localities*, 2020. p. 178.

URL: https://link.springer.com/chapter/10.1007/978-3-030-25666-1_11

Letöltési idő: 2020.06.23.

³⁵⁰ MUSICK, M., WILSON, J. *Volunteers: A Social Profile*. In. Indiana University Press. p. 46.

URL: https://www.researchgate.net/publication/286041492_Volunteers_A_social_profile

Letöltési idő: 2020. 06.07.

A civil életben való közös tevékenység, jelen esetben az önkéntes karitatív tevékenység nyújtása, a bizalom mellett olyan erős, közösségépítő érzelmeket volt képes a felszínre hozni, mint a kölcsönösség, a kötelességtudat, a szolidaritás, amelyek a közösen kitűzött együttes célok eléréséhez elengedhetetlenek voltak.

A szakirodalom szerint az altruizmusnak létezik egy olyan típusa, amikor a segítő tevékenység véghezvitele egyrészt nem feltételez viszonzást, másrészt nem korlátozódik egy társadalmilag behatárolt foglalkozáshoz, demográfiai változóhoz, vagy iskolai végzettséghez köthető, szűkebb csoportra. Másrészt ez a fajta altruizmus csoportszelekcionista felfogásnak is tekinthető, mely szerint az altruista cselekedet költséges, de hozzájárul a csoport belső összetartásának erősítéséhez.³⁵¹ A menekülők segítésében a migrációs tevékenység tapasztalatai megmutatták az önkéntes munkában való részvétel csoportszelekcionista jellegét, melynek motivációi csoportösszetartó kohéziós erőként jelentkeztek.

A segítő tevékenység elsősorban érzelmekre, nem pedig intellektuális okokra épül. Ezért az érzelmek nem választhatók el az egyedi helyzetektől, hanem az összes kapcsolódó társadalmi, anyagi és történelmi dimenzióval együtt, összefüggésükben fontos őket vizsgálni.

5.4.2.1 Az empátia alapú szövetségi aktivizmus

A nagyatádi helyszínen való humanitárius segítségnyújtás cselekvési tevékenysége kimerítette az altruizmus azon ismervét, miszerint a segítő cselekvés elsődlegesen a menekülőkre irányult, viszonzás feltétele nélkül, másodlagosan, a segítők csoportorientáltságára és csoport identitásának építésére irányuló törekvés volt.

Ilona, Nagyatád, 1991.: „1990 őszétől sokan szerettek volna a menekülttábor munkájában részt venni. Csak jöttek, jöttek a csomagok és az önkéntesek. Rangot jelentett ez a munka, egyfajta tisztelet övezte őket. Aki bekerült, büszke volt, hogy ott dolgozhatott.”

László, Nagyatád, 1991.: „Itt mindenki látta, még külföldre is eljutott a sajtón keresztül, hogy a magyarok jó szándékúak, segítőkészek. Ma is segítjük a szerencsétlen sorsúakat, akár magyar, akár más népből való. Büszkén gondolok azokra az időkre.”

Az altruista segítő tevékenység által fejlődő kapcsolati hálózat az azonos csoportidentitás okán egységes véleményazonosságot feltételezett, mely a közös célok elérésének egyetértő akaratán nyugodott. A véleményklíma egységesülése közös célok kitűzését vonhatta maga után, erősíthette a közös csoportakaratot és a cselekvési hajlandóságot valaminek az érdekében, mely a '90-es években egy jó célt szolgált.

³⁵¹ BEREZKEI Tamás: *Evolúciós pszichológia*. In. Osiris tankönyvek, Bp., Osiris Kiadó, 2008. ISBN. 978963276006. p. 45.

De az egységesült véleményklíma jelezhetette azt a folyamatot is, amikor a véleményközösség az idegenek iránti elutasítás irányába indult el, mint a 2015-ös migránshullám segítő tevékenysége alatt és az altruista, jószándékúnak indult támasznyújtás valami ellen lépett fel.

Az altruista emberbaráti segítő tevékenység társadalmi elismertsége általában pozitív. A szakirodalom a segítségnyújtás formáinak választásában azokra a legfontosabb összetevőkre utalt, mint a szükséghelyzet felismerése és a hasonlóság.

Az altruista önkéntesség legfontosabb immanens értéke az alulról szervezethez és az egyén, csoport érvényesülésében megjelenő kohéziós erőben rejlett,³⁵² mely normatív szabályozóerő jelentős motiváló szereppel bírhatott a külső csoportba tartozók tagjai helyzetének javítási szándékában. Ehhez a törekvéshez egy-egy migrációs kontextusban meglehetősen eltökélt, empátia-altruizmussal felruházott önkéntes személyekre, és az általuk nyújtott karitatív segítő szándéokra, valamint az altruista tevékenység szükségességének csoportnormákba való beépülésére volt szükség.

Egy nemzetközi reprezentatív mintán végzett kutatás eredményeként megállapították, hogy a szerep és a személyiség közötti azonosulás, függetlenül a társadalmi normáktól, befolyásolja az altruista viselkedést.³⁵³ A nagyvárosi altruista önkénteseknél megtörtént a szerepek és személyiség közötti azonosulás, jóllehet a migránsok nagyvárosi tartózkodása alatti években az országos reprezentatív kutatásokban az idegenellenesség lassan, de biztosan kúszott felfelé.³⁵⁴

Bár számítottak a szerzett ismeretek, a bizalom és az együttérzés, a saját csoport attitűdjeiben mégiscsak a csoportközi szorongás oldódása és a külső csoport tagjai iránti empátia növekedése fejthetett ki elmozdító hatást a vizsgált segítő idegenek iránti attitűdjeinek alakításában. Az így létrejövő, szorongásmentes, a kulturközi disszonanciától sok szempontból mentesült légkör befolyásolhatta a saját csoport normáinak változását, következésképpen a saját csoportnorma pozitívvá alakulása felülírta a társadalmi közösségi norma értékrendszerét. A nagyvárosi altruista önkéntesek a bevándorlókkal történt többéves együttléti alatti, jó irányba változott véleménye lényegi változást hozott az idegenek iránti attitűdjeikben. Következésképpen először a saját

³⁵² KOUDELA Pál: *Információ, nyilvánosság és a civil társadalom színtereinek és integráló erejének változása a nemzetközi migrációban*. In. *Civil Szemle*, 2015/2. p. 6.

URL: http://www.civilszemle.hu/downloads/43_Civil_Szemle_2015_2_web.pdf Letöltési idő: 2019.12.18.

³⁵³ PILIAVIN, J., CHARNG, H., W.: *Altruism. A review of recent theory and research*.

In. *Annual Review of Sociology*. vol. 16. pp. 27-65.

URL: <https://www.annualreviews.org/doi/abs/10.1146/annurev.so.16.080190.000331> Letöltési idő: 2020.07.01.

³⁵⁴ 1992-ben a kérdezettek 15%-a, míg 1995-ben már 40%-a utasította el az idegeneket. Az idegenbarátság a kezdeti 12%-ról 5%-ra esett vissza.

In. SIK Endre: *Csúcsot döntött az idegenellenesség, és elfogyott az idegenbarátság*. In. u. o.

URL: http://webcache.googleusercontent.com/search?q=cache:http://old.tarki.hu/hu/news/2016/kitekint/20160404_idegen.html Letöltési idő: 2019.12.28.

csoportbéli véleményazonosságuk jött létre, majd az egyező gondolatok alapján a véleményalapú csoportidentitásuk épült fel – mely a korábban említett identitást jelző tényezőket is magába foglalta (nemzeti, kulturális, vallási identitás) – és az együttes cselekvési hajlandóság növekedését is eredményezte.

Többségi csoporttagként valamely kisebbségi csoport érdekérvényesítésében rész venni, nem megszokott attitűd, kiváltképp a migrációs időkben, ám nem lehetetlen. A szakirodalom utal arra az altruizmushoz kapcsolható jelenségre, amikor az együttérzés és az empátia megjelenésével egyidejűleg létrejön a háború elől menekülő migráns csoport tagjait érintő igazságtalanságokkal való azonosulás.³⁵⁵ A kisebbségi csoportok érdekeinek érvényesítését szolgáló segítségnyújtás pedig az altruista önkéntesek szövetségi aktivizmusát formálta. A szövetségi aktivizmus (az „outgroupot” érintő igazságtalanság felismerése) és az altruista cselekedetek sorozatának összefonódása fejezte ki a szövetségi aktivista altruizmus lényegét. A nagyatádi multikulturális közegben megtörtént a bevándorlókat érintő igazságtalan bánásmóddal való azonosulás, annak lehetőség szerinti orvoslása, mely az altruista önkéntes munkát vállalók között kialakuló szövetségi altruizmusnak a lényegét jelentette.

5.4.2.2 A védelemalapú szövetségi aktivizmus

A 2015-ös év nagy migránshulláma a hirtelen fellángoló bevándorlás iránti közéleti érdeklődést, a migrációs folyamatok permanens napirenden tartását, a társadalmi mozgalmak aktivitásának növekedését hozta magával. A magyar társadalomban is egy újszerű jelenség ütötte fel a fejét: a bevándorlók iránt rendkívüli mértékben megnövekedő, jótékony ösztársadalmi segítségnyújtás. A 2015-ös év sajátos társadalmi folyamatai azonban önellentmondó jelenségeket is megteremtettek, ugyanis a magyar többségi társadalomban a segítőkészség támogatottsága mérhető volt ugyan, a közvélemény kutatások mégis azt bizonyították, hogy Magyarországon sohasem látott mértéket öltött az idegengyűlölet.³⁵⁶

A 2015-ös menekültválság kapcsán kialakuló társadalmi közhangulatot a morális pánik ismérvei határozták meg, melyek az altruista önkéntesek idegenek iránti beállítódására is többkevesebb hatást gyakoroltak. Szociálpszichológiai közhely, hogy annál jobban felerősödik a

³⁵⁵ THOMAS, E. F. , MC’GARTY,C., MAVOR, K.I: *Transforming “apathy into movement :the role of prosocial emotions in motivating action for social change.*
In. Personality and Social Psychology. vol. 48 . no 1. pp. 115-124.
URL:https://www.academia.edu/5460133/Transforming_Apathy_Into_Movement_The_Role_of_Prosocial_Emotions_in_Motivating_Action_for_Social_Change Letöltési idő:2020.01.12.

³⁵⁶ Országos reprezentatív lekérdezések az idegenellenesség mutatói 2015 áprilisában 46%-on álltak, 2016 januárjára azonban 53%-ra kúszott fel a mutató. SIK Endre, SIMONOVITS Bori, SZEITL Blanka: *Az idegenellenesség alakulása és a bevándorlással kapcsolatos féltelmek Magyarországon és a visegrádi országokban.* In. Régió, 2016, 24. évf. 2. sz. p. 84.
URL:https://regio.tk.mta.hu/index.php/regio/article/view/114/pdf_95 Letöltési idő:2019.12.29.

saját csoport összetartása és annál nagyobb szerepet kap a csoportidentitás, minél több fenyegetettségre utaló jel mutatkozik a kapcsolatok során a külső csoport, (jelen esetben a bevándorlók) közösségei felől.

A 2015-ös évet jellemző felfokozott társadalmi közhangulatban az altruista önkéntesek segítő tevékenysége során más jellegű csoportidentitás alakult ki, mint az 1990-es évek nagyatádi segítőiben. A 2015-ben tevékenykedő önkéntesek kialakuló identitási szerkezetében ugyanúgy benne foglaltattak annak meghatározó lényegi elemei (kultúra, vallás, nyelv, terület), de új jelenséggé kiegészültek a projektidentitás jelenségével.

A szakirodalomra utalva, projektidentitásról akkor beszélünk, amikor a társadalmi csoportok-egyének egy új helyzettel szembesülnek, annak elemeit befogadva vagy elutasítva a saját világképükben új identitást építenek fel. Azok az identitások, amelyek valaminek az ellenében jöttek létre, az idők folyamán legitimáló identitássá is válhatnak.³⁵⁷ Ha egy saját csoport egységesen valamivel szemben tanúsít ellenállást, az kimeríti a saját csoporton belüli szolidáris attitűd ismérveit. Az ilyen jellegű viselkedésnek az alapját képezi az az előíró norma (*prescriptive norm*), mely azt várja el, hogy az egyéni önértékek háttérbe szorulásával az önkéntes csoportok ilyen jellegű normája szerint, azaz a közösségi érdekeket figyelembe véve (pl. veszély észlelése és elhárítása) valósuljon meg a segítő tevékenység.

Kalogeraki (2018) a társadalmi tőkét alkotó kulcsfontosságú erőforrásokra, barátsági hálózatokra, a másokba vetett bizalomra és az előíró normák összefüggéseire hívta fel a figyelmet a görög önkéntesség sajátosságait vizsgálva. Rámutatott, hogy az előíró norma szerinti segítő tevékenység csak a migrációs vészhelyzetekben aktivizálódott az országban. A kialakult görög civil önkéntes társadalom a saját, meghatározott helyi területein, a migrációs helyzet miatt kialakult veszélyben lévő érdekeit védte meg a „*prescriptive norm*” kritériumai szerint.³⁵⁸

A 2015-ös migránsválság tapasztalatainak okán az altruista segítőkből a saját csoport védelmére szolgáló projektidentitás épült be, a külső csoportokat ért igazságtalanságokkal való azonosulás helyett. A projektidentitás a helyi szolidaritás új formáival egészült ki, mert az

³⁵⁷ KÁKAI László: *Útkereső önkormányzatok Magyarországon*. Nemzeti Közszerzői Egyetem, Államtudományi Műhely. Budapest, 2019. pp. 78-79.

URL:https://nkerepo.uni-nke.hu/xmlui/bitstream/handle/123456789/12947/Utkereso_onkormanyzatok_Magyarorszagon_2018.pdf;jsessionid=00C27CC57BD70DC005B0F9FA44210F2D?sequence=3 Letöltési idő:2019.12.30.

³⁵⁸ KALOGERAKI, S. : *Volunteering for Refugees and Asylum Seekers in Greece*.

In. LAHUSEN, GRASSO, M. (eds.): *Solidarity in Europe*. Palgrave Studies in European Political Sociology 2018. pp. 169-194.

URL:https://www.researchgate.net/publication/324615751_Volunteering_for_Refugees_and_Asylum_Seekers_in_Greece Letöltési idő:2020.06.23.

országba tömegesen érkező menekülőknek tulajdonított veszély elleni összefogás egyidejűleg összekapcsolódott az idegeneknek nyújtott altruista jótékony segítségnyújtás valamilyen mértékű, de létező tevékenységével is.

Az együttes segítség motivációja között számos hasonlóság van az 1990-es évek és a 2015-ös év migrációs időszakában. Mindkettőnél megjelent az együttérzés, a segítség szándékának belülről jövő kényszere, de eltérő jelleggel. Nagyatádon az előíró norma az emberbaráti közösségi egyetértésen alapuló együttérzéses támasznyújtás és a menekülőket ért igazságtalanság átérzése volt, 2015 után viszont az előírt csoportnorma a fenyegetettség érzetéből fakadó veszélyek mielőbbi elhárításának igénye volt, ennek megvalósulása érdekében nyújtott jótékony cselekedetekkel kiegészítve.

Az elesett emberek sajnálat alapú támogatása továbbra is megmaradt minden vizsgált helyszínen, de eltolódtak a hangsúlyok. 2015-ben az információk és az alapvető, emberi létezés szükséges (víz, élelmiszer, néha ruhanemű) feltételek segítségként való felkínálása az önkéntesek részéről csak részleges sikerrel járt, és a siker ebben az esetben inkább a segítő személyek kiterjesztett kapcsolathálózataiba beépülő, egymás iránti bizalmi viszony és a szolidaritás érzése volt, melyekre példát szolgáltattak az alábbi szövegrészek.

Tibor, Mórahalom, 2015.: „*A település minden intézménye és szervezete jelen volt. Beosztottuk magunkat a nap 24 órájában, azért, hogy mindig legyenek férfiak a segítők között.*”

Andrea, Bicske, 2015.: „*Határozottan kiálltunk az érdekeink mellet, semmiféle hőzöngést nem tűrtünk. Ha kellett, rendőri segítséggel, de megfékeztük a táborlakókat.*”

Kati, Mórahalom, 2015.: „*A gond inkább a helyekkel volt, csitítani kellett őket, nehogy saját véleményük alapján meghozzanak olyan döntéseket, melyek erőszakra erőszakot szülhetnek.*”

Az altruista önkéntesek és kapcsolathálózatuk idegenek iránti véleményének formálódását a morális felháborodásuk alapozta meg, és az interjúban fellehető szókapcsolat, a „*szóbeszéd elindulása*” az egységesülő véleményközösség kialakulását előlegezte meg. Morális meggyőződésen a személy számára jelentős és abszolútnak gondolt álláspontot ért a szakirodalom.³⁵⁹

³⁵⁹ CSABA Sára, BELINSZKY Anna, LUKÁCS Zsófia Anna, LANTOS Nóra Anna, KENDE Anna: *Menekültek Magyarországon: a politikai attitűdök és a morális felelősségvállalás szerepe a kollektív cselekvésben.* In. *Alkalmazott Pszichológia* 2017. 17. évf. 2. sz. p. 32.

URL: https://pdfs.semanticscholar.org/e97d/72a45180e1ec3d1246602bab0b440d8fd311.pdf?_ga=2.12731454.864953825.1577721542-225344769.1574

Letöltési idő: 2019.12.29.

Pál, Vasalja, 2015.: „Néhányan indulatosan méltatlankodtak a körülmények miatt, mert fel akarták állítani a sátraikat, de a rendőrök nem engedték. Ekkor már elindult a szóbeszéd a faluban.”

Tibor, Mórahalom, 2015.: „Az idegenek heverészése a parkokban, és az önkéntesek munkájának kifütyülése oda vezetett, hogy a korábban segítőkész lakosság nem szívesen végzett további segítő tevékenységet.”

Az egységes gondolkodásmód volt tehát annak a véleményalapú csoportidentitásnak a lényege, mely a közösen meg-, és átélt migrációs élmények hatására létrehozta a csoport önazonosságának egységesülését. A csoportidentitás létrejöttében nagy jelentőséggel bírt még az a törekvés, mely az önkéntesek szűkebb környezetében kialakult migrációs problémák megoldásának emberibbé tételére irányult, még akkor is, ha az nem volt összeegyeztethető a bevándorlók fogadókészségével. 2015-ben a vizsgált segítő önkéntesek véleményklímájának egységesülése, a saját csoportot érintő hátrány megszüntetésére irányuló szolidáris, együttes védelmi cselekvés mind egy irányba mutatott: az önkénteseknek a migráció okozta kedvezőtlen helyzetéből adódó önazonosságuk helyreállítása felé.

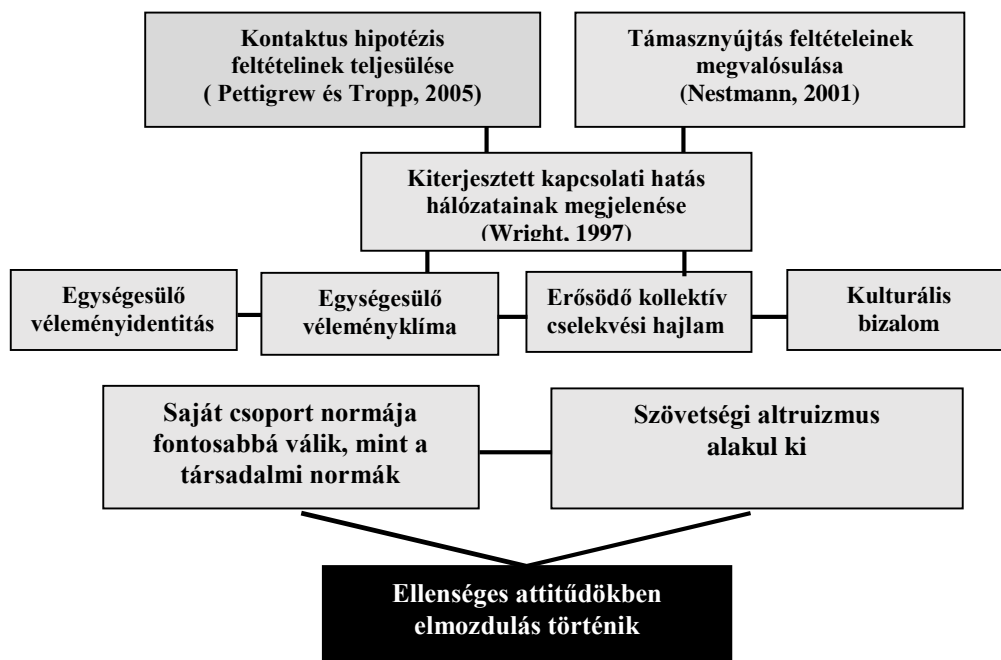
A folyamatban kulcsszerepet játszott, hogy a segítők felismerték a közösen elszenvedett sérelmeket, azonosították a sérelmek forrását, és a csoportok között fennálló viszonyt kulturközi konfliktusként élték meg. Ehhez mérten alakították a cselekvési aktivitási irányukat is. Kimondható tehát, hogy a szerep és a személyiség közötti azonosulás hiánya befolyásolta az altruista önkéntesek cselekvési aktivitását, nem függetlenül a társadalmi normáktól.

A korábbiakban utaltam a szakirodalomban megismertek nyomán, arra az altruizmushoz kapcsolható jelenségre, amikor a pozitív érzések hatására megjelenik a kisebbségi csoport tagjait érintő igazságtalanság orvoslásának a szándéka. 2015-ben ez az attitűd elem benne volt ugyan az önkéntesek szándékában, hiszen a lerongyolódott, többgyermekes, szociális gondokkal küzdő, vándorló családok látványa a támasznyújtás adására sarkallta mindegyik vizsgált önkéntes személyt. Azonban ezzel egyidejűleg ugyanezen bevándorló csoportoknak volt tulajdonítható az a többszintű fenyegetettség érzés is, mely felülírta az altruista segítségadásra vonatkozó íratlan szabályokat.

2015-ben nem történt meg az a fajta, a menekülőket érő igazságtalan bánásmóddal való azonosulás, mely a kisebbségi csoportok érdekérvényesítését segíthette volna elő, hasonlóképpen, mint az 1990-es években. Viszont létrejött az altruista személyek szövetségi aktivizmusának az a formája, mely az integrált fenyegetettség elhárítására szolgált, a saját csoportidentitás és a kapcsolati hálózatok védő ernyője alatt.

A közös nehézségekkel szembesülő segítők, migrációs érintettségükre különböző válaszokat adtak. Az 1990-es évek vizsgált helyszínén, Nagyatádon az empátia alapú szövetségi aktivizmus jellemezte az altruista önkéntesek karitatív tevékenységét, melynek gyakorlása közben a kulturközi értékek elfogadása és cseréje megtörtént, még kezelhető módon. A nagyatádi önkéntes segítők altruista magatartása hozzájárult a szövetségi cselekvési aktivizmusuk magas szintre emeléséhez, a bevándorlók helyzetének tevékeny javításához és az eltérő kulturális hagyományokból fakadó nézeteltérések békés úton való rendezéséhez.

2015-ben a védelemalapú identitás, a morális felháborodás és a segítség észlelt hatékonyságának a hiánya építette fel az önkéntesek szövetségi aktivizmusát, saját kulturális értékeik megóvása céljából. Az értékek cseréje nem valósult meg, viszont megtörtént az idegenek iránti attitűdök negatív irányú elmozdulása, az ellenségesség irántuk fokozódott. A védelmi szövetségi aktivizmus és a veszélyt észlelő altruista cselekedetek sorozatának összefonódása fejezte ki a 2015-ös menekültválság eltérő jellegű szövetségi altruizmusának lényegét és okozott a 2015-ös vizsgált önkéntesekben más típusú attitűd elmozdulást, mint a nagyatádi közeg segítőiben. Az alábbi, 10. számú ábra a szövetségi aktivista altruizmus felépülésének a lépéseit hivatott bemutatni, mely csak a szakirodalmakból megismert pozitív végkifejletre, vagyis az idegenellenesség csökkentésének lehetőségeire koncentrálnak.

10. számú ábra: A szövetségi altruizmus kialakulásának folyamata.
Készítette a szerző az idézett szakirodalmak alapján

Az ábra alapján értelmezett szövetségi aktivista altruizmus felépüléséhez több, az idegenek iránti ellenségességet esetlegesen csökkentő kulcsfontosságú folyamatra van szükség. A

folyamatban a fejlődést elősegítő tényezők egymásra épített attitűdjeinek – mint az egységesülő véleményidentitás, az azonossá váló véleményklíma, az erősödő kollektív cselekvési hajlam és legfőképpen a kulturközi bizalom – összeadódott hatása következményeként várható az idegenek iránti ellenséges érzületek visszaszorulása.

A két, migrációs időszak vizsgálata után elmondható tehát, hogy az altruista segítségnyújtást végzők véleményközössége és a cselekvési aktivitásának az iránya egymástól eltérően fejlődött. A más-más jellegű migrációs kontextusokban a közössé váló véleményidentitás különböző mértékben dimenzionálta a szövetségi altruista aktivizmust és annak mértéke az idegenek iránti attitűdök mozgását is meghatározta.

Értekezésem következő részében szintén a szövetségi cselekvési aktivizmus jellemző vonásainak mentén vizsgáloztam. A 4/b alhipotézisben azt feltételeztem, hogy a vizsgált migrációs időszakokban a szövetségi cselekvési altruizmus eltérő intenzitásban és mértékben nyilvánult meg, valamint más-más motiváltságon alapult a vizsgált helyszínek önkénteseinek többségi/kisebbségi kontextusában.

5.4.3 A SZÖVETSÉGI CSELEKVÉSI AKTIVIZMUST MOTIVÁLÓ TÉNYEZŐK

Feltételezem, hogy a vizsgált migrációs hullámokban a többségi-kisebbségi kontextus keretein belül a szövetségi cselekvési aktivizmus intenzitása eltérő mértékű volt és más-más motiváltság határozta meg. (4/b alhipotézis)

Az önkéntesség olyan társadalmi cselekvés, amelynek megjelenését, minőségét egy adott társadalomban, nagyban befolyásolják a történelmi helyzetek, a kultúra, a politika, valamint az állam és a civil társadalom szerepéről, feladatairól vallott nézetek. Értekezésemben az altruista önzetlen segítségnyújtás módozatait az idegenellenesség mértékének előrejelző indikátoraként tekintettem, amelynek sajátosságai attól a többségi-kisebbségi kontextustól függték, amelyben helyi szinten az önkéntesek segítségnyújtása megvalósult.

Az 1990-es évek nagyatádi Átmeneti Szálláshelyén és a városban az önkéntesek segítő tevékenysége a háború elől menekülő migránsok helyzetének igazságtalan voltába vetett erkölcsi meggyőződésük eredményeként, belső motiváltságból valósult meg. A segítők sajátja volt egy olyan altruista cselekvési forma megválasztása – az empátia-altruizmus támasznyújtó formája – amely elősegítette a segítő tevékenység szükségességének a saját csoportnormákba való beépülését. A segítőkben az együttérzés erejével párhuzamosan erősödött a támasznyújtásra ösztönző motiváció, és a helyzetből való kilépés lehetősége fel sem merült a több éves multikulturális együttlétben folyó segítségnyújtás nehézségei láttán sem.

Az altruista önkéntesség új közösségi élmények, és friss kapcsolati lehetőségek kialakulásának a lehetőségével ösztönözte a tevékenység mögöttes dinamikáját befolyásoló közösségi igényt, melyben a legfontosabb háttérmotiváció egy jó társadalmi ügy szolgálata volt. Ugyancsak motivációt jelentett az önkéntes tevékenység öröme, és a kapcsolati hálózatba való beépülés, valamint a támasznyújtó tevékenységük hatékonyságának észlelése. A segítség céljának (a békés egymás mellett élés) és tárgyának (a bevándorló csoportok) vonatkozásában az önkéntesek támasznyújtása során felszínre törő érzelmi és morális attitűdök elégségesnek bizonyultak olyan értékek fenntartására és fejlesztésére, mint a szolidaritás vagy a könyörületesség.

Az „*ingroup*” összefogása révén különösebb erőfeszítés nélkül létrejött a csoport által képviselt norma saját identitásukba való beépülése, ennek fényében pedig megszilárdult az a struktúra, mely a befogadó-befogadott viszony keretén belül meghatározta a szövetségi altruista aktivitás intenzitását és motiváltságát. Az egységesült vélemény-, és csoportidentitás olyan kohéziós tényezők voltak, amelyek mindegyike a szövetséges altruista aktivizmus fokozódását segítették elő egy jó ügyért, következésképpen az idegenek iránti attitűdök pozitív irányba mozdulását eredményezték.

A 2015-ös évek altruista segítői szintén a szülőföldjüket elhagyó, menekülő migránsokkal találkoztak, de egy meglehetősen felfokozott, a bevándorlásra érzékenyen reagáló társadalmi közhangulatban. A 2015-ös menekültválság idején is megjelent az a belülről fakadó empátikus késztetés a támasznyújtásra, mely a nagyatádiaknál kiválóan működött és a migrációs szereplők kölcsönös egyetértésén alapuló, hatékony kulturközi problémamegoldásokhoz vezetett. Azonban a 2015-ös migrációs kontextusban a bevándorlással kapcsolatosan megjelenő érzelmek motiváló oka a kapcsolati hálózatukban is észlelhető morális felháborodás volt, a számukra fontos kulturális értékek veszélyeztetése láttán. Támasznyújtó tevékenységük indítéka az integrált veszélyérzet észleléséből fakadt, így a fenyegetettség elhárításának az érdekében a legcélravezetőbb, az alapvető emberi szükségleteket kielégítő stratégiai cselekvési formát választották.

A 2015-ben tevékenykedő önkéntesek véleményklímájának alakulásában a veszély megszüntetésére irányuló akarat volt az a motiváció, mely lehetővé tette a beállítódásuk egységesülését. Erős befolyásoló hatású lehetett a közössé váló véleményidentitásban az a tény is, hogy a saját csoport normája 2015-ben sok hasonlóságot mutatott a felfokozott társadalmi hangulatban kialakult nézetekkel. A 2015-ös altruista önkéntesek cselekvési aktivizmusát kisebb részben az altruista támasznyújtás megadása, nagyobb részben az észlelt, vélt –, vagy valós veszélyek elhárítása motiválta, így a támasznyújtó munkát vállaló önkéntesek cselekvési

aktivitása a tevékenységük hatékonysága észlelésének teljes vagy részleges hiányának tudatában más irányba fordult, mint az 1990-es években segítő nagyatádiaké.

2015-ben a védelemalapú identitás, a morális felháborodás és az észlelt hatékonyság hiányának az összeadódása hozta létre azt a szövetségi aktivizmust, melynek intenzitása más mértékű volt, mint a nagyatádi önkéntes támaszt nyújtó személyeké. A megkérdezett önkéntesek számára 2015-ben a saját kulturális és nemzeti értékeiket és a saját csoportidentitásukat védő motivációk bizonyultak a legfontosabbaknak, és mint fundamentum, határozták meg ebben a migrációs időszakban az altruista cselekvési aktivitásukat. A fenyegetettség elleni védekezés épült bele 2015-ben abba a segítő tevékenységbe, melyben a szövetségi cselekvési aktivitásuk intenzitása elsősorban a veszély elhárítására, másodsorban a támasznyújtás minimalizálására redukálódott. Összegezve tehát elmondható, hogy mindkét migrációs időszak segítőinél prioritást kapott a migrációs helyzet javítására tett erőfeszítés, bár eltérő intenzitással és más-más motiváltsággal. A vizsgált helyszíneken kifejlődött a közös, csoportorientált véleményklíma és kialakult a szövetségi cselekvési aktivizmus, de más irányultsággal.

Az alábbi, 33. számú táblázatban a vizsgált személyek idegenek iránti attitűdjeit befolyásoló folyamatainak az összehasonlítása látható, a két különböző migrációs időszakban.

33. számú táblázat: Az idegenellenesség változását alakító tényezők összehasonlítása a két vizsgált migrációs időszakban

Sz.	Idegenek iránti attitűdök változásában közreható tényezők	1991	2015
1.	kontaktus hipotézis 4 feltétele	megvalósult	részben valósult meg
2.	kiterjesztett kontaktushatás	megvalósult	megvalósult
3.	történelmi helyzettel azonosulás	megvalósult	nem valósult meg
4.	altruista segítségnyújtás	megvalósult	megvalósult
5.	véleményközösség a kisebbséggel	megvalósult	nem valósult meg
6.	cselekvési közösség a kisebbséggel	megvalósult	nem valósult meg
7.	altruista cselekvési aktivitás	megvalósult	megvalósult
8.	kisebbség érdekérvényesítésének segítése	megvalósult	nem valósult meg
9.	segítségnyújtás típusa	kommunikatív	stratégiai
10.	idegenellenes attitűdök elmozdulása	pozitív irányú	negatív irányú
11.	az idegenek iránti attitűdváltozás jellemző tendenciája	csökkenő idegenellenesség	növekvő idegenellenesség

Forrás: saját kutatás

Az 1990-es években a nagyatádi önkéntes altruista segítők érték vezérelt cselekvését elsősorban egy társadalmi ügy és az igazságtalanságot elszenvedett migráns csoportokkal való együttérzés motiválta. A 2015-ös segítő személyek vezérlő motivációi, a kellemetlenné

váló migrációs helyzet miatti morális felháborodás, és az „*in-group*” normarendszerétől vezérelt viselkedés védekező reakciói és az integrált fenyegetés elhárítása voltak.

Mindezek a tényezők egyesültek az önkéntesek idegenek iránti beállítódásának alakulásában, és a vizsgált migrációs időszakokban más-más irányultságba mozdították el az önkéntesek idegenek iránti attitűdjeit. Az 1990-es években a kulturális értékek kölcsönös átadása és az elköteleződés valami mellett, míg 2015-ben a saját kulturális, nemzeti értékeinek védelmére irányuló attitűd és a saját csoportidentitás melletti kiállás valami ellen, határozta meg a szövetséges altruista aktivitást, pozitív jelleggel.

Az 1990-es években megjelenő empátia magasabb szintje egalitáriusabb vélekedésekkel járt együtt, mind gazdasági, mind kulturális téren és hozzájárult az idegenek iránti ellenséges attitűdök csökkenéséhez. A 2015-ös évre jellemző érzelem megvonás egocentrikus viselkedést hozott, melyben a projektorientált veszélyelhárítás volt az elvárható csoportnorma, mely az önkéntesek idegenek iránti attitűdjeiben negatív irányú elmozdulást eredményezett.

Összességében megállapíthatjuk, hogy az önkéntesek attitűdváltozásában mindkét vizsgált időszakban egymásra ható, de jellegükben merőben más tényezők sorozata játszott szerepet, melyekben kiemelkedő fontossággal bírt az altruista viselkedésmód ellenségességet csökkentő vagy növelő hatása. A szövetségi aktivista altruizmus intenzitása, motivációi, megvalósulásának hatékonysága azonban az adott migrációs kontextus tapasztalataitól függöttek.

5.5. ÖSSZEFOGLALÁS

A 4. hipotézisben feltártak alapján arra a következtetésre jutottam, hogy a segítségnyújtás formáit a migrációs kontextusokban tapasztalt és átélt interakciók határozták meg. Rámutattam, hogy a közösségi véleményklíma más-más irányba fordult a két időszakban, és annak irányultsága határozta meg a cselekvési aktivitás mértékét. A kiterjesztett kontaktushatás mindkét esetben megvalósult, vagyis az önkéntesek kapcsolati hálózatának véleménye azonosult a támasznyújtók szemléletével.

Világossá vált, hogy a segítők mindkét migrációs hullámban jótékony támaszt nyújtottak a menekülőknek, de eltérő cselekvési formát választottak. A '90-es évek nagyatádi segítői a habermasi célracionális kommunikatív cselekvési formát helyezték előtérbe, mely a segítők és a segítségre szorulóknak racionális alapon nyugvó igényeinek a kielégítését szolgálta. A batsoni empátia-altruizmus jótékony hatásának megjelenése elősegítette ennek a cselekvési formának a beépülését a támasznyújtásba, mely biztosította az önkéntesek számára a segítség sikerorientáltságát, és kizárta annak egocentrikusságát.

A 2015-ös időszakra az önkéntes karitatív tevékenység lényegi változáson ment át. A kommunikatív cselekvési forma helyébe a célracionálitást tükröző, de már stratégiai cselekvési formájú, altruista támasznyújtás lépett, mely az alapvető emberi alapszükségletek kielégítését szolgálta. Igaznak bizonyult az a feltevés, mely szerint a 2015-ös menekülthullám segítőinek tevékenységében a cselekvési forma megválasztása attól függött, hogy a külső csoportok döntéseire gyakorolt befolyásuk milyen mértékű, hatékony vagy elutasító volt-e. A 2015-ös időszakban a humanitárius tevékenységet elsődlegesen az idegeneknek tulajdonított veszélyek elhárítása vezérelte, mely egybeesett a segítőik csoportorientáltságára és csoportidentitására irányuló törekvések erősödésével.

Azt is meg tudom erősíteni, hogy a 2015-ös év önkéntes kapcsolati hálózatai egymásba ágyazottságuk révén jelentős kohéziós erőt képviseltek. Az „ingroup” bizalomra, kölcsönösségre és az együttműködésre alapuló összefogásának a jellemző célja 2015-ben a bevándorlásnak tulajdonított veszély elhárítására való törekvés és nem a valamilyen nemes célért való összefogás volt.

A továbbiakban bemutattam a szövetségi altruista aktivizmus megvalósulását, formáit és eltérő irányultságait. Az 1990-es években a menekülőkkel történt igazságtalanság észlelése, a pozitív jellegű többségi-kisebbségi egyensúly megteremtése, 2015-ben pedig az idegeneknek tulajdonított vélt/valós egzisztenciális veszélyérzet, a saját csoport világképének fenyegetettsége, a kezdeti empatikus érzések kulturközi disszonanciák miatti csökkenése és a migrációs szereplők atrocitásokkal terhelt viszonya alapozta meg az önkéntesek szövetségi aktivista altruizmusát.

Következésként azt tudtam levonni, hogy a segítő tevékenység, migrációs kontextustól függően, képes volt olyan, a társadalmi kirekesztést vagy befogadást befolyásoló tényezővé válni, mely meghatározhatta a segítség cselekvési formáját és előre vetítette az idegenek iránti attitűdök mozgulási irányát is.

Kimondható tehát, hogy a nagyatádi etnikai sokszínűségben az emberi kapcsolatoknak egy olyan áttételeken és kölcsönös függőségeken alapuló láncolata fejlődött ki, amely a nagyatádi önkéntesek cselekvésében jelentős motivációs erőforrásként és társadalmi tőkeként volt értékelhető, és tanúbizonyságot szolgáltatott egy jó ügy támogatására.

A 2015-ös menekültválságban a segítségnyújtás motivációi között is megjelentek az együttes cselekvésre sarkalló szempontok, (a védelemalapú identitás, és a segítség hatékonyságának az észlelt hiánya) ám ezek merőben más jellegűek voltak, mint a '90-es évek segítő tevékenységében megjelenő motiváló tényezők. 2015-ben merőben más jellegű, más mértékű és más erősségű szövetségi cselekvési aktivizmus alakult ki, mely dimenzióiban szorosan

kötődött a veszélyek észleléséhez és elhárításához, és melyben fel sem merült a kulturközi értékek cseréje következtében esetlegesen létrejövő idegenellenesség enyhítésének az igénye. A 2015-ös migrációs kontextus szövetségi aktivista altruizmusát közös célként a migrációs helyzet megszüntetésére irányuló törekvéseken keresztül a bevándorlás elutasítása határozta meg.

A 4. hipotézis záró következtetéseként azt vontam le, hogy a vizsgált migrációs hullámokban a többségi-kisebbségi kontextus keretein belül létrejött ugyan a szövetségi cselekvési aktivizmus, de a migrációs kontextustól függött a jellege, mértéke, intenzitása és a segítő önkéntesek tevékenységét más-más motiváció indukálta.

6. ÖSSZEGZÉS

6.1 ÖSSZEGZETT KÖVETKEZTETÉSEK

A modernkori demokratikus társadalmak az idegenek diszkriminálásától és a megkülönböztetés minden formájától elhatárolódtak. Országunk földrajzi adottságaiból és Európai Unió tagságunkból adódóan az Európába áramló migrációs folyamatokban a tranzitország szerepét élte meg, célországként csak kevesek választották, jellemzően a nyugati államokba tartottak a vándorok. Európai összehasonlításban nominálisan alacsony volt hazánkban a bevándorlói szám, ennek ellenére az irántuk érzett ellenségesség és elutasítás mértéke meglepő módon magas mutatókat produkált, kiváltképp a 2015-ös migrációs hullám utáni időszakban, ahogy ez az 1990-es évektől folytatott TÁRKI kutatások eredményeiből is kiderült.³⁶⁰

Az idegenekkel szembeni nyilvánosan nem vállalt, vagy nyíltan hangoztatott ellenségesség, és az idegeneket értékelő és kategorizáló differenciálás attitűdjei az általam vizsgált történelmi időszakokban a kutatott helyszíneken is jelen voltak, és azok megnyilvánulási formái az idegenek felé mutatott viselkedésben és beállítódásban voltak tetten érhetőek.

A migráns, a bevándorló, a menekülő, vagyis az idegen egy másik kultúra képviselője, ezért alapvető kérdésnek tűnt, hogy a vizsgált önkéntesek idegenképében milyen megjelenési formát öltött az ismeretlen. Bizonyossá vált, hogy mély hatást gyakorolhattak a személyiség idegenek iránti beállítódására az autentikus, a saját megtapasztaláson alapuló észlelések, melyekhez hozzáadódott a kognitív szférában már korábban lerakódott, a bevándorlókról kialakult séma és kategória. A saját csoport idegenek iránti beállítódása, annak irányultsága nagymértékben függött az etnikai csoportok kulturális sajátosságain keresztül *“bemutatkozásuktól.”*

Elmondható, hogy a fenti tényezők egymásra gyakorolt hatásából, nagyfokú emocionalitástól kísérve, fokozatos építkezéssel, és e hatások egymásra rakódásával alakult ki az idegenkép minősége.

Az idegenellenesség attitűdjét nem célszerű egysíkú kategóriaként kezelni, mert az idegenek elfogadásának és elutasításának számtalan fokozata létezik, melyeket az adott vándorlásos kontextusokban észlelt tényezők egymásra épülése befolyásolhat, ahogy a saját vizsgált

³⁶⁰ SIK Endre: *Csúcsot döntött az idegenellenesség, és elfogyott az idegenbarátság.* In. TÁRKI Omnibusz Kutatások, 1992-2016.

URL:http://old.tarki.hu/hu/news/2016/kitekint/20160404_idegen.html

Letöltési idő:2019. 12.11.

migrációs időszakokban is különböző elfogadási-, és elutasítási attitűdök jelentek meg a vizsgált önkéntes személyek viselkedésében.

A kutatásom feltárta, hogy legyen szó bármelyik bevándorló etnikai csoportról, ha azok valamelyike által veszélyeztetve éreznék az „ingroup” a saját világképét vagy kulturális hagyományait, a velük szembeni rokonszenv- megvonás azonnal magával hozza az elutasítást és előtűnik annak következménye, az idegenellenes attitűdök megnövekedése. Az idegenek iránti elutasítás lehet az önkéntes segítők személyiségének a sajátos jellemzőjéből fakadó érzelmi válasz, de tükrözheti a félelmet is a „*másságtól*”, szorongásukat az idegenségtől, vagy lehet gazdasági meghatározottságú is, mint például a munkahelyeik féltése, vagy az elutasítás okaként felbukkanhat náluk az az érdekmotívum is, mely Sik (2007)³⁶¹ szerint a jóléti sovinizmus fenyegetettségeként értelmezhető.

A kutatott 1990-es évekbeli bevándorlás és a 2015-ös menekültválság által érintett időszak jellegében teljesen más képet mutatott az idegenek iránti beállítódás elfogadási vagy elutasítási dimenzióiban. Jóllehet, mindkét időszakban a háború okán szülőföldjüket elhagyó menekülők kerültek a támaszt nyújtó önkéntesek figyelmének és karitatív tevékenységének a középpontjába, azonban a segítő személyek befogadó vagy elutasító attitűdjeinek háttérben olyan lappangó folyamatok húzódtak meg, melyeknek a felszínre kerülése a két vizsgált migrációs időszakban más-más irányultságot adott az önkéntesek idegenek iránti beállítódásának.

Amíg a nagyatádi segítők az 1990-es években képesek bizonyultak a menekülők történelmi helyzetével és nézőpontjaival való azonosulásra, és a kontaktus hipotézis összes feltételének teljesülése révén csökkenteni tudták az idegenek iránti ellenséges beállítódásukat – amely folyamatok együtt jártak az ellenséges érzületeik enyhülésével is – addig ez a folyamat a 2015-ös vizsgált támaszt nyújtó személyek viselkedésére és gondolkodásmódjára csak részben volt jellemző. A kontaktus hipotézis feltételeinek részbeni teljesülése meghatározta az önkéntesek attitűdjeinek mozdulását, melyek jellegükben teljesen eltérő irányt mutattak, mint az 1990-es években.

Az interjúkban elhangzottak rávilágítottak, hogy a kulturális üzenetek fontos forrásai közé tartoznak az általános viselkedési rutinok és az élet mindennapi szerveződése, melyet a saját csoport hajlamos csak a saját kultúrájának szemszögéből, saját érdekei és érzelmei alapján

³⁶¹. JUHÁSZ Attila, MOLNÁR Csaba (szerk.) *Szolidaritás és jóléti sovinizmus a magyar társadalomban*. Friedrich-Ebert Stiftung, Political Kapital, 2018. p. 25.
URL:https://politicalcapital.hu/pc-admin/source/documents/fes_pc_szocialpolitika_tanulmany_181004.pdf
Letöltési idő:2019.12.12.

szemlélni, holott az idegenek kultúrájában hasonló dimenziók léteznek. Bizonyosságot nyert, hogy a saját és a másik csoport között kialakuló idegenellenességet okozó tényezők közül számos, éppen a kulturközi különbözőségeken észlelt disszonanciákra, és azok kezelésének hiányára vagy éppen elutasítására vezethető vissza.

Az interetnikus eltérések saját csoportnormákat érintő veszélyei, a saját csoport világképének vélt-, vagy valós fenyegetettsége, a bevándorlók iránti bizalmatlanság, a szubjektív biztonságérzet és a szolidaritás esetleges hiánya, valamint az idegenekkel szembeni távolságérzet voltak azok a tényezők, melyek az idegenellenesség alakulásának folyamatában nagy szerepet játszottak a második vizsgált migrációs időszakban.

A számos akadály ellenére a kultúrák találkozása folytán a kulturális különbségekkel való szembesülés jelenthet erőforrást is, ugyanis a társas viselkedés mintázatainak elsajátítása a különböző közegekben és a különböző személyekkel folytatott interakciók során történik meg, legyen az akár a bevándorlókkal való kapcsolatteremtés.

Ezt érzékeltette a kutatásom, amikor a felszínre hozta, hogy a közvetlen környezet társas viselkedést befolyásoló ereje hatással lehet az adott idegen kultúrák elfogadására is, így olyan általános mintázatok alakulhatnak ki, mint a barátkozás és a rokonszenv. Az idegenekkel szembeni etikus viselkedés közösségi normává emelése lehetőséget adhat arra, hogy a saját csoportban megteremtődhessen a nyílt diskurzus lehetősége a kulturközi különbözőségek kérdéseinek feltárására, értelmezésére és elfogadására, következésképpen az idegenek elkerülése, és az előlük való bezárkózás helyett megindulhasson az ellenséges beállítódástól mentes – mindkét migrációs fél részére kedvező helyzetet teremtő –kapcsolatteremtés.

Az 1990- es évek migrációs közegében az etnikai sokszínűség kedvezett a személyes kulturközi kapcsolatok létesítésének, a vizsgált önkéntesek kapcsolati hálózatai épülésének és kiterjesztésének.

Amíg a délszláv menekülők láttán az 1990-es években a humanitárius segítőkben a bevándorlókkal létesített kontaktusok elsősorban az idegenellenességük érzelmi komponensére gyakoroltak hatást – utat nyitva ezzel attitűdjeik megváltoztatásának a lehetőségére – addig a másik vizsgált időszakban, a 2015-ös menekülthullámban az önkéntes segítők bevándorlók iránti attitűdjeiben a racionalitás komponensei kerültek előtérbe.

Az 1990-es évek nagyváradi helyszínén a többségi csoportközi viszonyokban a tudatosított igazságtalanság felismeréséből fakadó morális motiváció – mely a kontaktus hatás következményeként is értékelhető – és az ezt követően megvalósuló véleményidentitás egységesülése voltak azok a tényezők, melyek a kulcselemeit jelentették a menekülők segítése melletti elköteleződésnek. A két folyamat tényezőinek egybeolvadása nagymértékben

hozzájárult az 1990-es évek segítőinek idegenek iránti attitűdváltozásához és egyben eszközül szolgált a szövetséges kollektív cselekvési hajlam fejlesztéséhez.

Elmondható tehát, hogy az 1990-es években a saját csoport morális értékeire való büszkeség, a tagjaiba vetett bizalom, a saját csoport kohéziójának erősödése, valamint a segítő tevékenységben elért eredmények észlelése nagymértékű türelmet és együttérzést eredményezett az idegenek felé és enyhítő és szabályozó hatással bírt a nagyatádi segítőik csoportnormáiban megjelenő esetleges negatív irányultságú attitűdökre.

Az idegenek iránti érzések más irányba történő mozdulásának serkentő és motiváló tényezője lehetett az együttes segítségnyújtásban a helyzet javítására tett erőfeszítések eredményessége és azok észlelt hatékonysága is. A multikulturális együttélés folyamán kialakuló személyes kapcsolatok tehát szerencsés esetben együtt járhattak az addig meglévő külső-belső csoporthatárok lebontásával, és ösztönözték a kontaktusban résztvevőket a csoportok közötti távolságtartás csökkentésére.

A 2015-ös vándorlásos hullám menekülői és a segítőik között a kontaktus hipotézis elméletében foglalt feltételek részben hiányos megvalósulása ellenére folytatódott az emberbaráti jótékony segítségnyújtás, de jóval korlátozottabb formában, mint a '90-es években. Mivel ebben az időszakban a segítőik cselekvésének a motivációját nem a migrációs helyzet javítására tett erőfeszítések akarása, hanem a vándorlásos helyzet megszüntetésének szándéka hatotta át, a cselekvő aktivitás így racionális keretek közé szorult és kimerült a menekülőknek nyújtott alapvető emberi igények kielégítésében.

A 2015-ös időszakot a vándorlás okán felfokozott közhangulat, a saját csoportnormákhoz való kizárólagos ragaszkodás, a kulturális sokszínűség tagadása, a bezárkózás és az etnikai-vallási alapú homogenizáció jellemezte. Ennek a migrációs időszaknak az interetnikus tapasztalatai egy megváltozott idegenképet alakítottak ki a segítő személyekben, ami szükségképpen kizárta a csoporthatárok lebontását, a „*máság*” elfogadását, a kisebbségi etnikai csoportok elismerését. A 2015-ös időszakra annak a vélt/ valós veszélyérzetnek az észlelése nyomta rá a bélyegét, melyet a vizsgált segítőik azoknak az idegeneknek tulajdonítottak, akik migráns, bevándorló vagy menekülő képében érkeztek.

Az idegenek iránti attitűdök képzésének a folyamatában, ebben a vizsgált időszakban nagy szerepet játszott az a morális pánik, ami a 2015-ös migrációs események tapasztalatai után a közhangulatban kialakult, és közvetített értékrendszerével nagy hatást gyakorolt a kulturközi személyes kapcsolati hálózatok kiépülésére. Ha csak felületes a csoportok közötti interetnikus kontaktus, és csak a minimális interakciókra szűkül a támasznyújtás tevékenysége, valamint a

kontaktus hipotézis feltételei nem, vagy csak részben teljesülnek, a kiterjesztett kontaktushatás ellenkező pólusú attitűdváltozást eredményez.

Az idegenek felé irányuló attitűdképzés összetett kölcsönhatásait igazolta a személyközi érintkezésben tapasztalt kulturközi disszonanciák elfogadhatatlansága, és azok kezelésének a hiánya, a vizsgált önkéntesek cselekvési hajlandóságának motiváltsága szerint. A segítők attitűdjeinek alakulásában ugyancsak nagy jelentőséggel bírt a saját csoport véleményidentitásának az egységesülése, amelyet a 2015-ben kialakult migrációs helyzet megszüntetésére irányuló törekvések határoztak meg.

A második migrációs időszakban tehát az 1991-es attitűdöktől merőben más jellegű, más mértékű és más intenzitású szövetségi cselekvési aktivizmus alakult ki, mely elsősorban a migrációs veszélyek észleléséhez és elhárításához volt köthető és melyben fel sem merült a kulturközi értékek cseréje, így az a lehetőség sem adatott meg, hogy az értékek átadásának következményeként csökkenés következzen be az önkéntesek idegenek iránti ellenséges attitűdjeinek a mértékében.

Az előtörő integrált fenyegetettség-érzet, az idegenség, a „*máság*” ijesztő jelenléte, valamint az „*ingroup*” elvárt meghatározó normáival való azonosulás, olyan tényezőknek bizonyultak, melyek kezelésére szintén különböző dimenziók nyíltak meg, mely perspektívák választását a vizsgált önkéntesek a migrációs kontextusokban észlelt és átélt kulturközi tapasztalataiktól tették függővé.

Az „*ingroup*” normáktól eltérő, idegennek és összeegyeztethetetlennek titulált kisebbségi kulturális értékeket lehet fenyegetőnek észlelni, de bele is lehet illeszteni a saját világfelfogásunkba, akár összeütközések nélkül is. A feltárt tények alapján körvonalazódni látszanak tehát az idegenek iránti ellenségesség csökkentésének a dimenziói:

1. Út a másik ember iránti bizalmatlanságból a bizalom felé.
2. Út a saját csoportnormákon belül az önzéstől az önzetlenségig, a tekintélyelvűségtől az érzelmek tudatos megéléséig.
3. Út a saját identitás védelmétől a másokért való felelősségvállalásig.
4. Út a félelem levetkőzésén keresztül a más kultúra, vallás, etnikum tiszteletéig.
5. Végül út kell, hogy vezessen a „*máság*” elkerülésétől és a tőle való elzárkózástól a másik (az idegen) ember világképének a megértéséig.

Ezek hiánya, vagy az esetlegesen kialakuló markánsabb, idegengyűlöletbe átcsapó érzületek, az egyes társadalmi közegek cselekedetein keresztül befolyással lehetnek annak az identitásnak a formálódására is, amely végső soron az államok külpolitikai cselekedeteit vezérel.

6.2 HIPOTÉZISEK IGAZOLÁSA

A doktori értekezésemben a mindennapokban megjelenő szociálpszichológiai attitűdre, az idegenellenesség alakulásának a fontosságára hívtam fel a figyelmet. A hipotézisekben azokat az összefüggéseket fogalmaztam meg, majd bizonyítottam, melyek rávilágítottak a bevándorlás alanyaival szembeni ellenséges érzület mechanizmusára és a változásuk dinamikájára.

A következőkben elméleti háttérük rövid összefoglalásával értékelem az egyes hipotéziseket, melyeknek kérdésköreit a két vizsgált migrációs időszak vonatkozásában, az 1990-es években és 2015-ben a karitatív támaszt nyújtó személyek idegenek iránti attitűdjeinek az alakulására építettem. A vizsgált önkéntesek jellemzően meghatározó tevékenysége a sok szempontból alapvető, a menekülők részére lelki, testi, anyagi, erkölcsi segítség adása volt.

Az 1. számú hipotézisben a kutatott migrációs időszakok során a kontaktus hipotézis elméletében foglaltak gyakorlati megvalósulását vizsgáltam meg.

Ezen belül az 1/a alhipotézisben és az 1/b alhipotézisben külön-külön vizsgáltam azt, hogy a migrációs kontextusokban teljes mértékben, vagy csak részlegesen, esetleg egyáltalán nem valósultak meg a kontaktus hipotézis feltételei.

Az 1/a alhipotézis feltevéseiben azt a kérdést jártam körül, hogy az 1990-es évek migrációs hulláma esetében a vizsgált önkéntes segítő személyek gondolkodásmódjában és attitűdjeiben a kontaktus hipotézis elméletében foglalt feltételei milyen változást okoztak és hogyan hatottak az idegenellenességükre. A délszláv háború menekülőire és fogadtatásukra vonatkozó szakirodalmakat az elméleti alapvetésben ismerttettem. Ezeket a feltevéseim alátámasztása céljából beépítettem, majd a következő eredményekre jutottam.

Alátámasztást nyert, hogy az első, az 1990-es évekbeli vizsgált bevándorlási időszakban, a kontaktus hipotézis elméletében foglalt feltételek teljesülése után, nagymértékben csökkent a menekülők iránti ellenséges beállítódás. Az 1990-es évek délszláv háborús menekülői és a nagyváradi befogadó önkéntesek között az egyenlő státusz kialakulása, és a közös fölrendelt célokért folytatott együttműködés olyan mértékben valósult meg a személyközi kapcsolatok elmélyülése során, hogy az egyének képessé váltak a „*mátság*” nézőpontjainak kölcsönös meg- és elismerésére. A befogadó-bevándorló viszony jellemző vonásává vált a külső csoportok megismerésére törekvés, és a kulturális sajátosságok átadása, melyek jótékony hatásainak következtében az önkéntes tevékenységet végző személyek attitűdjei alapvetően az idegenek pozitív megítélésének irányába tolódtak el.

Rámutattam, hogy az 1990-es évek vizsgált közegében a személyközi kapcsolatok minősége lehetővé tett attitűdmozdító hatású, mivel az adott multikulturális környezetben kialakult kulturközi

bizalom képesnek bizonyult jó irányba fordítani a csoportközi kapcsolatok közötti irányultságot. Ebben a befogadó-befogadott viszonyban az idegenek iránti attitűdökben a pozitív irányú emocionális komponens volt az uralkodó. Következésképpen bizonyítható volt, hogy a vizsgált helyszínen létrejövő helyi interetnikus kapcsolatok minősége – azon belül is az idegenek irányában tanúsított érzelmi hozzáállás – döntötte el az önkéntes támaszt nyújtók bevándorlók iránti attitűdjeinek elmozdulási irányát, minőségét, mértékét és jelentős hatást gyakorolt az idegenekkel szembeni viselkedésükre és beállítódásukra is.

Megállapítottam az 1990-es évekbeli migrációs időszakról készült interjúk vizsgálatának eredményeként, hogy a bevándorló-befogadó viszonyt az idegenellenes attitűdök mértékletes volta jellemezte, a többségi-kisebbségi kapcsolatot nem terhelte meg fokozott mértékű elutasítás. Így az 1990-es évek vizsgált nagyvárosi segítő közegében az idegenek iránti ellenségesség nagymértékű csökkenését tártam fel.

Bizonyítást nyert, hogy a kontaktus hipotézis elméletében foglalt négy feltétel teljesülése során megtörtént a nagyvárosi multikulturális környezetben a kulturközi értékek cseréje, mely folyamat elősegítette a kulturális különbségek iránti tiszteletet, és az interetnikus bizalom erősödését. Megnyíltak a saját csoporthatárok a segítő személyek empatikus magatartása és toleranciája következtében. A pozitív irányba forduló folyamat maga után vonta az önkéntesek idegenek iránti ellenséges attitűdjeinek a csökkenését.

Az 1/a hipotézisben foglalt feltételezéseimet teljesültnek látom, mivel az 1990-es évet követően hazánkba menekülők és a befogadók között létrejövő személyes kapcsolatok során az általam vizsgált önkéntes személyek képesekké váltak a menekülők történelmi helyzetével való azonosulásra és megvalósultak a kontaktus hipotézis feltételei, melyek az idegenekkel szembeni ellenségesség alakulásának pozitív irányú változásához hozzájárulhattak. A segítőik idegenellenessége az enyhülés irányában mozdult, és az ellenséges érzületeik mértékét a csökkenő tendencia jellemezte.

Az 1/b hipotézisben dolgoztam fel a második migrációs időszak, a 2015-ös év tapasztalatait. Ebben a vizsgált időszakban azt néztem meg, hogy a 2015-ös évben érkezett menekülők és az önkéntes segítőik személyközi kapcsolatai során a kontaktus hipotézis feltételei teljesültek-e. A feltárt eredmények bizonyították, hogy nem valósult meg az egyenlő státuszú kulturális kapcsolatápolás, valamint a segítőik és a bevándorlók közötti hierarchiában jelentős mértékben nőtt a társadalmi távolság. A 2015-ös év önkéntes segítőinek attitűdjeiben megnyilvánuló érzések a befogadó-befogadott viszony terheltségéről árulkodtak, és jellemző érzelmi reakciójukban az együttérzés hiánya dominált. A migrációs szereplők közötti viszony

meghatározó vonása pedig az idegenek iránt fokozatosan kibontakozó, növekvő mértékű idegenellenesség volt. Nem valósult meg a közös fölérendelt célokért való együttműködés, mivel a migráció szereplőinek nem volt mindkét fél részéről elfogadott közös akarata és egyetértése. Az együttműködés feltételeinek megteremtését a vizsgált segítők a támogató tevékenységük során úgy szorgalmazták, hogy az csak egyoldalú, a saját részükről irányuló törekvés volt. Így ennek a feltételnek a kétoldalú teljesülését nem látom megvalósulni.

Rámutattam, hogy a mindkét fél részéről elismert intézményi támogatás feltétele is csak részben valósult meg, mert a bevándorlók az intézményi erőforrások nyújtotta lehetőségeket nem minden esetben vették igénybe, a saját kultúrkörük szokásai szerint viselkedtek, így az önkéntes segítők intézményekben való támasznyújtási lehetősége részükre erősen leszűkült. Bizonyítottam, hogy a személyes kapcsolatok csak akkor csökkentik az idegenellenességet, ha a saját csoport tagjai képesekké válnak a menekülők nézőpontjával való azonosulásra és az ebből eredő érzelmi támogatásra. Érzelmi támasznyújtás hiányában nem tud kiépülni a kulturális bizalom, a kulturközi disszonanciák észlelése a csoportnormákban is módosulást eredményez, negatív irányú attitűd elmozdulást vonva maga után.

Feltételezésem alátámasztása megtörtént, miszerint a 2015-ös év menekülthulláma segítőinek attitűdjeiben nyomot hagyott a menekülők történelmi helyzetével való azonosulás hiánya. Ennek a folyamatnak a folytatásaként az önkéntesek humanitárius jellegű segítő szándékának meghiúsulása az érintett segítőkben belső feszültséget okozott. A személyközi kapcsolatok folytán előadódott disszonanciák észlelése és a beteljesületlen segítő tevékenység kudarcélményei következtében a hatások összeadódtak és megtörtént az idegenek iránti bizalom megvonása és a saját csoportthár bezárása, így kizáródott és ellehetetlenült a kulturközi értékek cseréje. Következésképpen az eddigi hallgatóságos ellenségesség a felszínre került és nyíltan megjelenő attitűddé változott.

Bizonyítottam, hogy a vizsgált migrációs kontextusban, tehát a 2015-ös év menekülthullámának multikulturalitásában a karitatív tevékenységet végző személyek bevándorlók iránti attitűdjei negatív irányba fordultak, és az idegenellenességük is ennek arányában növekedett.

A fentiek fényében az 1/b hipotézist bizonyítottnak látom, mert a csak részben teljesülő kontaktus hipotézis elméletében foglalt kritériumok hatására a 2015-ös menekülthullám segítőinek attitűdjeit az idegenek iránti, nyílttá vált ellenségesség határozta meg.

Az 1. számú hipotézis eredményeiből – a két alhipotézisben feltártakat is beleértve – azt a konklúziót vontam le, hogy a két vizsgált migrációs időszakban a karitatív segítők idegenek iránti beállítódása, idegenellenes attitűdjeiknek az intenzitása nagymértékben eltért egymástól

és a nagyatádi segítők pozitívvá váló attitűdjeinek mértéke nem volt hasonlítható a 2015-ös migránshullám esetében feltártakhoz. Az 1990-es migrációs hullám nagyatádi önkéntes segítőknek gondolkodásmódját és idegenek iránti attitűdjeinek alakulását más szempontok vezérelték, mint a 2015-ös segítőkét. Elmondható tehát, hogy míg az 1990-es időszakban a helyi segítők bevándorlók iránti attitűdmozdulása pozitív irányú volt, addig a 2015-ös menekülthullám multikulturalitásában a karitatív tevékenységet végző személyek bevándorlók iránti attitűdjei több tényező együttes kölcsönhatásának köszönhetően, negatív irányba mozdultak el.

Az 1. számú hipotézis feltevései bizonyítást nyertek, miszerint az 1990-es évekbeli, a délszláv háború elől menekülő migrációs hullám esetében a befogadók gondolkodásmódjában és interakcióiban kevésbé nyilvánult meg az idegenellenesség, mint a 2015-ös migrációs hullám esetében.

A 2. számú hipotézis feltevéseit az integrált fenyegetettség problémakörére építettem, szintén a vizsgált migrációs időszakok vonatkozásában. A kutatás során megvizsgáltam, hogy hatást gyakorolhatott-e az integrált fenyegetettség faktorainak az észlelése a vizsgált önkéntesek idegenek iránti attitűdjeinek alakulására. A kérdések vizsgálatát két alhipotézisben végeztem el.

A 2/a alhipotézisben megtörtént annak feltárása, hogy az 1990-es évekbeli bevándorlás során a soknemzetiségű együttlét alatt léteztek ugyan etnikai nézeteltérések a vizsgált nagyatádi multikulturális közegben, azonban azokat kezelni tudták. Így az interetnikus összeütközések által generált, a bevándorlók felé mutatott ellenséges érzület a sokszínű etnikai együttlét alatt csak lappangóan, és csak csekély mértékben nyilvánult meg. Kimutattam, hogy a vizsgált önkéntesek főleg a kulturális és vallási területen jelentkező, etnikai jellegű disszonanciákat tolerálni tudták, azok észlelésénél nagyfokú együttérzést tanúsítottak a bevándorlók iránt, átértékelték a menekülők történelmi nyomorúságát, és példás emberbaráti segítőkészségről és együttérzésről tettek tanúbizonyságot.

Alátámasztva látom azt a feltevésemet is, mely szerint az etnikai konfliktusok többnyire sikeres kezelése megelőzte a markánsabb ellenséges érzések kialakulását, és ez a folyamat azt is lehetővé tette, hogy a nézeteltérések megmaradhassanak a kulturális-, vallási különbözőségek mezőjén, ne eszkalálódhassanak nagyobb méretű konfliktussá, fenyegetést jelentve. Rámutattam arra is, hogy a nagyatádi segítők sikeres konfliktuskezelő stratégiája miatt a kezdeti időszakban érzett, az idegen nagy tömeg észleléséből fakadó szorongásnak a multikulturális együttlét alatt fokozatosan nyoma veszett, sem szimbolikus, sem realiztikus fenyegetettség

érzet nem jelent meg, vagyis az interetnikus közegben a több évig tartó egymás mellett élés sem generált veszélyérzetet a befogadó segítőkben.

A fenti állítások tükrében a 2/a alhipotézist bizonyítottnak látom, mert az 1990-es évek multikulturális együttléte során nem merült fel az idegenek jelenlétének tulajdonított általános fenyegetettség érzése, a kulturális különbözőségek sikeres kezelése miatt.

A 2/b alhipotézis igazolásakor merőben más irányultságú összefüggéseket tártam fel a vizsgált segítők idegenek iránti attitűdjeiben, melyek elmozdulásában a 2015-ös menekültválság tapasztalatai fordulópontot jelentettek.

Alátámasztottnak tekintem, hogy az integrált fenyegetettség összesített hatásaként a 2015-ben érkezett népcsoportok, az önkéntesek szubjektív biztonságát fenyegetőknek, kultúrájukat nem tisztelőnek, munkahelyeiket veszélyeztetőknek, betegségeket behurcolóknak, tehát alapjában véve az idegenellenességgel kapcsolatos társadalmi probléma alapvető felelőseinek tűntek és a bűnbakkeresés ideális alanyainak bizonyultak. Az említett realiztikus és szimbolikus veszélyek észlelése rányomta a bélyegét a karitatív segítők idegenek iránti beállítódására is.

Bizonyítottam, hogy 2015 után a kulturközi ellentétek toleráns kezelése a vizsgált önkéntesek részéről a próbálkozások szintjéig jutott el, fogadó készség híján. Ebből kifolyólag a nézeteltérések nem maradtak csak a kulturális-, vallási különbözőségek mezején, hanem eszkalálódtak a segítők társadalmi létének más területeire, pl. a szociális, a gazdasági és a biztonsági szféra dimenzióiba is. A veszélyérzet észlelése a társadalmi közegen kívül az önkéntesek mindennapi gondjaiban is megjelent, a munkahelyeik, az egészségük féltésének képében és a szubjektív biztonságuk elvesztésének az érzületében.

Feltártam és igazoltam, hogy a fenyegetettség reális és szimbolikus faktorainak észleléséből fakadó veszélyérzet a vizsgált személyekben felülírta a korábbi, egyéb, idegenellenességet kiváltó tényezőket. A realiztikus és szimbolikus fenyegetettség együttes jelenléte a szorongás megjelenését is kiváltotta, mely az integrált fenyegetettség interperszonális faktorának a megjelenésére utalt. Leképződését az a saját csoportban megjelenő ijedelem jelentette, mely a segítő személyek saját kultúrájuk és világképük veszélyeztetettségének észleléséhez volt kapcsolható. A veszélyérzet észlelése ugyanakkor erősítette a saját csoportidentitást, a migrációs problémák mielőbbi elhárításának a keresésére ösztökélve a vizsgált segítő személyeket.

Beigazolódtott, hogy a vizsgált segítők, tevékenységükből fakadóan, eltérő érzületeket mutattak az idegenek iránti beállítódásukban, a társadalmi közhangulatban észleltektől. Rámutattam, hogy az önkéntesek a migrációs kontextustól függő, de nem mindig a társadalmi közhangulattal

egyező véleményének a kialakítását nagyban befolyásolta a személyes percepcióik által megélt, az idegeneknek tulajdonított vélt-, valós fenyegetettség észlelése. Ennek értelmében az is nyilvánvalóvá vált számomra, hogy a vizsgált segítő személyek attitűdjeiben a segítségnyújtás igényének belülről jövő készítése és a segítségnyújtás okozta jóérzés képes volt enyhíteni a társadalomban tapasztalt ellenségesség mértékét.

Az a feltevés is alátámasztást nyert, hogy 2015 után a külső csoportok etnikai szelekciója következtében, az önkénteseknél egyértelműen az arab csoportok szenvedték el a legnagyobb megkülönböztetést, az ő jelenlétük váltotta ki a legnagyobb mértékű szorongást. Az önkéntesek félelemérzete az arab népcsoportoktól egyrészt a saját kulturközi tapasztalataikon alapult, másrészt annak a társadalmi közhangulatnak a következménye volt, melyben az iszlám világkép és a terrorizmus általi fenyegetettség összemosódott.

Bizonyítást nyert az a tény is, hogy 2015 után a bevándorlók részére nyújtott humanitárius segítségnyújtás megvalósult ugyan, de személytelenebb jelleget öltött. Az arab népcsoportok által generált realiztikus és szimbolikus veszélyérzet, megtehető a csoportközi szorongást kiváltó disszonáns élményekkel, rávetült az összes vizsgált etnikumra, ezzel nagymértékben befolyásolva az önkéntesek menekülők iránti beállítódását. A véleményklíma egységesülése és a közössé váló véleményidentitás maga után vonta a segítő személyek idegenek iránti attitűdjeinek változását.

Bizonyossá vált a kutatásomból leszűrt eredmények alapján, hogy az integrált fenyegetettség reális, szimbolikus és interperszonális faktorainak megjelenésére utaló veszély észlelése, valamint a saját csoport világfelfogását érintő fenyegetés vélt/valós jelenléte 2015-ben egyaránt előmozdították az önkéntes segítők idegenellenes attitűdjei mértékének a növekedését, következésképpen az idegenek fokozott elutasítását. A folyamatot mindenekelőtt befolyásoló és minden egyéb okot felülíró tényező az integrált fenyegetettség összetevőinek komplex észlelése és a veszélyt generáló tényezőktől való félelem volt.

Bizonyítottam, hogy 2015 után az idegenek iránti beállítódás alakulásának vezérlő elve az integrált fenyegetettség tényezőinek észlelése volt, mely háttérbe szorította az egyéb – a korábban idegenellenességre okot adó – tényezőket, mint pl. a látható, hallható idegenség, a nyelvi kommunikáció nehézségei, a sajáttól eltérő kultúrkör és a vallási különbözőség, és a további összetevők. Megállapítottam, hogy az önkéntes segítők a bevándorlók megjelenésekor nem azok „*máságát*” utasították el, hanem az integrált fenyegetettség realiztikus, szimbolikus és interperszonális tényezőinek kiterjedése miatt a világképüket, és a létüket látták fenyegetve.

A 2/b alhipotézist a fenti állításokat tekintetbe véve bizonyítottnak tekintem, mert beigazolódott, hogy a 2015-ös időszak kulturközi disszonanciáiból fakadó konfliktusok nem maradtak a kulturális és vallási területeken, hanem a többségi társadalom önkéntesei más szférákba is észlelték a rájuk nézve veszélyesnek tűnő tényezőket. A korábban hagyományosnak mondható, és az ellenségességet szító tényezők háttérbe szorulása után az integrált fenyegetettség tényezőinek a jelenléte okán feltörő veszélyérzet észlelése az önkéntesek körében az idegenellenes attitűdjeik mértékének növekedését generálta.

A 2. számú hipotézis feltevései a 2/a és 2/b alhipotézisben részletesen bemutatott elemzéssel komplexen kerültek igazolásra, melynek során világosan előtűnt, hogy 2015 után az integrált fenyegetettség faktorainak a prioritása volt a meghatározó a bevándorlással kapcsolatos attitűdök alakításában és erősebben határozta meg az idegenek iránti beállítódást, mint az 1990-es évekbeli migráció esetében.

A 3. számú hipotézis feltevései az integrált fenyegetettség elméletében foglaltak megvalósulásának következményei köré épültek.

Bizonyítottam, hogy a népcsoportok hasznosságának hiánya a fenyegetettség tényezőjeként jelent meg. Az integrált fenyegetettség szimbolikus faktorai közé beemelődött az egyes népcsoportok tagjainak „*hasznosak*” vagy „*nem hasznosak*” címszó alatti kategorizálása, mely újabb, az eddigiektől eltérő jellegű fenyegetést jelenthetett a befogadó önkéntesek saját kultúrkörében kialakult értékrendjére és a csoportnormáira.

Feltártam az önkéntes segítők beengedési hajlandóságát vizsgálva, hogy 2015 után az összes népcsoport megkülönböztetés nélküli elutasítást szenvedett el, ha nem tudta teljesíteni a vizsgált önkéntes közeg által megszigorított, a magyar kultúra tiszteletére, a nyelvre és a kulturális értékek elfogadására vonatkozó beengedési feltételeket. Ugyanakkor arról is megbizonyosodtam, hogy 2015 után felértékelődött a külföldi országokból, szomszédos országokból érkező magyar menekülők megítélése, mely az összetartozást, de egyben az önvédelmet is generálta az integrált fenyegetettség észlelésével szemben. Az integrált veszélyérzet összetevőinek hatására a korábbi idegenbarátság gyakorlatilag eltűnt, és a saját csoport orientációjának a fontossága megnövekedett.

Bizonyítottnak látom, hogy a 2015-ös év menekülthullámának tapasztalatai fordulópontot jelentettek mind az önkéntesek idegenképének változásában, mind az idegenek felé támasztott beengedési kritériumok szigorításában, melyek következményeként megkezdődött az idegen népcsoportok megkülönböztetés nélküli elutasítása.

Alátámasztást nyert azt is, hogy 2015-ben a segítők idegenek iránti egyöntetű globális elutasítását a vélt, vagy valós fenyegetést hordozó etnokulturális identitáskonfliktusok gyakorisága, mértéke, és minősége határozta meg.

A 3. számú hipotézis feltételezéseit teljesültnek értékelem, mert bebizonyosodott, hogy minél erősebb volt az adott befogadó közeg reprezentánsai által a szimbolikus és realiztikus fenyegetettség képzete, annál inkább szorosabbra húzták meg az önkéntesek a bevándorlókkal szemben felállított beengedési kritériumokat. A veszélyérzet következményeként az összes népcsoport rokonszenv megvonás áldozata lett, a barátságosság a minimálisra csökkent és a vizsgált személyek attitűdjeiben elmozdulás történt, eredményként az idegeneknek a saját csoporttól való távoltage fokozódott. A 2015-ös migránshullám után a vizsgált önkénteseknél növekedett az összes idegen etnikai csoporttal szembeni globális elutasítás.

A 4. számú hipotézisben azt a kérdést jártam körül, hogy milyen módon és milyen motiváltság alapján történt az önkéntesek karitatív tevékenységének a gyakorlása. Feltételezésem volt, hogy a segítségnyújtás a vizsgált migrációs időszakokban más-más jelleget öltött, és úgy véltem, hogy az önkéntesek és a menekülők interperszonális kapcsolatainak különbözősége és sajátosságai döntő hatással voltak a segítők migrációs időszakokban választott és gyakorolt támasznyújtási formáira.

Bizonyítottnak tekintem, hogy a támaszt nyújtók tevékenységében a menekülőkkel való erkölcsi azonosulás volt az az attitűd, mely az 1990-es időszakban a segítők idegenek iránti attitűdjeinek a beállítódását meghatározta, csoportnormáikat szabályozta, a véleményidentitásukat egységesítette, valamint befolyásolta a segítségadás formáját.

Feltártam, hogy az 1990-es évek nagyatádi multikulturális közegében a befogadó-befogadott viszonyban a racionális alapon nyugvó igények kölcsönös kielégítése mindkét migrációs szereplő egyetértésével történt, és a batsoni empátia-altruizmus jótékony hatásának köszönhetően az 1990-es évek segítő tevékenységének a meghatározó formája, a habermasi célracionális, kommunikatív cselekvés volt.

A kommunikatív cselekvésre való törekvés hozzájárult az emberbaráti munka sikerorientáltságához, az egocentrikusság jelenléte nélkül. Az ilyen jellegű támasznyújtó segítségadásnak a legfőbb vonása a mássággal szembeni emberies viselkedés, az elfogadás, a kompromisszumkészség és az idegenek iránti pozitív beállítódás volt. A kommunikatív cselekvési forma sajátosságainak feltárása után bebizonyosodott, hogy habermasi célracionális, kommunikatív cselekvéseméletben foglaltak sikeres alkalmazásának köszönhetően az az

1990-es évekbeli önkéntesek idegenek iránti attitűdjeiben az ellenséges érzület nagymértékű csökkenése volt kimutatható.

Feltevéseimet a 2015-ös migrációs időszakra vonatkoztatva alátámasztottnak látom, mert a 2015-ös menekültválság során az önkéntes karitatív tevékenység cselekvési formája strukturális változáson ment át, a habermasi célracionális kommunikatív cselekvés szándéka háttérbe szorult, helyébe a habermasi célracionálitást tükröző, de már stratégiai cselekvési formájú altruista támasznyújtás lépett. Ez a fajta cselekvés kimerült azokban a tevékenységekben, melyek biztosították a menekülők számára a létszükségletüknek az alapvető feltételeit. (víz, étel, ruha, egészségügyi felszerelés adása)

Feltételezésemet bizonyította az a feltárt tény is, mely szerint a második vizsgált időszakban, 2015-ben a migrációs események kapcsán humanitárius tevékenységet vállalók stratégiai cselekvési formájának alkalmazása a bevándorlási események tapasztalati tényezőitől, és a külső csoportok döntéseire gyakorolt befolyásuk határfokának mértékétől függött. Ezek a tényezők határozták meg a személyközi kapcsolatok alakulásán keresztül a támasznyújtás formáját.

Konklúzióként azt állapítottam meg, hogy az önkéntes tevékenységet inspiráló motivációktól függött a cselekvési aktivitás formája és mértéke. Ha a tevékenység motivációja a fenyegetettség elhárítása volt, akkor a védekező motivációk az azonosulás hiányát elszenvedők elleni kiállást hoztak létre, ami a célracionális, stratégiai cselekvési formában öltött testet. Amennyiben az azonosulásból fakadó érzelmi és morális attitűdök voltak a motiválók, azok az azonosulás tárgya melletti elköteleződésben nyilvánultak meg, ami a célracionális, kommunikatív cselekvés formájában történő segítséget eredményezte.

Bebizonyosodtak a 4. számú hipotézis állítása, mely szerint a menekülők és az önkéntesek interperszonális kapcsolatainak eltérő sajátosságai okozták döntően azt a változást, aminek következtében az 1990-es évek nagyatádi önkéntesei az altruista segítségnyújtásban a habermasi kommunikatív cselekvésemélet kölcsönös megértésen alapuló formáját helyezték előtérbe, míg a 2015-ös menekülthullám esetében a habermasi célracionális stratégiai formájú cselekvés vezérelte a karitatív tevékenységet nyújtó önkénteseket.

A 4/a alhipotézisben az altruista segítségnyújtást végző személyek véleményközösségének és cselekvési aktivitásának irányváltozásait vizsgáltam a migrációs időszakokat összehasonlítva, valamint azt, hogy a változások következményeként milyen irányban fejlődött a szövetségi aktivista altruizmusuk.

Rámutattam, hogy ha az önkéntes segítőknel megvalósult a segítő szerepbe való beleélés folyamata és a személyiség azonosulni tudott az ott elvártakkal, akkor létrejött a közös véleményklíma, a véleményidentitás egységesült és a cselekvési aktivista altruizmust az emocionális komponens határozta meg. Bizonyítottam ennek ellenkező pólusú felépülő folyamatát is, vagyis ha nincs meg a szerep és a személyiség közötti morális szempontból történő azonosulás, akkor ennek hiányában az önkéntesek cselekvési aktivitásának jellegét a racionális komponens határozta meg. Az is alátámasztást nyert, hogy a választott cselekvési forma képes volt a társadalmi kirekesztést egyik lehetséges indikátorává (jelzőjévé) válni, mely egyben előre vetítette a segítő tevékenységet végzők idegenek iránti attitűdjeinek alakulási irányát is.

Igaznak bizonyult, hogy ha a saját csoport normái fontosabbakká váltak, mint a társadalomban uralkodó értékrend, akkor bekövetkezett a csoport véleményében a pozitív irányú paradigmaváltás, megtörtént a véleményklíma egységesülése az elvárt csoportnormák alapján, melyek pozitív hatásai nem hagyták érintetlenül az önkéntesek szövetségi aktivista altruizmusának jellegét. A fentiek alapján kimutattam, hogy az 1990-es évek nagyatádi helyszínén való segítségnyújtás cselekvési tevékenysége kimerítette az altruizmus azon ismérvét, miszerint a segítők támasznyújtási szándékát elsődlegesen a menekülők részére történő, viszonzási feltétel nélküli, önzetlen segítség, másodlagosan a segítők kulturközi értékközvetítésére irányuló törekvések határozták meg. Kimutattam azt is, hogy a vizsgált nagyatádi multikulturalitásban az emberi kapcsolatoknak egy olyan sajátos és kölcsönös függőségeken alapuló, több tényezőtől összetevődő hálózata épült fel, amely az önkéntesek cselekvési aktivitásában erős összetartó erőként volt értékelhető egy jó ügy szolgálatában.

A 2015-ös migrációs időszakot vizsgálva alátámasztottnak tekintem azt a feltevésemet, hogy az altruista önkéntesek humanitárius tevékenységében elsődleges motivációként az idegenek felől fenyegetőnek észlelt veszélyek elhárítása jelentkezett, mely egybeesett a segítők csoportorientáltságára és csoportidentitására irányuló törekvések erősödésével. Bizonyítottam azt is, hogy a 2015-ös időszak migrációs nyomásának és a veszély észlelésének hatására a közösségi véleményidentitás egységesült, de az azonossá váló nézetrendszernek nem a menekülők helyzetének javítására irányuló törekvés volt az inspiráló tényezője, hanem a vélt/valós fenyegetettséggel szembeni védekezés.

Igaznak bizonyult az a feltevésem is, hogy a 2015-ös kapcsolati hálózatok jelentős erőt képviselő tényezője az az egymásba ágyazottság volt, amely magában foglalta a saját csoportnormaként az egymás iránti bizalom, a kölcsönösség és az együttműködés attitűdjeit. Következésképpen a kapcsolati hálózatok összefogásának motiváló indítékát a fenyegetettség

elleni küzdelem projektorientáltsága jellemezte. Ugyanebből az indítékból fejlődött ki 2015-ben az önkéntesek szövetségi aktivista altruizmusa. A vizsgált időszakban a fenyegetettség közös észlelése dimenzionálta az önkéntesek saját csoportnormáit, és véleményidentitását más irányba fordította, mint a '90-es évek időszakában. Következésképpen az önkéntes karitatív segítők idegenek iránti ellenséges beállítódásának az alakulását is a fentiekben alátámasztott tényezők határozták meg.

A fentiek fényében igazoltnak látom a 4/a hipotézis azon feltevését, hogy a két vizsgált migrációs időszakban az altruista segítségnyújtást végzők attitűdjeiben a véleményközösség más irányba fejlődött és a cselekvési aktivitásuk mértéke sem egyezett meg. Az is bebizonyosodott, hogy a kialakult különbségek a szövetségi altruista aktivizmusra más-más hatást gyakoroltak és ezt követően más mértékben dimenzionálták az idegenellenes attitűdök mozgását is.

A 4/b hipotézisben azzal a kérdéskörrel foglalkoztam, hogy a vizsgált migrációs hullámokban a többségi-kisebbségi kontextus keretein belül miként változott a szövetségi cselekvési aktivizmus intenzitása és milyen jellegű motiváltság határozta meg azt.

Kimutattam, hogy a két menekülthullám ideje alatt az önkéntesek közössé váló véleményidentitása eltérő mértékű és intenzitású közös cselekvési aktivitást hozott létre, ezen belül a segítő önkéntesek tevékenységét más-más motiváció indukálta. Az 1990-es évekbeli migrációs helyzetben a szövetségi aktivista altruizmus motiváltsága abból az erkölcsi meggyőződésből fakadt, mely azonosult a háborús menekülők által elszenvedett igazságtalanságokkal. Következésképpen a migrációs problémák megoldása és a menekülők részére nyújtott hathatós támasz vált a legfontosabb közüggé az 1990-es évek önkénteseinél. Megjelentek a kollektív segítségnyújtásban az aktív cselekvésre sarkalló motivációk, mint az egységesült véleményalapú identitás, a jó ügy iránti morális meggyőződés és a cselekvés észlelt hatékonysága feletti öröm. Az 1990-es időszak segítőinek motivációjában a támasznyújtás és az igazságtalan helyzet javítására való törekvés mellett megjelent a kulturális értékek átadásának és cseréjének az igénye, enyhítve ezzel az idegenellenes attitűdjeik mértékét.

A 2015-ös menekültválsághoz kapcsolódó segítségnyújtásban más volt a motiváltság, mint az 1990-es évekbeli segítség adásában. Beigazolódtott, hogy a 2015-ös migrációs helyzetben a segítő tevékenység cselekvési aktivizmusát – projektorientált jellege miatt – más motivációk inspirálták, más formában és más céllal, mint a '90-es években. 2015-ben a cselekvési aktivizmust mozgató legfőbb motívum a kényelmetlen migrációs helyzet megszüntetésére irányuló törekvés volt, ezt a szándékot tükrözte a csoportorientációban megjelenő elvárt norma.

A veszélyessé váló migrációs helyzet megszüntetésére irányuló törekvés mellett a morális felháborodás, a saját csoport normájának és a kulturális értékeinek a veszélyeztetése voltak még azok a motivációs tényezők, melyek indítékként a 2015-ös év önkéntes segítőinek a szövetségi cselekvési altruizmusába beépültek.

A második migrációs időszak vizsgálata feltárta, hogy megjelentek ugyan az 1990-es évekhez hasonló kollektív cselekvésre sarkalló szempontok, de a segítség hatékonyságának az észlelt hiánya nem serkentette a cselekvési aktivitást, és ennek intenzitása nem volt hasonlítható a '90-es évek cselekvési aktivizmusához.

Bizonyítottam, hogy a 2015-ös év többségi-kisebbségi kontextusának a keretein belül a legfőbb cselekvésre serkentő motiváció a vándorlás okozta kényszerű helyzet megszüntetésére való törekvés volt, mely szorosan kötődött a veszélyek elhárításához, és melyben fel sem merült a kulturközi értékek átadása következtében esetlegesen létrejövő ellenségesség enyhítésének lehetősége.

A fentiek fényében a 4/b hipotézis azon feltevése, hogy a vizsgált migrációs hullámokban a többségi-kisebbségi kontextus keretein belül a szövetségi cselekvési aktivizmus intenzitása eltérő mértékű volt és más-más motiváltság határozta meg, feltárt tényé vált.

6.3 ÚJ TUDOMÁNYOS EREDMÉNYEK

1. A hazai előítéletességet vizsgáló kutatások közül elsőként készítettem elemzést a magyar menekültügyi intézmények környezetében élő, a bevándorlók részére önkéntes karitatív tevékenységet nyújtó személyek idegenellenes attitűdjeinek változásáról, mely során feltártam, hogy a vizsgált migrációs időszakokban a társadalomban tapasztaltaktól eltérő attitűdjeiknek az elmozdulási irányát a támaszt nyújtó tevékenységükben domináló érzelmi beállítódásuk határozta meg.
2. Bizonyítottam, hogy a 2015-ös év menekülthullámának tapasztalatai fordulópontot jelentettek a vizsgált önkéntesek idegenképeinek változásában. A feltörő integrált fenyegetettség érzete által létüket, világképüket látták fenyegetve, ami maga után vonta az idegenek felé támasztott beengedési kritériumok szigorítását, ezzel megtörtént az idegen népcsoportok megkülönböztetés nélküli elutasítása.
3. Igazoltam, hogy az önkéntes segítőknél az idegenellenesség változásának iránya attól függ, hogy megvalósul-e a kulturközi értékek elfogadása, megnyílnak-e a csoporthatárok,

egységesül-e a véleményklíma és a véleményidentitás, valamint az önkéntes tevékenységet az emocionális komponens, avagy a racionális komponens határozza meg.

4. Bizonyítottam, hogy az önkéntes tevékenységet inspiráló motivációktól függ a cselekvési aktivitás formája. Amennyiben az azonosulásból fakadó érzelmi attitűdök a motiválók, akkor ez célracionális, kommunikatív cselekvés formájában történő segítséget eredményez. Ha a tevékenység motivációja a fenyegetettség elhárítása, abban az esetben az aktivitás célracionális stratégiai cselekvési formában ölt testet.

6.4 A KUTATÁSI EREDMÉNYEK FELHASZNÁLHATÓSÁGA

A támasznyújtás nemes gesztus, mely nem tesz kivételt a rászorulók között. Van azonban ennek az attitűdnek egy olyan szegmense, mely a bevándorlók iránt fokozottan érzékeny. A téma megosztó jellege, érzelmi átszínezettsége a magyar társadalom sajátja. Ennek szellemében meglátásom szerint a multikulturalitás világában a konfliktusmentes egymás mellett éléshez szükséges kompetenciává kellene válni a kulturális sokféleség megértésének és természetes cselekedetté kellene válni a rászorulók segítségének, tekintet nélkül a származási országukra, etnikai hovatartozásukra.

A kulturálisan vegyes csoportok sok szempontból jobban működnek, mint a homogének, hiszen a kultúrák különbözőségeinek megismerése, hasonlítása serkenti az elfogadást és csökkenti az ellenséges érzületeket, melyre az érzékenyítő programok tudatos alkalmazása lehetne a megoldás.

Az „*érzékenyítés*” leginkább szemléletformálást jelent, amely folyamat során a résztvevők gondolkodásmódjában érzékenység és elkötelezettség alakul ki a menekülők helyzetének megértésével kapcsolatban. Ennek ellenére kevés az olyan érzékenyítő program, amely kifejezetten a többségi társadalom (beleértve a hon- és rendvédelmi szerveket is) idegenek iránti ellenséges érzületeinek csökkentésére irányul, holott az ilyen természetű attitűdöknek nagy szerepe van, nemcsak a társadalmi problémák fenntartásában, hanem a katonai-civil együttműködésnek a hatékonyságában is. A haderő feladatainak a tervezésekor és végrehajtásakor a klasszikusnak számító katonai szempontok mellett kiemelt hangsúlyt kap a

műveleti terület civil környezetének, ezen belül is a helyi lakosság kulturális sajátosságainak ismerete.³⁶²

Az idegenek „*mátságának*” kezelése, a segítő tevékenység hatékonysága és a kultúranropológia nyújtotta szakmai ismeretek mélyítése érdekében az interkulturális területeken belül konfliktuskezelő és egyéb érzékenyítő kompetenciafejlesztő foglalkozások, a való életben előforduló élethelyzetek bemutatása válhat szükségessé a hon- és rendvédelmet ellátók, a határőrizeti szervek tagjai, a menekülőket befogadó állomások és őrzött szállások hivatásos fegyveres testületének tagjai részére.

Ugyancsak sikeres lehet a haderő számára katonai-civil kapcsolatok gördülékennyé tételében a kulturális különbözőségek tudatosításának és esetleges oktatásának a lehetősége. A honi haderő keretein belül a jövő (de már a jelen) katonai vezetőiben és beosztottaikban kompetenciává kellene tenni a kulturális tudatosság elsajátítási képességét, azért, hogy később már ne okozzon problémát akár a honi menekülthullámok, akár a missziós szerepvállalások idején egy idegen kultúrával való kapcsolat felvétele. A kulturközi mátság megismerése, a potenciális összefüggések feltárása a hon- és rendvédelmi vonalon megjelenő parancsnoki állomány számára nyújthatna jelentős segítséget beosztottaik vezetésében.

A fentiekből már nyilvánvaló lehet, hogy ezeken a területeken lényeges a politikamentes érzékenyítés, és a sztereotípiák elkerülése. Ezért a kutatásom eredményeit azoknak is ajánlom, akik nemcsak a hon- és rendvédelem területén, hanem civil munkájukból kifolyólag érzelmi attitűdjeiken keresztül ismerik meg a mátságot. A bevándorlókkal foglalkozó civil ügyintézők, az egészségügyben és a szociális ellátó területen dolgozó szakemberek számára munkájuk során fontos lenne a kulturközi eltérések gördülékeny kezelése, az idegeneket megítélő attitűdök nélkül.

Ajánlom továbbá a kutatásom eredményeit az olyan oktató-nevelő tevékenységet ellátó szakintézményeknek, amelyeknek a keretén belül idegen etnikumú személyek, csoportok képzése folyik (pl. Than Károly Ókoiskola, Gimnázium, Szakközépiskola és Szakiskola). A kutatásomból leszűrt konklúziók beépítése az intézmények érzékenyítő programjaiba, a saját élmény megszerzése és a más kultúrájú személyekkel történő megismerkedés szerves része lehetne az együttérzés felé vezető útnak.

³⁶² JESZENYI Ildikó: *A CIMIC helye és szerepe békeidőszaki katasztrófák elhárításakor*. In. Repüléstudományi Közlemények, 2006. 18. évf. p. 6.

URL: http://www.repulestudomany.hu/kulonszamok/2006_cikkek/jeszenyi_ildiko.pdf

Letöltési idő: 2020.06.21.

Kutatásomat ajánlom még azoknak a civil szervezeteknek, akik a saját csoportjukban tevékenykedő önkéntes segítőköt foglalkoztatnak. Az önkéntesen vállalt karitatív tevékenység népszerűsítése során a kirekesztés elkerülése, a másság tudatos kezelése sikeresen csökkenthetné az ellenségességet. Ezért az altruista önkéntesség gyakorlásában látom annak a lehetőségét, hogy a társadalom többségének idegenek iránti beállítódása változhat és a jövőben csökkenő mértékű ellenségességet eredményezhet. A kutatásom eredményei támpontot adhatnak a menekülők ellátásában résztvevő specifikus célcsoportoknak, és az önkénteseknek is arra, hogyan nyújtsanak válsághelyzetbe került embertársaiknak pszicho-szociális segítséget. A kutatásom során feltárt eredmények alapot szolgáltathatnak a későbbi, hasonló jellegű és témájú vizsgálatok lefolytatásához, mindazon hadtudományi, egészségügyi, szociológiai, szociálpszichológiai területek részére, melyek az idegenek elleni ellenséges érzelmek csökkentésére szolgáló megoldásokat keresik, valamint azoknak a kutatási területeknek is, amelyek a bevándorlást, mint szociológiai-társadalmi kihívást értelmezik.

Reményeim szerint az értekezésemben feltárt tudományos eredményeimmel hozzá tudok járulni a bevándorlókkal foglalkozó, de az „*idegenséget és másságot*” nem toleráló egyének, közösségek ellenséges attitűdjeinek a csökkentéséhez, hozzásegítve őket ahhoz, hogy kialakuló toleranciájuk és nyitottságuk az idegenekkel szemben képessé tegyék őket a kétoldalú kapcsolatok felvételére, bezárkózás, elkerülés, kategorizálás megjelenése nélkül.

Megjegyzendő, a kutatásom korlátait jelentették, hogy kevés volt az esetszám, ezért lehetséges, hogy egy nagyobb minta elemzése során olyan összefüggésekre is rá lehetne világítani, amelyek jelen tanulmány keretein belül nem voltak megvalósíthatók. A kutatás korlátai közé tartozott az olyan interjúk közlésének a tilalma, amelyek intézményvezetőkkel készültek és csak mint magánbeszélgetés hangozhattak el. Ugyancsak a kutatásom korlátai közé sorolható a vizsgálat témája, az idegenellenesség, mert a kérdőívek kiosztása után többen visszaléptek a kitöltésétől.

6.5 JAVASLATOK TOVÁBBI KUTATÁSRA

A hon- és rendvédelmi szervek és az idegenek civil-katonai kapcsolatának, és a hazai és külföldi szerepvállalásának sikeresebbé tételében a jövőben remélhetőleg alkalom nyílik a társadalomtudományok képviselőinek funkcionális szakértőként történő folyamatos bevonására. A mindennapi célirányos kutatások mellett feladatuk lehetne a kulturközi különbségek alapján megszerzett információk feldolgozása. A folyamat végén lehetőség nyílna az idegenek „*mátságának*” kezelésére vonatkozó, egy mindenre kiterjedő kulturális adatbázis összeállítására, az eddiginél sokkal komplexebb kulturális felkészítés érdekében.

Eredményként várhatóan hatékonyabbá válhat a civil-katonai együttműködés a honi migrációs helyzetekben és külhoni misszióban történő feladatok ellátása.

Mivel eddig még nem készült hasonló jellegű kutatás, mely a bevándorlókat segítő önkéntesek menekülők iránti attitűdjeinek változását vizsgálja a karitatív támasznyújtásuk folyamán, ezért jelen dolgozat jó kiindulópontot jelenthet a jövőben a fiatal korosztály szövetségi cselekvési aktivitásának a vizsgálatára, egy valóban multikulturális közeg és egy zártabb környezet összehasonlításának a keretein belül.

Kutatásra ajánlom még azt a szociológia-szociálpszichológia szempontjából érdekes és izgalmas folyamatot, amelyben a szövetséges altruista aktivitás felépül. Ajánlom a téma vizsgálatát abból a szempontból is, hogy a folyamat létezik nevesítés nélkül is, és a hétköznapi cselekedeteink dimenzióiban érhető tetten.

A segítő tevékenységből felépülő speciális kapcsolatépítő folyamatot nem csak az önkéntes személyek támasznyújtó munkája szempontjából lenne érdemes vizsgálni, hanem abból a nézőpontból is, hogy a társadalom más szegmensében található, és segítségre szoruló emberek és gondozóik között kiépülhet-e ez a fajta idegenellenességet csökkentő kapcsolat.

A kutatásom tovább gondolására és vizsgálódásra ajánlom annak a folyamatnak a részletes feltárását is, hogyan lehetne az idegeneknek nyújtott támogató segítséget a mindenki érdekét szolgáló közjó részévé tenni, a saját csoporton belüli együttműködés keretein belül.

Ez a fajta szemléletformálás csökkentené azokat az ellenséges attitűdöket, melyek demoralizáló hatása nem vitatott. Véleményem szerint az önkéntes szövetséges cselekvési tevékenység valamilyen nemes cél érdekében össze tudja kövacsolni a mai világunkban felszínesnek bizonyuló emberi kapcsolatokat.

FÜGGELÉK

FELHASZNÁLT IRODALOM

ABRAMS, D.: *Processes of prejudice: Theory, evidence and intervention*.
In. Equality and Human Rights Commission Research Report Series 2010. University of Kent.
ISBN 978 1 84206 270 8. pp.52-67.

URL:<https://www.equalityhumanrights.com/sites/default/files/research-report-56-processes-of-prejudice-theory-evidence-and-intervention.pdf>

Letöltési idő:2019.09.08.

ACKERMAN, N. W. : JAHODA, M.: *Antisemitism and emotional disorder*.

In. ALLPORT W.G.: *Az előítélet*. Bp.: Osiris Kiadó. 1999. p.41.

ACZÉL Petra: *Médiaretorika*. In. Gyomaendrőd, Magyar Mercurius Kiadó, 2012. ISBN 978963872158. p.29.

ALLPORT W.G.: *Az előítélet*. Bp.: Osiris Kiadó,1999. p.33.

ALTEMEYER, B.: *The other „authoritarian personality.”*

In: KOVÁCS Mónika (szerk): *Az előítéletek okai és mérséklésük lehetőségei: a szociálpszichológiai nézőpont*. Alkalmazott Pszichológia 12. évf. 1-2. sz. p.8.

URL: http://ap.elte.hu/wp-content/uploads/2015/07/APA_2010_1_2_KOVACS.pdf

Letöltési idő:2018.06.24.

Állóháború a bicskei vasútállomáson.

In.Bicskei Újság, 2015. szeptember.1-2. pp.

A Magyar Tudományos Akadémia Migrációs Munkacsoportjának elemzése. 2015. p. 12.

URL:https://mta.hu/data/cikkek/106/1060/cikk-106072/_europabairanyulo.pdf

Letöltési idő:2019.12.22.

A Magyarországra érkezett menedékkérők és a nemzetközi védelemben részesülők száma. In. Központi Statisztikai Hivatal Kiadványfüzetei.

URL:https://www.ksh.hu/docs/hun/xstadat/xstadat_evkozi/e_wnvn001.html

Letöltési idő:2019.12.23.

A migrációs válságra adott társadalmi reakciók: Elutasítás és szolidaritás Magyarországon 2015-ben.

In. TÁRKI, Kitekintő. 2016. p.4.

URL: http://old.tarki.hu/hu/news/2016/kitekint/20160330_pressrelease.pdf

Letöltési idő:2018.09.10.

A menekültek integrációja és a „mainstreaming.”

In. Menekültintegráció Közép-Európában. ENSZ Menekültügyi Főbiztosság. Háttéranyag. p.

6.URL:[http://www.unhcr.org/hu/wp-content/uploads/sites/21/2016/12/UNHCR-](http://www.unhcr.org/hu/wp-content/uploads/sites/21/2016/12/UNHCR-Integration_note-HUN_version-screen.pdf)

[Integration_note-HUN_version-screen.pdf](http://www.unhcr.org/hu/wp-content/uploads/sites/21/2016/12/UNHCR-Integration_note-HUN_version-screen.pdf)

Letöltési idő:2018.06.21.

ANTÓS Judit: *Miért fontos a bevándorlók médiareprezentációja?*

In. Közösségi Értékek Műhelye. 2014.

URL:https://egyenlites.blog.hu/2014/03/10/miert_fontos_a_bevandorlok_mediareprezentacioj_a
Letöltési idő:2019.01.02.

A Review of Empirical Surveys of Asylum Related Migrants.

In. European Asylum Support Office. EASO. 2018. June. p. 84.

URL: <https://www.easo.europa.eu/sites/default/files/easo-review-surveys-1-2.pdf>

Letöltés: 2018. 12. 04.

Asylum statistics. Statistics explained.

In. Eurostat, 2015. 05. 21,

URL:https://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php/Asylum_statistics

Letöltési idő:2020.01.14.

Asylum applications in the European Union. 2007/110.

In. Statistics in Focus.

URL:<https://ec.europa.eu/eurostat/documents/3433488/5285137/KS-SF-07-110-EN.PDF/c95cc2ce-b50c-498e-95fb-cd507ef29e27>

Letöltési idő: 2020.05.20.

A vándorlás. Magyarország a XX. században.

In. BALOGH Margit, BEKÉNY István, DÁNYI Dezső és munkatársai (szerk.):Hungarológiai Alapkönyvtár, II. Kötet. Szekszárd, Babits Kiadó, 1996-2000.

URL: <http://mek.oszk.hu/02100/02185/html/207.html>

Letöltés:2016. 08. 25.

A visegrádi országok lakosságának véleménye a menekültek befogadásáról.

In. TÁRKI Kutatások, 2015.október.

URL: http://old.tarki.hu/hu/news/2015/kitekint/20151118_befogad.html

Letöltési idő:2018.12.11.

Az Európába irányuló és 2015-től felgyorsult migráció tényezői, irányai és kilátásai.

In. Török Ádám (szerk.): A Magyar Tudományos Akadémia Migrációs Munkacsoportjának elemzése. 2015. p. 12.

URL:<https://mta.hu/data/cikkek/106/1060/cikk-106072/ europabairanyulo.pdf>

Letöltési idő 2019.12.22.

Az idegenellenesség a génjeinkben van, de a környezetünkön múlik. Interjú Berkics Mihállyal, az ELTE-PPK Pszichológiai Intézetének adjunktusával.

In.Index,2015.10.07.

URL:https://index.hu/tudomany/2015/10/07/idegenellenesseg_evolutio_tarsadalom_pszichologia/

Letöltési idő:2019.02.27.

BAH Befogadó Állomás, Debrecen

URL:http://www.bmbah.hu/index.php?option=com_k2&view=item&layout=item&id=105&Itemid=888&lang=hu

Letöltési idő:2020.01.17.

BALASSA Szilvia, KOVÁCS András: *Kontextus és kontaktus. A kontaktus-hipotézis vizsgálata magyarországi vegyes lakosságú településeken.*

In. *Alkalmazott Pszichológia*, 2010. 12. évf. 1-2. sz. p.99.

URL:[http://ap.elte.hu/wp-](http://ap.elte.hu/wp-content/uploads/2015/07/APA_2010_1_2_BALASSA_KOVACS.pdf)

[content/uploads/2015/07/APA_2010_1_2_BALASSA_KOVACS.pdf](http://ap.elte.hu/wp-content/uploads/2015/07/APA_2010_1_2_BALASSA_KOVACS.pdf)

Letöltési idő:2019.08.30.

BATSON, C. D., DUNCAN, B. D., ACKERMAN, P., BUCKLE, T. , BIRCH, K.: *Is empathic emotion a source of altruistic motivation?*

In. *Journal of Theoretical Psychology*, 40. pp. 290-299.

URL:<https://greatergood.berkeley.edu/images/uploads/Batson-EmpathySourceAltruism.pdf>

Letöltési idő:2019.11.18.

BARASH, D., P.: *Szociobiológia és viselkedés*. Bp.: Franklin Nyomda, 1980. ISBN

9632330625. p. 65.

BARCZY Magdolna: *Konfliktusok és előítéletek*. Bp.: Oriold és Társai Kiadó és Szolgáltató Kft, 2012. ISBN 978 963977168 0. p.10.

URL:[https://www.tankonyvtar.hu/hu/tartalom/tamop412a/2010-](https://www.tankonyvtar.hu/hu/tartalom/tamop412a/2010-0011_konfliktusokeloiteletek/lecke15_lap2.html)

[0011_konfliktusokeloiteletek/lecke15_lap2.html](https://www.tankonyvtar.hu/hu/tartalom/tamop412a/2010-0011_konfliktusokeloiteletek/lecke15_lap2.html)

Letöltési idő: 2018.11.10.

BARGH, J. A.: *A mindennapi élet automatizmusa*.

In: HUNYADI György (szerk.): *Jelentörténeti szociálpszichológia*. ELTE Eötvös Kiadó. 2016.p. 55.

URL:[https://docplayer.hu/107493076-Hunyady-gyorgy-jelentorteneti-](https://docplayer.hu/107493076-Hunyady-gyorgy-jelentorteneti-szocialpszichologia.html)

[szocialpszichologia.html](https://docplayer.hu/107493076-Hunyady-gyorgy-jelentorteneti-szocialpszichologia.html)

Letöltési idő: 2020.01.10.

BARNA Ildikó, KOLTAI Júlia: *A bevándorlókkal kapcsolatos attitűdök belső szerkezete és az attitűdök változása 2002 és 2015 között Magyarországon az European Social Survey (ESS) adatai alapján*. In. *Socio. hu*. 2018.8. évf. 2. szám. pp. 4-23.

URL: https://socio.hu/uploads/files/2018_2ess/28_barna_koltai.pdf

Letöltési idő:2019.08.20.

BARNÓCZKY Anita: *Különítés, különülés, különállás – az előítélet és identitásképzés egyes kérdéseinek megjelenése a cigány gyermekek hitoktatásában*.

In. *Sárospataki Füzetek*, 2013.17. évf. 4. sz.-p.4.

URL: http://srta.hu/wp-content/uploads/2015/08/abarnoczki_sf1304-11.pdf

Letöltési idő: 2018.07.12.

BARTAL Anna Mária, KMETTY Zoltán: *A magyar önkéntesek motivációi a Magyar Önkéntes Motivációs Kérdőív sztenderdizálásának eredményei alapján*. *Civil Szemle*, 2011.4. évf.- p.4.

URL:[https://docplayer.hu/795608-A-magyar-onkentesek-motivacioi-a-magyar-onkentesek-](https://docplayer.hu/795608-A-magyar-onkentesek-motivacioi-a-magyar-onkentesek-motivacios-kerdoiv-sztenderdizalasanak-eredmenyei-alapjan-bartal-anna-maria-kmetty-zoltan.html)

[motivacios-kerdoiv-sztenderdizalasanak-eredmenyei-alapjan-bartal-anna-maria-kmetty-](https://docplayer.hu/795608-A-magyar-onkentesek-motivacioi-a-magyar-onkentesek-motivacios-kerdoiv-sztenderdizalasanak-eredmenyei-alapjan-bartal-anna-maria-kmetty-zoltan.html)

[zoltan.html](https://docplayer.hu/795608-A-magyar-onkentesek-motivacioi-a-magyar-onkentesek-motivacios-kerdoiv-sztenderdizalasanak-eredmenyei-alapjan-bartal-anna-maria-kmetty-zoltan.html)

Letöltési idő:2019.11.19.

BATSON, C. D., TURK, C.L., SHAW, L.L., KLEIN, T. R: *Information function of empathic emotion: learning that we value the other's welfare.*

In. KULCSÁR Zsuzsa (szerk.): *Morális fejlődés, empátia és altruizmus.* Bp.: Eötvös Kiadó, 1999. ISBN. 9634633129. pp. 427-448.

BATSON, C.D., DUNCAN, B.D., ACKERMAN, P., BRUCKLEY, T., BIRCH, K.: *Is empathic emotion a source of altruistic motivation?*

In. *Journal of Theoretical Psychology*, 1981. 40. pp. 290-299.

URL: <https://greatergood.berkeley.edu/images/uploads/Batson-EmpathySourceAltruism.pdf>

Letöltési idő: 2019.11.18.

Bekamerázzák a debreceni menekülttábor környékét.

In. *Magyar Hírlap*. 2015. július 01.

URL: https://www.magyarhirlap.hu/belfold/Bekamerazzak_a_debreceni_menekulttabort

Letöltési idő: 2020.01.17.

BERECZKEI Tamás: *Evolúciós pszichológia.*

In. Bp.: Osiris Kiadó, 2008. ISBN 9789632760063. pp. 367-370.

BERENCSI Zsuzsa: *Gazdasági stratégiák, belső hatalmi viszonyok egy menekülttáborban és hatásaik a tábor belső életére, külső kapcsolataira.*

In. SIK Endre, TÓTH Judit (szerk.): *Táborlakók, diaszpórák, politikák.* MTA Nemzetközi Migráció Kutatócsoport Évkönyve, Budapest, 1996. p.23.

BERKES Lilla: *A multikulturalizmus fogalmának kialakulása és jelentése.*

In. *Délkelet-Európa - SouthEast Europe International Relations Quarterly*. 2010. vol. 1. no. 4. p. 2.

URL: https://www.southeast-europe.org/pdf/04/DKE_04_M_E_BEL.pdf

Letöltési idő: 2020.05.20.

BERMAN, Y., DAVID, P.: *Indicators of social quality and social exclusion at national and community level.*

In. *Social Indicators Research*, 2000. vol. 50., no. 3. pp. 329–339.

URL: <https://link.springer.com/article/10.1023/A:1007074127144>

Letöltési idő: 2020.01.12.

BERNÁTH Anikó, SIK Endre, SIMONOVITS Bori, SZEITL Blanka: *Az idegenellenesség alakulása és a bevándorlással kapcsolatos félelmek Magyarországon és a visegrádi országokban.* TÁRKI Social Research Institute, Budapest, 2016. p. 17.

URL: https://www.researchgate.net/publication/314026561_Az_idegenellenesseg_alakulasa_es_a_bevandorlással_kapcsolatos_felelmek_Magyarországon_es_a_visegradi_orzagokban

Letöltési idő: 2018.12.15.

BERNÁTH Anikó: *A bevándorlókkal szembeni feszültségek.*

In. SIK Endre, SIMONOVITS Bori (szerk.): *Migráns esélyek és tapasztalatok.*

Társadalomkutató Intézet, Budapest, 2012.

p. 35.

URL: https://www.academia.edu/1317712/Migr%C3%A1ns_es%C3%A9lyek_%C3%A9s_tapasztalatok

Letöltési idő: 2019.11.28.

BERNÁTH Anikó: *Etnikai-nemzeti sokszínűséggel kapcsolatos nézetek Magyarországon a rendszerváltás óta.*

In. Szabó Ágnes (szerk.): *Identitás a kultúrák keresztútjében.* ELTE Eötvös Kiadó. 2012. p. 21.

BERNÁTH Anikó, KERTÉSZ Anna, TÓTH Fruzsina Márta: *A segítségnyújtás evolúciója és a szolidaritás új formái a migrációs válság idején. Új önkéntes és régi civil szervezetek 2015-ben.*In. Társadalmi Riport, 2016. 13. évf. 1. sz. p. 286.

URL:<http://old.tarki.hu/hu/publications/SR/2016/14bernat.pdf>

Letöltési idő:2019.11.24.

BERNÁTH Gábor, MESSING Vera: *Vágóképként, csak némában. Romák a magyarországi médiában.* Nemzeti és Etnikai Kisebbségi Hivatal, 1998. p. 7.

URL:<http://mek.niif.hu/00100/00144/00144.pdf>

Letöltési idő:2020.01.03.

BERNÁTH Gábor, MESSING Vera: *Bedarálva. A menekültekkel kapcsolatos kormányzati kampány és a tőle független megszólalás terepei.*

In. Médiakutató, 2016.16. évf.4. szám. p. 7.

URL:http://epa.oszk.hu/03000/03056/00061/pdf/EPA03056_mediakutato_2015_t%C3%A9l_007-017.pdf

Letöltési idő:2019.01.21.

BERRY, John W.: *Immigration, Acculturation and Adaptation.*

In. Applied Psychology. In International Review, 1997. vol. 46, no.1. pp. 12-34.

URL:<http://www.ucd.ie/mcri/resources/Dermot%20Ryan%20Reading.pdf>

Letöltési idő:2019.11.27.

BERRY, W, SAM, S.: *Acculturation and Adaptation.*

In. Berry, W. J, Segall, M.,H., Kagitçibasi, C.(szerk.):*Handbook of Cross-Cultural Psychology. Social Behavior and Applications,*1997. vol. 3. ISBN 0205160743. pp.307-311.

Bevándorlási és Állampolgársági Hivatal, Statisztikai Füzetek. 2014 júniustól-2015. augusztusig.

URL:http://www.bmbah.hu/index.php?option=com_k2&view=item&layout=item&id=177&Itemid=1232&lang=hu

Letöltési idő:2019.12.06.

BESENYŐ János: *A Magyar Honvédség afrikai szerepvállalása. A kultúranropológusok lehetséges szerepe a műveletek során .*

In. Hadtudomány, 2013. 23. évf. 1-2. sz. p.158.

URL: http://mhtt.eu/hadtudomany/2013/1_2/HT_2013_1-2_Besenyo_Janos.pdf

Letöltési idő:2020.06.30.

BÉRCES Viktor: *„A társadalom flexibilitásával kapcsolatos elvárhatósági mérce honvédelmi kérdésekben.”*

In. Honvédségi Szemle, Szociológia, 2018. 6. évf. 146.sz. pp. 98-102.

URL:https://www.hvktkh.hm.gov.hu/esemenyek/2018/hsz_2018_6.pdf

Letöltési idő:2020.06.24.

BIGAZZI Sára: *Előítélet*. In: VARGA Aranka (szerk.): *Esélyegyenlőség a mai Magyarországon*. Pécsi Tudományegyetem Nevelésszociológia Tanszék, Pécs, 2013. p.26.
URL:<http://www.kompetenspedagogus.hu/sites/default/files/03-varga-aranka-szerk-eselyegyenloseg-a-mai-magyarorszagon-pte-btk-nti-2013.pdf>
Letöltési idő:2019.07.23.

BINDORFFER Györgyi: *Sztereotipizáció az interetnikus kapcsolatokban*.
In: BAKÓ Boglárka, PAPP Richárd, SZARKA László (szerk.): *Mindennapi előítéletek. Társadalmi távolságok és etnikai sztereotípiák*. MTA Etnikai-Nemzeti Kisebbségkutató Intézet Évkönyve 5. Bp.: Balassi Kiadó, 2006. p. 9.

BODA József, BOLDIZSÁR Gábor, KOVÁCS László, OROSZ Zoltán, PADÁNYI József, RESPERGER István, SZENES Zoltán: *A hadtudományi kutatási irányok, prioritások és témakörök*.
In: *Államtudományi Műhelytanulmányok*, 2016. 16. sz. Nemzeti Közszerződési Egyetem, ISSN 2498-5627.p.15. URL:<http://www.med.u-szeged.hu/download.php?docID=90702>
Letöltési idő:2020.06.15.

BOGNÁR Adrienn: *Az önbecsülés és a társadalmi tőke egyes elemeinek hatása a kirekesztő nézetekre*.
In: *Acta Sociological*, 2013.6. évf.1. sz. pp.9-31.
URL:http://szociologia.btk.pte.hu/sites/default/files/Acta_Sociologia/01_Bognar_Adrienn.pdf
Letöltési idő:2019. 03. 20.

BOJTÁR Endre: *Idegen és saját a történelemben*.
In:2000.Irodalmi és társadalmi havi lap. 2016,28. évf. 1-2. sz. p.72.
URL: http://epa.oszk.hu/03100/03134/00006/pdf/epa03134_2000_2016_01-02_072-078.pdf
Letöltési idő:2019.03.06.

BOKROS Tünde Ibolya: *A civil- katonai együttműködés jelene a béketámogató műveletek alakulásának tükrében*.
In: *Hadtudományi Szemle*, 2012.5. évf. 2. sz. p.155.
URL:http://epa.oszk.hu/02400/02463/00013/pdf/EPA02463_hadtudomanyi_szemle_2012_3-4_149-157.pdf
Letöltési idő: 2020.06.15.

BOKROS Tünde: *Civil-katonai kapcsolatok hazai szemmel, nemzetközi beágyazottsággal*.
In: *Biztonságpolitika*. hu.2013. 01. 03.
URL: <http://old.biztonsagpolitika.hu/?id=16&aid=1267&title=civil-katonai-kapcsolatok-hazai-szemmel-nemzetkozi-beagyazottsaggal>
Letöltési idő:2020.06.27.

BOLGÁR Judit: *A reintegrációban részt vevők elégséges (kívánatos) pedagógiai-pszichológiai paraméterei*.
In: *Hadtudományi Szemle*, 2018. XI. évf. 1. sz. p. 145.
URL:http://epa.oszk.hu/02400/02463/00038/pdf/EPA02463_hadtudomanyi_szemle_2018_01_142-156.pdf
Letöltési idő:2020.01.30.

BOLGÁR Judit: *A reintegráció fogalmi megközelítése a deviancia jelentéstartalmán keresztül.* In. Börtönügyi Szemle, 2018.1. sz. p.7.
URL:http://epa.oszk.hu/02700/02705/00113/pdf/EPA02705_bortonugyi_szemle_2018_1_005-018.pdf
Letöltési idő:2020.01.30.

BORBÉLY Sándor: „Az ukrán, utolsó cigány.” *A külföldi bevándorlás mikro politikája egy határvidéki településen, Kispaládon.*
In. Tér és Társadalom, 2015. 29. évf. 3. sz. p. 4.
URL:<http://real.mtak.hu/25985/1/2708-7842-1-PB.pdf>
Letöltési idő:2020.01.15.

BORBÉLY Zsuzsanna, FRIDRICH Andrea Cecília, TŐZSÉR Erzsébet: „Az ideiglenes biztonsági határzár menti feladatellátás hatása a határ zárat védők magánéletére ”
In. Honvédségi Szemle, Szociológia, 2018. 6. évf. 146.sz. pp. 66-76.
URL:https://www.hvktkh.hm.gov.hu/esemenyek/2018/hsz_2018_6.pdf
Letöltési idő:2020.06.24.

BORECZKY Ágnes, NGUYEN L.L.A.: *Budapesti tanárok nézetei a migrációról és a multikulturalizmusról Szükség van-e a diverzitásra és a multikulturalizmusra?*
In. Educatio, 2017. 26. évf. 3. sz. pp. 404-417.
URL:<https://akademiai.com/doi/pdf/10.1556/2063.26.2017.3.7>
Letöltési idő: 2020.01.08.

BOROS Tamás, LAKI Gergely: *A magyar rémálom. Milyen félelmek élnek a magyar társadalomban?*
In. Policy Solutions és a Friedrich-Ebert-Stiftung, 2018.p. 20.
URL:https://www.policysolutions.hu/userfiles/elemzes/286/a_magyar_remalom.pdf
Letöltés:2019.02.06.

BORSÁNYI László: *Mire jó az antropológia?*
In. Új Honlap, 1996. 41. évf. máj. / 1996 pp.102-106
URL:<http://oldwww.uni-miskolc.hu/city/Olvaso/ujholnap/majus/borsanyi.htm>
Letöltési ideje: 2012. 02. 15.

BROWN, R.: *Régi és új előítéletek.*
In. ERŐS Ferenc (szerk.): *Megismerés, előítélet, identitás.* Bp.: Új Mandátum Könyvkiadó,1998. ISBN 9639158003. p. 220.

BÖHM Antal: *Előítélet és xenofóbia a helyi vezetők értékrendjében. Egy nemzetközi összehasonlító vizsgálat tapasztalatai alapján.*
In: TAMÁS Pál, INOTAI András (szerk.): *Új exodus. A nemzetközi munkaerő-áramlás új irányai.* MTA Társadalmi Konfliktusok Kutató Központja, Budapest.1993. p.180.

BULLINGER, H.,NOWAK, J.: *Soziale netzwerkarbeit.* München, Lambertus Verlag. 1998.- ISBN 978-3784109602. pp. 104-108.

MARSHALL, P. D.: *Celebrity and Power.*-

In: Munk Veronika (szerk.): *Sztárság, elméletben.*

In. Médiakutató, 2009. 10. évf. 1. sz.

URL:https://www.academia.edu/4891287/Munk_Veronika_Szt%C3%A1rs%C3%A1g_elm%C3%A9letben

Letöltési idő:2019.11.14.

BURGESS, M., GORDON, M.S., SHEVLIN, M., MORGAN, K.: *Would you save an uncaring relative from a burning building? Considerations of relatedness and previous care in prediction of altruism current research.*

In. *Social Psychology*, 2004 15. pp.209-216.

URL:https://www.researchgate.net/publication/286950827_Would_you_save_an_uncaring_relative_from_a_burning_building_Considerations_of_relatedness_and_previous_care_in_predictions_of_altruism

Letöltési idő: 2020.01.11.

BURNSTEIN, E., CRANDALL, C. KITAYAMA, S.: *Neo-Darwinian rules for altruism: Weighing cues for inclusive fitness as a function of the biological importance of decision.*

In. *Journal of Personality and Social Psychology*, 67. pp . 773-789.

URL: https://www.researchgate.net/publication/232588081_Some_Neo-Darwinian_Decision_Rules_for_Altruism_Weighing_Cues_for_Inclusive_Fitness_as_a_Function_of_the_Biological_Importance_of_the_Decision

Letöltési idő:2020.07.12.

BERECZKEI Tamás: *Evolúciós pszichológia.* Bp.: Osiris Kiadó, 2003. p. 45.

BURKE, D.G. *A Davis - Moore féle rétegződélmélet gazdasági elemzése.*

In. Angelusz Róbert (szerk.): *A társadalmi rétegződés komponensei.* Bp.: Új Mandátum Kiadó, 2004. ISBN 9639494542 -pp.31-33.

BURNSTEIN, E., CRANDALL, C. KITAYAMA, S.: *Some Neo-Darwinian rules for altruism: Weighing cues for inclusive fitness as a function of the biological importance of decision.*

In. *Journal of Personality and Social Psychology*, 67. pp. 773-789.

URL:https://www.researchgate.net/publication/232588081_Some_Neo-Darwinian_Decision_Rules_for_Altruism_Weighing_Cues_for_Inclusive_Fitness_as_a_Function_of_the_Biological_Importance_of_the_Decision Letöltési idő: 2020.01.11.

COMTE, A.: *A pozitív szellem.* (ford.: Berényi Gábor). Bp.: Magyar Helikon Kiadó, 1979. pp. 304-306

CRIPS, J. R., TURNER. R.: *Can imagined interactions produce positive perceptions? Reducing prejudice through simulated social contact.*

In. *American Psychologist*, 2009. vol. 61. no.4. pp.16-19.

UHR:https://www.researchgate.net/publication/24434840_can_imagined_ineractions_produce_positive_perceptions_reducing_prejudice_through_simulated_social_contact

Letöltési idő:2019.11.10.

CSABA Sára, BELINSZKY Anna, LUKÁCS Zsófia Anna, LANTOS Nóra Anna, KENDE Anna: *Menekültek Magyarországon: a politikai attitűdök és a morális felelősségvállalás szerepe a kollektív cselekvésben.*

In. *Alkalmazott Pszichológia* 2017. 17. évf. 2. sz.p.32.

URL:<https://pdfs.semanticscholar.org/e97d/72a45180e1ec3d1246602bab0b440d8fd311.pdf?ga=2.12731454.864953825.1577721542-225344769.1574>

Letöltési idő:2019.12.29.

CSALOG Zsolt: *A cigánykérdés Magyarországon 1980 előtt.*

In. *Magyar Füzetek*, 1984.14-15.sz. pp. 108-129.

URL:http://epa.oszk.hu/02200/02201/00013/pdf/epa02201_magyar_fuzetek_1984_1415_093-137.pdf

Letöltési idő:2018.05.31.

CSEPELI György: *A megismerés szögesdrójtjai: az előítélet.*

In. *A hétköznapi élet anatómiája*. Kossuth Kiadó, 1986. pp. 75-89.

CSEPELI György: *Előítéletek.*

In. *Szociálpszichológia*. Osiris Kiadó, Budapest, 2001.

URL:https://www.tankonyvtar.hu/hu/tartalom/tamop425/2011_0001_520_szocialpszichologia/ch09s05.html

Letöltési idő:2019.11.12.

CSEPELI György, FÁBIÁN Zoltán, SIK Endre: *Xenofóbia és a cigányságról alkotott vélemények.*

In. KOLOSI Tamás, TÓTH István, VUKOVICS György (szerk.): *Társadalmi riport*,1998.

Társadalomkutató Intézet, 1998. p. 461.

DÁVID Károly: *A tömeges méretű illegális migráció rendészeti kezelésénekBács-Kiskun megyei tapasztalatai.*

In. *Határrendészeti tanulmányok*, 2015. különszám. Magyar Rendészettudományi Társaság Határrendészeti Tagozat ISSN 2061-3997 (Online) pp.13-23.

URL:https://rtk.uni-nke.hu/document/rtk-uni-nke-hu/2015-1_kulonszam.original.pdf

Letöltési idő: 2020.06.24.

DAVIS, K.,TROPP, L.R., ARON, A., PETTIGREW, T.F., WRIGHt, S.C.: *Cross-group friendships and intergroup attitudes. A meta-analytic review.*

In. *Personality and Social Psychology Review*. University of Cape Town. 2011.15. pp.4-8-.

URL:<https://pdfs.semanticscholar.org/a4f4/ed313b93365be850d3f95c159916ac8f8e03.pdf>

Letöltés idő:2019.11.17.

DAVOS, T, BANAJI. M.R.: *Implicit szelf és identitás.* In. DAVOS. T., Banaji, M.R. (szerk.):

Rejtőzködő attitűdök és sztereotípiák. Bp.: Osiris Kiadó, ISBN: 9633894158 pp.498-499.

DENCŐ Blanka, SIK Endre (2007): *Adalékok az előítéletesség mértékének és okainak megismeréséhez a mai Magyarországon.*

In. *Educatio*, 16/1.2007. p.62.

URL:http://folyoiratok.ofi.hu/sites/default/files/article_attachments/dencsob_sike_0701.pdf

Letöltési idő:2019.02.24.

DEVIN, P.: *Sztereotípiák és előítélet: automatikus és kontrollált komponensek.*
In: HUNYADI György, HAMILTON, N., NGUYEN L.A.(szerk.): A csoportok percepciója.
Bp.: Akadémiai Kiadó, 1999. ISBN 963-05-7595-7. pp. 379-406.

DILLEHAY, R. : *The authoritarianism.*
In: FÁBIÁN Zoltán, SIK Endre (szerk.): Előítéletesség és tekintélyelvűség. Társadalmi Riport, 1996. TÁRKI, Századvég, Budapest, 1996.-p. 396.
URL:<http://old.tarki.hu/adatbank-h/kutjel/pdf/a895.pdf>
Letöltési idő:2018.06.21.

Diszkrimináció az EU-ban 2015-ben. Eurobarométer, 2015.05.30.-06.08.-ig tartó felmérése.
URL:<https://ec.europa.eu/commfrontoffice/publicopinion/index.cfm/resultdoc/download/documentky/68108>
Letöltési idő:2018.11.20.

DIXON, J. , DURRHEIM, K., TREDoux, C.: *Beyond the optimal strategy: a reality check for the contact hypothesis.*
In: Crips, J. Turner., R (szerk.):Can imagined interactions produce positive perceptions? Reducing prejudice through simulated social contact. American Psychologist, 2009. vol. 64., no. 4. pp.7-16
URL:https://www.researchgate.net/publication/24434840_can_imagined_interactions_produce_positive_perceptions_reducing_prejudice_through_simulated_social_contact
Letöltési idő: 2019.11.10.

DOBÓ István: *10 év a menekültekért.*
In: Menekültek Magyarországon 4. IV. n. MMH Bicskei Befogadó Állomás, Bicske 1999.6-11.p.11.

DRBOHLAV, D., JANSKÁ, E.: *Illegális gazdasági és útutazási célú bevándorlás Csehországba.*
In. Statisztikai Szemle, 2009. 87. évfolyam 7-8. szám pp. 837-839.
URL:https://www.ksh.hu/statszemle_archive/2009/2009_07-08/2009_07-08_828.pdf
Letöltési idő:2020.05.20.

Dr. KERÉKES Viktória: *A társadalmi stigmatizáció vizsgálata a fiatalok delikvenciája tekintetében.*
In. Sectio Juridica et Politica, 2011. 29. évf. 2. sz. p.416.
URL:https://matarka.hu/koz/ISSN_0866-6032/tomus_29_2_2011/ISSN_0866-6032_tomus_29_2_2011_405-419.pdf
Letöltési idő:2018.07.12.

Dr. MAKARA Péter: *Migránsok és a magyar egészségügy. Kutatási zárótanulmány.*
In. Pantha Rei Társadalomkutató Bt. Budapest, 2012.p.6.
URL: <https://docplayer.hu/16079633-Migransok-es-a-magyar-egeszsegugy-kutatasi-zarotanutmany-kutatasvezeto-dr-makara-peter-a-tanulmany-keszitetek.html>
Letöltési idő:2020.01.03.

Dr. VAD Eszter: *Hogyan terjedt el az Ebola-járvány 2014-ben?*
In. Dr Portál, 2014.08.26.

URL:https://www.webbeteg.hu/cikkek/fertozo_betegseg/16558/ebola-virus-betegseg-evd-nyugat-afrikai-jarvany-2014
Letöltési idő:2020.01.03.

Egy éve rabolták el a nigériai diáklányokat.

In. Magyar Hírlap, 2015.ápr. 14.

URL:https://www.magyarhirlap.hu/kulfold/Egy_eve_raboltak_el_a_nigeriai_diaklanyokat
Letöltési idő:2020.01.16.

Egy követ fúj a magyar és a szlovákiai társadalom Brüsszel bevándorlási politikája ügyében.
Körkép sk. 2017.11.29.

Eine Umfrage zur politischen Stimmung im Auftrag der Ard-Tagesthemen und der Tageszeitung die Welt.

In.ARD-Deutschlandtrend, Berlin, 2015. 1. pp. 5-7.

URL:https://www.infratest-dimap.de/fileadmin/user_upload/dt1511_bericht.pdf
Letöltési idő:2018.11.18.

EINWACHTER János állomásigazgató tájékoztatója a menekülteket befogadó Bicskei Állomásról.

In. Bicskei Napló.1990.június 25. p. 3.

EISENBERG, N. , FABES, R. A. , SCHALLER, M.MILLER, P. CARLO, G.,POULIN, R.,SHEA,C.,SHELL,R.: *Personality and socialization correlates of vicarious emotional responding.*

In. Journal of Social Psychology. vol. 61. pp.459-470.

URL:https://www.researchgate.net/publication/21213511_Personality_and_Socialization_Correlates_of_Vicarious_Emotional_Responding

Letöltési idő:2020.01.12.

ENYEDI Zsolt: *Érték, értelem, érzelem. Politikai pszichológia Bibó nyomán.*

In. Politikatudományi Szemle, 2004. 13. évf. 4. sz. pp. 10-15.

URL:http://www.poltudszemle.hu/szamok/2004_4szam/2004_4_enyedi.pdf

Letöltési idő:2018.06.10

ENYEDI Zsolt, FÁBIÁN Zoltán, SIK Endre: *Nöttek-e az előítéletek Magyarországon?*

In. KOLOSI Tamás, TÓTH István György, VUKOVICH György (szerk.). Társadalmi riport, 2004. TÁRKI, 2004. p.387.

URL:<https://www.tarki.hu/adatbank-h/kutjel/pdf/a809.pdf>

Letöltési idő:2019.12.23.

ERŐS Ferenc: *A vágy ideológiái. Előítélet.*

In. Magyar Filozófiai Szemle 2017.1. sz. p. 68.

URL:http://epa.oszk.hu/00100/00186/00056/pdf/EPA00186_magyar_filozofiai_szemle_2017_01_068-077.pdf

Letöltés:2020.07.12.

ERŐS Ferenc: *Az előítélet-kutatás dilemmái. Történeti előzmények.*

In. NEMÉNYI Mária, SZALAI Júlia (szerk.): Kisebbségek kisebbsége. A magyarországi cigányok emberi és politikai jogai. Felsőoktatási tankönyv. Új Mandátum Könyvkiadó, 2005.

ERŐS Ferenc: *Irányok és tendenciák az előítélet kutatásban.*

In. *Educatio*, 2007. 1. évf. p. 5.

URL:<http://epa.oszk.hu/01500/01551/00039/pdf/>

Letöltési idő:2018.10.10.

ERŐS Gábor, GÁRDOS Judit: *Az előítéletek kutatások bírálatához.*

In. *Educatio*.1. p. 26.

URL:[file:///d:/felhasznaloi_adatok/ildiko/downloads/eross_gardos_0701%20\(23\).pdf](file:///d:/felhasznaloi_adatok/ildiko/downloads/eross_gardos_0701%20(23).pdf)

Letöltési idő:2018.06.24.

Európa továbbra sem kér a bevándorlókból!

In. *Magyar Idők*, 2017. 11. 29.

URL: <https://magyaridok.hu/belfold/europa-tovabbra-sem-ker-bevandorlokbol-2510944/>

Letöltés.2018.12.06.

FARAGÓ Laura, KENDE Anna: *Az elnyomás támogatása vagy az egyenlőség ellenzése? Az új szociális dominancia orientáció skála vizsgálata.*

In. *Alkalmazott Pszichológia*, 2017. 17 évf. 1.szám. p. 130.

URL:http://ap.elte.hu/wp-content/uploads/2017/10/ap_2017_1_farago_kende.pdf

Letöltési idő:2018.07.24.

FÁBIÁN Zoltán: *Tekintélyelvűség és előítéletek a mai Magyarországon.*

In. *Új Mandátum Kiadó*, Budapest, 1999. pp.82-85.

FÁBIÁN Zoltán, SIK Endre: *Előítéletesség és tekintélyelvűség.*

In. ANDORKA Rudolf, KOLOSI Tamás, VUKOVICH György (szerk.): *Társadalmi Riport*, 1996. TÁRKI, Századvég.1996. pp. 396-397.

URL:<http://www.tarki.hu/adatbank-h/kutjel/pdf/a895.pdf>

Letöltés: 2017. 12. 23.

FÁBIÁN Zoltán, SIK Endre, TÓTH Judit: *Unióra várva: Előítélet, xenofóbia és európai integráció.*

In. LUKÁCS Éva, KIRÁLY Miklós (szerk.): *Migráció és Európai Unió. Szociális és Családügyi Minisztérium*, Budapest, 2001. p. 396.

FARKAS Johanna, BORBÉLY Zsuzsanna, TEGYEY Andrea Cecília, TŐZSÉR Erzsébet: *A „migránshelyzet” feladatellátása következtében jelentkező pszichés hatások.*

In. *PRO PUBLICO BONO – Magyar Közigazgatás*, 2018. 1.sz. p. 23.

URL: https://folyoiratok.uni-nke.hu/document/nkeszolgaltato-uni-nke-hu/WEB-PPB_2018_1_01_Farkas_Borbely_Tegyeey_Tozser.pdf

Letöltési idő:2020.06.27.

FARKAS Johanna, BORBÉLY Zsuzsanna, TEGYEY Andrea Cecília, TŐZSÉR Erzsébet: *A tömeges méretű illegális migráció pszichés következményei a rendészeti feladatellátás során.*

In. *HADTUDOMÁNYI SZEMLE*, 2017. 10. évf. 3. sz. pp. 288-298.

URL:https://folyoiratok.uni-nke.hu/document/nkeszolgaltato-uni-nke-hu/WEB-PPB_2018_1_01_Farkas_Borbely_Tegyeey_Tozser.pdf

Letöltési idő:2020.06.27.

FELKAI Gábor: *Az idegen megjelenítése Sombard, Simmel és Schütz munkáiban.*

In. HERNÁDI Miklós, SZALAI Pál, ZEMPLÉNYI Ferenc (szerk.): *A fenomenológia a társadalomtudományban. Gondolat Kiadó*. 1984. ISBN 9632814541. p.3.

URL:http://www.csepele.hu/csepele_com/kotet/csepele60_felkai_gabor.pdf
Letöltési idő: 2020.01.08.

FELKAI Gábor: *Kritikai megjegyzések a habermasi cselekvéelmélethez.*
In. Szociológiai Szemle, 1993.3. évf. 4.sz. pp.45-59.
URL:<http://szociologia.hu/dynamic/930304felkai.htm>
Letöltési idő:2119.11.19.

Felvidék, ma. 2018.02.12.
URL:<https://felvidek.ma/2018/02/a-v4-ek-lakossaga-nem-szivesen-fogadja-be-a-menekulteket/> Letöltési idő:2019.12.11.

FLEISCHMIDT Margit, ZAKARIÁS Ildikó: *Jótekonyság és politika. A menekülteknek nyújtott közvetlen segítség közéleti hatásai.*
In. Politikatudományi Szemle, 2018/2. XXVII. évfolyam, 2018/2. sz. p. 56.
URL:http://www.poltudszemle.hu/szamok/2018_2szam/fz.pdf
Letöltési idő:2019.01.23.

FLEISCHMIDT Margit: *Manipulált félelmek és dehumanizált idegenek.*
In. Régió, 2016, 24. évf.4. sz. pp.7-9.
URL: http://real.mtak.hu/72959/1/felelem_dehumanizalt_idegen_regio20164.pdf
Letöltési idő:2019.12.19.

FLEISCHMIDT Margit: *Multikulturalizmus: Kultúra, identitás és politikai új diskurzusa.*
In. FEISCHMIDT Margit: Multikulturalizmus. Bp.: Osiris Kiadó, 1997 ISBN: 9633792657 p. 34.

FONS. J.R., Van de VIJVER. L.: *A kultúra pszichológiai kutatásának módszertani kérdései.*
In. FÜLÖP Márta és NGUYEN L.L.(szerk.): Kultúra és pszichológia. Bp.: Osiris Kiadó, 2003. ISBN 9789633894804. pp.123-124.

FORBES, H. D.: *Ethnic Conflict and the Contact Hypothesis.*
In. LEE, Y., MCCAULEY, C., MOGHADDAM, F., WORCHEL, S.: The Psychology of Ethnic and Cultural Conflict, 2004. pp. 69–88.

FUCHS S. , CASE C.: *Az előítélet, mint életforma.*
In. MURÁNYI István, SZABÓ Ildikó (szerk.): Középiszólások előítéletességének egy lehetséges magyarázata: az életforma. Előítéletek, 2007.1. sz. ISSN 1216–3384 p.4.
URL:https://szociologia.unideb.hu/sites/default/files/upload_documents/muranyi_istvan_es_s_zabo.pdf
Letöltési idő:2020.01.09.

FULLERTON, M.: *Menekültek Magyarországon, betelepülés az anyaországba.*
In. SIK Endre, TÓTH Judit (szerk.): Migráció és politika. MTA Politikai Tudományok Intézete Nemzetközi Migráció Kutatócsoport Évkönyve, 1996 pp. 140-159.

FÜLEKI Dániel: *A társadalmi kirekesztés és befogadás indikátorai.* Szociológiai Szemle, 2001.2. sz.- pp.84-95.
URL:<http://szociologia.hu/dynamic/0102fuleki.htm>
Letöltési idő:2020.01.12.

GAERTNER, S. L., DOVIDIO, J. F.: *The aversive form of racism*.
In. F. LASSÚ Zsuzsa, ELEKÉ SZARVAS Anett (szerk.): Jane Elliott nyomában – az előítéletek csökkentése a tanárképzésben. Magyar Pedagógia, 2000. 100. évf. 2. sz. p.231.
URL:http://www.magyarpedagogia.hu/document/f.lassu_1002.pdf
Letöltési idő:2018.11.11.

GERHARDT, G.: *Netzwer orientierung in der Sozialarbeit*.
In. UDVARDI Kersztin: Kapcsolathálózati megközelítés a szociális munkában. In. Esély, 2011. sz.5. p.106.
URL:http://esely.org/kiadvanyok/2011_5/06udvari.indd.pdf
Letöltési idő:2019.11.15.

GIMES Gergely, JUHÁSZ Attila, KISS Kálmán, KREKÓ Péter, SOMOGYI Zoltán: *Láttelelet 2008.Kutatási összefoglaló az előítéletek és intolerancia hazai helyzetéről*.
In. Magyar Antirasszista Alapítvány, Budapest, 2008. p.38.
URL:http://www.politicalcapital.hu/wp-content/uploads/eloteletesseg_tanulmany_081016.pdf
Letöltés idő:2018.06.10.

G. MÁRKUS György: *Előítéletek Európában, intolerancia Magyarországon. Recenzió és reflexió*.
In. Tudományos Közlemények, 2013. 27. szám. pp.73-77.
URL:http://epa.oszk.hu/02000/02051/00027/pdf/epa02051_tudomanyos_kozlemenyek_27_2012_aprilis_073-084.pdf
Letöltési idő:2019.11.28.

GÖDRI Irén: *A bevándorlók munkaerő-piaci integrációja Magyarországon – népszámlálási helyzetkép*.
In. Közelkép. p.122.
URL:http://econ.core.hu/file/download/mt_2015_hun/kozelkep_31.pdf
Letöltési idő:2019.02.27.

GÖDRI Irén, TÓTH Erzsébet Fanni: *Magyarország, Románia és Szlovákia kivándorlási folyamatai a rendszerváltozások után –eltérések és hasonlóságok*.
In. Demográfia, 2010. 53. évf. 2–3. sz. p. 157.
URL:<file:///C:/Users/Judit/Downloads/498-%23%23default.genres.article%23%23-552-1-10-20150202.pdf>
Letöltési idő:2020.07.12.

GÖNCZ Borbála, JUHÁSZ Pál, KISFALUSI Dorottya, LENFYEL György, SZANYI Eleonóra, TÓTH Lilla, VÉPY-SCHLEMMER Éva: *Felmérés a bevándorlók civil integrációjáról*.
In. Pro Publico Bono. Állam- és Közigazgatástudományi Szemle.2011. 1. évf. 2. sz.pp. 1-21.
URL:https://www.researchgate.net/publication/324132895_Felmeres_a_bevandorlok_civil_integraciojarol
Letöltési idő: 2020.07.12.

GÖRBE ATTILÁNÉ dr. ZÁN Krisztina (2016): *Nemzetközi xenofóbia kutatások*.
In. A toll sokszor erősebb, mint a kard. DEÁK József, GAÁL Gyula, SALLAI János (szerk.) Nemzeti Közszolgálati Egyetem, Budapest, 2016. p.95.

GÖRBE Attiláné Dr. ZÁN Krisztina: *Idegenellenesség kutatás a Bevándorlási és Állampolgársági Hivatalnál.*

In. Migráció és Társadalom. Budapest, 2015.1. sz. p.95.

URL:[http://bmbah.hu/jomla/images/Migracio es tarsadalom 2015 1.pdf](http://bmbah.hu/jomla/images/Migracio_es_tarsadalom_2015_1.pdf)

Letöltési idő:2019.12.23.

GÖRBE Attiláné Dr. ZÁN Krisztina: *Migráció – előítélet – idegenellenesség. Előítélet-kutatás a belügyi ágazatban. I*

Nemzeti Köszolgálati Egyetem, Nemzeti Kiválósági Program, 2014. p. 30.

URL:<http://m.ludita.uninke.hu/repozitorium/bitstream/handle/11410/8574/Teljes%20sz%C3%B6veg!?sequence=1&isAllowed=y>

Letöltési idő:2020.01.21.

GYARMATI Gyöngyi: *Az oral history kézikönyve.*

In. Múltunk, 2005. 50.évf. 4. sz. p. 198.

URL: <http://www.multunk.hu/wp-content/uploads/2017/01/gyarmatigy.pdf>

Letöltési idő:2020.03.30.

GYÁNI Gábor: *Emlékezés és oral history. Emlékezés, emlékezet és a történelem elbeszélése.*

Bp. 2000. 131- 134.

GULYÁS Éva: *A migráció és az idegenellenesség fokozatai – egy xenofóbia-skála lehetősége.*

In. Acta Humana, 2016. 4. sz. pp. 33-41.

URL: [https://folyoiratok.uni-nke.hu/document/nkeszolgaltato-uni-nke-hu/04 Acta Humana 2016 4 Gulyas E.pdf](https://folyoiratok.uni-nke.hu/document/nkeszolgaltato-uni-nke-hu/04_Acta_Humana_2016_4_Gulyas_E.pdf)

Letöltési idő:2020.01.17.

GULYÁS Éva: *Etnikai konfliktusok és válsághelyzetek a nemzetállamban. Állam, xenofóbia, genocídium.* Doktori értekezés. Nemzeti Köszolgálati Egyetem, 2018. p.65.

URL: https://www.uni-nke.hu/document/uni-nke-hu/gulyas-eva_doktori-ertekezes_2018.pdf

Letöltési idő:2019.02.12.

GYUROK János: *Jugoszláviai menekültek Magyarországon.*

In. Régió. Kisebbség, politika, társadalom, 1994. 5. évf. 4. sz. pp. 36-40.

URL:[http://epa.oszk.hu/00000/00036/00020/pdf/regio EPA00036 1994 04.pdf](http://epa.oszk.hu/00000/00036/00020/pdf/regio_EPA00036_1994_04.pdf)

Letöltési idő: 2018.08.19.

HABERMAS, J. : *Cselekvéseméleti alapok.*

In. BAUER, E. , MELEGHDY, T. , NIEDENZU, H. J. PREGLAU. M., STAUBMANN, H.(szerk.): Szociológiaelmélet. Bp.: Osiris Kiadó, 2000. ISBN 9633799570. pp. 256-260.

HABERMAS, J. : *A kommunikatív cselekvés elmélete.*

In. HELLER Mária (szerk.): A Filozófiai Figyelő és a Szociológiai Figyelő külön kiadványa. Pécs. Szikra Nyomda. ISSN 963-461-932 0. p. 88.

URL:<https://www.scribd.com/document/439809044/Jurgen-Habermas-A-kommunikativ-cselekves-elmelete>

Letöltési idő:2020.01.12.

HABERMAS, J: *Magyarázatok a kommunikatív cselekvés fogalmához.*

In. Magyar Filozófiai Szemle, 1986. 30. évf.1-2. sz. pp. 192-198.

URL:http://real-j.mtak.hu/5917/1/FilozofiaiSzemle_1986.pdf
Letöltési idő:2020.01.09.

HACK-HANDA József, PINTÉR Róbert: *Generációs különbségek a magyar médiafogyasztásban.*

In. Információs Társadalom, 2015.15. évf. 2. sz.p.15.

URL:http://epa.oszk.hu/01900/01963/00048/pdf/EPA01963_informacios_tarsadalom_2015_2_007-017.pdf

Letöltési idő:2019.12.13.

HALÁSZ László, SIPOS János: *Cigányok. Faji előítéletek változása általános iskolai tanulók színházi élményében.*

In. Világosság. Hírlapkiadó Vállalat, 1970, Budapest, 1. sz. p. 59.

HALPERIN,E., CANETTI-NISIM, D., PEDAHZUR, A.:*Contributory factors to political xenophobia in a multicultural society:the case of Israel.*

In. International Journal of Intercultural Relations, 2003.27. pp.307-318.

https://www.researchgate.net/publication/223290598_Contributory_Factors_to_Political_Xenophobia_in_a_Multi-Cultural_Society

Letöltési idő:2020.01.08.

HALPERIN,E.,CANETTI-NISIM,D.,PEDHAZUR, A. :*Threatened by the uncontrollable :psychological and socio-economic antecedents of social distance towards labor migrants in Israel.*

In. International Journal of Intercultural Relations, 2007, vol. 31. sz. pp. 459-468.

URL:<https://www.sciencedirect.com/science/article/abs/pii/S0147176706000484>

Letöltési idő:2020.01.08.

HANKISS Elemér: *Értékszociológiai kísérlet Az ipari dolgozók néhány rétegének értékrendjéről.*

In. Népművelési Propaganda Iroda, Budapest,1976. pp.70-74.

HARAI Dénes: *Keresztény kultúra – önmeghatározás.*

In. Tanulmányok. Nemzeti Közszolgálati Egyetem, 2018. p. 5.

URL:<https://hhk.uni-nke.hu/document/hhk-uni-nke-hu/%C3%B6nmeghat%C3%A1roz%C3%A1s-kereszt%C3%A9ny%C3%A9g.pdf>

Letöltési idő:2019.03.03.

HÁRS Ágnes: *Mi korlátozza a külföldi munkavállalók keresletét?*

In. TÓTH Pál Péter, ILLÉS Sándor (szerk.): Migráció, 2. KSH Népeségtudományi Kutató Intézet, Budapest. 1999. pp. 66-69.

HÁRS Ágnes: *A magyarországi munkaerőpiac migránsokat felszívó képessége. Korábbi tapasztalatok és a menekültválság dilemmái.*

In. TÓTH Pál Péter, ILLÉS Sándor (szerk.): Migráció, 2. KSH Népeségtudományi Kutató Intézet, Budapest. 1999. p.54.

HEGEDŰS RÉKA: *Idegenellenesség, tolerancia. Integráció önkéntes alapon –önkéntesség, mint menekültügyi integrációs eszköz.*

In. Bp.: Menedék. Migránsokat Segítő Egyesület, Artemisszió Alapítvány, 2007. ISBN 9638792302. p.29.

HEGEDŰS Réka (szerk.): *Integráció önkéntes alapon –önkéntesség, mint menekültügyi integrációs eszköz.*

In. Bp.: Menedék. Migránsokat Segítő Egyesület, Artemisszió Alapítvány, 2007. ISBN 9638792302. p. 29.

HELLER Ágnes: *Az idegen.*

In. Bp.: Múlt és Jövő, 1997 ISBN: 9638569735. pp. 10-18.

HELLER Ágnes: *Társadalmi szerep és előítélet. Két tanulmány a mindennapi élet köréből.* Akadémiai Kiadó, 1966. p. 90.

HELTAI Erzsébet, TARJÁNYI József: *A szociológiai interjú készítése.*

In. Adatfelvétel módszertan, 1999. Budapest.

URL: <http://old.tarki.hu/adatbank-h/kutjel/html/a509.html>

Letöltési idő: 2020.04.22.

HENRICH,J., HENRICH, N. : *Why humans cooperate: A cultural and evolutionary explanation.*

In. Oxford University Press. New York, 2007.pp. 232-234 URL:

<https://henrich.fas.harvard.edu/publications/why-humans-cooperate-cultural-and-evolutionary-explanation-0> Letöltési idő:2020.07.12.

HOFFMAN, M.L.: *Interaction of affect and cognition in empathy.*

In. IZARD, C. E. KAGAN, J. ,ZAJONC,R.B. (szerk.): Emotions, cognitions and behavior. Cambridge University Press. pp. 47-67.

URL:https://www.researchgate.net/publication/11042864_Emotion_Cognition_and_Behavior

Letöltési idő:2020.01.12.

HOLROYD, J.: *Responsibility for Implicit Bias.* In. Réz Anna: Implicit előítéletek és az egyéni felelősség korlátai.

In. Magyar Filozófiai Szemle, 2017. 61. évf. 1.sz. p. 52.

URL:<http://filozofiaiszemle.net/wp-content/uploads/2018/01/r%c3%a9z-anna-implicit-el%c5%91%c3%adt%c3%a9letek-%c3%a9s-az-egy%c3%a9ni-felel%c5%91ss%c3%a9g-korl%c3%a1tai.pdf>

Letöltési idő:2018.06.12.

HOPPE-SEYLER, A.: *Arenas of Volunteering: Experiences, Practices and Conflicts of Voluntary Refugee Relief.*

In. GLORIUS B., DOOMERNIK J. (szerk): Geographies of Asylum in Europe and the Role of European Localities,2020. p.178.

URL: https://link.springer.com/chapter/10.1007/978-3-030-25666-1_11

Letöltési idő:2020.06.23.

HORVÁTH Jenő: *A nagyhatalmi érdekek ütközőterében.*

In. Múlt-kor, 2001.dec.20.

URL: <https://mult-kor.hu/cikk.php?id=5567>

Letöltési idő:2020.05.08.

HORVÁTH Lajos: *Menedékesek Nagyatádon –a befogadók szemével.*

In. SIK Endre, TÓTH Judit (szerk.): Táborlakók, diaszpórák, politikák. MTA Politikai Tudományok Intézete Nemzetközi Migráció Kutatócsoport Évkönyve. 1996. ISSN 1216 027X. pp. 31-38.

URL:https://kisebbsegkutato.tk.mta.hu/uploads/files/olvasoszoba/migracioalt/Taborlakok_diaszporak_politikak.pdf

Letöltési idő:2019.12.02.

Horvát menekültek Nagyatádon.

In. Somogyi Hírlap, 1991. 08. 29. p. 1.

URL:https://library.hungaricana.hu/hu/view/SomogyMegyeiHirlap_1991_08/?pg=264&layout=s

Letöltési idő:2020.01.03.

HORCHEIMER, P.: *The authoritarian personality.*

In: Erős Ferenc (szerk.): Az előítélet kutatás dilemmái. Történeti előzmények. A magyarországi cigányok emberi és politikai jogai. Mandátum Kiadó, Budapest, 2005.

URL:http://www.sulinet.hu/oroksegtar/data/magyarorszag_i_nemzetisegek/romak/kisebbsegek_kisebbsege/pages/kk_11_eros.htm

Letöltési idő:2018.06.21.

HUNYADI György: *Jelentörténeti szociálpszichológia.* In.

ELTE Eötvös Kiadó, 2016. p. 209.

URL:http://ppkteszt.elte.hu/file2/hunyadyjelentortenet_final_online.pdf

Letöltési idő: 2019.07.12.

HUNYADI György: *Sztereotípiák a változó közgondolkodásban.* Bp.: Akadémia Kiadó, 1996.-ISBN 963-05-7344-X p.65.

HUNYADY György: Rendszerigazolás és rendszerkritika.

In. Magyar Pszichológiai Szemle, 2018. 73. évf. 2. sz.

URL: https://mersz.hu/hivatkozas/matud_f4530_p17#matud_f4530_p17

Letöltési idő: 2019.07.15.

HUNTINGTON, S. P.: *A civilizációk összecsapása és a világrend átalakulása.*

In. ARA-KOVÁCS Attila (szerk.), Budapest, Európa Könyvkiadó, 2006. p.343.

JÁMBOR Orsolya: Koszovói menekültek a magyar médiában.

In. GAÁL Gyula, HAUTZINGER Zoltán (szerk.): Modernkori veszélyek rendészeti aspektusai. Pécsi Határőr Tudományos Közlemények, 2015. XVI.-p. 295.

URL:<http://www.pecshor.hu/periodika/XVI/jambor.pdf>

Letöltési idő:2020.01.14.

JENSEN, K., PER, O.A.: *Moral motivation and the battle for students: The case of studies in nursing and social work in norway.*

In. Higher Education, 2002. vol. 44, no.3-4. pp. 361-378.

URL:<https://link.springer.com/article/10.1023/A:1019817601131>

Letöltés idő:2019.11.13.

JESZENYI Ildikó: *A CIMIC helye és szerepe békeidőszaki katasztrófák elhárításakor.*
In. Repüléstudományi Közlemények, 2006. 18. évf. p . 6.

URL: http://www.repulestudomany.hu/kulonszamok/2006_cikkek/jeszenyi_ildiko.pdf

Letöltési idő: 2020.06.21.

JOBÁGY Zoltán: *David Galula és a felkelés ellenes műveletek elmélete és gyakorlata francia megközelítésben.*

In. Hadtudományi Szemle, 2017. X. évfolyam 4. szám. p. 83.

URL:http://epa.oszk.hu/02400/02463/00037/pdf/EPA02463_hadtudomanyi_szemle_2017_04_082-097.pdf Letöltési idő:2020.06.27.

JOST, J. J: *Önalávetés a társadalomban: a rendszerigazolás pszichológiája.* Bp.: Osiris Kiadó, 2003, ISBN 9633894166 p. 381.

JUHÁSZ Attila, MOLNÁR Csaba (szerk.) *Szolidaritás és jóléti sovinizmus a magyar társadalomban.*

In. Friedrich-Ebert Stiftung, Political Kapital, 2018. p.25.

URL:https://politicalcapital.hu/pcadmin/source/documents/fes_pc_szocialpolitika_tanulmany_181004.pdf

Letöltési idő:2019.12.12.

JUHÁSZ Attila, KREKO Péter, MOLNÁR Csaba: *Attitűd-szélsőségek Magyarországon– nemzetközi kontextusban.*

In. Friedrich Ebert Stiftung. Political Capital. Budapest, 2012. p.4-11.

URL: http://www.politicalcapital.hu/wp-content/uploads/fes_derex_20120229.pdf

Letöltési idő:2019.11.29.

JUHÁSZ Attila, MOLNÁR Csaba, ZGUR Edit: *Magyarország sajátos helyzete az európai menekültválságban.*

In. Heinrich-Böll-Stiftung, Political Capital, Budapest, 2017. p. 26.

URL:[https://www.google.com/search?q=Juh%C3%A1sz-Moln%C3%A1r-Zgut+\(2017\)%3A+Magyarorsz%C3%A1g+saj%C3%A1tos+helyzete+az+eur%C3%B3pai+menek%C3%BCItv%C3%A1ls%C3%A1gban&rlz=1C1GGRV_enHU751HU751&oq=Juh%C3%A1sz-Moln%C3%A1r-Zgut+\(2017\)%3A+Magyarorsz%C3%A1g+saj%C3%A1tos+helyzete+az+eur%C3%B3pai+menek%C3%BCItv%C3%A1ls%C3%A1gban&aqs=chrome..69i57j69i59.4694j0j7&sourceid=chrome&ie=UTF-8](https://www.google.com/search?q=Juh%C3%A1sz-Moln%C3%A1r-Zgut+(2017)%3A+Magyarorsz%C3%A1g+saj%C3%A1tos+helyzete+az+eur%C3%B3pai+menek%C3%BCItv%C3%A1ls%C3%A1gban&rlz=1C1GGRV_enHU751HU751&oq=Juh%C3%A1sz-Moln%C3%A1r-Zgut+(2017)%3A+Magyarorsz%C3%A1g+saj%C3%A1tos+helyzete+az+eur%C3%B3pai+menek%C3%BCItv%C3%A1ls%C3%A1gban&aqs=chrome..69i57j69i59.4694j0j7&sourceid=chrome&ie=UTF-8)

Letöltési idő:2019.12.11.

JUHÁSZ Krisztina: *A visegrádi csoport migrációs és menekültügyi politikája.*

In. PRO PUBLICO BONO–MAGYAR KÖZIGAZGATÁS, 2018. 2. sz. pp.34-44.

URL:https://folyoiratok.uni-nke.hu/document/nkeszolgaltato-uni-nke-hu/WEB-PPB_2018_2--024-049_Juhasz.pdf

Letöltési idő:2020.06.28.

KAKUK Gabriella: *A bevándorláshoz való viszonyulás a mai Magyarországon.*
In. GULYÁS Éva (szerk.): Migráció és bevándorlókhoz való viszony Németországban és Magyarországon. Tanulmányok. SZE Deák Ferenc Állam- és Jogtudományi Kar, Jogelméleti Tanszék, 2018. ISBN 9786155837388. p. 113.

URL:<https://jet.sze.hu/images/Tansz%20A9ki%20Kiadv%20Alnyok%202017-18/MIGR%2081CI%2093%2089S%20INTEGR%2081CI%2093.pdf>

Letöltési idő: 2019. 02. 28.

KALOGERAKI, S. *Volunteering for Refugees and Asylum Seekers in Greece.*

In. LAHUSEN, GRASSO, M. (eds.): *Solidarity in Europe.* Palgrave Studies in European Political Sociology 2018. pp.169-194.

URL:https://www.researchgate.net/publication/324615751_Volunteering_for_Refugees_and_Asylum_Seekers_in_Greece

Letöltési idő:2020.06.23.

KAPITÁNY Ágnes, KAPITÁNY Gábor: *Magyarság-szimbólumok.*

In. Európai Folklor Központ, Teleki László Alapítvány, Budapest, 1999. p. 59.

KAPOSI Dániel: *Lábjegyzetek egy vicchez. A diszkurzív pszichológia gyakorlatáról.*

In: ERŐS Ferenc, GÁRDOS Judit:(szerk.): *Az előítéletkutatások bírálatához. A rasszista nyugdíjastól a kirekesztő iskoláig.* Educatio, 2007, 16. évf.1. sz. p.27.

URL:<http://epa.oszk.hu/01500/01551/00039/pdf/411.pdf> bemásolni

Letöltési idő: 2018. 06. 21.

KASZÁS Veronika: *A magyarországi „alternatív szervezetek” fellépése az erdélyi menekültek ügyében 1988–1989-ben.*

In. Múltunk 2014. 1.sz. p. 3.

URL:http://epa.oszk.hu/00900/00995/00037/pdf/EPA00995_multunk_2014_01_221-266.pdf

Letöltési idő:2019.07.24.

KATZ, D.: *Az attitűdök tanulmányozásának funkcionális megközelítése.*

In. HALÁSZ László, HUNYADY György, MARTON László: *Az attitűd pszichológiai kutatásának kérdései.* Bp.: Akadémia Kiadó1998. ISBN 9630514354 pp. 110-114.

KÁKAI László: *Útkereső önkormányzatok Magyarországon.*

Nemzeti Közszerzői Egyetem, Államtudományi Műhely. Budapest, 2019. pp. 78-79.

URL:https://nkerepo.uni-nke.hu/xmlui/bitstream/handle/123456789/12947/Utkereso_onkormanyzatok_Magyarorszagon_2018.pdf;jsessionid=00C27CC57BD70DC005B0F9FA44210F2D?sequence=3

Letöltési idő:2019.12.30.

KELMAN, C. H.: *A szociális befolyás három folyamata.*

In. ERŐS Ferenc (szerk.): *Megismerés, előítélet, identitás.* Bp.: Új Mandátum Könyvkiadó,1998. ISBN 9639158003 pp. 30- 31.

KENDE Anna, LANTOS Nóra, MACHER Judit: *Előítélet csökkentés és mobilizáció a romák érdekében. A tollfosztás workshop hatásvizsgálata.*

In. *Alkalmazott Pszichológia*, 2018.18. évf. 4 sz. pp.35-38.

http://ap.elte.hu/wp-content/uploads/2019/01/AP_2018_4_Lantos_etal.pdf

Letöltési idő:2020.01.12.

KENDE Anna, LANTOS Nóra Anna: *A kontaktusalapú előítélet-csökkentés lehetőségei és korlátai.*

In. TAKÁCS Judit, TÓTH P. Tamás (szerk.) *Kisebbség, többség, többszörösség. Kisebbségi-többségi viszonyok a magyar társadalomban. Neményi Mária tiszteletére 70. Születésnapja alkalmával.* MTA Társadalomtudományi Kutatóközpont Szociológiai Intézete, 2016. p. 81.
Url:<http://mek.oszk.hu/15900/15947/15947.pdf>

Letöltési idő: 2019. 11. 28.

KIS Judit: *Tényekkel a migrációs tévhitek ellen.*

In. Magyar Tudomány, 2019. 180. évf.1. sz.

p.63.URL:https://mersz.hu/mod/object.php?objazonosito=matud_f16527_i11.

Letöltési idő:2019.12.23.

KITZINGER Dávid: *A morális pánik elmélete*

In Replika. 2000. 4. évf. pp. 24.

URL:http://www.replika.hu/system/files/archivum/replika_40-02_kitzinger.pdf

Letöltési idő:2019.12.16.

KOLOSSA Sándor: *Katonai antropológia?* Beszámoló „*A kulturális antropológia lehetőségei a nemzetközi műveletek támogatásában*” című tudományos konferenciáról.

In. Hadtudomány, 23. évf.2013. 1-2.sz. p. 141.

URL: http://mhtt.eu/hadtudomany/2013/1_2/HT_2013_1-2_Kolossa_Sandor.pdf

Letöltési idő: 2020-06.30.

KOLOZSI Ádám, SZÉMANN Tamás: *Kelet-Európa rosszabbnak látja a bevándorlást.*

In. Index. hu. 2017. 08. 04.

URL:<https://index.hu/chart/2017/08/04/kelet-europa-sokkal-rosszabbnak-latja-a-bevandorlast-mint-ahol-tenyleg-sok-bevandorlo-van/>

Letöltési idő:2018.12.29.

KOPECKA, H: *General Trends of Asylum Applications in the Czech Republic.*

In. Biztpol Affairs, 2015. vol. 3. no. 2. p. 47.

URL: <http://corvinusculture.com/archivum/209#>

Letöltési idő:2020.05.20.

KOSIC, A., PHALET, K.: *Ethnic categorization of immigrants: The role of prejudice, perceived acculturation strategies and group size.*

In. Intercultural Relations, 2006. 30. vol.6. pp. 769-779.

URL:<https://www.sciencedirect.com/science/article/abs/pii/S0147176706000496#!>

Letöltési idő:2020.01.15.

KOUDELA Pál: *Információ, nyilvánosság és a civil társadalom színtereinek és integráló erejének változása a nemzetközi migrációban.*

In. Civil Szemle, 2015.2. sz. p. 13.

URL:http://www.civilszemle.hu/downloads/43_Civil_Szemle_2015_2_web.pdf

Letöltési idő:2019.12.23.

KOVÁCS András: *The stranger at hand. Antisemitic Prejudices in postcommunist Hungary.*
In. CSEPELI György, MURÁNYI István, PRAZSÁK Gergő (szerk.): Társadalmi csoportok hierarchiájának látásviszonyai. Bp.: Apeiron Kiadó, 2011. ISBN 9630820363 p. 348.

KOVÁTS András: *Bevezető.*

In. ÖRKÉNY Antal, SZÉKELYI Mária (szerk.): Az idegen Magyarország. MTA Etnikai-nemzeti Kisebbségkutató Intézete. ELTE Eötvös Kiadó, 2010. pp.8-9.

URL:<http://mek.oszk.hu/16900/16941/16941.pdf>

Letöltési idő:2019.01.17.

KOVÁCS Mónika: *Az előítéletek okai és mérséklésük lehetőségei.*

In. Alkalmazott Pszichológia. 2010. 12. évf.1 2. sz. p.10.

URL: http://ap.elte.hu/wp-content/uploads/2012/09/apa_2010_1-2.pdf

Letöltési idő:2018.11.11.

KÖRMENDY Lajos: *Váratlan találkozás: Európa és az iszlám.*

In. Valóság, 2016.november. p. 17.

URL:http://epa.oszk.hu/02900/02924/00047/pdf/EPA02924_valosag_2016_11_001-028.pdf

Letöltési idő:2019.12.21.

Krizisközpontot alakított ki a Johannita Segítő Szolgálat Mórahalmon.

In. Evangelikus.hu. URL:<https://www.evangelikus.hu/morahalom-kriziskozpont-johannita>

Letöltési idő:2020.06.27.

Lady Diana Magyarországon.

In. Új Dunántúli Napló, 1992. 03. 25.p. 2.

LAHTEENMAA, J.: *The hedonistic altruism of young voluntary workers.*

In. BARTAL Anna Mária, SARÓDY Zita: Körkép az önkéntesség helyzete és szerepe az Európai Unió egyes tagállamaiban az önkéntesmotivációs kutatások tükrében. Civil Szemle, 2010. 2. pp. 22-42.

URL:<http://volunteermotivation.info/downloads/3.pdf>

Letöltési idő:2019.11.13.

LÁSZLÓ János, Fülöp Éva: Az érzelmek reprezentációja történelmi regényekben és történelemkönyvekben.

In. MTA Pszichológiai Kutatóintézet, Szeged. p. 220.

URL:http://acta.bibl.u-szeged.hu/58679/1/msznykonf_005_219-226.pdf

Letöltési idő:2020.01.09.

LÁSZLÓ János: *Történelem történetek. Bevezetés a narratív szociálpszichológiába.*

In. Bp.: Akadémiai Kiadó, 2012. ISBN 9789630593076. p.14.

LAHTEENMAA,J.:*The hedonistic altruism of young voluntary workers.* In. BARTAL Anna Mária, SARÓDY Zita: Körkép – az önkéntesség helyzete és szerepe az Európai Unió egyes tagállamaiban az önkéntesmotivációs kutatások tükrében.

In. Civil Szemle, 2010. 2. pp. 22-42.

URL <http://volunteermotivation.info/downloads/3.pdf>

Letöltési idő:2019.11.13.

Láttelelet 2008. Kutatási összefoglaló az előítéletek és intolerancia hazai helyzetéről.

In. Political Capital Institut, 2008. pp. 36-42.

URL:http://www.politicalcapital.hu/wp-content/uploads/eloiteletesseg_tanulmany_081016.pdf

Letöltési idő: 2018.10.24.

LEAVY, P.: *Oral history. Understanding qualitative research.*

In. Oxford University Press, 2011. ISBN 9780195395099. pp. 14-30.

URL: https://drive.google.com/drive/folders/1SGx_ezrf5g3F3IykAj66QC7-9Wy0462c

Letöltési idő: 2020.04.10.

LEE, T. , FISKE, S. T. :*Not an outgroup, not yet an ingroup:immigrants in the stereotype content model.*

In. International Journal of Intercultural Relations, 2006. vol. 30. pp.754 761.

URL:<https://www.sciencedirect.com/science/article/abs/pii/S0147176706000526?via%3Dihub> Letöltési idő:2019.10.30.

LEHOTA József: *Marketingkutató az agrárgazdaságban.* Bp. Mezőgazda Kiadó, 2001.

In. Digitális Tankönyvtár.

URL: <https://regi.tankonyvtar.hu/hu/tartalom/tkt/marketingkutatas/ch02s09.html>

Letöltési idő: 2020.07.16.

LENGYELNÉ MOLNÁR Tünde, TÓVÁRI Judit: *Kutatásmódszertan. Távoktatási tankönyv.* Eszterházy Károly Főiskola Médiainformatica Intézete, 2001. pp. 53-68.

URL:http://publikacio.uni-eszterhazy.hu/147/1/kutatasmodzertan_lengyeln%C3%A9_t%C3%B3v%C3%A1ri.pdf

Letöltési idő:2020.04.24.

LEONG, C.H. : *A multilevel research framework for the analyses of attitudes toward immigrants.*

In. International Journal of Intercultural Relations, Vol.32. pp. 118-124.

URL:<https://www.sciencedirect.com/science/article/abs/pii/S0147176707000788>

Letöltési idő:2019.11.28.

LEONG, C.H. ,WARD,C.: *Cultural values and attitudes toward immigrants and multiculturalism: the case of the eurobarometer survey on racism and xenophobia.*

In. International Journal of Intercultural Relations, 2006. 30. pp.799-810.

URL:https://www.researchgate.net/publication/248437226_Cultural_values_and_attitudes_toward_immigrants_and_multiculturalism_The_case_of_the_Eurobarometer_survey_on_racism_and_xenophobia

Letöltési idő:2020.01.09.

Lewin, K.: *Csoportdinamika.*

In: VÁRÓNÉ Tomori Viola (szerk.): Lewin és a mezőelmélet. Korunk, 32. évf. 2. sz. 312-316.

URL: http://epa.oszk.hu/00400/00458/00428/pdf/epa00458_korunk_1973_02_312-316.pdf

Letöltési idő: 2017.12.22.

LŐWI Ildikó: *A stigmatizáció hatása a társadalmi szerepváltozásokra.*

In. Hadtudományi Szemle, 2018.11. évf. 1.sz. pp. 220.

URL:http://archiv.uninke.hu/downloads/kutatas/folyoiratok/hadtudomanyi_szemle/szamok/2018/2018_1/18_1_tt_lowi.pdf
Letöltési idő:2019.09.03.

LŐWI Ildikó: *Információs hadviselés hatása az idegenellenességre.*
In. *Hadtudományi Szemle*, 2016. 11. évf. 1. sz. pp. 249-250.
URL:http://epa.oszk.hu/02400/02463/00030/pdf/EPA02463_hadtudomanyi_szemle_2016_01_249-259.pdf
Letöltési idő: 2018.06.21.

MACKIE M. D.: SMIDT R. E.: *Csoportközi érzelmek és a társas én.*
In. FORGÁCS József: *A társas érintkezés.* Bp.: Kairosz Kiadó, 2007. ISBN 9789639137714
pp. 360-374.
Magyarország településeinek népszámlálási-etnikai adatbázisa.
URL:http://mtatkki.ogyk.hu/nepszamlalas_adatok.php
Letöltési idő:2019.08.30.

Magyarország településeinek népszámlálási-etnikai adatbázisa.
URL:http://mtatkki.ogyk.hu/nepszamlalas_adatok.php
Letöltési idő:2020.05.08.

Magyar Értelmező Kéziszótár. Akadémiai Kiadó, Budapest, 2003. p.37.

MARSHALL, P. D.: *Celebrity and Power.* MUNK Veronika: *Sztárság, elméletben.*
In. *Médiakutató*, 2009. (10. évf.) 1. sz.
URL:https://www.academia.edu/4891287/Munk_Veronika_Szt%C3%A1rs%C3%A1g_elm%C3%A9letben
Letöltés:2019.11.14.

MÁRKUS Mária: *Büszkeség és előítélet.*
In. *Valóság*, 1967. 10. sz. pp. 63-65.

MAUREEN, S., VADER-BOURST. N.: *Stereotypes and Prejudices: Whose Responsibility?*
In. BROWNSTEIN. M., SAUL. N., (szerk.): *Implicit Bias and Philosophy.* Oxford University Press, vol.2. pp. 90–94.

MCDUGAL, W. *An introduction to social psychology.*
In. Kulcsár Zsuzsa (szerk.): *Morális fejlődés, empátia és altruizmus.* Bp.: ELTE Eötvös Kiadó, 1999. ISBN 9634633129. p.400.

MEDGYESI Márton: *A kereseti egyenlőtlenségekkel kapcsolatos attitűdök változása a rendszerváltás során.*
In. *Szociológiai Szemle*, 1997. 4. szám. pp. 87-108.
URL:<http://www.szociologia.hu/dynamic/9704medgyesi.htm>
Letöltési idő:2018.10.30.

MESSING Vera, SÁGVÁRI Bence: *Looking behind the culture of fear. Cross-national analysis of attitudes towards migration.*
In. Fridrich Ebert Stiftung, Regional Projekt, Budapest, 2018. pp. 3-7.
URL:<http://library.fes.de/pdf-files/bueros/budapest/14181-20180815.pdf>
Letöltési idő:2019.12.27.

MEULEMAN, B., DAVIDOV, E. , BILLIET, J.: *Changing attitudes toward immigration in Europe, 2002-2007: A dynamic group conflict theory approach.*
In. Social Science Research, 38.- pp.352-358.
URL: <https://www.ncbi.nlm.nih.gov/pubmed/19827179>
Letöltési idő: 2019.11.28.

Menekülthelyzet a vízumkényszer első napján.
In. Népszabadság, 1992. 07.03. 50. évf.156.sz. p. 1.

Menekültek Bicskén.
In. Bicskei Újság, 2015.július-augusztus. pp.1-2.

MÉSZÁROS György, BOGDÁN Péter, CSEREKLYE Erzsébet: *Társadalmi sokféleség, interkulturalitás Az ifjúságszegítő képzés interprofesszionális fejlesztése.*
In. Támop.5.4.4.-09/2-c-2009-0002 2012.p. 14.
URL: http://real.mtak.hu/32171/1/mesaros_gyorgy_bogdan_peter_csereklye_erzsebet_tarsadalmi_sokfeleseg_interkulturalitas_u.pdf
Letöltési idő: 2019. 07. 19.

MOLODIKOVA, I.: *A keletről nyugatra irányuló migráció jellegzetességei az európai migrációs rendszer összefüggésében: a migráció kontrolljának lehetőségei és korlátai.*
In. Demográfia, 2009. 52. évf. 2–3. sz. pp. 132-133.
URL: [file:///C:/Users/Judit/Downloads/509-%23%23default.genres.article%23%23-533-1-1020150202%20\(1\).pdf](file:///C:/Users/Judit/Downloads/509-%23%23default.genres.article%23%23-533-1-1020150202%20(1).pdf)
Letöltési idő: 020.05 20.

MOONEY, J. D: *A katonai szervezetekről.*
In. LŐRINCZ Lajos (szerk.): *Közigazgatás-tudományi antológia. Első kötet. Unió Lap- és Könyvkiadó Kft., Budapest, 2003, 159. Közigazgatás-tudományi antológia. Első kötet. Bp.: Unió Lap- és Könyvkiadó Kft, 2003. p. 159.*

MONTREUIL, A. , BOURHIS, R. Y.: *Host majority acculturation orientations towards „valued” and „devalued” immigrants.*
In. Journal of Cross-cultural Psychology, 2001. vol. 32. no. 6. pp. 718-729.
URL: https://www.researchgate.net/publication/313553891_Host_majority_acculturation_orientations_towards_valued_and_devalued_immigrants
Letöltési idő: 2020.01.08.

MTI, HVG. hu, 2019. márc.11.
URL: https://hvg.hu/vilag/20190311_Iteletet_hoztak_a_brusszeli_zsido_muzeumban_elkovetett_terrortamadas_ugyeben
Letöltési idő: 2020.01.15 MTI,

Iteletet hoztak a brüsszeli zsidó múzeumban elkövetett terrortámadás ügyében
In. HVG. hu, 2019. márc. 11.
URL: https://hvg.hu/vilag/20190311_Iteletet_hoztak_a_brusszeli_zsido_muzeumban_elkovetett_terrortamadas_ugyeben
Letöltési idő: 2020.01.15

MURÁNYI István: *Előítéletesség és demokrácia-értelmezés a fiatalok körében.* .
In. Educatio, 2012. 2. sz. pp. 262-263.
URL:http://epa.oszk.hu/01500/01551/00060/pdf/educatio_epa01551_1202-tan7.pdf
Letöltési idő: 2018. 03. 20.

MURÁNYI István: *Identitás és előítélet.*
In. Bp.: Új Mandátum Könyvkiadó, 1999. ISBN 97896391-582832006. pp. 149-154.
URL:http://folyoiratok.ofi.hu/sites/default/files/article_attachments/muranyii_szaboi_0701.pdf
Letöltési idő: 2020.01.10.

MURÁNYI István, SÍPOS Flórián: *Nemzeti radikálisok tekintélyelvűsége: szociális dominancia orientáció és ellentörténelem.*
In. Metszetek. 1. évf. 1. sz. p. 33.
URL:http://metszetek.unideb.hu/files/metszetek_1201_0.pdf
Letöltési idő: 2018. 07. 18.

MURÁNYI István, SZABÓ Ildikó: *Középiskolások előítéletességének egy lehetséges magyarázata.*
In. Educatio 2007.1.sz. pp.2-3.
URL:<http://epa.oszk.hu/01500/01551/00039/pdf/412.pdf>
Letöltés idő: 2018. 04.07.

MURINKÓ Livia: *Gyermekgondozási munkamegosztás és a nemi szerepek megítélése.*
In. SPÉDER Zsolt (szerk.): A család vonzásában. Demográfus Könyvtár, 2014. 2. sz.p.182.
URL:<http://www.demografia.hu/kiadvanyokonline/index.php/demografuskonyvtar/issue/vie/3>
Letöltési idő:2020.01.12.

MUSTILLO, S. ,WILSON, J., LYNCH, S.: *Legacy Volunteering: A Test of Two Theories of Intergenerational Transmission.*
In. Journal of Marriage and Family p.531.
URL: https://drive.google.com/drive/folders/1SGx_ezrf5g3F3IykAj66QC7-9Wy0462c
Letöltési idő:2020.04.19.

NAGY Boldizsár: *A magyar menekültjog és menekültügy a rendszerváltozástól az Európai Unióba lépéig.*
In. Bp.: Gondolat Kiadó, 2012. ISBN 978963693 424 8. p. 143.

NAGY Milanda: *Az Iszlám Állam felbukkanása – stratégiaváltás Izrael biztonságpolitikájában.*
In. KARLOVITZ János Tibor (szerk.): Társadalom, kulturális háttér, gazdaság. Komarno, 2016.ISBN 978-80-89691-33-3.pp.203-205.
URL:<http://www.irisro.org/tarstud2016aprilis/44NagyMilada.pdf>
Letöltési idő: 2020.01.17.

NEMÉNYI Mária: *Interetnikus kapcsolatok hatása az identitásra.*
In. Szociológiai Szemle 22/2. p. 50.
URL:http://szociologia.hu/dynamic/szocszemle_2012_2_nemenyi.PDF
Letöltési idő:2019.12.12.

NESTMANN, F: *Soziale netzwerke – soziale unterstützung*.
In. HANS-UWE, O., THIERSCH, H. (szerk.): Handbuch sozialarbeit sozialpädagogik.
Hermann Luchterhand Verlag, München, 2001. pp. 1683-1687.

NEULINGER Ágnes: *Több-módszertanú és vegyes módszertanú kutatások*. Korreferátum.
In. Vezetéstudomány 2016. 47. évf. ISSN 0133-0179 p. 64. URL:
<http://unipub.lib.uni-corvinus.hu/2353/1/VT2016n4p63.pdf>
Letöltési idő:2020.07.05.

NÉGYESI Imre: *A befogadó nemzeti támogatás és a civil-katonai együttműködés (civic) feladatrendszerének kapcsolata a feladatok végrehajtásához szükséges információk tükrében*.
In. Nemzetvédelmi Egyetemi Közlemények, 2003. 7. évf. 2. sz. p. 145.
URL:http://m.ludita.uni-nke.hu/repozitorium/bitstream/handle/11410/1074/11_negyesi.pdf?sequence=1&isAllowed=y
Letöltési idő:2020.06.15.

NOVOSZÁDEK Nóra: *Multikulturalizmus és alapjogok. Európai mozaik? Ünnepi Konferencia az ELTE megalakulásának 375. Évfordulója alkalmából*. Budapest, 2010.04.23.
p. 321
URL: http://www.ajk.elte.hu/file/doktkonf2010_01.pdf
Letöltési idő:2020.05.20.

Nő a feszültség.
In. Népszava, 2015, 08. 01. p. 3.

NYÍRI Pál (2003): *Új kisebbségek Magyarországon: a kínaiak*.
In. Barátság, 2003. 10. évf. 2. sz. p. 3860.
URL:<http://epa.oszk.hu/01200/01259/00005/pdf/bar04.pdf>
Letöltés: 2019. 01. 15.

ODA, R., HIRASHI, K., MATSUMOTO-ODA, A :*Does an altruist-detection cognitive mechanism function independently of a cheater-detection cognitive mechanism?*
In. Studies. Evolution and human Behavior, 2006. 27.pp. 366-370.
URL: <https://keio.pure.elsevier.com/en/publications/does-an-altruist-detection-cognitive-mechanism-function-independe> Letöltési idő: 2020. 07 12

OTTEN, S. *Én pozitív vagyok, és mi is. Az én, mint az új saját csoportok iránti elfogultság meghatározója*.
In. FORGAS, P., KIPLING, D.(szerk.): A társas én. Az önmegismerés szociálpszichológiája.
Bp.: Kairosz Kiadó, 2006. ISBN 9789639642102. p. 319.

O' ROURKE, L., SINNOTT, C.: *The determinants of individual attitudes towards immigration*. In. Article in European Journal of Political Economy 22 (4).-pp.853-858.
URL:https://www.researchgate.net/publication/4912013_The_Determinants_of_Individual_Attitudes_Towards_Immigration
Letöltési idő:2019.11.28.

OROSS Dániel, PATKÓS Veronika: *Magyarországi társadalmi változások az ESS adatainak tükrében. Bevezető a második European Social Survey különszámhoz.*

In. Socio.hu 2018. 1. évf. 6. sz. p.1.

URL: <http://real-j.mtak.hu/11273/6/28szam.pdf>

Letöltési idő:2019.11.28.

ÖRKÉNY Antal: *Az IDEGEN és az idegenekkel szembeni attitűdök Európában.*

In. Yerusha: Zsidóság és kulturális antropológia. 2018.4. évf. 11. sz. p. 4.

URL:<http://yerushaonline.com/content/?v=06e005e710>

Letöltési idő: 2019. 01. 07.

ÖRKÉNY Antal, SZÉKELYI Mária: *Az idegen Magyarország – bevándorlók társadalmi integrációja.* MTA Etnikai-Nemzeti Kisebbségkutató Intézete. Budapest, Eötvös Kiadó, 2010. pp. 49-96.

ÖRKÉNY Antal, VÁRADI Luca: *Az előítéletes gondolkodás társadalmi beágyazottsága, nemzetközi összehasonlításban.*

In. Alkalmazott Pszichológia, 2010. 12. évfolyam 1 2. szám. p. 30.

URL:http://ap.elte.hu/wp-content/uploads/2015/07/apa_2010_1_2_orkeny_varadi.pdf

Letöltési idő: 2018. 06. 12.

Összefogtak a menekültekért.

In. Somogyi Hírlap, 1991. 12. 20. 3. p.

PAPP Z. Attila, KOVÁTS András, MORAUZSKI András: *A migrációs folyamat tényei 2015-ben.*

In. CSUKA MAGDOLNA, TÖRÖK ÁDÁM (szerk.):Az Európába irányuló és 2015-től felgyorsult migráció tényezői, irányai és kilátásai. A Magyar Tudományos Akadémia Migrációs Munkacsoportjának elemzése,2015. pp. 11-20.

URL:https://mta.hu/data/cikkek/106/1060/cikk-106072/_europabairanyulo.pdf

Letöltési idő:2019.12.22.

PATAKI Ferenc: *Rendszerváltók és bűnbakok.*

In. Bp.: Osiris Zsebkönyvtár, 2000. ISBN. 9633797136. pp. 59-71.

PETTINGREW, T. F.: *Intergrup contact theory.*

In. Annual review of psychology, 49. pp. 73-80.

URL:https://www.researchgate.net/publication/5282610_Intergroup_Contact_Theory/link/0912f51046c6dac2f1000000/download

Letöltési idő:2020.01.09.

Pettigrew, T. F, Tropp. L.R (2006): *A meta analytic test of intergroup contact theory.*

In. Journal of Personality and Social Psychology, vol. 90. no. 5 pp. 766-783.

URL: <https://pdfs.semanticscholar.org/03cb/097c70c5cd2edc1b1911fc2acf2b3de8f51b.pdf>

Letöltési idő:2019.11.17.

PILIAVIN, J. A. , CHARNG, HONG-WEN: *Altruism: a review of recent theory and research.* In. Annual Review of Sociology, vol.16. pp. 27-65.

URL:https://www.researchgate.net/publication/234838366_Altruism_A_Review_of_Recent_Theory_and_Research

Letöltési idő:2019.11.20.

PILIAVIN, J.A., DOVIDIO, J.F., GAERTNER, S.L., Clark, R.D: *Emergency intervention*. In. Kulcsár Zsuzsa (szerk.): *Morális fejlődés, empátia és altruizmus*. Bp.: ELTE Eötvös Kiadó, 1999. ISBN 9634633129 p.414.

PÓCZIK Szilveszter: *A bevándorlás intézményrendszerének alakulása Magyarországon a 20. században*. In: PÓCZIK Szilveszter, DUNAVÖLGYI Szilveszter (szerk.): *Nemzetközi migráció – nemzetközi kockázatok*. Bp.: HVG-ORAC. Lap,-és Könyvkiadó, 2008. pp. 178-179.

PORKOLÁB Imre, BAKOS Csaba Attila, KOMJÁTHY Lajos, MEZŐ András, JOBBÁGY Zoltán, CZEGLÉDI Mihály, FARKAS Sándor, SZTANKAI Krisztián: *A Jó Állam – Hatékony Haderő*. A Ludovika Kutatócsoport összesített kutatási jelentése.

In. HADTUDOMÁNY. 2018. 1. sz. pp.63-64.

URL: http://real.mtak.hu/77919/1/HT20181_60_74_u.pdf

Letöltési idő:2020.06.27.

PRAZSÁK Gergő: *Kultúrák közötti meg (nem) értés*. In. 2012 május 25-én, az ELTE TáTK által szervezett „Kulcskérdések a társadalomkutatásban – Kánon és Apokrif” konferencián, megtartott előadás jelentősen bővített változata. p. 294.

URL:http://real.mtak.hu/16241/7/jav_prazsak_kulcskerdesek.pdf

Letöltési idő:2019.11.11.

Quo vadis?

In. Magyar Nemzet, 1992. július 07. 55. évf. 159. sz. p.1.

RÁCZ Attila: *A tömeges irreguláris migrációs válságon innen és túl: együttérzés, elutasítás, szolidaritás*.

In. Rendőrségi Tanulmányok, 2018/3. pp. 65- 66.

URL: http://www.bm-tt.hu/rtt/assets/letolt/rt/201803/02_racz_attila.pdf

Letöltési idő: 202.06.21.

RÁCZ Attila: „A magyar honvédség lakossági megítélése a 2016-os mikrocenzus és más reprezentatív adatfelvételek tükrében.”

In. Honvédségi Szemle, Szociológia, 2018. 6. évf. 146. sz. pp. 5.-9.

URL:https://www.hvktkh.hm.gov.hu/esemenyek/2018/hsz_2018_6.pdf

Letöltési idő:2020.06.24.

RADTKE, F., O: *Az idegenség konstrukciója a multikulturalizmus diskurzusában*.

In. SZÍJÁRTÓ Zsolt (ford.): *Die multikulturelle Gesellschaft: der Weg zur Gleichstellung*. Frankfurt am Main, 1992. In. Verlag für Interkulturelle Kommunikation.

URL:http://www.sulinet.hu/oroksegtar/data/magyarorszagi_nemzetisegek/romak/multikulturalizmus/pages/003_az_idegenség_konstrukcioja.htm Letöltési idő:2020.05.20.

Letöltési idő:2020.07.07.

REHBERG, W.: *Altruistic individualists: Motivations for international volunteering among young adults in Switzerland*.

In. *International Journal of Voluntary and Nonprofit Organization*, 2005. vol. 16. no. 2. pp.109-118.

URL:https://www.researchgate.net/publication/226774783_Altruistic_Individualists_Motivations_for_International_Volunteering_Among_Young_Adults_in_Switzerland
Letöltési idő:2020.01.12.

RÉZ Anna: Implicit előítéletek és az egyéni felelősség korlátai.
In. Magyar Filozófiai Szemle, 2017. 61. évf. 1.sz. p.53.

URL:<http://filozofiaiszemle.net/wp-content/uploads/2018/01/r%c3%a9z-anna-implicit-el%c5%91%c3%adt%c3%a9letek-%c3%a9s-az-egy%c3%a9ni-felel%c5%91ss%c3%a9g-korl%c3%a1tai.pdf>

Letöltési idő: 2018. 06. 12.

RITECZ György: *Migrációs kihívások az adatok tükrében.*

In. Tanulmányok a „Rendészet és rendvédelem – kihívások a XXI. században” című tudományos konferenciáról. IX. KÖTET. Pécs, 2008. p. 255.

URL: <http://www.pecshor.hu/periodika/2008/ritecz.pdf>

Letöltési idő: 2020.06.28.

Robbanások rázták meg a Boston Maratont, többen meghaltak.

In. Magyar Nemzet.2013.04.15.

URL: <https://magyarnemzet.hu/archivum/kulfold-archivum/robbanasok-raztak-meg-a-boston-maratont-tobben-meghaltak-4183982/>

Letöltési idő:2020.01.18.

ROKEACH, M., RESTLE,F.: *A nyílt és zárt gondolkodási rendszerek közötti alapvető különbségtevés.*

In. CSEPELI György (szerk.): Előítéletek és csoportközi viszonyok. Bp.: Közgazdasági és Jogi Könyvkiadó, 1980. ISBN 9632209249. pp. 296-315.

ROSTOVÁNYI Zsolt: *Európai (euro-) iszlám vagy iszlám Európában.*

In. ROSTOVÁNYI Zsolt (szerk.): Az iszlám Európában. Az európai muszlim közösségek differenciáltsága. Aula Kiadó, 2010. p. 139.

URL:<http://docplayer.hu/4842326-Az-europai-muszlim-kozossegek-differencialtsaga.html>

Letöltési idő:2020.01.12.

SANFORD, N: *Az autoriter személyiség elmélete.*

In. Hunyady György (szerk.): Szociál-pszichológia. Bp.: Gondolat Kiadó, 1984. ISBN 963281424X. p. 395.

Se visszaút, se úti cél. Néma vagonok a fényes pályaudvaron.

In. Népszava, 1992. 07. 03. 120. évf. 156. sz.

SÁGI Norberta, RIGÓ Róbert: *Az oral history lehetőségei.*

In. Forrás, 2011. 43.évf. 7-8.sz. pp. 245.246.

URL:<http://forrasfolyoirat.hu/1107/sagi.pdf>

Letöltési idő: 2020.04.15.

SCHIAPPA, E. GREGG, P., HEWES, E. D.: *A parasocial contact hypothesis.*

In. Communication monographs, vol. 72., no.1, 2005. pp. 92-115.

URL:https://www.researchgate.net/publication/254948662_the_parasocial_contact_hypothesis

Letöltési idő.2019.11.10.

SCHWARTZ, S. , UNGER, J. B., ZAMBOANGA, BYRON L., SZAPOCZNIK,: *Rethinking the Concept of Acculturation: Implications for theory and research.*

In. KOVÁTS András (szerk.): *Bevándorlók integrációja Magyarországon, korábbi kutatások adatai alapján.* MTA Társadalomtudományi Kutatóközpont, Kisebbségkutató Intézet, 2013. p. 9.

URL:https://kisebbssegkutato.tk.mta.hu/uploads/files/archive/bevandorlas_e%cc%81s_integracio_minden.pdf

Letöltési idő:2019.11.26.

SCHÜTZ, A.: *Az idegen.*

In. FELKAI Gábor (szerk.): *Az idegen megjelenítése Sombard, Simmel és Schütz munkáiban.* Gondolat Kiadó, 1984, p.3.

URL:http://www.csepele.hu/csepele_com/kotet/csepele60_felkai_gabor.pdf

Letöltési idő: 2020.01.08.

SEMYONOV, M., RAIJMAN, R., GORODZEISKY, A. :*The rise of anti-foreigner sentiment in European societies 1988-2000.*

In. *American Sociological Review*,71. pp. 426-439.

URL:https://issuu.com/szabomoni/docs/identitas_a_kulturak_kereszttuzeben_boritoval

Letöltési idő:2019.11.28.

Se visszaút, se úti cél. Néma vagonok a fényes pályaudvaron.

In. *Népszava*,1992. 07. 03. 120. évf. 156. sz.

SHOTLAND, E. SHERMAN, S. SHAVER, K.: *Empathy and birth order: some experimental explorations.*

In. Kulcsár Zsuzsa (szerk.): *Morális fejlődés, empátia és altruizmus.* Bp.: ELTE Eötvös Kiadó, 1999. ISBN 9634633129. p. 398.

SIDANIUS, J.,PRATTO, F.:*A társadalmi dominancia.*

In. Bp.: Osiris Kiadó, 2018. ISBN: 9789633898352. p. 84.

SIK Domonkos : *Előítélet a késő modernitásban.*

In. *Magyar Filozófiai Szemle*, 2017. 61.évf.1. sz. p. 79.

URL:<http://filozofiaiszemle.net/wp-content/uploads/2018/01/sik-domonkos-el%c5%91%c3%adt%c3%a9let-a-k%c3%a9s%c5%91-modernit%c3%a1sban.pdf>

Letöltési idő: 2018. 07.25.

SIK Endre: *Az igazgatási és az ellátási feladatok intézményesülése.*

In. *A migráció szociológiája 2.* E-tankönyv. ELTE TTK, 2012. p. 198.

SIK Endre: *Erdélyi menekültek Magyarországon.*

In. ANDORKA Rudolf, KOLOSI Tamás, VUKOVICH György (szerk.) *Társadalmi Riport*, 1990. pp. 516-521.

SIK Endre: *Idegenellenesség Magyarországon.*

In. SIK Endre, TÓTH Judit(szerk.): *Idegenek Magyarországon.* MTA Nemzetközi Migráció Kutatócsoport Évkönyve, 1998. pp.175-176.

SIK Endre: *Külföldiek Magyarországon és a velük kapcsolatos nézetek a helyi önkormányzatokban*. Társadalomkutató Intézet, Budapest, 1999. pp.11-12.

SIK Endre, SIMONOVITS Bori, SZEITL Blanka: *Az idegenellenesség alakulása és a bevándorlással kapcsolatos félelmek Magyarországon és a visegrádi országokban*.

In. Régió, 2016. 24. évf. 2. sz. p.83.

URL:https://regio.tk.mta.hu/index.php/regio/article/view/114/pdf_95

Letöltési idő: 2020.01.12.

SIK Endre, VÁRHALMI Zoltán: *A diszkriminációs tapasztalat forrásai*.

In. ÖRKÉNY Antal, SZÉKELYI Mária (szerk.): *Az idegen Magyarország. Bevándorlók társadalmi integrációja*. MTA Nemzeti-etnikai Kisebbségkutató Intézet, 2010. pp. 97-122.

SÍKLAKI István: *Előítélet és tolerancia*.

In. Bp.: Akadémia Kiadó, 2010. ISBN 9789630586382

pp. 55-59.

SIKLÓSI Péter: *Nemzetközi kitekintés. Védelempolitikai és védelmi tervezési kihívások. A hadviselés generációi. Generációváltás*.

In. Hadtudomány, 2017. 3–4. sz. p. 90.

URL: http://real.mtak.hu/69813/1/Ht_201734_91_97_u.pdf

Letöltési idő:2020.06.28.

SIMMEL, G. : *Exkurs über den Fremden*.

In: BICZÓ Gábor (szerk.): *Az idegen. Variációk Simmeltől Derridáig*. BUKSZ 2005.

Csokonai Kiadó, Debrecen, 2004. p. 273.

URL:<http://buksz.c3.hu/0503/09szemle.pdf>

Letöltési idő: 2018. 12. 28.

SIMONOVITS Bori: *Ali, Chen, Fatima és Sára esélyei a magyar munkaerő- és lakáspiacon*.

In. SIK Endre, SIMONOVITS Bori (szerk.): *Migráns esélyek és tapasztalatok. Társadalomkutatási Intézet*. 2012.pp.73-91.

https://www.academia.edu/1317712/Migr%C3%A1ns_es%C3%A9lyek_%C3%A9s_tapasztalatok Letöltési idő:2019.11.28.

SIMONOVITS Bori, SZALAI Boglárka: *A személyes ismerős léte és a társadalmi távolság kapcsolata*.

In. SIK Endre, SIMONOVITS Bori (szerk.): *Migráns esélyek és tapasztalatok. Társadalomkutatási Intézet*, 2012. p. 61.

URL:https://www.academia.edu/1317712/Migr%C3%A1ns_es%C3%A9lyek_%C3%A9s_tapasztalatok

Letöltési idő:2019.11.28.

SIMONOVITS Bori: *Nemzeti identitás, kisebbségek és társadalmi konfliktusok. A magyar társadalom attitűdjeinek alakulása 1992 és 2014 között. Társadalmi Riport*.

In. KOLOSI Tamás, TÓTH István György (szerk.) *Társadalomkutató Intézet*, Budapest, 2014. p. 414.

URL:<http://old.tarki.hu/adatbank-h/kutjel/pdf/b339.pdf> Letöltési idő:201811.10.

SIMONOVITS Bori, SZEITL Blanka: *Menekültekkel és migrációs politikával kapcsolatos attitűdök Magyarországon és nemzetközi összehasonlításban.*

In. Társadalmi Riport, 2016. 14. évf. 1. sz. p.432.

URL:<http://old.tarki.hu/hu/publications/SR/2016/20simonovits.pdf>

Letöltési idő:2018.11.10.

SIMONOVITS Bori, SZEITL Blanka: *Milyen félelmeket táplálnak a visegrádi országok lakosai a menekültekkel és a bevándorlókkal kapcsolatban?*

In. TÁRKI Kutatások, 2015. október.

URL:http://old.tarki.hu/hu/news/2015/kitekint/20151209_felelem.html

Letöltési idő:2019.11.10.

SMITH, A.: *The theory of moral sentiments.*

In. Morális fejlődés, empátia és altruizmus. Szöveggyűjtemény. KULCSÁR Szuzsa (szerk.)

ELTE Eötvös Kiadó, Budapest, 1999. p. 400.

STANGOR, C.: *The role of diagnosticity in stereotype formation: perceiving group means and variances.*

In. Journal of Personality and Social Psychology, 1992, 63. pp. 356-367.

URL:https://www.researchgate.net/profile/Thomas_Ford6/publication/21751335_The_Role_of_Diagnosticity_in_Stereotype_Formation_Perceiving_Group_Means_and_Variations/links/5839fd6608aef00f3bfbb23.pdf

Letöltési idő:2020. 01.09.

Statisztikai Füzetek. 2014 júniustól-2015. augusztusig. Bevándorlási és Állampolgársági Hivatal.

URL:http://www.bmbah.hu/index.php?option=com_k2&view=item&layout=item&id=177&Itemid=1232&lang=hu

Letöltési idő:2019.12.06.

Statisztikák. Bevándorlási és Állampolgári Hivatal.

URL:http://www.bmbah.hu/index.php?option=com_k2&view=item&layout=item&id=177&Itemid=1232&lang=hu

Letöltési idő:2018.09.04.

STAUB, E. :*A holokauszt Magyarországon. Gyökerei és el nem ismerésének hatásai.*

In. HUNYADI György és TÖRÖK László (szerk.): Történelem és emlékezet. Bp.: Kossuth Kiadó, 2014. ISBN 9789630981767 pp. 124-126.

STAUB-BERNASCONI,S.: *Soziale Arbeit als Handlungswissenschaft, 2007.*

In. UDVARI Kersztin: u. o. p. 102.

URL:http://esely.org/kiadvanyok/2011_5/06udvari.indd.pdf

Letöltési idő: 2019.11.07.

STAUBMANN, H.(szerk.): *Szociológiaelmélet.*

In. Bp.: Osiris Kiadó, 2000. ISBN 963379570. pp. 256-260.

STEPHAN, W. G., RENFRO,C.L., ESSES,V.M., STEPHAN,C.W., MARTIN,T.: *The effects of feeling threatened on attitude toward immigrants.*

In. International Journal of Intercultural Relations, 2005. 29. sz. pp. 1-19.

URL:[https://www.academia.edu/3058939/The effects of feeling threatened on attitudes toward immigrants](https://www.academia.edu/3058939/The_effects_of_feeling_threatened_on_attitudes_toward_immigrants)

Letöltési idő:2020.01.08.

STEPPER Péter: A kényszermigráció, mint biztonsági kihívás Közép-Európában. Budapesti Corvinus Egyetem Nemzetközi Kapcsolatok Multidiszciplináris Doktori Iskola, 2018. p. 81.

URL:http://phd.lib.uni-corvinus.hu/1007/1/Stepper_Peter_dhu.pdf

Letöltési idő: 2019. 12. 25.

STEPPER Péter: *The Visegrad Group and the EU agenda on migration: A coalition of the unwilling?*

In. Corvinus Journal, 1. évf.1. sz. pp.65-71.

URL:<https://drive.google.com/file/d/0B3u6WiQf2nkPd09Kbm1MTGpXNDQ/view>

Letöltési idő: 2018.12.11.

SZABÓ Ágnes: *A bevándorlókkal szembeni attitűdöt meghatározó demográfiai és pszichológiai szintű változók: Az European Social Survey 2010-es magyar adatainak másodelemzése.*

In. Identitás a kultúrák keresztüztében. NGUYEN Lan Ahn, SZABÓ Mónika (szerk.) Kutatási Beszámoló. ELTE, Eötvös Kiadó, 2012. ISBN 9789633121320. pp. 30-37.

SZABÓ Mónika: *A társadalmi nemekkel kapcsolatos dinamikus nézetrendszerek szociálpszichológiai vizsgálata. Ideológiák és sztereotípiák, nemi tipizáltság és társas identitás.*

In. ELTE Pedagógiai és Pszichológiai Kar, 2008. pp. 31-32.

URL:<https://www.scribd.com/document/74777739/szabo-m-phd-2008>

Letöltési idő:2018.08.19.

SZABÓ Mónika: *Sémáinktól a diszkriminációig.*

In. MÉSZÁROS György, BOGDÁN Péter, CSEREKLYE Erzsébet (szerk.): Társadalmi sokféleség, interkulturalitás. Az ifjúságségítő képzés interprofesszionális fejlesztése. ELTE Támop.5.4.4.-09/2-c-2009-0002 2012. pp. 70-72.

URL:http://real.mtak.hu/32171/1/mesaros_gyorgy_bogdan_peter_csereklye_erzsebet_tarsadalmi_sokfelesseg_interkulturalitas_u.pdf

Letöltési idő: 2018. 07. 19.

SZABÓ Mónika, NGUYEN L. L. A., SZABÓ Ágnes, FLISZÁR Éva: *Magyarországon élő fiatalok többségi és kisebbségi identitása egy kérdőíves vizsgálat tükrében.*

In. Identitás a kultúrák keresztüztében: Magyarországon élő fiatalok identitás-konstrukcióinak vizsgálata. Kutatási beszámoló Bp.: Eötvös Kiadó, 2012. ISBN 9789633121320 p.28.

SZABÓ Zsolt Péter, BANGA Csilla, FÜLÖP Éva, LÁSZLÓ János: *A csoportalapú érzelmek kutatása a szociálpszichológiában.*

In. Magyar Pszichológiai Szemle, 2011. 66.kötet. 2. sz.-pp.365-373.

URL:<https://pea.lib.pte.hu/bitstream/handle/pea/15263/szabo-zsolt-peter-tezis-hun-2013.pdf?sequence=2&isAllowed=y>Letöltési idő:2020.01.15.

SZENES Zoltán: *Cél vagy eszköz? A visegrádi védelempolitika fejlődése. Haderőszerzés – fejlesztés (2.)* In. Honvédelmi Szemle, 2017/1. pp. 17-19.

URL: <https://honvedelem.hu/kiadvanyok/honvedsegi-szemle-2017-1-szam/>

Letöltési idő:2020.06.28.

Szigorúbb bevándorláspolitikát!

In. Századvég, 2015.09.16.

URL:<https://szazadveg.hu/hu/kutatasok/az-alapitvany-kutatasai/piackutatas-kozvelemenyny-kutatas/szigorubb-bevandorlaspolitikait-a-kozvelemenyn-82-szazaleka-a-kormany-mellett>

Letöltési idő:2019.01.22

SZILASSY Eszter, ÁRENDÁS Zsuzsa: *Migrációba zárva? Menekült gyermekek és menekült táborok Magyarországon.*

In. Tabula, 2004, 7. évf. 1. szám. p. 63.

URL:http://epa.oszk.hu/03100/03125/00012/pdf/epa03125_tabula_2004_1_053-069.pdf

Letöltési idő:2018.11.22.

SZOKOLSZKY Ágnes: *A konzervativizmus kutatásának hat évtizede: Adornótól a biopolitikáig.*

In. Magyar Pszichológiai Szemle. 2015, 70. 2. évf.7. sz. p. 414.

URL:<http://real.mtak.hu/37461/1/0016.2015.70.2.7.pdf>

Letöltési idő: 2018. 07. 08.

*Táblák (STADAT):*2014, 2015, 2016. Központi Statisztikai Hivatal.

URL: http://www.ksh.hu/docs/hun/xstadat/xstadat_evkozi/e_wnvn001.html

Letöltési idő:2019. 01.22.

SZTANKAI Krisztián: *A társadalomtudományok katonai alkalmazásának tapasztalatai.*

In. Hadtudományi Szemle, 2018. 11. évf. 4. sz. p.300-301.

URL: <file:///C:/Users/Judit/Downloads/3738-Cikk%20sz%C3%B6veg-10340-1-10-20200610.pdf>

Letöltési idő:2020.06.24.

TAJFEL, H.: *Az előítélet gyökerei: néhány megismeréssel kapcsolatos tényező.*

In. CSEPELI György (szerk.): *Előítéletek és csoportközi viszonyok.* Bp.: Közgazdasági és Jogi Könyvkiadó, 1980. ISBN 9632209249. pp. 48-63.

Terrorcselekmények Európában az utóbbi 13 évben.

In. Kitekintő. hu, 2017. június 04.

URL:<https://kitekinto.hu/2017/06/04/european-kivul/terrorcselekmények-europaban-az-utobbi-13-evben/>

Letöltési idő:2020.01.17.

THOMAS, E. F.,MCGARTY,C., MAVOR, K. I.: *Transforming apathy into moveent: the role of prosocial emotions in motivating action for social change.*

In. Personality and Social Psychplogy, 2009.vol. 48. no 1.-pp. 115-124.

URL:https://www.academia.edu/5460133/Transforming_Apathy_Into_Movement_The_Role_of_Prosocial_Emotions_in_Motivating_Action_for_Social_Change

Letöltési idő:2020.01.12.

TODOSIJEVITS, B.: *A tekintélyelvű személyiség: az előítéleteség pszichoanalízise.*

In. KOVÁCS András (szerk.) *A modern antiszemitizmus.*

In. Bp.: Új Mandátum Könyvkiadó, 1999. ISBN 9789639158283 p.294.

TOLNAI Ágnes: *A multikulturalizmus elméleti és gyakorlati kérdései Ausztrália esetében*. PhD értekezés. Budapesti Corvinus Egyetem, 2008. pp. 130-132.

URL:http://phd.lib.uni-corvinus.hu/328/1/tolnai_agnes.pdf

Letöltési idő: 2020. 05. 20.

TÓTH Judit: *Humanitárius jog a gyakorlatban*. SZTE AJTK, Szeged, 2014.p.5.

URL:<http://www.juris.u-szeged.hu/download.php?docID=48265>

Letöltési idő:2020.06.15

TÓTH Judit: *Menekültügy Magyarországon*.

In. SIK Endre (szerk.): *A migráció szociológiája/2*. Bp.: ELTE Eötvös Kiadó, 2012. p. 222.

TÓTH Judit: *A diaszpóra a jogszabályok tükrében*.

In. SIK Endre, TÓTH Judit (szerk.): *Diskurzusok a vándorlásról Nemzetközi Migrációs és Menekültügyi Kutatóközpont*, Budapest, 2000.- p.185.

TÓTH Judit: *Kína és a kínaiak a magyar sajtóban*.

In. SIK Endre, TÓTH Judit (szerk.): *Táborlakók, diaszpórák, politikák*. MTA Nemzetközi Migráció Kutatócsoport Évkönyve, Budapest, 1996. p. 155.

TÓTH Pál Péter, JANKY Béla: *Magyarok és külföldiek. A hazai népesség külföldiekkel kapcsolatos attitűdjei*.

In. TÓTH Pál Péter (szerk.): *Külföldiekkel vagy idegenekkel? Központi Statisztikai Hivatal Népeségtudományi Kutatóintézet Kutatási Jelentése*, Budapest, 2004. p.159.

URL:<http://www.demografia.hu/kiadvanyokonline/index.php/kutatasijelentesek/article/viewfile/404/155>

Letöltési idő:2018.11.21.

TRIVERS, R. L.: *A reciprok altruizmus evolúciója*.

In. KULCSÁR Zsuzsa (szerk.) *Morális fejlődés, empátia és altruizmus*. Szöveggyűjtemény. Bp.: ELTE Eötvös Kiadó, 1999. pp.259-265.

UDVARI Kersztin: *Kapcsolathálózati megközelítés a szociális munkában*.

In. Esély, 2011.5. sz. p.100. URL:http://esely.org/kiadvanyok/2011_5/06udvari.indd.pdf

Letöltési idő: 2019.11.07.

VANGELIO, C: *Magyarországi görögök*. Kisebbségkutató Intézet, 1998, Budapest. p. 16-17.

URL:https://kisebbssegkutato.tk.mta.hu/uploads/files/olvasoszoba/kortanc/Magyarorszag_i_gorogok.pdf

Letöltés: 2020.05.06.

Várják az üzenetet.

In. *Népszabadság*, 2015. július 01. p. 3.

VÁRNAGY Elemér: *Előítélet és cigányság*.

In. *Baranyai Művelődés*, 1972. 4. szám. pp.101-109.

VÉRTESI Lázár: *Oral history. A szemtanúként elbeszélte történelem lehetőségei.*

In. Aetas, 2004. 19. évf. 1. sz. p.172.

URL: <http://epa.oszk.hu/00800/00861/00027/pdf/vertesi.pdf>

Letöltési idő:2020.03.23.

VÉGH Ferenc: Honvédségünk a rendszerváltástól napjainkig (2.) Haderőszerzés –, fejlesztés.

In. Honvédelmi Szemle, 2018. 4.sz. p.13.

URL: http://real.mtak.hu/69813/1/Ht_201734_91_97_u.pdf

Letöltési idő: 2020. 06 28

Visegrádi Négyek: *Több, mint aminek látszik.* Elemzés.

In Migrációkutató Intézet, 2018. 03. 26.

URL: www.migraciokutato.hu/hu/2018/03/26/visegradi-negyek-tobb-mint

Letöltési idő:2018.12.28

VUGT, M., LANGE, P.: *Psychological adaptations for prosocial behaviour: The altruism puzzle.*

In. SCHALLER, D. KENRICK, D. SIMPSON, J. (szerk.): *Evolution and social psychology.*

New York. Psychology Press. 2006. ISBN 101138006092. pp. 237-247.

WARD, C., MASGORET, A.: *An integrative model of attitudes toward immigrants.*

In. Identitás a kultúrák keresztüztüében. NGUYEN Lan Ahn, SZABÓ Mónika (szerk.):

Kutatási Beszámoló. Eötvös Kiadó, Budapest, 2012.- p.29.

WILSON, J.: *Volunteering.*

In. Department of Sociology, Duke University, Durham, North Carolina, 2000.

pp. 220. URL: https://drive.google.com/drive/folders/1SGx_ezrf5g3F3IykAj66QC7-9Wy0462c

Letöltési idő:2020.04.20.

WIPSE, L.: *The distinction between sympathy and empathy: To call forth a concept, a word is needed.*

In. Journal of Personality and Social Psychology, 1999. 50. p. 318.

URL: [https://www.scirp.org/\(S\(czeh2tfqyw2orz553k1w0r45\)\)/reference/ReferencesPapers.aspx?ReferenceID=944061](https://www.scirp.org/(S(czeh2tfqyw2orz553k1w0r45))/reference/ReferencesPapers.aspx?ReferenceID=944061)

Letöltési idő:2020.07.12.

WRIGHT, S.C., ARON, A., MCLAUGHLIN-VOLPE, T., ROPP, S.A.: *The extended contact effect: Knowledge of cross-group friendships and prejudice.*

In. Journal of Personality and Social Psychology. 1997. 73. pp.73-90.

URL: https://www.researchgate.net/publication/232491782_The_Extended_Contact_Effect_Knowledge_of_Cross-Group_Friendships_and_Prejudice

Letöltési idő:2020-01-08.

Zavargás után csönd.

In. Magyar Nemzet, 2015.07. 01. p. 3.

ZÁVECZ Tibor: *Csökkenő rokonszenv. A magyar társadalom ítéletei, vélekedései a menekülőkkel kapcsolatban.*

In. SIK Endre (szerk.): Menekülők, vándorlók, szerencsét próbálók. MTA Nemzetközi Migráció Kutatócsoport Évkönyve. Budapest, 1992. p. 51.

ZÁVECZ Tibor: *Előítélek a menekültekkel kapcsolatban.*

In. TAMÁS Pál és INOTAI András (szerk.): Új exodus. A nemzetközi munkaerőáramlás új irányai. MTA Társadalomkutató Központja, Budapest, 1993. p. 174.

ZGUT Edit: *A török bevándorlók, köszönik, jól vannak.*

In. Kitekintő. hu. 2011. 05. 15.

URL:http://kitekinto.hu/eia/2011/05/15/a_torok_bevandorlok_koszonik_jol_vannak

Letöltés:2019.01.17.

ZICK, A., WOLF. C., KÜPPERT, B., DAVIDOV, E., SCHMIDT, P., Heitmeyer, P.: *The syndrome of group-focused enmity: The interrelation of prejudices tested with multiple cross-sectional and panel data.*

In. Journal of Social Issues vol 64, no. 2. pp.3-4.

URL: https://www.zora.uzh.ch/id/eprint/95228/1/zick_et_al.pdf

Letöltési idő:2018.12.29.

ZSÁKAI Szilvia: *Társas kapcsolathálók és alkoholizmus. Társadalmi támogatás szerepe az Anonim Alkoholisták felépülésében és visszaesésében.* Corvinus Egyetem, Budapest, 2008.44. p.

URL:http://phd.lib.uni-corvinus.hu/326/1/zsakai_szilvia.pdf

Letöltési idő:2020.01.28.

Zrínyi 2026 Honvédelmi és Haderőfejlesztési Program. XIII. Honvédelmi Minisztérium, 2017. pp.17-31.URL:

<https://www.google.com/search?q=Zr%C3%ADnyi+2026+Honv%C3%A9delmi+%C3%A9s+Hader%C5%91fejleszt%C3%A9si+Program.&aq=Zr%C3%ADnyi+2026+Honv%C3%A9delmi+%C3%A9s+Hader%C5%91fejleszt%C3%A9si+Program.&aqs=chrome..69i57j013.4217j0j4&sourceid=chrome&ie=UTF-8>

Letöltési idő: 2020.06.21.

HIVATKOZOTT JOGSZABÁLYOK

A Lengyel Köztársaság csatlakozása a menekültek jogállásáról szóló,1951. július 28-án Genfben megkötött egyezményhez. 1991.11. 26.

A Letelepedési Alap működésének pénzügyi-gazdasági ellenőrzéséről. Állami Számvevőszék: Jelentés.7-21/1990. pp.1-11.

URL:<https://www.asz.hu/storage/files/files/%C3%96sszes%20jelent%C3%A9s/1996/006j000.pdf?download=true>

Letöltési idő:2018.07.24.

Az Európai Parlament 2014. július 17-i állásfoglalása Nigéria – a Boko Haram legújabb támadásairól (2014/2729)

URL:https://www.europarl.europa.eu/doceo/document/TA-8-2014-0008_HU.html

Letöltési idő:2020.01.16.

Az 1991. évi LXIV törvény a Gyermek jogairól szóló, New Yorkban, 1989. 11. 20-án kelt Egyezmény kihirdetéséről.

<https://net.jogtar.hu/jogszabaly?docid=99100064.tv>

Letöltés: 2020.01.14.

Az 1997. évi XXXI. törvény a gyermekek védelméről és a gyámügyi igazgatásról.

URL: <http://www.wp.kigyk.hu/media/Szervezeti%20%C3%A9s%20m%C5%B1k%C3%B6d%C3%A9si%20szab%C3%A1lyzat.pdf>

Letöltési idő: 2018.07.17.

A Károlyi István Gyermekközpont 2016. évi szakmai munkájának értékelése. Hatályos okirat száma: 263-1/2016/JISZOC. p. 3.

URL: <http://wp.kigyk.hu/media/2016%20%C3%A9vi%20szakmai%20besz%C3%A1mol%C3%B3.pdf>

Letöltési idő: 2018.08.17.

A 25/1998. (II.18.) Kormányrendelet a menedékjogról szóló 1997. évi CXXXIX. törvény hatálya alá tartozó külföldiek ellátásáról és támogatásáról.

URL: http://www.bmbah.hu/index.php?option=com_k2&view=item&layout=item&id=148&Itemid=931&lang=hu

Letöltési idő: 2018. 08. 18.

Az 2007. évi LXXX. törvény a menedékjogról.

<https://net.jogtar.hu/jogszabaly?docid=a0700080.tv>

Letöltési idő: 2020.01.15.

Nemzeti Jogszabálytár 2011. évi CXIII. törvény.

URL: http://njt.hu/cgi_bin/njt_doc.cgi?docid=139266

Letöltési idő: 2020.06.21.

SAJÁT PUBLIKÁCIÓS JEGYZÉK

1. Löwi Ildikó *Az előítéletesség vetületei az interdiszciplinaritás dimenzióiban.*

In. Rendőrségi Tanulmányok 2020. 1. évf. 3. sz. Budapest, ISSN 2630-8002. pp.143-160.

URL: <http://www.bm-tt.hu/rtt/assets/letolt/rt/202001/Lowi.pdf>

2. Löwi Ildikó: *A V4 országainak a modern kori bevándorlással kapcsolatos attitűdjei. Nemzetközi kitekintés.*

In. Rendőrségi Tanulmányok. 2019. 1. évf. 2. sz. Budapest, ISSN 2630-8002 pp. 69-108.

URL: http://www.bm-tt.hu/rtt/assets/letolt/rt/201901/03_Lowi_Ildiko.pdf

3. Löwi Ildikó: *A kulturális sokszínűség veszélyei a német társadalomban a vendégmunkás programtól napjainkig.*

In. Rendőrségi Tanulmányok. 2018. 1. évf. 2. sz. Budapest, ISSN 2630-8002 pp. 57-80.

URL: http://www.bm-tt.hu/rtt/assets/letolt/rt/201802/03_Lowi_Ildiko.pdf

4. Löwi Ildikó: *A stigmatizáció hatása a társadalmi szerepváltozásokra*

In. Hadtudományi Szemle. 2018.11. évf.1. sz. Budapest, ISSN 2060-0437 pp. 208-224.

https://epa.oszk.hu/02400/02463/00038/pdf/EPA02463_hadtudomanyi_szemle_2018_01_208-224.pdf

5. Kanyó Mária, Löwi Ildikó: *Napjaink migrációs-demográfiai kölcsönhatásai és az európai uniós szabad munkaerőáramlás az EU-28-ban.*
In. Hadtudományi Szemle, 2017. 10. évf. 4. sz. Budapest, ISSN 2060-0437 pp. 428-448.
http://epa.oszk.hu/02400/02463/00037/pdf/EPA02463_hadtudomanyi_szemle_2017_04_428-448.pdf
6. Löwi Ildikó: *Másság a 21. században: A Kelet-Nyugat dichotómia és a címkézés elmélet hatásai a többségi társadalom dimenzióira.*
In. Neveléstörténet. Kodolányisok Világa, 2017. 02. 20. Budapest.
<http://www.kodolanyi.hu/kv/cikk/massag-a-21-szazadban-879>
7. Löwi Ildikó: *The development of institutional and legislative management of the hungarian immigration policy from the change of the political regime until the accession to the European Union.*
In. Vojenské Reflexie, 2016. évf. 2. sz. Liptovsky Mikulas. ISSN 1336-9202 pp. 84-98.
URL: http://www.aos.sk/casopisy/reflexie/vojenske_reflexieXII_2.pdf
8. Löwi Ildikó: *Interakciók tartalmi változásai a kulturális diverzitás tükrében.*
In. ORBÓK Ákos (szerk.): A hadtudomány és a XXI. század. Tanulmánykötet.
Doktoranduszok Országos Szövetsége. 2016, Budapest, ISSN 2498-5228 pp.107-112.
9. Löwi Ildikó: *A magyar menekültügy története.*
In. Hadtudományi Szemle. 2016. 9. évf. 4. sz. Budapest. ISSN 2060-0437 pp. 72-90.
URL:http://epa.oszk.hu/02400/02463/00033/pdf/EPA02463_hadtudomanyi_szemle_2016_04_058-076.pdf
10. Löwi Ildikó: *Kulturális pluralizmus a nemzetközi migráció fényében.*
In. Hadtudomány. Elektronikus lapszám, 2016. ISSN 1588-0605 pp.165-175.
URL: http://real.mtak.hu/37523/1/14_LC591wi20IldikC3B3_u.pdf
11. Löwi Ildikó: *A magyar határőrség átalakulása és kihívásai az 1950-as évek végétől a délszláv migráció megérkezéséig.*
In. Határrendészeti Tanulmányok, 2016. XIII. évfolyam. 3. szám. Budapest. ISSN 2061-3997 pp.78-94. URL:https://rtk.uni-nke.hu/document/rtk-uni-nke-hu/2016-3_-szam.original.pdf
12. Löwi Ildikó: *Információs hadviselés hatása az idegenellenességre.*
In. Hadtudományi Szemle. 2016. 9. évf. 1. sz. Budapest, ISSN 2060-0437 pp. 249-259.
URL:http://epa.oszk.hu/02400/02463/00030/pdf/EPA02463_hadtudomanyi_szemle_2016_01_249-259.pdf
13. Löwi Ildikó: *A migráció, mint biztonságpolitikai kockázat várható alakulása és hatása a biztonság dimenzióira 2030-ig.*
In. Hadtudományi Szemle. 2015. 8. évf. 1. sz. Budapest, 2015. ISSN 2060-0437 pp. 189-208.
URL:https://epa.oszk.hu/02400/02463/00026/pdf/EPA02463_hadtudomanyi_szemle_2015_01_189-208.pdf
14. Löwi Ildikó, Sallai János: *The first laws on emigration at the beginning of the 20th century.*

In. Barbara, Biltsik; Alessandro, Marengo; Nikolett, Posta; Péter, Krisztián Zachar (szerk.): New approaches in a complex world international relations, history and social sciences. L'Harmattan Kiadó. Budapest, 2014. pp. 55-65.

15. Löwi Ildikó: *Schengen, migráció, kihívások. A migráció kockázatai és kihívásai Magyarország, mint tranzit ország vonatkozásában.*

In. Kodolányisok Világa. Budapest, 2014. Online folyóirat.

URL:<http://www.kodolanyi.hu/kv/cikk/schengen-migracio-kihivasok-179>

16. Löwi Ildikó: *A migráció magyar vonatkozásai a schengeni teljes jogú tagságunk első öt évében 2007-2012-ig.*

In. Határrendészeti Tanulmányok. XI. évfolyam. Budapest, 2014. ISSN 2061-3997 pp. 15-22.

URL:http://epa.oszk.hu/02400/02463/00022/pdf/EPA02463_hadtudomanyi_szemle_2014_01_058-065.pdf

17. Löwi Ildikó: *Határrendészeti válaszok az 1991-1996 közötti délszláv válság okozta menekülthullám kezelésére.*

In. Gaál gyula, Hautzinger Zoltán (szerk.): Tanulmányok a „Biztonsági kockázatok – Rendészeti válaszok” című tudományos tanácskozásról. In. Pécsi Határőr Tudományok Közlemények. XV. Pécs, 2014. ISSN 1589-1647 pp. 361-364.

18. Löwi, Ildikó: *A magyarországi migráció az ország teljes jogú schengeni taggá válása után 2007-2012.*

In. Hadtudományi Szemle, 2014. 7. évf. 1. sz. Budapest, ISSN 2060-0437 pp. 58-65.

URL:http://epa.oszk.hu/02400/02463/00022/pdf/EPA02463_hadtudomanyi_szemle_2014_01_058-065.pdf

19. Löwi Ildikó: *A magyar befogadó állomások kettős funkciója.*

In. Hadtudományi Szemle. 2014. 7. évf. 2. szám. Budapest, ISSN 2060-0437 pp. 70-73.

https://epa.oszk.hu/02400/02463/00023/pdf/EPA02463_hadtudomanyi_szemle_2014_02_070-073.pdf

20. Löwi Ildikó: *Az érem két oldala menekültügyben.*

In. Kodolányisok Világa, 2013. Online folyóirat. URL:<http://www.kodolanyi.hu/kv/cikk/az-erem-ket-oldala-menekultugyben-149>

SZAKMAI TUDOMÁNYOS ÉLETRAJZ

SZEMÉLYI ADATOK

Löwi Ildikó (szül: Kemenyeczkai Ildikó)

Születési év: 1954. 12. 31.

TANULMÁNYOK:

Történelemtanári diploma: 1978. 09. 10.

Egri Tanárképző Főiskola, Eger (Magyarország)

Nemzetközi Tanulmányok 2012. 09. 06.-2014. 06. 10.

Kodolányi János Egyetem, Budapest (Magyarország)

Nemzeti Közszerológati Egyetem, Budapest (Magyarország)
Hadtudományi Doktori Iskola 2014. 09. 01.-2017. 09. 01.
Abszolutorium: 2014.09.01.-2017. 09. 01.

Interkulturális Pedagógia és Pszichológia 2018.09.01.-
Eötvös Lóránd Tudományegyetem, Budapest (Magyarország)

MUNKATAPASZTALAT:

2001-2017: Budapesti Műszaki Egyetem, Goethe Intézet Nyelvvizsga Központja.
Regionális Nyelvvizsgaközpont vezető
1986-2000: Lówi és Társai. Nyelviskolavezető
1997-1998: BAH Bicskei Befogadó Állomás, önkéntes
1994-1996: BAH Nagyatádi Átmeneti Szálláshely, önkéntes
1977-1988: Vajda János Gimnázium, Bicske történelem szakos tanár

NYELVISMERET:

NÉMET KOMPLEX FELSŐFOK ITK ORIGO
ANGOL KOMPLEX ALAPFOK ITK ORIGO

EGYÉB TUDOMÁNYOS TEVÉKENYSÉG

Tagságok: 2014-2017 Magyar Hadtudományi Társaság, NKE
Díjak és kitüntetések:
Rektori oklevél kiváló tanulmányi eredményért (summa cum laude)
Kodolányi János Egyetem, 2014. 09. 14.

MELLÉKLETEK

1. számú melléklet

K É R D Ő Í V

A menekülttáborok környezetükre gyakorolt hatásának szociológiai vizsgálata

TÁJÉKOZTATÁS

Ez a felmérés a menekülttáborok munkáját segítő, karitatív tevékenységet végző önkéntesek idegenek iránti beállítódását vizsgálja. A vizsgálat doktori kutatás keretében történik. A kérdőív kitöltése név nélkül, anonim módon történik, a kérdőívbe kizárólag én tekintek bele.

A felmérés kizárólag a személyes élményekre, véleményekre épül, ezért kérem, hogy a kutatás eredményessége, valamint a minél pontosabb értékelhetőség érdekében minden kérdésre őszinte válaszokat szíveskedjék adni!

Kérem továbbá, hogy megválaszolatlan kérdést ne hagyjon!

Az adatok számítógépre vitele után a kérdőívek megsemmisítésre kerülnek.

Segítő közreműködését előre is köszönöm!

Lőwi Ildikó doktorandusz

1. Hogyan érez Ön az alábbi népcsoportok tagjait illetően?

Kérem, hogy minden sorban X - szel jelölje a véleményét!

Nép- csoportok	Válaszalternatívák		
	Rokonszenvesek	kissé idegenkedem tőlük	egyáltalán nem szeretem őket
törökök			
kínaiak			
ukránok			
délszlávok			
afrikaiak			
afgánok			
irakiak			
szíriaiak			

2. A felsorolt népcsoportok tagjairól honnan van elsődleges információja?

Kérem, hogy 1-es számmal jelölje az Ön szerint legfontosabb forrást,

2-es számmal a második legfontosabb információ-forrást !

Nép- csoportok	Személyes tapasztalat alapján	Mások elmondása alapján	TV-ből	Rádióból	Újságokból	Internet alapján
törökök						
ukránok						
afrikaiak						
kínaiak						
délszlávok						
afgánok						
irakiak						
szíriaiak						

3. Volt-e már, vagy van-e személyes ismeretsége, kapcsolata a felsorolt népcsoportok tagjai közül? Kérem, X-szel jelölje választát!

Népcsoportok	van, volt	nincs, nem volt
törökök		
ukránok		
afrikaiak		
kínaiak		
délszlávok		
arabok		
irakiak		
szíriaiak		

4. Mit tapasztalt, milyen kép alakult ki az idegenekről az Ön személyes környezetében (családjában, lakóhelyén, munkahelyén)? Kérem, X-szel jelölje választát!

Válaszok megoszlása:	
inkább pozitív	inkább negatív

5. Elfogadhatónak tartja-e az alábbi okok valamelyikét, amelyek miatt valaki elhagyja a saját hazáját? (%) Kérem, jelölje X -szel az Önnek megfelelő választ!

Felsorolt okok	igen	nem
etnikai üldöztetés		
politikai üldözés		
magasabb életszínvonal		
jobb munkalehetőség		
gyermekük iskoláztatása		
éghajlat		
egészségügyi körülmények		
vallásuk miatti üldözés		
kalandvágy		

6. Véleménye szerint az említett népcsoportok be tudnak-e illeszkedni a magyar társadalomba?(%) Kérem, jelölje X -szel az Önnek megfelelő választ!

Nép csoportok	Válaszok megoszlása		
	jól be tudnak illeszkedni	kevésbé tudnak beilleszkedni	egyáltalán nem tudnak beilleszkedni
törökök			
ukránok			
afrikaiak			
kínaiak			
délszlávok			
afgánok			
irakiak			
szíriaiak			

7. Mely okokból fogadna be idegent az országunkba?(%) Kérem, jelölje X -szel az Önnek megfelelő választ! Többet is jelölhet.

Tényezők	A jelölések megoszlása	
	igen	nem
emberbaráti szeretetből		
együttérzésből, sajnálatból		
vallási megfontolásból		
érdekből		

8. Volt-e már nézeteltérése, konfliktusa valamelyik népcsoport tagjával?(%)

Kérem, jelölje X -szel az Önnek megfelelő választ!

Népcsoportok:	A válaszok megoszlása		
	soha nem volt	egyszer volt	többször volt
törökök			
ukránok			
afrikaiak			
délszlávok			
kínaiak			
afgánok			
irakiak			
szíriaiak			

9. Ön szerint a felsorolt népcsoportok melyikére igaz, hogy hasznára válhatnak a befogadó országnak? Kérem, jelölje X -szel az Önnek megfelelő választ!

Népcsoport	Hasznára válhatnak a befogadó országnak	
	igen	nem
törökök		
ukránok		
afrikaiak		
délszlávok		
kínaiak		
afgánok		
irakiak		
szíriaiak		

10. Ön szerint a felsorolt népcsoportok valamelyikére jellemzőek-e az alábbi tulajdonságok? Kérem, hogy mindegyik népcsoportnál az Ön véleménye szerint rájuk jellemző állítást jelölje X-szel!

Nép csoportok	Nincsenek tekintettel a befogadók kultúrájára	Egészségügyi kockázatot jelentenek a befogadókra	Veszélyt jelentenek a magyarok munkahelyére	Az idegen-ellenesség nekik köszönhető	Veszélyt jelentenek a befogadók biztonságára
törökök					
ukránok					
afrikaiak					
afgánok					
délszlávok					
kínaiak					
afgánok					
irakiak					
szíriaiak					

12. Ön szerint kik kapjanak lehetőséget országunkba való letelepedésre?

Kérem, X-szel fejezze ki véleményét! Csak egy választ jelöljön!.

Feltételek felsorolása		
1.	Csak a más országokban élő magyar kisebbség tagjai	
2.	Mindenki, aki erre rászorul, függetlenül az egyéb tényezőktől	
3.	Mindenki, aki kész arra, hogy a magyar társadalomba beilleszkedjen, megtanulja a magyar nyelvet és kultúrát	
4.	Egyetlen más ország állampolgára sem	

13. Befogadna-e bevándorlókat az otthonába?

Kérem, X-szel fejezze ki véleményét!

Befogadna-e bevándorlókat az otthonába?	
igen	nem

14. Mit érezne/tenne, ha munkahelyén az alább felsorolt népcsoportok valamely tagjával kellene együtt dolgoznia?

Jelölje soronként X - szel az Önnek megfelelő választ!

Népcsoportok	Szívesen dolgoznék velük, nem zavarna	Nem szívesen dolgoznék velük, de belenyugodnék	Nem dolgoznék velük, más munkahelyet keresnék
törökök			
ukránok			
afrikaiak			
délszlávok			
kínaiak			
afgánok			
irakiak			
szíriaiak			

15. Milyen kép alakult ki a menekülőkről Önben az elmúlt két év alatt?

Kérem, X-szel jelölje választát!³⁶³

Válaszok megoszlása:	
inkább pozitív	inkább negatív

³⁶³ A 15. számú pótkérdést a 2016-os év lekérdezésekor tettem bele a kérdőívbe.

16. Változott-e a véleménye a felsorolt népcsoportok tagjairól az elmúlt két évben?

Kérem, X-szel jelölje a választát!³⁶⁴

Népcsoportok	Jobb lett a véleményem	Változatlan maradt a véleményem	Roszbabb lett a véleményem
törökök			
ukránok			
afrikaiak			
kínaiak			
délszlávok			
afgánok			
irakiak			
szíriaiak			

17. Önkéntes segítőként mely tevékenységekben vett részt és milyen gyakorisággal!

Kérem, jelölje X-szel az Önnek megfelelő választ!

Karitatív tevékenység formái	A tevékenység gyakorisága	
	egy alkalommal	több alkalommal
Logisztikai szerepet vállaltam, szállítottam az élelmiszert, vizet		
Részt vettem a segítségnyújtásban pályaudvaron		
Részt vettem az ebéd és vacsoraosztásnál, és konyhai háttér munkát végeztem		
Összegyűjtöttem otthon a ruhaneműket a menekültek részére		
Menekülteknek szállást adtam, ill. annak biztosításában segítettem		
Gyermekeknek foglalkozásokat, programokat, nyaralást szerveztem		
Anyagi segítséget nyújtottam és gyűjtést szerveztem		
Járőröztem, társaimmal fenntartottuk a rendet		
Irányítottam a többi önkéntes jelentkező munkáját		
Oktatási (angol tanítási), tolmácsolási, fordítási feladatot végeztem		
Menekülteknek programok (sport, zene, stb.) szervezésében vettem részt		
Egészségügyi, ápolási feladatban vettem részt		

³⁶⁴ Az 16. számú pótkérdést a 2016-os év lekérdezésekor tettem bele a kérdőívbe.

18. Az Ön neme? Kérem, jelölje karikázással!

Nem	
Férfi	Nő

19. Az Ön életkora? Kérem, karikázza be a megfelelő számokat!

Életkor				
18-25	26-35	36-45	46-60	61- X

21. Mi az Ön legmagasabb iskolai végzettsége? Kérem, választát X-szel jelölje!

Iskolai végzettség		
1.	általános iskola	
2.	szakmunkásképző	
3.	középiskola	
4.	főiskola, egyetem	

Köszönöm a segítségét!

Sz.	Interjúkérdések
1.	Milyen érzéseket váltott ki Önben az idegen etnikumú tömeg megjelenése?
2.	Mit tapasztalt, az Ön környezete milyen érzéseket mutatott az idegenek jelenlétekor?
3.	Milyen benyomást keltettek az idegenek Önben?
4.	Hogyan vélekedett a lakosság (család, baráti kör, munkatársak, a városi intézményekben dolgozók, stb.) a városban tartózkodó nagyszámú menekülőről?
5.	Az Ön tapasztalatai alapján milyen kép alakult ki az idegenekről az Ön személyes környezetében?
6.	Hogyan jellemezné a helyi lakosok magatartását ebben az időszakban?
7.	A bevándorlók vallási, kulturális szokásai a milyen módon jelentek meg?
8.	A kulturközi különbségek kezelése hogyan történt?
9.	Adódtak-e nézeteltérések, konfliktusok a menekülők és a segítők között?
10.	Ön a támasznyújtó munkája során milyen gyakorisággal, egyszer vagy több alkalommal nyújtott segítséget?
11.	Milyen fajta segítségnyújtásban részesítették a menekülőket?
12.	Véleménye szerint a segítségnyújtás melyik formája volt a leghasznosabb?
13.	Mi motiválta Önt a segítségnyújtásban?

A VIZSGÁLT MAGYAR MENEKÜLTÜGYI INTÉZMÉNYEK KIALAKULÁSA

A rendszerváltoztatás utáni magyar menekültügy első intézkedéseit az 1980-as évek végén az azonnali gyakorlati problémamegoldás szükségessége szülte. Az Állami Számvevőszék pénzügyi ellenőrzésekről szóló jegyzőkönyve az azonnali cselekvésre hívta fel az érintett szervek figyelmét, mivel az 1980-as évek végére olyan mértékben növekedett a Magyarországon menedéket keresők száma, hogy szükségessé vált a segítségnyújtás társadalmi méretekben történő összehangolása, a támogatások pénzügyi-, gazdasági feltételeinek megteremtése. A menekülők befogadására és ellátására szánt pénzügyi forrást az 1988-ban létrehozott Letelepedési Alap biztosította, melyet az Országgyűlés felhatalmazása alapján a Minisztertanács 49/1988. (VI.28.) számú rendelete tartalmazta.

Az Alap forrását lényegében az állami költségvetésből nyújtott támogatás képezte. Az Alap létrehozásakor meghatározott felhasználási jogcímek az átmeneti segítségnyújtás, szociális segélyezésre, az ideiglenes szálláshely létesítések támogatására és a végleges letelepedést elősegítő nagyobb költségkihatású támogatási formákra vonatkoztak. Az Alap céljára 1988-ban 300 M Ft, 1989-ben az előző évi megtakarításra tekintettel 100 M Ft, 1990. évre 500 M Ft került jóváhagyásra.³⁶⁵

A migránsok ellátására Állami Tárcaközi Bizottság alakult, erről a Minisztertanács 3046/1988. számú határozata rendelkezett.³⁶⁶ Kivételes gyorsasággal létrejött a kormányzati és helyi koordinációs intézményi szociális ellátási mechanizmus.³⁶⁷ A két dokumentum: a Minisztertanácsi Rendelet és a határozat váltak a rendszerváltás után szerveződő magyar menekültjog alapjává. Azonban a menekültekről, akik a mai értelemben ezt a státuszt birtokolják, 1988-ban még szó sem eshetett, mivel a hazánkba érkezett idegen állampolgárságú

³⁶⁵ *A Letelepedési Alap működésének pénzügyi-gazdasági ellenőrzéséről.*

Állami Számvevőszék: Jelentés.7-21/1990. pp. 1-11.

URL:<https://www.asz.hu/storage/files/files/%C3%96sszes%20jelent%C3%A9s/1996/006j000.pdf?download=true> Letöltési idő:2018.07.24.

³⁶⁶ A Bizottság alapelveként fogalmazta meg, hogy a külföldieket is megilletik a magyar állampolgárok esetében adható támogatások. KASZÁS Veronika: *A magyarországi „alternatív szervezetek” fellépése az erdélyi menekültek ügyében 1988–1989-ben.* In: *Múltunk* 2014. 1.sz. p. 3.

URL:http://epa.oszk.hu/00900/00995/00037/pdf/EPA00995_multunk_2014_01_221-266.pdf
Letöltési idő:2019.07.24.

³⁶⁷ A BM vezetése alatt álló menekültügyi Tárcaközi Bizottság és a Megyei Tanácsok koordinációs bizottságai, ezek körlevelei, valamint a BM szerveinek utasításai pótolták a jogszabályokat. Ide tartozik még a 49/1988-as Minisztertanácsi Rendelettel létrehozott Letelepedési Alap is. PÓCZIK Szilveszter: *A bevándorlás intézményrendszerének alakulása Magyarországon a 20. században.* In: PÓCZIK Szilveszter, DUNAVÖLGYI Szilveszter (szerk.): *Nemzetközi migráció – nemzetközi kockázatok.* Bp.: HVG-ORAC. Lap-, és Könyvkiadó, 2008. pp. 178-179.

személyeket csak, mint a „Magyarországon hosszabb ideig tartózkodó külföldiek”-et regisztrálták.³⁶⁸

A magyar menekültügy történének következő jelentős dátuma az 1989. február 24-én született Elnöki Tanácsi határozat volt, mely szerint Magyarország csatlakozzon a menekültek helyzetéről szóló 1951. évi Genfi Egyezményhez és annak 1967.évi New York-i Kiegészítő Jegyzőkönyvéhez, igaz, földrajzi korlátozással.³⁶⁹ A csatlakozást jelentős pénzügyi támogatás követte és ettől az eseménytől kezdve születtek meg a menekültek elismerésének eljárási szabályai, az elismert menekültek jogállását tisztázó jogszabályok, valamint a menekültügyi intézményrendszer.³⁷⁰

A Nemzetközi Menekültügyi Konvencióhoz való csatlakozásunkat követően a hazánkban menedéket keresők támogatásába az 1989-es év második félévében kapcsolódott be az ENSZ Menekültügyi Főbiztos Hivatalának (UNHCR) segélyprogramja, mely célkitűzéseiben elsősorban a befogadó állomások kialakítására összpontosított.³⁷¹ A pénzügyi injekció hatására Bicske, Békéscsaba és Hajdúszoboszló állomásai hivatalosan is megkezdhették működésüket.³⁷²

A jogi alátámasztásként 1989 őszéig a menekültként való elismerési eljárás szabályai (101/1989. (IX. 28.) MT r.) mellett megszülettek a menekülteket befogadó állomások működéséről szóló rendelkezések [64/1989. (VI. 30.) MT r.] is. Ezek nyomán 1989. október közepére létrejött a bevándorlókat ellátó és hatósági intézményrendszer. A Menekültügyi Hivatal szervei (Budapesten, Bicskén, Szegeden, Békéscsabán, Hajdúszoboszlón, Nyíregyházán) első fokú szervként megkezdték az országunkban tartózkodó bevándoroltak

³⁶⁸ TÓTH Judit: *Menekültügy Magyarországon*. In: SIK Endre (szerk.): *A migráció szociológiája/2*. Bp.: ELTE Eötvös Kiadó, 2012. p. 222.

³⁶⁹ Földrajzi korlátozás: Magyarország területi menetességet kért, így csak az európai országokból származó menekültek kaphattak menekült státuszt hazánkban. Ennek oka a nagyszámban hozzánk érkező, határon túli magyar, akik megsegítésére használta a jogszabály a nemzetközi „*kiskaput*”. A földrajzi korlátozást nyolc évvel később törölték.(1997.dec.09)

FULLERTON, M.: *Menekültek Magyarországon, betelepülés az anyaországba*. In: SIK Endre, TÓTH Judit (szerk.): *Migráció és politika*. MTA Politikai Tudományok Intézete Nemzetközi Migráció Kutatócsoport Évkönyve, 1996 pp. 140-159.

³⁷⁰ DOBÓ István: *10 év a menekültekért*. In: *Menekültek Magyarországon 4*. IV. n. MMH Bicskei Befogadó Állomás, Bicske 1999.6-11.p.11.

³⁷¹ A segítségnyújtás programját és költségvetését az ENSZ Menekültügyi Főbizottsága és a Magyar Kormány megállapodása rögzítette. A Főbiztosság 4 937 755 Forinttal támogatta a magyar kormány menekülteket befogadó képességének javítását és célkitűzéseiben a megfogalmazottaktól szűkebb körű felhasználást határozott meg. *A Letelepdesi Alap működésének pénzügyi-gazdasági ellenőrzéséről*. Állami Számvevőszék 1990.3-4. URL:<https://www.asz.hu/storage/files/files/%C3%96sszes%20jelent%C3%A9s/1996/006j000.pdf?download=true> Letöltési idő: 2018.07.02.

³⁷² A hajdúszoboszlói, békéscsabai és bicskei központok már 1989 augusztusától, illetve októberétől üzemeltek, féléves működésük alatt több mint háromezer menekült ellátását biztosították. NAGY Boldizsár: *A magyar menekültjog és menekültügy a rendszerváltozástól az Európai Unióba lépésig*. Bp.: Gondolat Kiadó, 2012. p. 131.

menedékjogi kérelmeinek elbírálását. 1989 végére kialakult az a jogi és intézményi rendszer, amely lényegét tekintve az első menedékjogi törvény és az azt végrehajtó szabályok hatályba lépéséig, 1998 tavaszáig meghatározta a magyar menekültügyi helyzetet.³⁷³A Tárcaközi Bizottság feladatainak jogutódjaként a Belügyi Tárcza kapott összehangoló és sajátos szakigazgatási feladatokat a menekültek ügyében.³⁷⁴

A BM MENEKÜLTÜGYI HIVATAL BICSKEI BEFOGADÓ ÁLLOMÁSA

A modern népvándorlás nem kímélte a Bicske külterületén létesült, mára már bezárt Befogadó Állomást sem, ahová 2015-ben kevéssel több menekültöt regisztráltak, mint a város összes lakója volt. Mivel kutatásom helyszínéül a bicskei Befogadó Állomás környékét is választottam, így szükségesnek véltem röviden ismertetni az intézmény megalakulásához kapcsolódó eseményeket.

A bicskei Befogadó Állomás 1989 júliusában alakult meg. Az államháztartás működési rendjéről szóló 217/1998. (XII.30.) Korm. rendelet 21. számú melléklete alapján született a bicskei Menekülttábor alapokmánya. A működtető költségvetési szerv az akkori Belügyminisztérium volt. Pénzügyi alapként a Letelepedési Alap pénzügyi forrásai szolgálták, gyakorlati segítséget az ENSZ Menekültügyi Főbiztosságának budapesti képviselete nyújtott az akkori tanácsi, rendőri szervezeteknek.³⁷⁵ Tényleges működését csak 1990 májusában kezdte, amikor is a hozzánk érkező menekülőket az „ERBE” szállóból a (a szállót a református egyház bérelte a menekülők kezdeti elszállásolására) átköltöztették a Betonútépítő Vállalat munkásszállójába. Az Állomás létrehozására összesen 162,4 M forintot irányoztak elő, mely összegből az ENSZ Menekültügyi Főbiztossága 84,8Mforintot vállalt át a magyar kormánytól. A területen összesen 20 szállásépület épült, befogadó képességük egyenként 20-22 főre rúgott. Az első menekülők 1988-ban jelentek meg Bicskén.³⁷⁶

³⁷³ NAGY Boldizsár: *A magyar menekültjog és menekültügy a rendszerváltozástól az Európai Unióba lépésig*. Bp.: Gondolat Kiadó, 2012. p. 131.

³⁷⁴ A kialakult helyzetet ily módon szentesítette a Belügyminisztérium feladat -és hatásköréről szóló kiadott kormányrendelete [módosított 39/1990. (IX. 15.) Korm. r.] Három főbb pilléren nyugodott a Belügyi Tárcza menekültügyi tevékenysége: 1. Irányítani a menedéket kérőkkel kapcsolatos hatósági jogalkalmazó tevékenységet. 2. Ellátni a menekülteket befogadó állomások működtetésével összefüggő központi feladatokat, szervezni a menekültek ellátását az erre szolgáló állami pénzalap kezelőjeként. 3.Összehangolni a menekültek beilleszkedését elősegítő társadalmi és állami tevékenységeket.

SIK Endre: *Az igazgatási és az ellátási feladatok intézményesülése*. In. A migráció szociológiája 2. E-tankönyv. ELTE TTK, 2012. p. 198.

³⁷⁵ *Bevándorlási és Menekültügyi Hivatal, Bicske Alapokmány*.

URL:http://www.bmbah.hu/index.php?option=com_k2&view=item&layout=item&id=148&Itemid=931&lang=hu

Letöltési idő:2018.08.18.

³⁷⁶ EINWACHTER János *állomásigazgató tájékoztatója a menekülteket befogadó Bicskei Állomáról*. In. Bicskei Napló.1990.június 25. p. 3.

A Menekülteket Befogadó Állomás szakfeladatai közé tartozott a törvényekben megjelölt tevékenységek sorozata.³⁷⁷ Az általam vizsgált második időszakban a 2015-ös menekülthullám magyarországi tetőzésekor a bicskei Befogadó Állomás nyitott intézményként működött és a törvényben meghatározott szolgáltatásokat nyújtotta.

Szót kell ejtenem a bicskei Menekülttábor felügyelete alá tartozó nagyatádi Átmeneti Szálláshely megnyitásáról és működéséről is. Az intézmény irányítása Bicskéről történt. Az intézmény részletes bemutatásának oka az, hogy az 1990-es évek elején érkezett délszláv menekülők hatalmas tömegét többek között Nagyatád városa és az Átmeneti Szállás fogadta be, ahol az interjúalanyaim és én is önkéntesként tevékenykedtünk.

A NAGYATÁDI ÁTMENETI SZÁLLÁSHELY

A Nagyatád Szálláshely alapítója a Belügyminisztérium volt, az intézmény 1991. szeptember elsejétől működött. Kezdetben a Menekültügyi és Migrációs Hivatal Bicskei Befogadó Állomás Átmeneti Szállásaként, majd 1993-tól önálló költségvetési intézményként MMH Nagyatádi Átmeneti Szálláshely néven. Alapító okirata nem volt, 1996. december 31-én szűnt meg hivatalosan.³⁷⁸

Az Átmeneti Szállások kiválasztásánál nem a területi elhelyezkedés, nem a gazdasági fejlettség, nem az infrastruktúra kiépítettsége került a középpontba, hanem a szükségszerűség és a sok ember befogadására alkalmas épületegyüttesekben található férőhelyek megléte volt a mérvadó. A nagyatádi Átmeneti Szálláshely kiválasztására egyrészt az itt gyülekező legnagyobb létszámú, a volt Jugoszláviából érkező tömeg adott okot, másrészt mert a tábor társadalmi, gazdasági környezete alkalmasnak bizonyult a menekültek fogadására.³⁷⁹

Mind a hazánkba menekült oltalomkeresők, mind a magyar állam politikai vezetése átmeneti helyzetnek gondolta a balkáni menekülők magyarországi létét, és mindaddig, míg a nyugati

³⁷⁷ A szakmai feladatokat meghatározó jogszabályok voltak az 1997. évi CXXXIX. törvény a menedékjogról, a 25/1998. (II.18.) Kormányrendelet a menedékjogról szóló 1997. évi CXXXIX. törvény hatálya alá tartozó külföldiek ellátásáról és támogatásáról, valamint a 24/2001. BM rendelete a befogadó állomások feladatairól. In: *Bevándorlási és Menekültügyi Hivatal, Bicske Alapokmány.*

URL: http://www.bmbah.hu/index.php?option=com_k2&view=item&layout=item&id=148&Itemid=931&lang=hu Letöltési idő: 2018.08.18.

³⁷⁸ GYUROK János: *Jugoszláviai menekültek Magyarországon.* In: Régió. Kisebbség, politika, társadalom, 1994. 5. évf. 4. sz. pp. 36-40. URL: http://epa.oszk.hu/00000/00036/00020/pdf/regio_EPA00036_1994_04.pdf Letöltési idő: 2018.08.19.

³⁷⁹ A magyar katonai doktrína megváltozásával kiürített nagyatádi laktanyát a kirobbanó háború elől menekülő horvát és magyar nemzetiségű menekültek számára nyitották meg, de rövid hónapok alatt a délszláv háborúból menekülő érkezők egyik legfontosabb ideiglenes, majd több évig tartó állandó szálláshelye lett. Becslések szerint 1992 tavaszán, a háború intenzitásának fokozódásával egyenes arányban, közel 50 ezer regisztrált és 50 ezernél is több nyilvántartásba nem vett menekült érkezett a délihatárvidékre. GYUROK János: *Jugoszláviai menekültek Magyarországon.* In: . u.o. p. 36. URL: http://epa.oszk.hu/00000/00036/00020/pdf/regio_EPA00036_1994_04.pdf Letöltési idő: 2018.08.19.

államok vissza nem állították a vízumkötelezettséget a volt Jugoszlávia polgáraival szemben, ez a gondolat nem volt indokolatlan.³⁸⁰

A menekülők tehát hosszabb kényszerű időt töltöttek hazánkban. Következésképpen a magyar menekültügy a gazdasági, politikai gondok mellett a kultúrák értékrendjeinek különbözőségeivel is szembesült. Az önkéntesek és a lakosság is tudomásul vette, hogy az iszlámvallás egyben életformája is a befogadott muzulmánoknak és ennek szellemében élik meg napjaikat.

Magyarországnak egyre gyakrabban kell szembesülnie az ország határait átlépő, felnőtt hozzátartozóitól elszakított, menedéket kereső kísérő nélküli kiskorúak jelenlétével, problémáival. A menekülteket befogadó ország felelőssége és egyben nemzetközi kötelezettsége is, hogy a menekült kiskorúak számára életkoruknak megfelelő környezetben, az egyén szükségleteinek megfelelő adekvát ellátást, gondozást, állapotának rendezéséhez szakszerű kezelést biztosítson. Kutatásom következő helyszíne a fóti Károlyi István Gyermekközpont volt, ahol a kísérő nélküli kiskorú menekülő gyermekeket helyezték el.

KÁROLYI ISTVÁN GYERMEKKÖZPONT, FÓT

A Fóti Gyermekotthon tevékenységi köre a menekülthullámok időszaka előtti árva, különleges gyermekotthoni ellátásra szoruló, fogyatékos vagy speciális mentális nevelési problémákkal küzdő kiskorú, magyar gyermekek ellátására és utógondozói feladatok szervezésére terjedt ki. Az intézmény alapítása 1957 novemberére esett, akkori fenntartója a Népjóléti Minisztérium volt.

Magyarországon a Károlyi István Gyermekközpont – korábban Fóti Gyermekváros – egy 2011-ben hatályba lépett kormányrendeletben foglaltaknak megfelelően, illetve az Emberi Erőforrások Minisztériumnak (EMMI), mint fenntartónak a helyszín kijelölése alapján befogadta és biztosította azoknak a Magyarország területén tartózkodó kísérő nélküli menekült kiskorúaknak a gyermekvédelmi szakellátását, akik meghallgatásuk során kérelemmel fordultak a Bevándorlási és Állampolgársági Hivatalhoz (BÁH) – mint szakhatósághoz – menekültként vagy oltalmazottként való elismerésük érdekében.³⁸¹

³⁸⁰ Ausztria az 1992.július 2-án 00 órától állította vissza a vízumkötelezettséget és ettől kezdve már nem engedte beutazni a vízum nélkül érkező bosnyák menekülteket. Az osztrák határról kétvonatnyi menekültet fordítottak vissza Nagyatád irányába, ugyanakkor Magyarország még fenntartotta a vízumnélküliséget a szomszédos országok viszonylatában. HORVÁTH Lajos: *Menedékesek Nagyatádon*. In. MAGYARITS András (szerk.): *Menekültek és menedékesek Magyarországon: Bicskén és Nagyatádon*. Bp.: Ma Kiadó, 1996. pp. 59-80.

³⁸¹ A Károlyi István Gyermekközpont 2016. évi szakmai munkájának értékelése. Hatályos okirat száma:263-1/2016/JISZOC. p. 3.

URL:<http://wp.kigyk.hu/media/2016%20%C3%A9vi%20szakmai%20besz%C3%A1mol%C3%B3.pdf>
Letöltési idő: 2018.08.17.

Jelenlegi fenntartója a Szociális és Gyermekvédelmi Főigazgatóság, budapesti központtal. Az intézmény működését meghatározó alapvető jogszabályok mellett a Gyermekközpont által nyújtható szolgáltatások szabályozását a Pest Megyei Kormányhivatal, mint engedélyező szerv, határozatban állapította meg.³⁸² Az Emberi Erőforrások Minisztériuma által kiadott, 54442-6/2013. számú alapító okirata, majd annak a 2016. 01. 21. napján kiállított, 263-2/2016/JISZOC. számú okirattal módosítása alapján elhelyezést biztosított a kísérő nélküli menekülő kiskorúaknak.

A befogadott gyermekek túlnyomó többségben afgán származásúak voltak, de érkeztek ide pakisztáni és az algériai, bangladesi fiatakorúak is. A 2015-ös évben a befogadott kísérő nélküli kiskorúak életkori megoszlását tekintve továbbra is a 14-18 év közötti gyermekek érkezése volt a leggyakoribb, ugyanakkor néhány esetben megjelent a korábbiakban nem tapasztalt 3-7 éves korosztály is.³⁸³

A BM DEBRECENI BEFOGADÓ ÁLLOMÁSA

A hajdúszoboszlói állomást 1994-ben bezárták, és 1995-ben nyílt meg helyette Debrecenben Magyarország legnagyobb Befogadó Állomása, tekintettel arra, hogy a korábbi táborok a megnövekedett bevándorlói létszám miatt szűknek bizonyultak. A Befogadó Állomás Az államháztartás működési rendjéről szóló 217/1998. (XII.30.) Korm. rendelet 21. számú melléklete alapján kezdte meg működését és 1995. augusztus 11-től fogadta a külföldieket.

A debreceni Befogadó Állomás felügyeleti szerv által meghatározott, alapító okirat szerinti alaptevékenysége szállást és ellátást nyújtani a bevándorlóknak, amely az elhelyezettek egészségügyi szűréséből, a vallásgyakorlás célját szolgáló helyiséget biztosításáról szólt. Az ellátás időtartama alatt vezeti az ellátottak helyi nyilvántartását a hivatal által meghatározottak szerint és biztosítja a hatósági eljárás lefolytatásához szükséges rendezett körülményeket.

2015 elejére drasztikusan megnőtt a Magyarország határait illegálisan átlépő menekültek száma, így a debreceni táborba is közel kétezer bevándorló érkezett a 800 férőhelyre tervezett Befogadó Állomásra. A debreceniek életére is hatással volt a más kultúrájú és némelykor komolyabb összeütközéseket generáló tömeg, így a tábor környékén élők nem érezték magukat biztonságban. A konfliktusok különösen a 2015. június 29-én történtek óta szélesedtek ki. A

³⁸² 1991.évi LXIV törvény a Gyermek jogairól szóló, New Yorkban,1989.11.20-án kelt Egyezmény kihirdetéséről.1997. évi XXXI. törvény a gyermekek védelméről és a gyámügyi igazgatásról.2007.évi LXXX: törvény a menedéjogról. 2016. május 13. napján jogerőre emelkedett, PE/SZOC/204-5/2016. számon nyilvántartott határozat állapítja meg a KNGYK által nyújtható szolgáltatásokat.

Károlyi István Gyermekközpont Szervezeti és Működési Szabályzata, 2016.

URL:<http://www.wp.kigyk.hu/media/Szervezeti%20C3%A9s%20m%C5%B1k%C3%A9si%20szab%C3%A1lyzat.pdf> Letöltési idő: 2018.07.17.

³⁸³ Idézve: Bíró Endrével, a KIGYK helyettes igazgatójával készült beszélgetésből.2016 január.

helyi lakosság nagyfokú felháborodása és, az azt követő civil kezdeményezések hatására a Befogadó Állomás Debreceni Telephely, működése a 1724/2015. (X. 7.) Korm. határozat értelmében 2015. december 31-én megszűnt. A Bevándorlási és Menekültügyi Hivatal - az új jogszabályok alapján ezután kizárólag a tranzitónákban nyújtott bárminemű ellátást a menekült vagy oltalmazotti státuszért folyamodó embereknek.

AZ ÉRTEKEZÉSBŐL KIMARADT, AZ INTERJÚ KÉRDÉSEIHEZ KAPCSOLÓDÓ SZÖVEGRÉSZLETEK

1. Milyen érzéseket váltott ki Önben az idegen etnikumú tömeg megjelenése?

1991:

- Károly, Nagyatád, 1991.: „*Tudtuk, hogy milyen szomorú háborús eseményeket éltek át ezek az emberek. Sokat szenvedhettek, ez látszott rajtuk. Nagyon sajnáltuk őket.*”
- József, Nagyatád, 1991: „*Az első vajdasági menekülteket csodáltuk bátorságukért, az ide érkező bosnyákokat pedig tiszteltük az átélt borzalmakért. Minden igyekezetükkel segíteni próbáltunk nekik a beilleszkedésben.*”
- Marika, Nagyatád, 1991: „*Nem volt ellenszenv irányukban, sajnáltuk őket, hiszen a történelem és a háborúk sorozata vetette ide hozzánk őket, kiszolgáltatottan, csalódottan. Erről ők nem tehetek és mi tartottuk bennük a reményt. Tiszteltük a kitartásukat*”

2015:

- Erzsébet, Vasalja, 2015.: „*Gyalog tartottak Ausztria felé, mindenki sajnálta őket és segíteni akart. Főleg a szegény kisgyerekek szenvedtek.*”
- András, Vasalja, 2015: „*Sajnáltuk őket, mert hazátlan, szerencsétlen emberekről volt szó. De a magatartásuk nagyon ijesztő volt. Féltünk.*”

2. Mit tapasztalt, az Ön környezete milyen érzéseket mutatott az idegenek jelenlétekor?

1991:

- János, Nagyatád, 1991: „*Ellenséges érzés volt. Sok ember, idegenek, mit tesznek majd, hogy fordítják fel a várost. Ezért az önkormányzat az első időkben kijárási engedélyeket adott, azért, hogy a migránsok ne egyszerre menjenek a városba. Aztán annyian jöttek, hogy megszoktuk.*”
- Gabriella, Nagyatád, 1991: „*Hát a családom és barátaim nem helyeselték, hogy szeretnék elmenni a menekülőknek segíteni. Fenntartással voltak először az idegenek iránt és nem tudták, hogy mire lehet számítani velük kapcsolatban.*”
- Sándor, Nagyatád, 1991: „*Beleillettek a városunk életébe, nem zavartak minket.*”
- Margó, Nagyatád, 1991: „*Mivel a város jelenlétét különösebben nem befolyásolta a menedékesek jelenléte, így a város lakói elfogadták ezt a helyzetet és békésen éltek egymás mellett. Nem ítéltünk mi meg senkit a szokásai miatt.*”

2015:

- Tibor, Mórahalom, 2015: „*Sajnos, a lakosság sokat szenvedett az idegenek viselkedésétől. Nehezen tűrtük a szemetet, piszkot, de főleg a randalírozásukat.*”
- Erzsébet, Vasalja, 2015: „*A falunkban az átvonulók olyan rendetlenséget és lármát csináltak, hogy azt mondtuk a többi önkéntes barátommal, kell ez nekünk? Menjenek vissza a hazájukba!*”

3. Milyen benyomást keltettek az idegenek Önben?

1991:

- Károly, Nagyatád, 1991: „*A lakosság eleinte rácsodálkozott a háború elől idáig menekülőkre, de tudtuk, hogy milyen körülmények közül érkeztek, így átértéztük a helyzetüket.*”
- László, Nagyatád, 1991: „*Megértettem azt a háborús helyzetet, hiszen én is voltam katona, ezek az idegen emberek menekülni kényszerültek, az életüket mentették. Nagyon kilátástalannak tűnt a sorsuk, mindenképpen haza akartak menni, de hova?*”

2015:

- András, Vasalja, 2015: „*Arra a véleményre jutottunk, hogy nagyon jó, hogy ezek az emberek elmentek. Hiába segítettünk nekik, nem becsülték meg. Megdöbbsentők voltak az ott hagyott „emlékeik”. Nekünk ez nem kell, eddig is megvoltunk nélkülük.*”
- Mária, Pinkaminszent, 2015: „*Arról beszéltünk a szomszédjaimmal, hogy milyen nagy szerencse, hogy csak átvonulnak ezek az emberek. Nem történt nagyobb baj, pedig lehetett volna. Arról egyedül ők tehettek volna.*”
- Tibor, Mórahalom, 2015: „*Nem szívesen látott vendégek voltak ezek az emberek nálunk. Nem tudtam elfogadni a szokásaikat, és ahogy hozzánk viszonyultak.*”

4. Hogyan vélekedett a lakosság (család, baráti kör, munkatársak, a városi intézményekben dolgozók, stb.) a városban tartózkodó nagyszámú menekülőről?

1991:

- László, Nagyatád, 1991: „*A város lakossága a második-harmadik évben már szinte versengett, ki miben tud segíteni.*”
- Károly, Nagyatád, 1991: „*Megértéssel és szeretettel fogadtuk ezeket a sokat próbált embereket. Az elszállásolásban, a berendezkedésben tolmácsok segítettük őket. Teljesen elfogadták a mi szokásainkat.*”
- Sándor, Nagyatád, 1991: „*Szinte tökéletes állapot alakult ki, nem akartak ezek az emberek semmit, csak nyugalomban és békében élni és hálásak voltak minden kis segítségért.*”

2015:

- Anna, Magyarnádalja, 2015: „*Nem volt náluk táska, holmi, ruhanemű, takarók. Gyűjtöttünk és oda akartuk adni nekik. Nem fogadták el, nem tudtuk az okát, teljesen érthetetlen volt a viselkedésük.*”

5. Az Ön tapasztalatai alapján milyen kép alakult ki az idegenekről az Ön személyes környezetében?

1991:

- László, Nagyatád, 1991: „*Igen, felreppentek rémhírek és kezdetben felmerült néhány ismerősömben a kétely, jó-e, hogy ez a hatalmas tömeg itt van?*”
- János, Nagyatád, 1991: „*A családom részéről semmilyen ellenérzés nem volt. Egy barátom morgolódott a tömegeket nézve, de a többiek hozzáállásában semmi jele nem volt az idegenek kiebrudalási szándékának.*”
- Károly, Nagyatád, 1991: „*Voltak emberek a városban, akik nem kedvelték az idegeneket, de eltűrték őket.*”

2015:

- Kati, Mórahalom, 2015: „*Azt nem értettük, hogy tudtak eljutni idáig, együtt éreztünk velük a sok szenvedés miatt. Ennek ellenére nem fogadtak el semmit tőlünk, esetleg csak vizet. Úgy nézett ki, hogy a mi segítségünkre nem volt szükségük. Egyáltalán nem úgy viselkedtek, mint a segítségre szorulóknak.*”
- Anna, Magyarnádalja, 2015: „*Minden rendes embert befogadunk, aki a mi környezetünket és életünket nem akarja megváltoztatni. Ebbe nem fér bele az ordítózás és az agresszív viselkedés. Beszéltük, hogy nálunk a faluban más a rend.*”
- Irén, Bicske, 2015: „*Nem a jó irányban változott a segítő munkatársaim véleménye. Mindenfélét mondtak a menekültekről.*”

6. Hogyan jellemezné a helyi lakosok magatartását ebben az időszakban?

1991:

- József, Nagyatád, 1991: „*Nem voltak ezek az emberek követelődzők, ordítózik, nem történt semmiféle verekedés, mégis nyugtalanok voltunk és kezdetben zavartak minket, csak remélni tudtuk, hogy nem történik semmi súlyos dolog.*”
- Gabriella, Nagyatád, 1991: „*Munkatársaim fenntartással fogadták az idegen embereket. Először tartózkodva közeledtek felénk, aztán megkönnyebbültek. Látták, hogy nem betegek, nem támadók. Olyanok, mint a legtöbb szerencsétlen menekült.*”

- János, Nagyatád, 1991: „*A városlakók látták, hogy a migránsok is tiszteletben tartják a mi kultúránkat, ahogy mi is tiszteltük a szokásaikat. Vigasztaltuk őket és biztattuk, ne felejtsek el a hazájukat.*”
- Sándor, Nagyatád, 1991: „*A környékbeli focicsapatokban sok fiatal sportolt, az idősebbeknek megszerveztük, hogy hetente hányan dolgozhattak pl. a helyi asztalosüzemben.*”

2015:

- Pál, Vasalja, 2015: „*A gyermekes családoknak előkészítettünk szállást, külön szobákat az orvosi rendelőben, bár az erőfeszítésünk fölöslegesnek tűnt, mert visszautasították.*”
- Andrea, Bicske, 2015: „*A betegek látszó menekülőket igyekeztünk soron kívül megvizsgálni, ez visszatetszést szült a helyiek körében.*”
- Erzsébet, Vasalja, 2015: „*A falunkban ilyen rendetlenség és kosz még nem volt, amióta én itt lakom. Hát nincs ezekben az embereken annyi jó érzés, hogy a mások munkáját nem rondítják össze?*”
- Pál, Vasalja, 2015: „*Nem akartuk mi ezeket az embereket elítélni, sőt, segíteni akartunk nekik. De nem hagyták, nem fogadtak el semmit, a vizet eldobálták. Ezért én nem mentem segíteni, csak egyszer, mert felidegesítettek.*”
- Kati, Mórahalom, 2015: „*Mondták nekem a barátaim, hogy a menekülőkkel vigyázzak. Piszkosak, gorombák és ne tegyék értük semmit. De én azért vittem a főtérrre egy kis süteményt, mert a lelkiismeretem így diktálta, hogy segíteni kell.*”

7. A bevándorló csoportok vallási, kulturális szokásai a milyen módon jelentek meg?

1991:

- Gabriella, Nagyatád, 1991: „*Az új és más szokásokat meglepődve láttuk, de tiszteletben is tartottuk őket, mert sokat szenvedett emberekről volt szó Kívántuk, hogy sikerüljön új életet kezdeniük.*”
- Margó, Nagyatád, 1991: „*Felfigyeltem az idegenek öltözködési szokásaira, melyek a vallási hagyományait követték, gondoltuk mi, mert teljesen más volt, mint a miénk. Furcsa volt látni a fejüket mindig eltakaró bosnyák asszonyokat és a férfiak, akik kis, kerek fejjedőt hordtak télen-nyáron.*”

2015:

- András, Vasalja, 2015: „*Félelmetes és undorító szokásaik voltak, a temetőbe aludtak, ettek, ittak, keresték a bokros részeket.*”

- Anna, Magyarnádalja, 2015: „*Elképesztő nagy mennyiségű szemetet hagytak maguk mögött ezek az emberek. Piszkosak és bűdösek voltak a sok gyaloglástól. Fertőtlenítettük a buszmegállót, a templom kertét, a parkot, ahol táboroztak*”.
- Kati, Mórahalom, 2015: „*Mórahalom főterén és a parkokban kb. félszáz ember élt, tisztálkodás, éjszakai hálólhely, ruhájuk mosása nélkül, piszkosan. A gyerekeket nem is engedtem oda, annyira undorító volt.*”
- Kati, Mórahalom, 2015: „*Odamentünk a főtéren sátorozó családokhoz és mutattuk nekik a szállásukat. Vagy nem értették, vagy nem akarták meglátni a fedett helyet.*”
- Anna, Magyarnádalja, 2015: „*Azt gondoltuk, hogy ők is olyanok, mint mi, de nem. Minket úgy neveltek a szüleink – a Biblia is úgy diktálja, – hogy ha valaki bajban van, annak segíteni kell, és neki örülni kell, hogy segít valaki. Nem elutasítani.*”
- Mária, Pinkaminszent, 2015: „*Én azt hiszem, még élek, nem felejttem el, hogy az apuka ment elől, mint egy király, aki hadba vezeti a népet. Az anya pár hónapos csecsemőt vitt, három óvodáskorú gyermek ment utána. Ők hatalmas zacskókat cipeltek, majd megszakadtak bele.*”
- Irén, Bicske, 2015: „*Furcsa volt látni, hogy az asszonyoknak és a gyerekeknek, ha a családfő úgy rendelkezett, a táborig szobájukban kellett maradni. Nem vehettek részt semmilyen tevékenységben, ha a férj úgy rendelkezett.*”

8. A kulturközi különbségek kezelése hogyan történt?

1991:

- Mária, Nagyatád, 1991: „*Sokak között barátság alakult ki, teljesen elfogadták a mi szokásainkat. Most is vannak itt letelepedett családok s vannak magyar-menedékes házasságok is.*”
- Károly, Nagyatád, 1991: „*Az ismerőseimben a későbbiekben érkező bosnyák menekültek miatt felvetődött kisebb bizonytalanság, behoznak-e betegségeket, de aztán megnyugodtunk, mert orvosi vizsgálaton estek át.*”
- Gabriella, Nagyatád, 1991: „*Voltak emberek, akik ellenséges érzéssel viseltettek az idegenekkel tisztálkodási szokásai és öltözködésük miatt. Aztán megszokták, sőt, érdekesnek találták.*”

2015:

- Mária, Pinkaminszent, 2015: „*A településen kizárólag átvonultak, nem volt itt másról szó csak az úttesten menetelésről. Ha néhány napot itt maradtak volna, a Művelődési Ház és az orvosi rendelő nyitva lett volna nekik.*”
- Irén, Bicske, 2015: „*Csoportokban jártak vásárolni és az asszonyok a hosszú ruha alatt lopták ki az élelmiszert. Nem lehetett őket felelősségre vonni, mert nem értettek semmit, vagy úgy csináltak.*”
- Andrea, Bicske 2015: „*A migránsok nem vették figyelembe, hogy nálunk tisztaság, rend van, a gyerekeiket nem engedték az iskoláinkba, egész nap a tábor udvarán szaladgáltak. Nem tiszteltek azok semmit.*”
- Irén, Bicske, 2015: „*Sokat beszélgettünk, hogy engedjük-e a gyerekeket játszani az idegen gyerekekkel. Sok itt a fekete meg az arab. Féltünk, hogy elkapnak valamit.*”
- Pál, Vasalja, 2015: „*Nagy nehézséget jelentett a védőoltások beadása, mert a családfők megtagadták. Ezért féltünk a járványok terjedésétől. De nem kényszeríthettük őket.*”
- Anna, Magyarnádalja, 2015: „*Visszaemlékeztünk, mit is láttunk a TV-ben a Keleti pályaudvarnál. Ők más országból, nem ide valók. Ha itt akarnak maradni, viselkedjenek úgy, hogy az nekünk ne okozzon gondot. Nem kellene, hogy itt maradjanak.*”

9. Adódtak-e nézeteltérések, konfliktusok a menekülők és a segítők között?

1991:

- Iлона, Nagyatád, 1991: „*Barátságos népek voltak, a mi szokásainkat nem vetették meg, sőt, néhányan meg is akartak tanulni magyarul.. Most is vannak itt letelepedett családok s vannak magyar-menedékes házasságok is.*”
- Margó, Nagyatád, 1991: „*Eleinte azt hittük, hogy sok gond lesz a családokkal főleg, a sok gyerek miatt, aztán láttuk, hogy be tudnak illeszkedni és nem csinálnak a városban felfordulást.*”

2015:

- Anna, Magyarnádalja, 2015: „*Ha eldobták az ajándék ételt, vagy ruhaneműt, a munkatársaim hangosan méltatlankodtak. Sőt, néha bántó megjegyzéseket is tettek. Szerintem jogosan.*”
- Pál, Vasalja, 2015: „*Bizalommal vártuk őket, jószívvel segíteni akartunk, de nagyot csalódtunk. Hamar kiderült, hogy ők mások, egy idő után nem néztük őket jószívvel.*”

10. Ön a támasznyújtó munkája során milyen gyakorisággal, egyszer vagy több alkalommal nyújtott segítséget?

1991:

- Júlia, Nagyatád, 1991: „*A gyerekeket egyszer egy héten elvittem rajzóra. Csupa fekete, szürke figura és kémény nélküli házak, gyökér nélküli fák kerültek a rajzlapra. Más színek nem.*”
- Gabriella, Nagyatád, 1991: „*A táboron belül zajlott oktatáshoz a városból is jöttek tanárok órákat tartani. Ezért ők nem kértek fizetést, munkájukat önként ajánlották fel.*”
- Sándor, Nagyatád, 1991: „*A táborlakók közül többen dolgoztak akkoriban feketén. Sok vállalkozó alkalmazta őket idénymunkára.*”

2015:

- Mária, Pinkamindszent, 2015: „*Munkatársaim erejükön felül is helyt álltak és nem csak a kijelölt munkákat végezték el, hanem önkéntes adományokat is hoztak.*”
- Erzsébet, Vasalja, 2015: „*Emlékszem, szólt a telefon, hogy menni kell segíteni, mert elindultak Körmendről a menekültek.*”

11. Milyen fajta segítségnyújtásban részesítette a menekülőket?

1991:

- László, Nagyatád, 1991: „*Nem mindenki volt boldog attól, hogy én a táborban menekültekkel érintkezem az ebédosztásnál. A családomból eleinte többen elleneztek, mert betegséget szedhetek össze, vagy más rossz élmény fog érni. De nem bántam meg.*”
- Gabriella, Nagyatád, 1991: „*Az iskolákban, óvodákban a bosnyák asszonyok elvállalták a takarítást, mi meg örültünk a segítségnek. Beosztották maguk között a munkát.*”
- Marika, Nagyatád, 1991: „*A Magyar Vöröskereszt (akkori nevén Szeretetszolgálat) is kivette részét a segítségnyújtásban a nagy történelmi egyházak mellett. Soha nem látott mértékű adományok érkeztek a nemzetközi szervezetektől (pl. a Rotary Klub). Ebben az időben kezdte el pszichiátriai segítségnyújtását a Cordélia Alapítvány.*”

2015:

- Mária, Pinkamindszent, 2015: „*A falu központjában standokat állítottunk fel és vizet és élelmiszert osztottunk. A víz nagy részét a Katolikus Karitászbiztosította. Aztán másnap összeszedtük a félig teli palackokat az út mentén. Gondoltam, ennyit ér a segítségünk?*”
- Erzsébet, Vasalja, 2015: „*Mindenki sietett a templomhoz, a körmendi evangélikus lelkész, a Katolikus Karitászbiztosítás és a mi papunk gyümölcsöt és vizet hozott a szomszéd faluból. Eldobálták a zacskóval együtt.*”

- Tibor, Mórahalom, 2015: *„A híradásokból látottak miatt főleg az idősebbek sokan bezárkóztak. Nekem és a segítőtársaimnak az almaszállítás jutott, kisteherautókkal fordultunk párszor. De eldobálták a gyümölcsöt.”*

12. Véleménye szerint a segítségnyújtás melyik formája volt a leghasznosabb?

1991:

- Júlia, Nagyatád, 1991: *„Szegény, szerencsétlen emberek voltak, földönfutók, akiknek kellett a jó szó.”*
- Sándor, Nagyatád, 1991: *„Vigasztaltuk Őket, mert nem volt kilátásuk semmire. Visszamennek, vagy maradnak? Maguk sem tudták, el voltak keseredve.”*
- Margó, Nagyatád, 1991: *„Megismertük a nemzeti ételeiket, süteményeiket a bosnyák szakácsok főztek, az ő ízlésviláguk szerint, másrészt a munka közös beszélgetésekre adott sok alkalmat.”*

2015:

- Anna, Magyarnádalja, 2015: *„A lakosság szorongott az idegenek láttán, de meg tudtuk győzni őket, hogy segíteni kell, ezért a helyi közösségi otthont rendeztük be nekik.”*
- Erzsébet, Vasalja, 2015: *„Mi mindent megtettünk, és a tőlünk telhetően segítettünk. De olyan szokásaik voltak, amiket nehezen viseltünk nők lévén, és inkább elkerültük őket.”*

13. Mi motiválta Önt a segítségnyújtásban?

1991:

- Margó, Nagyatád, 1991: *„Én nagyon boldog vagyok, hogy részese lehettem a tábor életének! Lehet, hogy nem minden itt élő látja így. Akik velem együtt ott részt vettek a migránsok segítségével, ugyanúgy éreztek, mint én.”*
- Sándor, Nagyatád 1991: *„Én kitarítottam és nem bántam meg. Az egy olyan időszak volt, amelyet csak a történelmi filmekben látok.”*
- Károly, Nagyatád, 1991: *„A magyar ember segít, ha baj van.”*
- Júlia, Nagyatád, 1991: *„A magyar ember jó és befogadó és emberbarát.”*
- Sándor, Nagyatád, 1991: *„Jó volt akkor magyarnak lenni.”*

2015:

- Anna, Magyarnádalja, 2015: *„Azt gondoltuk a munkatársaimmal, hogy bárcsak minél hamarabb elmennének Ausztriába ezek az emberek. Hiába akartunk nekik jót, nem lehetett szót érteni velük.”*
- Kati, Mórahalom, 2015: *„Ezek a térségeken többnyire tanyákon élnek és általában idősebbek az emberek, kb. 1500-an. Kénytelenek voltak elviselni az éjjel-nappal vonuló, mindenén átgazoló migránsokat. Bezárkóztak, mert jobb volt őket távolról szemlélni.”*

